MARGUERITE DURAS

Pasifik'e Karşı Bir Bent

MARGUERITE

DURAS

Pasifik'e Karşı Bir Bent

2. BASKI
Çeviri: NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT

can modern

MARGUERITE DURAS

PASİFİK'E KARŞI BİR BENT

Can Modern

Pasifik'e Karşı Bir Bent, Marguerite Duras
Fransızca aslından çeviren: Nedret Tanyolaç Öztokat
Un barrage contre le Pacifique
İlk baskı: Gallimard, 1950.
Bu çeviride kaynak alınan baskı: Gallimard, 1978.
© Editions Gallimard, Paris, 1950
© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. baskı: 1996
2. basım: Temmuz 2020, İstanbul
Bu kitabın 2. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan
Editör: Şirin Etik
Düzelti: Mert Tokur, Aylin Samancı Elmasdağ
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Dizi tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)
Kapak uygulama: Başak Nur Vanlıoğlu

Baskı ve cilt: Yıldız Mücellit Matbaacılık ve Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
Maltepe Mah., Gümüşsuyu Cad., Dalgıç Çarşısı, No: 3/4
Zeytinburnu/İstanbul
Sertifika No: 46025

ISBN 978-975-07-4374-0

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

MARGUERITE DURAS

PASİFİK'E KARŞI BİR BENT

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Nedret Tanyolaç Öztokat

can

Marguerite Duras'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Kuzey Çinli Sevgili, 1992
Bahçe, 1995
Konsolos Yardımcısı, 1995
Hiroşima Sevgilim, 1996
Yazmak, 1997
İngiliz Sevgili, 1998
Tarquinia'nın Küçük Atları, 1998
Bay Andesmans'ın İkincisi, 1999
Cebelitarık Denizcisi, 1999
Askıya Alınmış Tutku, 2000
Bir Yaz Akşamı On Buçukta, 2007

MARGUERITE DURAS, 1914'te Hindiçin'de doğdu. Sorbonne Üniversitesi'nde hukuk ve siyaset bilimi öğrenimi gördü. Yazar olarak ilk başarısını, üçüncü romanı *Pasifik'e Karşı Bir Bent* (1950) ile kazandı. Yine ilgiyle karşılanan *Cebelitarık Denizcisi* (1952) ve *Moderato Cantabile* (1958), diyalogların daha çok önem kazandığı, daha lirik yapıtlardı. Alain Resnais'nin ünlü filmi *Hiroşima Sevgilim*'in özgün senaryosunu da kaleme alan Duras, *India Song* (Hint Şarkısı) adlı oyununu 1975'te senaryolaştırdı ve filmin yönetmenliğini üstlendi. Sonraki yıllarda daha soyut bir üslubu benimsedi. Yarı özyaşamöyküsel romanı *Sevgili*'nin (1984) öyküsünü daha sonra *Kuzey Çinli Sevgili* (1991) adlı romanında yeniden ele aldı. Beyazperdeye de uyarlanan *Sevgili* adlı romanıyla Goncourt Ödülü'ne değer görülen Duras, 1996'da Paris'te öldü.

NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT, 1962'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nı 1985'te bitirdi. 2006 yılında profesör oldu. Çalışmalarını edebiyat göstergebilimi alanında yoğunlaştırdı. 2002 yılından bu yana Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın başkanlığını yürüten Öztokat, başta Marguerite Duras, Jorge Semprun, Nina Berberova ve Tzvetan Todorov olmak üzere önemli yazarların yapıtlarını Türkçeye kazandırdı.

Robert'e

Anne, Fransa'nın kuzeyinden eski bir öğretmendir, bir zamanlar bir öğretmenle evlidir. Hem propaganda ilanları hem de Pierre Loti yapıtlarının çekiciliğiyle, ikisi de sabırsızca sömürge serüvenine girişirler. Görece mutlu geçen iki yıldan sonra baba ölür ve anne iki çocuğu, Joseph ve Suzanne'la yalnız kalır. On yıl boyunca Eden-Cinéma'da piyano çalar, para biriktirir, sonsuz girişimler sonucu Tapu Müdürlüğü'nden bir arazi edinir, ancak rüşvet alamayan müdürlük, mahsus ekilemez bir arazi verir ona. Çocuklarını tutkuyla seven ve onlara ufak bir mülk bırakmaktan başka amacı olmayan anne direnir. Pasifik'in büyük gelgitleri karşısında kendisinin ve komşularının topraklarını koruyacak bir bent yapmayı kafasına koyar. Onun umuduna kapılmış yüzlerce köylü tarafından kurulur bent. Ardından, büyük gelgitlerde, Pasifik bendi aşar.

Marguerite Duras'ın yapıtı o anda başlar. Anne, yirmi yaşındaki Joseph ve on altı yaşındaki Suzanne, harap olmuş bungalovlarında, belli bir süre için sahip oldukları arazilerinde, sürekli Tapu Müdürlüğü'nün mülklerini ellerinden alma tehditleri altında güçlük içinde yaşarlar. Ne yapmak gerekir? Kılı kırk yaran bir çılgınlıkla hesaplamalar, düzenlemeler yapan, kurnaz ve uyanık anne enerjisini ve umudunu yitirmemiştir, çocuklarının kesin gidişlerinden –kaçınılmaz olduğunu bildiği gidişten– korkmaktadır. Joseph'in öfkeleri ve aşkları, Suzanne'ın boyun eğişi, toprak maf-

yası, çok zengin bir adamın oğlu olan ve genç kızı etkilemeye çalışan Mösyö Jo'nun oyunları, annenin ölümü ve çocukların belki daha güzel, belki de daha kötü bir yaşama yolculukları Marguerite Duras'yı üne kavuşturan bu kitabın izlekleridir. Çinhindi'de doğan yazar, güneşin, alkolün, aşağılık bir yönetim tarafından kandırılan Asyalılarla yoksul beyazların yaşadığı fiziki ve ahlaki korkunç sefaletin, yer yer gülüşün ve yer yer hüznün, şiddetli bir kösnüllüğün egemen olduğu bu anlatıya özyaşamöyküsel birçok öğe katmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu atı almak üçüne de iyi bir fikir gibi gelmişti. Joseph'in sigara parasını karşılamaktan başka bir işe yaramasa bile. Öncelikle bu bir fikirdi ve hâlâ fikirleri olabileceğini kanıtlıyordu. Sonra kendilerini dış dünyaya bağlayan bu atla daha az yalnız hissediyorlardı; aman aman bir şey olmamakla beraber, içler acısı bile olsa bu dünyadan o âna değin kendilerine ait olmayan bir şeyler alıp, ellerindeki tuza doymuş o ova köşesine, sıkıntı ve acıya doymuş bu üç insana, kendilerine götürebiliyorlardı. İşte taşımacılık denen olgu buydu: Hiçbir şeyin yetişmediği çölden bile bir şey çıkarabilmek, onu başka yerlerde yaşayanlara, dünyada yaşayanlara aktarmak.

Sekiz gün sürdü bu. At çok yaşlıydı, anneden kat kat yaşlı, yüz yaşında bir ihtiyar gibiydi. Yine de kendisinden beklenen ve uzun süredir unuttuğu gücü kat kat aşan işi layıkıyla yerine getirmeye çalıştı, sonra nalları dikti.

Kendilerini, ellerindeki ova parçasında attan yoksun bir halde, her zamanki yalnızlık ve kuruluk içinde bulduklarında bu işten öyle usandılar, öyle usandılar ki, hemen o akşam üçü de ertesi gün biraz insan görüp avunmaya çalışmak için Ram'a gitmeye karar verdiler.

İşte hepsinin yaşamını değiştirecek karşılaşma ertesi gün Ram'da gerçekleşecekti.

Her şey ters gittiğinde bile, örneğin can çekişen atlar söz konusu olduğunda bile, insanı harekete geçiren her düşünce iyi bir düşüncedir. Böylesi bir düşünce, her şey felaketle sonlandığında bile iyidir çünkü insan en azından, aklına gelenlerin kötü olduğunu düşündüğünde kapılamayacağı bir sabırsızlığa kapılıverir.

İşte o akşamüstü, saat beşe doğru Joseph'in at arabasının hırçın gürültüsü uzaktan, Ram yönünden son kez duyuldu.

Anne kafasını salladı.

"Erken daha, çok insan yoktur."

Az sonra kırbaç şaklamaları ve Joseph'in bağrışı işitildi, sonra da at arabası toprak yolda belirdi. Joseph öndeydi. Arkadaki koltukta iki Malezyalı kadın vardı. At çok yavaş gidiyordu, ayakları yürümekten çok yeri süpürüyordu. Joseph atı kırbaçlıyordu ama onun yerine zemini kırbaçlasa bir karşılık alabilecek gibiydi. Joseph bungalovun yakınlarında durdu. Kadınlar indi ve yürüyerek Kam'a doğru yol aldılar. Joseph arabadan atladı, atı geminden tuttu, toprak yoldan ayrıldı ve bungalova giden küçük yola saptı. Anne verandanın önünde, dolgu sahanın üstünde onu bekliyordu.

"Artık hiç yürümüyor," dedi Joseph.

Suzanne bungalovun altında, sırtını bir kazığa dayamış oturuyordu. Ayağa kalktı ve gölgede kalmaya devam ederek dolgu sahaya yaklaştı. Joseph atı çözmeye koyuldu. İyice sıcak basmıştı, şapkasının altından yanaklarına ter damlaları iniyordu. Atı çözdükten sonra biraz uzaklaştı ve onu incelemeye koyuldu. Biraz para kazanma amacıyla taşımacılık yapma fikri daha geçen hafta aklına gelmişti. İki yüz franga her şeyi, atı, arabayı ve koşum takımlarını satın almıştı. Ancak at sanılandan epey yaşlıydı. Daha ilk günden, koşumları çözülür çözülmez bungalovun karşısındaki tarlaya gidip yığılmış, orada saatlerce

boynu eğik kalakalmıştı. Arada sırada otlamasına otluyordu ancak otlamamaya yeminliymiş de ara sıra unutuyormuş gibi, dalgın dalgın otluyordu. Yaşlılık dışında nesi olduğu bilinmiyordu. Bir gün önce iştahını açmak amacıyla Joseph ona pirinç ekmeği ve birkaç parça şeker vermişti fakat hayvan bunları kokladıktan sonra, kendinden geçercesine pirinç tarlalarını seyretme işine geri dönmüştü. Kuşkusuz, yaşamını ormandan araziye urlu ağaç tomrukları taşımakla geçirmiş olduğundan tarıma açılmış toprakların kurumuş ve sararmış otlarından başka bir şey yememişti ve şimdi diğer yiyeceklere karşı isteksizdi.

Joseph yanına gidiyor ve boynunu okşuyordu.

"Ye," diye söyleniyordu. "Ye."

At yemiyordu. Joseph atın belki de veremli olduğunu dillendirmeye başlamıştı. Annesiyse veremli olmadığını, kendisi gibi onun da yaşamaktan bıktığını ve ölmek için rahat bırakılmayı yeğlediğini düşünüyordu. Oysa o güne değin Banté'yle bungalov arasında gidip gelmekle kalmamış, akşamları koşumları çıktıktan sonra, öyle ya da böyle, tek başına ekili bayıra gitmişti. Ama bugün öyle yapmadı, Joseph'in karşısında, dolgu sahanın üstünde, orada öylece duruyordu. Arada sırada hafifçe sendeliyordu.

"Lanet olsun," dedi Joseph, "artık oraya bile gitmek istemiyor."

Bu kez anne ata yaklaştı. Ayakları çıplaktı ve başında kaşlarına kadar inen büyük, hasır bir şapka vardı. İç lastikten bir tokayla tutturulmuş ince, gri bir saç örgüsü sırtında sallanıyordu. Üzerinde yerlilerin peştamal kumaşından biçilmiş narçiçeği, bol, kolsuz bir elbise vardı; sarkık ama hâlâ dolgun, elbisenin altında gözle görünür biçimde serbest kalan memelerini örten kısmı eskimişti.

"Sana onu satın almamanı söylemiştim. Şu yarı ölü ata ve dağılmak üzere olan arabaya iki yüz frank verdin."

"Çeneni kapamazsan defolur giderim," dedi Joseph.

Suzanne bungalovun altından çıktı ve bu kez de o ata yaklaştı. Onun başında da hasır bir şapka vardı ve kızıl kestane kâkülleri görünüyordu. Joseph ve anne gibi ayakları çıplaktı, boyu dizlerinin altına kadar gelen siyah bir pantolon ve mavi, kolsuz bir bluz giymişti.

"Defolup gitmek iyi fikir," dedi Suzanne.

"Sana fikrini sormuyorum," dedi Joseph.

"Ben de sana fikrimi söylüyorum."

Anne kızına doğru atıldı ve ona tokat atmaya kalktı. Suzanne annesinin elinden kurtuldu ve bungalovun altına gölgeye sığındı. Anne sızlanmaya başladı. Atın arka ayakları şimdi yarı felçli gibiydi. Kımıldamıyordu. Joseph sürüklemeye ve geri itmeye çalıştığı atın yularını bıraktı. At kesik kesik ama sendelemeyi sürdürerek bayıra kadar ilerledi. Oraya varınca durdu ve burun deliklerini ekili tarlanın tatlı yeşiline gömdü. Joseph, anne ve Suzanne, umut içinde ata bakarak mıhlanmış gibi yerlerinde kaldılar. Ama hayır. At burun delikleriyle tarlayı okşadı bir kez, bir kez daha, biraz kafasını kaldırdı, sonra uzun boynunun ucundaki kımıltısız kafasını tüm ağırlığıyla bırakıverdi, kalın dudakları otların dibine düştü.

Joseph duraksadı, kendi etrafında döndü, bir sigara yaktı ve at arabasının yanına gitti. Koşum takımlarını araba koltuğunun üzerine yığdı ve arabayı bungalovun altına kadar sürükledi.

Koşumları hep merdivenin yanında bırakırdı ama o gece iyice dibe, orta kazıkların arasına yerleştirdi.

Neden sonra ne yapabileceğini düşünür gibi oldu. Bir kez daha atın bulunduğu yana baktı, sonra arabaya yöneldi. O sırada, kazığın yanına dönen kız kardeşini ayrımsadı.

"Ne yapıyorsun orada?"

"Hava sıcak," dedi Suzanne.

"Herkes için sıcak."

Arabaya girdi, karbür torbasını dışarı çıkardı ve birazını teneke kutuya boşalttı. Sonra torbayı arabaya geri götürdü, kutunun başına döndü ve karbürü parmaklarının arasında ezmeye koyuldu. Havayı soludu ve şöyle dedi:

"Şu pis koku dişi geyiklerden geliyor, onları süpürmek gerek, orada nasıl durabiliyorsun anlamıyorum."

"Senin karbüründen daha az kokuyor."

Yeniden ayağa kalktı, elinde karbür tenekesi, bir kez daha arabaya gitti. Sonra fikrini değiştirdi, arabanın yanına geldi ve tekerleklerine bir tekme indirdi. Sonra kararlı adımlarla bungalovun merdivenini tırmandı.

Anne çapalama işine geri dönmüştü. Dolgu sahayı çevreleyen bayıra üçüncü kez kırmızı tespihağacı ekiyordu. Kuraklık bitkileri sürekli öldürüyordu ancak anne diretiyordu. Annenin karşısındaki onbaşı tarlayı suladıktan sonra ikinci kez çapalıyordu. Sağırlığı giderek artıyor, anne de ona emir vermek için giderek daha yüksek sesle bağırmak zorunda kalıyordu. Köprüden biraz önce, yolun yakınlarında, onbaşının karısı ve kızı bataklıkta balık avlıyordu. Neredeyse bir saattir çamurun içinde diz çökmüş, balık avlıyorlardı. Üç yıldır balık yiyorlardı, hep aynı balığı, anneyle kızın her akşam köprüden önceki bataklıktan tuttukları balığı.

Bungalovun altında epey rahattılar. Joseph arabanın kapısını açık bırakmıştı, içeriden dişi geyiklerin kokusuyla yüklü bir serinlik geliyordu. Dört dişi, bir de erkek geyik vardı. Joseph erkek geyikle dişilerden birini geçen gün öldürmüştü, üç gün önce de diğer iki dişiyi. Bu ikisinin kanları artık durmuştu. Ancak diğer ikisinin açılmış çenelerinden hâlâ damla damla kan sızıyordu. Joseph sık sık ava çıkardı, bazen iki gecede bir. Anne ona söylenirdi çünkü üç gün sonra ırmağa atacakları dişi geyikler için

kurşunları ziyan ediyordu. Ancak Joseph ormandan eli boş dönüp onurunu ayaklar altına alamıyordu bir türlü. Ve sürekli geyik yeniyormuş gibi yapıyorlar, hayvanları bungalovun önüne asıyorlar ve ırmağa atmadan önce çürümelerini bekliyorlardı. Geyik eti yemekten bıkmışlardı. Birkaç zamandır, arazinin deniz tarafını çevreleyen tuzlu bataklıklardan, buğday tarlasının girişinde Joseph'in avladığı uzun bacaklı kuşları yerken daha istekli davranıyorlardı.

Suzanne yüzmeye gitmek için Joseph'in onu almasını bekliyordu. Bungalovun altından ilk çıkan olmak istemiyordu. Joseph'i beklemek daha uygundu. Onunlayken annesi daha az bağırıyordu.

Joseph bungalovdan indi.

"Çabuk gel. Beklemem."

Suzanne koşar adım mayosunu giymeye yukarı çıktı. Henüz yukarı varmamıştı ki, yukarı çıktığını gören anne bağırmaya başladı. Anlaşılmasını istediği şeyleri daha iyi anlatmak için bağırmazdı anne. O an olan bitenle ilgili olsun olmasın, aklına ne gelirse bağıra bağıra ortaya söylerdi. Suzanne bungalovdan indiğinde annenin bağrışlarına omuz silken Joseph'i yine atın başında buldu. Tüm gücüyle hayvanın kafasını bastırıyor, burnunu toprağa sokmaya çalışıyordu. Suzanne, Joseph'in yanına gitti.

"Hadi, gel."

"Sanırım artık bitti," dedi Joseph üzüntüyle, "nalları dikecek."

İsteksizce hayvanı bıraktı ve tahta köprüye doğru, ırmağın en derin yerine yürüdüler.

Çocuklar Joseph'in ırmağa geldiğini görür görmez oynamakta oldukları toprak yoldan uzaklaşır, onun ardından suya atlarlardı. Yanına ilk varanlar onun gibi suya dalar, arkadakiler kendilerini salkım saçak gri köpüklere bırakıp yuvarlanırlardı. Joseph çocuklarla oynamaya alış-

mıştı. Onları omuzlarına oturtur, takla attırır, bazen de aralarından birinin boynuna asılmasına izin verir, keyiften kendinden geçmiş çocuğu köprünün ötesine, köyün yakınlarına değin, ırmak boyunca taşırdı. Ancak bugün oynamak istemiyordu. Derin ve dar alanda, kavanozdaki balık gibi kendi etrafında döndükçe dönüyordu. Suya bakan yamaçta at kımıldamadan duruyordu. Taşlı alanın üzerinde, güneşin altında belirsiz bir nesne gibi görünüyordu.

"Nesi olduğunu bilmiyorum," dedi Joseph, "ancak nalları dikecek, orası kesin."

Peşinde çocuklar, yeniden suya daldı. Suzanne onun kadar iyi yüzemiyordu. Arada sırada sudan çıkıyor, su kenarında oturuyor ve bir tarafı Ram'a, öteki tarafı da Kam'a giden toprak yola bakıyordu, oradan sekiz yüz kilometre ötede bulunan kente, en büyük sömürge kentine, başkente uzanan o toprak yola. Sonunda bir gün bungalovun önünde bir araba duracaktı. Joseph'ten ya da kendisinden bir bilgi ya da herhangi bir yardım istemek üzere içinden bir kadın ya da adam inecekti. Kendilerinden ne tür bir bilgi isteneceğini tam olarak bilemiyordu: Yörede, Kam'dan geçerek Ram'dan kente giden tek bir yol vardı. Yani yolu şaşırmak mümkün değildi. Yine de hiçbir şey önceden bilinemezdi ve Suzanne umut ediyordu. Bir gün, bir adam burada duracaktı belki, neden olmasın? Çünkü köprünün yanında onu görecekti. Adamın hoşuna gitmiş olabilirdi ve adam onu kente götürmeyi önerebilirdi. Ancak şehirlerarası otobüs dışında çok az araba geçerdi bu toprak yoldan, bazen günde iki ya da üç araba. Buraya altmış kilometre uzaktaki Ram'a giden aynı avcı arabaları geçerdi hep; birkaç gün sonra ters yönde, geri döndüklerini görürdünüz. Yoldan çocukları uzaklaştırmak için durmadan klaksona basarak son sürat geçerlerdi. Toz bulutunun içinde çıkıp gelmelerinden çok

önce boğuk ve güçlü klakson sesleri işitilirdi ormandan. Joseph de bungalovun önünde duracak bir arabayı bekliyordu. Saçları platin sarısı, 555 içen, gözleri boyalı bir kadın kullanacaktı o arabayı. Örneğin, otomobilinin lastiğini değiştirmesi için ondan yardım isteyebilirdi.

Anne aşağı yukarı on dakikada bir başını tespihağaçlarından yukarı kaldırıyor, çocukların bulunduğu yöne doğru el kol hareketleri yapıyor ve bağırıyordu.

Bir arada oldukları sürece onlara yaklaşmazdı. Bağırmakla yetinirdi. Bendin yıkılmasından beri ne olursa olsun, hiçbir şeyi bağırmadan söyleyemiyordu. Eskiden çocukları onun öfkesini fazla önemsemezdi. Ancak bent olayından sonra, doktorun dediğine bakılırsa, hastalanmıştı, hem de ölümcül derecede. Daha önceleri de üç kriz geçirmişti, doktorun dediğine bakılırsa, üçü de ölümle sonuçlanabilirdi. Bir süre bağırmasına izin verilebilirdi ancak uzun sürmemeliydi. Öfke krize yol açabilirdi.

Doktor krizlerin temelini bendin yıkılmasına bağlıyordu. Belki de yanılıyordu. Bunca hınç ancak yıllar boyu, günden güne, ağır ağır birikebilirdi. Tek bir nedeni olamazdı. Bendin yıkılması, dünyadaki adaletsizlik, ırmakta yıkanan çocuklar da dahil olmak üzere, binlerce nedeni olmalıydı bunun.

Oysa annenin yaşamının başlarında hiçbir şey, sonlara böyle bir bahtsızlığa yazgılı olduğunu göstermiyordu ve doktor bunun onu öldürdüğünü, mutsuzluktan ölmek üzere olduğunu söyleyebiliyordu şimdi.

Köylü bir aileden gelen kız ilkokulda öyle iyi bir öğrenci olmuştu ki, anne ve babası diplomasını aldıktan sonra da okumasına izin vermişlerdi. Neden sonra Fransa'nın kuzeyinde bir köyde, iki yıllığına ilkokul öğretmenliği yapmıştı. 1899 yılıydı. Bazı pazar günleri, belediyede, sömürge propagandası yapan afişlerin önünde hayale dalıyordu. "Sömürge ordusuna katılın", "Gençler, sömürge-

lere gidin, sizi orada servet bekliyor." Meyvelerinin ağırlığıyla bükülmüş bir muz ağacının gölgesinde, beyazlar giymiş bir sömürgeci çift sallanan koltuklarda sallanıyor, çevrelerinde de gülümseyen yerliler koşuşturup duruyordu. Kendisi gibi bir öğretmenle evlendi; kendisi gibi, o karanlık Pierre Loti yapıtlarının kurbanı, bir Kuzey köyünde sabırsızlıkla kıvranan bir öğretmenle. Evliliklerinin hemen ardından sömürgelerdeki eğitim kadrolarına başvurularını yaptılar ve o zamanlar Fransız Çinhindi diye adlandırılan bu büyük sömürgeye atandılar.

Suzanne ve Joseph, sömürgeye gelişlerinin ilk iki yılında doğmuştu. Suzanne'ın doğumundan sonra anne devletteki işinden ayrıldı. Yalnızca özel Fransızca dersleri verdi. Kocası bir yerli okuluna müdür olarak atandı ve dediğine bakılırsa, iki çocuğun masraflarına karşın çok rahat yaşadılar. O yıllar yaşamının tartışmasız en iyi yılları, mutluluk yıllarıydı. En azından anne böyle diyordu. O dönemi uzak ve düşsel bir kara parçasını, bir adayı anımsar gibi düşünürdü. Yaşlandıkça o dönemden giderek daha az söz eder oldu ama sözü açıldığında hep aynı coşkuyla bahsederdi. İşte o zaman her seferinde, o mükemmelliklerin içinde yeni bir mükemmellik, kocasının kişiliğinde yeni bir nitelik, o zamanki rahat yaşamlarında bir bolluk anlamına gelmeye başlayan yeni bir yön keşfederdi. Suzanne ve Joseph bunu biraz kuşkuyla karşılardı.

Kocası öldüğünde Suzanne ve Joseph daha çok küçüklerdi. Bunu izleyen dönemden asla sevgiyle söz etmezdi. Güç olduğunu, altından nasıl kalktığına hâlâ şaştığını söylerdi. İki yıl boyunca Fransızca dersleri vermeyi sürdürmüştü. Sonra bu yetmeyince, Fransızca ve piyano dersleri vermişti. Sonra bu da yetmeyince, çocuklar büyürken Eden-Cinéma'ya piyanist olarak girmişti. Orada on yıl çalışmıştı. On yılın sonunda, sömürgenin Tapu Mü-

dürlüğü'ne bir arazi için başvuracak kadar para biriktirebilmişti.

Dul oluşu, eskiden eğitim kadrosunda yer almış olması ve iki çocuğun bakımı, ona devletten böyle bir arazi istemek için öncelikli bir hak tanıyordu. Yine de araziye sahip olmak için iki yıl beklemek zorunda kalacaktı.

Yanında Joseph ve Suzanne'la, hep o aynı Citroën B12'yle ovaya gelişinin üzerinden altı yıl geçmişti.

Daha ilk yıl, arazinin yarısını ekti. Bu ilk ürünün bungalov için yaptığı masrafların büyük bölümünü karşılayacağını umuyordu. Ancak temmuzda denizin yükselmesiyle ova su baskınına uğradı ve ürünler sular altında kaldı. Yalnızca bir defaya mahsus, çok kuvvetli bir su baskınının kurbanı olduğuna inanarak –onu bu fikirden caydırmaya çalışan ova sakinlerine karşın– bir sonraki yıl anne yeniden işe koyuldu. Deniz yeniden yükseldi. O zaman gerçeği görmek zorunda kaldı: Arazisi ekilemez bir alandı. Her yıl deniz sularının altında kalıyordu. Denizin her yıl aynı oranda yükselmediği bir gerçekti. Ancak sular doğrudan ya da sızmalarla her şeyi yok edecek yüksekliğe ulaşıyordu her zaman. Yola bakan ve tam ortasına bungalovunu yaptırdığı beş hektarın dışında, on yıldır biriktirip bir kenara koyduğu parayı Pasifik'in dalgalarına savurmuştu.

Bu talihsizlik onun inanılmaz saflığından kaynaklanıyordu. Çok düşük bir maaşla, Eden-Cinéma'nın piyanosunun başında tam bir özveri içinde geçirdiği on yıl, onu feleğin ve insanların yeni darbelerinden koruyarak, birçok adaletsizlik deneyimlerinden ve kavgadan kurtarmıştı. Bu on yıllık tünelden girdiği gibi çıkmıştı: saf, tek başına, kötü güçlerle her türlü ilişkiden uzak, kendisini durmadan kuşatan sömürgelere özgü kan emiciliğin umutsuzca farkında olmadan. Ekilebilir araziler genellikle değerlerinin iki katına satışa sunuluyordu. Arazi parsellerini alıcılar ara-

sında bölüştürmekle yükümlü tapu memurlarına paranın yarısı el altından veriliyordu. Tüm arazilerin satışı bu memurların elindeydi ve giderek daha müşkülpesent oluyorlardı. Öyle müşkülpesenttiler ki, onların hiçbir özel durumu dikkate almayan o doymak bilmez iştahlarını nasıl dindireceğini bilemeyen anne bunlardan haberdar olsaydı ve kendisine ekilmez bir arazinin verilmesini engellemek isteseydi, ne olursa olsun herhangi bir devlet arazisini almaktan vazgeçmek zorunda kalırdı.

Anne biraz geç de olsa tüm bunları anladığında, ovadaki arazi parsellerinin bağlı olduğu Kam Tapu Müdürlüğü'ndeki memurları görmeye gitmişti. Onlara hakaret edip daha yüksek bir makama şikâyette bulunmayı akıl edemeyecek kadar saf davranmıştı. Bu yanlışlıkta hiçbir payları olmadıklarını söylemişlerdi ona. Kuşkusuz, bunun sorumlusu anakente atanan onlardan önceki görevliydi. Ancak anne öyle bir sebatla işin peşine düşmüştü ki kurtuluşu onu tehdit etmekte buldular. Eğer inat etmeyi sürdürürse, elindeki araziyi süresi dolmadan alacaklardı. Kurbanlarını susturmak için en etkili silahları buydu. Çünkü bu insanlar hiçbir şeye sahip olmamaktansa aldatıcı araziyi bile yeğlerlerdi daima. Araziler birtakım koşullara bağlı olarak verilirdi ancak. Eğer belli bir süre sonunda toprağın tümü ekilmemişse Tapu Müdürlüğü araziyi geri alabilirdi. Böylece ovadaki arazilerin hiçbiri sonsuza dek bir kişiye verilmemişti. İşte bu araziler sayesinde tapudakiler ötekilerden, gerçek arazilerden, ekilebilir olanlardan büyük kâr elde etme olanağı buluyorlardı. Verilecek arazilerin seçimi tapudaki bu memurlara bırakıldığından, o son derece büyük ekilmez parsel rezervlerini paylaştırmayı uygun zamana bırakırlardı. Düzenli olarak verilen ve aynı düzenli biçimde geri alınan bu parseller bir bakıma, onların kendilerine göre ayarladıkları sermayeleri olmuştu.

Kam Ovası'ndaki on beş kadar araziye belki de yüzlerce aileyi yerleştirmişler, hepsini zarara uğratmışlar, kovmuşlar, yeniden yerleştirmişler, yeniden zarara uğratmışlar ve yeniden kovmuşlardı. Orada kalan arazi sahipleriyse *pernod*[1] ya da esrar kaçakçılığıyla geçiniyor ve tapudaki görevlilerin "yasadışı" dediği usulsüz kazançlarından onlara da pay vererek suçlarına ortak ediyorlardı.

Annenin haklı öfkesi, oraya gelişinin ikinci yılında ilk tapu teftişinden onu kurtarmaya yetmedi. Tam anlamıyla prosedür gereği yapılan bu teftişler arazi sahibine bir anımsatmadan öte gitmeyen bir ziyaretten ibaretti. Böylece arazi sahibine ilk sürenin dolduğu anımsatılırdı.

"Bu arazide herhangi bir şey yetiştirecek kişi yoktur yeryüzünde," diye yalvarırdı arazi sahibi.

"Hükümetimizin ekime elverişsiz bir toprağı paylaştırmış olması çok şaşırtıcı," diye karşılık verirdi görevli.

Rüşvetin sırlarını daha iyi anlamaya başlayan anne bungalovuna değer biçtirdi. Bungalov daha tamamlanmamıştı, yine de kuşkusuz değer kazanacak gibi duruyordu ve anneye biraz daha uzun bir süre kazandıracaktı. Tapu görevlileri razı oldular. Annenin önünde bir yıl daha vardı. O yıl, oradaki üçüncü yıllarında, anne bir kez daha aynı deneyime girişmenin gerekli olmadığı sonucuna vardı ve Pasifik'i özgür bıraktı. Kaldı ki istese de elinde avucunda bir şey yoktu. Bungalovunu tamamlamak için sömürge bankalarından bir-iki kez kredi istemişti zaten. Ancak bankalar Tapu Müdürlüğü'ne danışmadan hiçbir şey yapmıyordu. Anne bitmemiş bungalovunu ipotek ederek ancak bir kez kredi alabildi. Bungalovun tamamlanması için yine borç alacaktı. Çünkü bungalov tümüyle onun malıydı ve onu inşa ettirdiği için kendini

1. Anason likörü ya da Fransız rakısı olarak bilinen bir içki. (Y.N.)

her gün kutluyordu. Yoksulluğu arttıkça, bungalovun gözündeki değeri ve sağlamlığı da artıyordu.

İlk teftişi bir başkası izledi. Aynı yıl, bendin yıkılışını izleyen hafta yapıldı bu teftiş. Ancak Joseph artık bu işe karışacak yaşa gelmişti. Silah kullanmaya alışmıştı. Tapu görevlisinin burnuna dayadı silahı, adam da üstelemedi ve arazileri dolaştığı küçük arabasına geri döndü. O zamandan beri, anne bu açıdan nispeten rahattı.

Bungalovun yapımı için kendisine gereken süreye güvenerek, Kam'daki görevlileri yeni tasarılarından haberdar etti. Arazinin sınır bölgelerinde yoksulluk içinde yaşayan köylülerle ortaklaşa denize karşı bir bent kurmayı tasarlıyordu. Herkesin yararına olacaktı bu. Pasifik Okyanusu boyunca uzanacak ve ırmağın temmuz taşkınlarının yaşandığı yörelere kadar gidecekti. Bu tasarı, çok şaşıran görevlilere biraz ütopik geldi ancak karşı çıkmadılar. Bunu istediği zaman kaleme alabilir ve onlara yollayabilirdi. Dediklerine bakılırsa, arazinin kurutulması ilkece ancak bir hükümet tasarısı olabilirdi fakat bildikleri kadarıyla, hiçbir yönetmelik maddesi arazi sahibinin kendi arazisine bent kurmasını engellemiyordu. Tabii önceden kendilerine haber verilmesi ve yerel tapu yetkililerinin iznini almak koşuluyla. Anne geceler boyu tasarıyı kaleme aldıktan sonra yolladı ve izni beklemeye koyuldu. Umudunu yitirmeksizin çok uzun süre bekledi, zaten bu tür beklemelere alışmıştı. Sırf bu bekleyişler, anneyi canıyla, malıyla dışarıdaki güçlere, tapuya, bankaya bağlayan karanlık bağlardı. Haftalarca bekledikten sonra Kam'a gitmeye karar verdi. Kadastro görevlileri tasarı mektubunu almasına almışlardı ancak onu yanıtlamamalarının nedeni, arazinin kurutulmasının onları kesinlikle ilgilendirmemesiydi. Bununla birlikte bent kurması için ona sözlü bir izin verdiler. Anne bu sonucun gururuyla oradan ayrıldı.

Bendi sakızağacı kütükleriyle desteklemek gerekiyordu. Bu masrafları tabii ki tek başına üstlenecekti. Tamamlanmamış bungalovu işte o zaman ipotek ettirdi. Tüm ipotek parasını kütük satın almak için harcadı ve bungalov asla tamamlanmadı.

Doktor pek de haksız sayılmazdı. Her şeyin o andan başlayarak geliştiğine inanılabilirdi. Gerçekten de binlerce yıllık uykularından ansızın ve çılgın bir umutla sonunda uyandırılmış yüzlerce ova köylüsünün sevgiyle yükselttikleri bu bendi gördükten sonra, bunların iskambil kâğıdından yapılmış kuleler gibi, Pasifik dalgalarının o basit ve acımasız baskınıyla bir gecede, yalnızca bir gecede bir düş gibi silinip gittiğini gören hangi insan büyük bir öfkeye ve nefrete kapılıp tüm bunlardan etkilenmezdi? Böylesine çılgın bir umudun yeşerişini göz önüne almaksızın, ovada herkesin eşit paylaşageldiği sefaletten, annenin krizlerine kadar her şeyi o kader gecesine bağlamak ve kısa ama çekici bir açıklamaya, doğal afet açıklamasına sığınmak kimin işine gelmezdi ki?

Joseph, Suzanne'ı hep suya girmeye zorlardı. Ram'da kendisiyle birlikte suya girebilmesi için yüzmeyi öğrenmesini çok isterdi. Ancak Suzanne çekimserdi. Bazen, özellikle yağmur mevsiminde, orman bir gecede su baskınına uğradığında akan sulara, boğulmuş bir sincap ya da bir misk faresi ya da bir tavus kuşu karışırdı, bunlarla karşılaşmak onu tiksindirirdi.

Anne sürekli söylendiğinden Joseph ırmaktan çıkmaya karar verdi. Suzanne arabaların yolunu gözlemeyi bırakıp onu izledi.

"Lanet olsun," dedi Joseph, "yarın Ram'a gideceğiz."

Annenin bulunduğu yöne doğru başını kaldırdı.

"Geliyoruz, bağırma böyle," dedi.

Atını düşünmekten vazgeçmişti çünkü annesini düşünüyordu. Onun yanına varmak için acele ediyordu.

Anne kızarmış ve ağlamaklıydı, hastalandığı zamandan beri hep olduğu gibi. Sızlanmayı sürdürüyordu.

"Bağırıp çağıracağına haplarını alsan iyi edersin," dedi Suzanne.

"Böyle kötü çocuklarım olması için ne yaptım sana Tanrım!" diye bağırıyordu anne.

Joseph, Suzanne'ın önüne geçti, bungalova gitti ve elinde bir bardak su ve haplarla geri döndü. Anne, her zamanki gibi reddetti ve her zamanki gibi sonunda içti ilaçları. Her akşam yüzdükten sonra annelerini yatıştırmak için hap içirmeleri gerekiyordu. Çünkü kadının asıl katlanamadığı, onların ovada sürdürdükleri yaşamı kanıksamalarıydı. "Huysuzlaştı," diyordu Suzanne. Joseph de aksini söyleyemezdi.

Suzanne banyo kabininde duran bidonlardaki süzülmüş suyla durulandı ve giyindi. Joseph durulanmazdı, bir sonraki güne kadar mayoyla gezerdi. Suzanne kabinden çıktığında verandada pikap çalıyordu. Joseph şezlonga uzanmış, artık anneyi aklından çıkarmış, yeniden atını düşünüyor, tiksintiyle ona bakıyordu.

"Talihsizlik bu," dedi Joseph.

"Pikabı satarsan iyi bir at alabilir ve günde üç tur yapabilirsin."

"Pikabı satarsam defolur giderim, hem de çabucak."

Pikap, Joseph'in yaşamında büyük bir yere sahipti. Beş tane plağı vardı ve yüzdükten sonra her akşam, düzenli olarak bunları çalardı. Bazen canı sıkkın olduğunda, gecenin bir vakti ara vermeksizin birbiri ardına plaklarını çalardı, ta ki anne iki-üç kez yanına gelip pikabı ırmağa atacağını söyleyerek onu tehdit edene kadar. Suzanne bir koltuk alıp kardeşinin yanına oturdu.

"Pikabı satıp bir at alırsan on beş gün içinde yeni bir pikabın olabilir."

"Pikapsız on beş gün, basar giderim buralardan."

Suzanne konuşmayı bıraktı.

Anne yemek odasında yemeği hazırlıyordu. Asetilen lambasını yakmıştı.

Bu ülkede akşam çok ağır çökerdi. Güneş dağın ardında kaybolur kaybolmaz, vahşi hayvanlardan korunmak için yaş odun ateşi yakarlardı; çocuklar cıvıl cıvıl, bungalovlarına dönerlerdi. Anlayacak yaşa geldiklerinde çocuklara korkunç bataklık gecelerine ve vahşi hayvanlara karşı dikkatli olmaları öğretilirdi. Yine de kaplanların karnı çocuklar kadar acıkmaz ve çok az çocuk yerlerdi. Aslında bir taraftan Çin Denizi'yle –anne inatla "Pasifik" derdi, "Çin Denizi" onun gözünde taşralı bir deyimdi, ayrıca gençken, gereksiz yere her şeyi güçleştiren o küçük denizlerin hiçbirine değil, Pasifik Okyanusu'na taşımıştı düşlerini–, öte yandan da doğuda Asya kıtasının kıyısı boyunca, suya gömülüp yeniden birbirinin aynısı karanlık tropikal ormanlarla örtülü çok sayıda adacıklar biçiminde su yüzüne çıktığı Siyam Körfezi'ne kadar uzanan sıradağlarla sınırlanmış Kam'ın bataklıklı ovasında çocukların ölümüne neden olan, kaplanlar değil açlıktı. Açlık hastalıkları ve açlık serüvenleriydi. Toprak yol, dar ovayı bir baştan bir başa kesiyordu. İlkece, gelecekteki zenginlikleri Ram'a aktarmak üzere yapılmıştı ancak ova o kadar yoksuldu ki, açlıktan ağzı açılmış çocuklarından başka neredeyse hiçbir zenginliği yoktu. Toprak yol yalnızca oradan geçen avcılardan, aç ve oyun oynayan kalabalıklar halinde orada toplanan çocuklardan başka –açlık çocukların oyun oynamalarını engellemez– kimsenin işine yaramıyordu.

"Bu gece ava gidiyorum," dedi Joseph ansızın.

Anne ocağın başında didinip durmayı bıraktı ve oğlanın karşısına dikildi.

"Gitmiyorsun, sana gitmeyeceğini söylüyorum."

"Gidiyorum," dedi Joseph, "yapacak başka şey yok, gidiyorum."

Joseph verandada, ormana karşı çok uzun süre oturduğunda avlanmaya gitme isteğine karşı koyamazdı.

"Beni de götür Joseph, beni de götür," dedi Suzanne.

Anne bağırıyordu.

"Geceleyin ava kadın götürülmez. Sen de bağırmaya devam edeceksen hemen gidiyorum."

Gitti, mavzerini ve kurşunlarını hazırlamak üzere odasına kapandı. Anne söylene söylene yemek odasına girdi ve yemeği hazırlamayı sürdürdü. Suzanne verandadan bir yere kımıldamamıştı. Joseph'in ava çıktığı akşamlar geç yatarlardı. Anne, kendi deyimiyle "hesap kitap yapmak" için onun gidişini fırsat bilirdi. Ne hesabı olduğu da bilinmezdi. Her halükârda böyle geceler uyumazdı. Bazen hesapların başından kalkar, verandaya gidip ormandan gelen sesleri dinler, Joseph'in fenerinin ışığını seçmeye çalışırdı. Sonra yeniden, Joseph'in deyimiyle "kaçık hesap kitaplar"ının başına dönerdi.

"Sofraya," dedi anne.

Biraz daha kuş eti ve haşlanmış pirinç vardı. Onbaşının karısı birkaç kızarmış balık getirmişti yukarıya.

"İşte uykusuz bir gece daha," dedi anne.

Fosforlu ölgün ışığın altında daha da solgun duruyordu. Haplar etkisini göstermeye başlamıştı. Esnedi.

"Merak etme anne, erken dönerim," dedi Joseph nazikçe.

"Kriz geçirmekten korkarken asıl sizin için korku duyuyorum."

Kalktı, büfeden bir kutu tuzlu tereyağıyla bir kutu yoğunlaştırılmış süt getirip çocukların önüne koydu. Suzanne pilavının üzerine kalın bir tabaka yoğunlaştırılmış süt ekledi. Anne birkaç dilim ekmeğe tereyağı sürüp sade kahve dolu kâseye batırdı. Joseph kuş etinden yiyordu. Siyah ve kanlı, güzel bir eti vardı.

"Balık kokuyor," dedi Joseph, "ama besleyici."

"Gereken de bu," dedi anne. "Dikkatli ol Joseph."

Konu karınlarını doyurmak olduğunda onlara karşı hep yumuşaktı.

"Merak etme, dikkat ederim."

"Bu akşam Ram'a gidemeyeceğiz," dedi Suzanne.

"Yarın gideriz," dedi Joseph, "aradığın Ram'da değil, onların hepsi evli, bir tek Agosti var."

"Ama onu Agosti'ye vermeyeceğim," dedi anne, "yalvarsa bile."

"Senden bir şey istediği yok," dedi Suzanne. "Zaten burada bir şey bulmak olanaksız."

"Daha iyisini isteyemez," dedi anne, "ne dediğimi biliyorum ben, her an peşinden koşmaya başlayabilir."

"Suzanne'ı düşünmüyor bile," dedi Joseph. "Güç olacak bu. Parasız evlenen kadınlar da var ama çok güzel olmaları gerekir, bu da çok ender olur."

"Bu arada," dedi Suzanne, "Ram'a gitmek istememin nedeni yalnız bu değil. Posta günleri Ram hareketli olur, handa elektrik ve muhteşem bir pikap var."

"Ram'dan bahsederek daha fazla canımızı sıkma," dedi Joseph.

Anne, üç günde bir Kam'dan gelen otobüsün getirdiği pirinç ekmeğini çocukların önüne koydu. Sonra örgüsünü çözmeye başladı. Yıpranmış parmaklarının arasında saçları kuru ot gibi çıtırdıyordu. Yemeğini bitirmiş, çocuklarına bakıyordu. Onlar yemek yerken karşılarına oturur, onların her hareketini izlerdi. Suzanne'ın biraz daha uzamasını isterdi, Joseph'in de. Bunun hâlâ olanaklı olduğuna inanırdı. Oysa Joseph yirmi yaşındaydı ve zaten annesinden epey uzundu.

"Biraz kuş eti al," dedi Suzanne'a, "bu yoğunlaştırılmış süt seni beslemez."

"Üstelik dişleri de çürütüyor," dedi Joseph, "arka dişlerimin hepsini çürüttü. Daha da çürütecek."

"Paramız olunca yeni diş yaptırırız sana," dedi anne.

Suzanne kuş etinden aldı. Midesini bulandırıyordu, küçük lokmalarla yiyordu.

Joseph yemeğini bitirmiş, av fenerini şarj etmeye koyulmuştu bile. Anne bir yandan saçlarını çözerken, bir yandan da ona bir fincan kahve ısıtıyordu. Şarjı dolunca feneri yaktı ve onu başına geçirdiği kaskın üzerine yerleştirdi. Neden sonra, görüş açısını ayarlamak üzere verandaya çıktı. Bu gece ilk kez atını unutmuş olmalıydı. Ancak tam o sırada asetilen lambasının ışığında onu yeniden gördü.

"Lanet olsun!" diye bağırdı. "Bu kez geberdi."

Anne ve Suzanne, Joseph'in yanına koştular. Lambanın aydınlattığı alanın tam ortasında onlar da atı gördüler. Sonunda boylu boyunca uzanmıştı. Kafası bayırın üstünde, burun delikleri ekine gömülmüş, hafiften gri suya değiyordu.

"Korkunç," dedi anne.

Bitkinlik belirten bir hareketle elini alnına götürdü ve Joseph'in yanında kalakaldı.

"Gidip yakından bakmalısın gerçekten ölüp ölmediğine," dedi sonunda.

Joseph ağır ağır merdivenlerden indi ve alnının üzerinde yanmakta olan fenerin ışığında bayıra yöneldi. Joseph atın yanına varmadan Suzanne bungalova döndü, masanın başına oturdu ve kuş eti parçasını bitirmeye çalıştı. Zaten az olan iştahı da kaçmıştı. Yemeyi bıraktı ve oturma odasına gitti. Hinthurması ağacından koltuğun üzerinde büzüldü ve atın bulunduğu yöne sırtını döndü.

"Zavallı hayvan," diye söyleniyordu anne, "bugün bile Banté'den buraya yol kat etti."

Suzanne onu görmese de sızlanışını duyuyordu. Verandada Joseph'i izliyor olmalıydı. Bir hafta önce, bungalovun arkasında yer alan küçük köyde bir çocuk öl-

müştü. Anne bütün gece çocuğun başucunda oturmuş, çocuk ölünce de sabah aynı şekilde sızlanmıştı.

"Ne talihsizlik!" diye bağırdı anne. "Durum ne Joseph?"

"Soluk alıyor henüz."

Anne yemek odasına döndü.

"Ne yapılabilir? Suzanne git arabadan damalı battaniyeyi al."

Suzanne atın bulunduğu yöne bakmaktan kaçınarak bungalovdan indi. B12'nin arka koltuğundan battaniyeyi alıp yukarı çıktı ve anneye uzattı. Anne, Joseph'in yanına gitti ve birkaç dakika sonra onunla birlikte bungalova döndü.

"Tüyler ürpertici," dedi. "Bize baktı."

"Yeter artık şu atla uğraştığınız," diye karşılık verdi Suzanne, "yarın Ram'a gidiyoruz."

"Ne?" dedi anne.

"Joseph öyle söyledi."

Joseph tenis ayakkabılarını ayağına geçiriyordu. Hiddetle çıktı gitti. Anne sofrayı toplamaya başladı, sonra hesap kitaplarının başına geçti. Joseph'in deyimiyle, "kaçık hesap kitaplar"ına.

Ram'a gittiklerinde anne, saç örgüsünü başının üstünde toplar, ayakkabılarını giyerdi. Yalnızca uyumadan önce sırtından çıkardığı narçiçeği pamuklu elbisesini yine de değiştirmezdi. Elbisesini yıkadığı zaman, kurumasını beklerken yatar uyurdu. Suzanne da ayakkabılarını, sahip olduğu bir çift ayakkabısını giyerdi, kentteki indirimli satışlardan aldığı siyah satenden, balo ayakkabılarıydı bunlar. Ancak Suzanne fırsattan yararlanıp giysilerini değiştirirdi; Malezya işi pantolonunu çıkarır, bir elbise giyerdi. Joseph her zamanki gibi olurdu. Çoğu kez ayakkabı bile giymezdi. Yine de Siyam'dan postanın geleceği günler, yolculuk eden kadınlarla dans edebilmek için tenis ayakkabılarını ayağına geçirirdi.

Ram'daki lokantaya vardıklarında, avluya park etmiş siyah, yedi kişilik, muhteşem bir limuzin gördüler. İçinde, üniformalı bir şoför sabırla bekliyordu. Daha önce hiçbiri onu görmemişti. Bu bir avcı arabası olamazdı. Avcıların limuzini değil, istendiğinde örtülebilir üstü açık arabaları olurdu. Joseph B12'sinden atladı. Arabaya yaklaştı ve etrafında ağır ağır iki tur attı. Sonra motorun önünde dikildi ve şoförün şaşkın bakışları altında uzun uzun motoru inceledi. "Talbot ya da Léon Bollée," dedi Joseph. Marka konusunda bir sonuca varamayınca lo-

kantanın barına, Suzanne'la annenin yanına gitmeye karar verdi.

Üç posta memuru, yolcu kadınlarla oturmuş birkaç deniz subayı, hiçbir postayı kaçırmayan Oğul Agosti ve yalnız başına masada oturan, limuzinin sahibi olduğu anlaşılan genç ve umutsuz bir adam vardı.

Bart Baba ayağa kalktı, yavaşça kasasına ilerledi ve anneye doğru geldi. Yirmi yıldır Ram Lokantası'nı işletiyordu. Burayı hiç bırakmamıştı. Burada yaşlanmış, burada şişmanlamıştı. Şimdi elli yaşlarında, beyin kanamasına yatkın, yağ tulumu gibi, içi dışı *pernod* dolu bir adamdı. Birkaç yıl önce ovadaki çocuklardan birini evlat edinmişti, çocuk lokantanın işlerini tümüyle yüklenmişti. Boş zamanlarında da, tezgâhın gerisinde *pernod*'yla sızan Bart Baba'yı yelpazeyle serinletiyordu. Bart Baba birkaç saat öncesine değin elinde bir *pernod*'yla kan ter içindeydi. Yalnızca müşterileri karşılamak için yerinden kımıldıyordu. Sudan çıkmış bir deniz canavarı gibi ağır ağır, hatırdan silinmeyecek göbeği onu iyice rahatsız ettiği için neredeyse ayaklarını yerden hiç kaldırmadan, tam bir içki fıçısı halinde müşterilere doğru yürürdü. Sadece içmekle yetinmiyor, içki kaçakçılığı da yapıyor ve çok para kazanıyordu. Kuzey yerleşimlerine varıncaya kadar, uzak bölgelerden içki almaya buraya gelirlerdi. Çoluk çocuğu, ailesi yoktu, yine de parası öyle kıymetliydi ki asla borç vermeyi kabul etmemiş, etse bile inanılmaz yüksek faizler istemişti. Ovadaki kimse bunu kabul etme çılgınlığına ya da kurnazlığına kalkışmamıştı. Onun istediği de buydu, ovaya verilen ödünç paranın geri gelmeyeceğine inanıyordu. Yine de, ovada yaşayan beyazlar arasında burayı seven tek kişi olduğu söylenebilirdi. Burada hem bir yaşama aracı hem de bir yaşama amacı bulmuştu: *Pernod*. İyi biri olduğu söylenirdi çünkü bir çocuğu evlat edinmişti. Çocuk onu yelpazelese bile, her şey bir yana, ova-

nın güneşi altında mandalara çobanlık etmekten iyiydi. Bu cömertlik eylemi ve ona kazandırdığı ün, kaçakçılık işini büsbütün huzur içinde yapmasını sağlıyordu. Çoğunluğa göre bu cömertlik ve ün, Ram Lokantası'nı "uzak hizmet" göreviyle, Fransa'nın itibarını koruma kaygısını bir an bile yitirmeksizin yirmi yıl yönettiği gerekçesiyle, genel sömürge hükümetinden Légion d'honneur[1] Nişanı almasında etkili olmuştu.

Bart Baba, annenin elini sıkarak:

"Nasıl gidiyor işler?" diye sordu.

"İyi, iyi," dedi anne geçiştirerek.

"Şık müşterileriniz var," diye yorumda bulundu Joseph, "şu limuzin..."

"Kuzeydeki kauçuklarla ilgilenen bir adamın arabası, buradakilerden çok farklı bir zengin."

"Şikâyet etmesi gereken siz değilsiniz," dedi anne, "haftada üç posta arabası iyidir. Bir de *pernod* var."

"Riskler de var, artık her hafta..."

"Şu Kuzeyli işletmeciyi gösterin bize," dedi anne.

"Köşede, Agosti'nin yanındaki adam. Paris'ten dönüyor."

Onu Agosti'nin yanında görmüşlerdi. Masasında yalnızdı. Yirmi beş yaşlarında gösteren bir adamdı, ham ince ipekliden bir giysi giymişti. Masanın üstüne, aynı renk bir fötr şapka koymuştu. Bir yudum *pernod* içerken parmağında olağanüstü bir elmas olduğunu gördüler, anne gizli gizli, sessizlik içinde izlemeye koyuldu.

"Lanet olsun, ne araba ama!" dedi Joseph ve ekledi, "Onun dışında maymunun teki."

Elmas kocamandı; ince ipekli giysinin kesimi çok güzeldi. Joseph hiç ince ipekli giymemişti. Yumuşak şapka

1. Fransa devletinin en yüksek rütbeli sivil nişanı. (Y.N.)

filmden çıkmış gibiydi: Bir kadın yüzünden morali bozulan ve servetinin yarısını kumar masasına sürmek için Longchamps'a gitmek üzere kırk beygirlik arabasına atlamadan önce, gelişigüzel başa geçirilmiş şu şapkalardandı. Doğruydu, adamın yüzü çirkindi. Dar omuzluydu, kolları kısaydı, boyu ortalamanın altında olmalıydı. Ufak tefek elleri bakımlı, daha ziyade cılızdı, şöyle böyle yakışıklı sayılırdı. Elmasın varlığı ellerine soylu, biraz da yozlaşmış bir değer katıyordu. Yalnızdı, sömürgede tarım işletmecisiydi ve gençti. Suzanne'a bakıyordu. Anne ona baktığını gördü. Sonra kızına baktı. Çilleri lambanın ışığında, gün ışığına oranla daha az belirgindi. Kuşkusuz güzel bir kızdı: Işıl ışıl, kibirli gözleri vardı, gençti, ergenlik eşiğine gelmişti, çekingen de değildi.

"Niye surat asıyorsun?" dedi anne. "Bir kez olsun sevimli olamaz mısın?"

Suzanne, Kuzeyli tarım işletmecisine baktı. İki uzun plak çaldı: fokstrot ve tango. Üçüncü plakta, fokstrotta, Kuzeyli tarım işletmecisi Suzanne'ı dansa davet etmek üzere yerinden kalktı. Ayaktayken şüphesiz berbattı. Suzanne'a doğru ilerlerken hepsi elmasa bakıyordu: Bart Baba, Agosti, anne, Suzanne. Yolcular bakmıyordu, onlar başka elmaslar görmüştü. Joseph de bakmıyordu, arabalardan başka bir şey görmezdi onun gözü. Ancak ovada oturanların hepsi bakıyordu. Şunu da belirtmek gerek: Bir şeyden haberi olmayan sahibinin bu parmakta unuttuğu elmas, tek başına ovadaki tarım alanlarının tümüne bedeldi.

Kuzeyli tarım işletmecisi, annenin önünde eğilerek sordu:

"İzin verir misiniz, madam?"

Anne, "Lafı mı olur, rica ederim," dedi ve kızardı. Pistte, posta memurları yolcu kadınlarla dans etmeye başlamışlardı bile. Oğul Agosti gümrük memurunun ka-

rısıyla dans ediyordu. Kuzeyli tarım işletmecisi fena dans etmiyordu. Yavaş yavaş, eğitimli olduğunu belli edercesine, belli bir özenle dans ediyordu. Belki de bu sayede Suzanne'a inceliğini, klasını ve nezaketini göstermek istiyordu.

"Acaba beni annenizle tanıştırabilir miydiniz?"

"Tabii," dedi Suzanne.

"Buralarda mı oturuyorsunuz?"

"Evet, buralıyız. Aşağıdaki araba sizin mi?"

"Beni Mösyö Jo diye tanıştırabilirsiniz."

"Nereden geliyor bu araba? Muhteşem."

"Arabaları bu kadar mı çok seviyorsunuz?" diye sordu Mösyö Jo gülümseyerek.

Sesi tarım işletmecilerinin ya da avcıların sesine benzemiyordu. Başka türlüydü, tatlı ve kibardı.

"Evet, çok," dedi Suzanne. "Burada bu arabalardan yok, olanların da üstü açık."

"Sizin gibi güzel bir kız ovada sıkılıyor olmalı..." dedi tatlılıkla Mösyö Jo, Suzanne'ın kulağına doğru.

İki ay önce, bir akşam Oğul Agosti onu lokantanın dışına sürüklemişti, pikapta *Ramona* çalıyordu. Limanda ona güzel bir kız olduğunu söylemiş, sonra da onu öpmüştü. Bir başka sefer de, bundan bir ay sonra, bir posta memuru ona teknesini gezdirmeyi önermişti ve tekneye biner binmez onu lüks bir kamaraya sürüklemiş, orada çok güzel bir kız olduğunu söylemiş, sonra da öpmüştü. Suzanne pek karşı koymamıştı. Böylece üçüncü kez ona güzel olduğu söyleniyordu.

"Nedir markası?" diye sordu Suzanne.

"Bir Maurice Léon Bollée. Tercih ettiğim markadır. Hoşunuza giderse bir tur atabiliriz. Beni annenizle tanıştırmayı unutmayın ama."

"Kaç beygir?"

"Sanıyorum yirmi dört," dedi Mösyö Jo.

"Bir Maurice Léon Bollée ne eder?"

"Bu özel bir model, özel olarak Paris'ten getirtildi. Elli bin frank ödedim."

B12 yaklaşık dört bin franktı ve anne, bu ücreti dört yılda ödeyebilmişti.

"Ne kadar da pahalıymış," dedi Suzanne.

Mösyö Jo, Suzanne'ın saçlarına giderek daha yakından bakıyordu, ara sıra da bakışlarını kızın ağzına yöneltiyordu.

"Böyle bir arabamız olsaydı her akşam Ram'a gelirdik, değişiklik olurdu bizim için. Ram'a ve diğer yerlere."

"Sandığınız gibi değil, zenginlik mutluluk getirmiyor," dedi özlemle Mösyö Jo.

Anne şöyle derdi: "Mutluluk ancak zenginlikle olur. Zenginlik ancak aptallara mutluluk getirmez." Şunları da eklerdi: "Tabii ki, zengin olunca akıllı davranmaya devam etmeli insan." Daha da kesin bir biçimde, Joseph zenginliğin mutluluk getirdiğini ileri sürerdi, bundan hiç kuşkusu yoktu. Mösyö Jo'nun limuzini tek başına Joseph'i mutlu etmeye yeterdi.

"Bilmiyorum," dedi Suzanne. "Biz zengin olsak, ne yapar eder, mutlu olurduk sanırım."

"Öyle gençsiniz ki," dedi fısıldayarak. "Bilemezsiniz."

"Sebebi genç olmam değil," dedi Suzanne. "Sizin çok zengin olmanız."

Mösyö Jo şimdi ona sıkıca sarılmıştı. Fokstrot bittiğinde üzüldü.

"Bu dansın bitmemesini isterdim..."

Suzanne'ın ardından masaya doğru yürüdü.

"Sana Mösyö Jo'yu tanıştırayım," dedi anneye.

Anne, Mösyö Jo'ya merhaba demek için kalktı ve gülümsedi. Joseph ise ne yerinden kalktı ne de gülümsedi.

"Bizim masaya buyurun," dedi anne, "bizimle bir şeyler için."

Joseph'in yanına oturdu.

"Ben ısmarlıyorum," dedi.

Bart Baba'ya döndü.

"İyi soğutulmuş şampanya," dedi. "Paris'ten döndüğümden beri iyisini içemedim bir türlü."

"Postanın geldiği her akşam şampanya bulunur," dedi Bart Baba. "Beğenecek misiniz bakalım."

Mösyö Jo güzel dişlerini göstererek güldü. Joseph bu dişleri fark etti ve onlara bakmaktan kendini alamadı. Biraz alınmış gibiydi: Kendi dişleri çürük çarıktı ve yaptıramıyordu. Aslında dişlere gelene kadar düzeltilecek öyle çok şey vardı ki bir gün bu işin altından kalkacaklarından zaman zaman kuşku duyuyordu.

"Paris'ten mi geliyorsunuz?" diye sordu anne.

"Yeni geldim. Üç günlüğüne Ram'dayım. Bir lateks yüklemesini takip etmek üzere buradayım."

Kızarıp gülümseyen anne, Mösyö Jo'nun sözlerini hayranlıkla dinliyordu. O da bunu fark ediyor ve memnuniyet duyuyordu. İnsanların onu büyülenmişçesine dinlemesi pek enderdi anlaşılan. Bakışıyla anneye özen gösteriyordu ve asıl ilgi kaynağı Suzanne'a çok fazla ilgi göstermemeye dikkat ediyordu. Erkek kardeşe henüz ilgi göstermemişti. Ancak Suzanne'ın, bakışlarını ya onun dişlerine ya da neşesiz ve öfkeli bir tavırla piste diken bu erkek kardeşten başka bir şeye yöneltmediğini de fark etmişti.

"Arabası," dedi Suzanne, "bir Maurice Léon Bollée."

Üçüncü bir kişinin karşısında her zaman Joseph'e çok çok yakın hissederdi kendini, özellikle de Joseph'in canı bu geceki gibi iyice sıkkın olduğunda. Joseph biraz ayılır gibi oldu. Keyifsiz bir sesle sordu:

"Böyle bir araba kaç beygirdir?"

"Yirmi dört," dedi önemsemeden Mösyö Jo.

"Lanet olsun, yirmi dört beygir... Kuşkusuz dört vitestir."

"Evet, dört."

"İstendiğinde ikiyle kalkılabilir, değil mi?"

"İstenirse olabilir ancak bu şanzımanı eskitir."

"Yolu kavrıyor mu?"

"Seksen yapılabilir. Ama bu arabayla hoşlanmıyorum bundan. İki kişilik bir Roadster'im var, onunla hiç zorlanmadan yüz yapabiliyorum."

"Kaç litre yakıyor yüz kilometrede?"

"Otoyolda on beş. Şehir içinde on sekiz. Sizlerde hangi markalar var?"

Joseph şaşkınlık içinde Suzanne'a baktı ve birden gülmeye başladı.

"Konuşmaya bile değmez..."

"Bir Citroën," dedi anne. "Bizim çok işimizi görmüş, eski bir Citroën. Toprak yolda epey işe yarıyor."

"Onu çok sık kullanmadığın anlaşılıyor," dedi Joseph.

Müzik yeniden başlamıştı. Mösyö Jo elmas yüzüklü parmağını masaya vurarak usul usul ritim tutuyordu. Onun yanıtlarını, Joseph'in uzun ve ağır sessizlikleri izliyordu. Kuşkusuz, Mösyö Jo konuyu değiştirmeyi göze alamıyordu. Bir yandan Joseph'i yanıtlarken, gözünü Suzanne'dan çekmiyordu artık. Rahat rahat bakabiliyordu. Suzanne, Joseph'in tepkilerine öyle dikkat ediyordu ki ondan başkasına bakmıyordu.

"Ya şu Roadster?" diye sordu Joseph.

"Nasıl?"

"Yüz kilometrede ne kadar yakıyor, şu Roadster?"

"Fazla," dedi Mösyö Jo. "Otoyolda on sekiz. Otuz beygir motoru."

"Lanet olsun," dedi Joseph.

"Citroën'ler daha az yakar değil mi?"

Joseph iyice yüksek bir sesle güldü. Kadehindeki şampanyayı bitirdi ve yeni bir tane doldurdu. Ansızın eğlenmeye niyetlenmiş görünüyordu.

"Yirmi dört," dedi.

"Ooo!" dedi Mösyö Jo.

"Açıklaması var ama," dedi Joseph.

"Bu çok."

"On iki olabilirdi ama açıklaması var... Karbüratör artık karbüratör değil ki, benzini yutuyor."

Joseph'in sinirli gülüşü bulaşıcıydı. Boğuk, çocuksuluğunu yitirmemiş, bastırılmaz bir coşkuyla patlıyordu. Anne kızardı, kendini tutmaya çalıştı ancak beceremedi.

"Bununla kalsa iyi," dedi Joseph.

Anne ağız dolusu güldü.

"Doğru," dedi, "karbüratörle kalsa iyi..."

Suzanne da güldü. Joseph'inkinden farklıydı gülüşü, biraz ıslıklı, daha tizdi onunki. Bu birkaç saniyede olmuştu. Mösyö Jo soğukkanlılığını yitirmiş gibi duruyordu. Süksesinin biraz sarsıldığını ve bu tehlikeyi nasıl atlatacağını düşünüyordu.

"Ya radyatör!" dedi Suzanne.

"Bir rekor," dedi Joseph, "böyle bir şeyi asla görmemişsinizdir."

"Söyle ne kadar olduğunu Joseph, söyle..."

"Ben onu biraz tamir etmeden önce, yüz kilometrede elli litreye kadar yakıt yuttu."

"Eh," diye kahkahayı patlattı anne, "pek sık olmaz bu, yüz kilometrede elli litre."

"O kadar olsa iyi," dedi Joseph, "ya karbüratörle radyatör..."

"Doğru," dedi anne, "bu kadarla bitse yine iyiydi."

Mösyö Jo gülmeyi denedi. Birazcık zorluyordu kendini. Belki de onu unutuvereceklerdi. Biraz kaçık bir havaları vardı.

"Ya lastiklerimiz!" dedi Joseph. "Lastiklerimiz. Lastikler..."

Joseph o kadar çok gülüyordu ki artık sözcükleri bulamıyordu. Aynı dizginlenmez ve gizemli kahkahayla anne ve Suzanne da sarsılıyordu.

"Lastiklerimizi neyle tamir ettiğimizi bir tahmin edin bakalım..." dedi Joseph.

"Haydi," dedi Suzanne, "tahmin edin..."

"Uğraşırsanız bulursunuz," dedi Joseph.

Bart Baba'nın evlat edindiği çocuk, Mösyö Jo'nun istediği ikinci şişe şampanyayı getirmişti. Agosti onları dinliyor ve basbayağı gülüyordu. Posta memurlarıyla yolcu kadınlar hiçbir şey anlamamışlardı ancak onlar da hafiften gülmeye başlamışlardı.

"Düşünün," dedi Suzanne. "Haydi. Neyse ki her zaman olmaz bu..."

"Bilmem, motor iç lastiğiyle mi?" dedi Mösyö Jo, ortamdaki havayı yakalamış gibi.

"Hiç de değil, bulamadınız bir türlü," dedi Suzanne.

"Muz ağacı yapraklarıyla," dedi Joseph, "tıkıyoruz..."

Mösyö Jo ilk kez içtenlikle güldü. Yine de onlar kadar sesli değildi. Kuşkusuz bu bir mizaç meselesiydi. Joseph'in patlayan kahkahaları öyle bir noktaya varmıştı ki soluksuz kalıyor, gülerken ses çıkaramıyordu. Mösyö Jo, Suzanne'ı dansa kaldırmaktan vazgeçmişti. Durumun yatışmasını bekliyordu.

"Paris'te dedikleri gibi, gırgır ve ilginç."

Onu dinlemiyorlardı.

"Biz yolculuğa çıktığımızda," dedi Joseph, "onbaşıyı yanında süzgeçli kovayla çamurluğa bağlarız."

Her sözcükten sonra hıçkırıyordu.

"Farların yerine de... far görevi de görür o... onbaşı bizim hem radyatörümüz hem de farımız," dedi Suzanne.

"Boğuluyorum... sus artık... sus..." dedi anne.

"Ya kapılar," dedi Joseph, "kapıları demir telle tutturuyoruz..."

"Anımsamıyorum," dedi anne, "kapı kollarının nasıl olduğunu bile anımsamıyorum artık..."

"Bizimle birlikteyken insan kapı koluna gerek duymaz," dedi Joseph, "hop diye içeri atlarsınız! Basamağın bulunduğu tarafa dikkat etmek koşuluyla. Alışmak yeterli."

"Ama buna alıştık," dedi Suzanne.

"Sus," dedi anne, "krizim tutacak."

Kıpkırmızıydı. Yaşlıydı, başından öyle talihsizlikler geçmiş, öyle az gülme fırsatı yakalamıştı ki kapıldığı kahkahayla aslında tehlikeli bir biçimde sarsılıyordu. Kahkahasının gücü sanki içinden gelmiyor ve insanı rahatsız edip aklı konusunda kuşku uyandırıyordu.

"Bizde fara gerek yoktur..." dedi Joseph. "Bir av feneri de iş görür."

Mösyö Jo artık bunun bitmesini bekler gibi onlara bakıyordu. Yine de sabırla dinliyordu.

"Sizin gibi, sizin kadar neşeli insanlarla karşılaşmak güzel," dedi. Kuşkusuz o bitmez tükenmez B12'den onları uzaklaştırmaya ve bu girdaptan çıkmaya çalışıyordu.

"Bizim kadar neşeli mi?" dedi anne şaşkınlıkla.

"Ne diyor, neşeli miymişiz?" diye yineledi Suzanne.

"Ah bir bilseydi, lanet olsun bir bilseydi..." dedi Joseph.

Joseph kesinlikle kızmıştı buna.

"Bununla kalsa, depo, farlar... bununla kalsa..." dedi.

Anneyle Suzanne bakışlarını ona dikmişlerdi. Buradan nereye atlayacaktı Joseph? Henüz bunu bilemiyorlardı fakat hafiflemeye başlayan kahkahalarla yeniden sarsılmaya başladılar.

"Demir teller," diye sürdürdü konuşmasını Joseph, "muz ağacı yaprakları, bununla kalsa iyi..."

"Doğru, bununla kalsa iyi..." dedi Suzanne soru sorar gibi.

"Bir tek otomobil olsa iyi," dedi Joseph.

"Otomobil hiçbir şey değil," dedi anne.

Hepsini bastıran Joseph'in sabırsız gülüşü onlara da bulaşıyordu.

"Bir tek otomobil değil ki. Bentler de var... bentler..."

Anneyle Suzanne esaslı bir memnuniyet kahkahası patlattılar. Agosti de kahkahaya boğuldu. Kasanın oradan yükselen sessiz yutkunma sesleri, Bart Baba'nın da işe karıştığını gösteriyordu.

"Ah o yengeçler! O yengeçler!" diye bağırdı anne.

"Yengeçler bendi yuttu," dedi Joseph.

"Yengeçler bile..." dedi Suzanne, "Karıştı işe."

"Doğru," dedi anne, "yengeçler bile bize karşı..."

Bazı müşteriler yeniden dans etmeye başlamışlardı. Agosti eğlenmeyi sürdürdü çünkü onların öyküsünü de biliyordu, kendisininkini de. Bu kendi öyküsü de olabilirdi, ovada yaşayan öteki toprak sahiplerinin öyküsü de. Annenin ovadaki bentleri hem büyük bir talihsizlik hem de büyük bir eğlenceydi; gününe göre değişirdi. Büyük talihsizliğin eğlencesi. Hem korkunçtu hem gülünç. Olaya nereden baktığınıza bağlıydı durum: Bir çırpıda bentleri parçalara ayıran deniz açısından mı, onları kevgire çeviren yengeçler açısından mı, yoksa deniz ve yengeçlerin verebileceği bariz zararı görmeksizin bu bentleri yapmak için altı ayını feda edenler açısından mı? Şaşırtıcı olansa, işe girişen iki yüz kişinin bunu görememesiydi.

Çevre köylerden herkes gelmişti, anne onların yanında onbaşıya yetki vermişti. Onları bungalovun yanında topladıktan sonra, kendilerinden ne istediğini anlatmıştı.

"İsterseniz yüzlerce hektar pirinç tarlası kazanabiliriz, üstelik tapudaki köpeklerin hiçbir yardımı olmaksı-

zın. Bentler kuracağız. İki tür bent: bazıları deniz boyunca, ötekilerse..."

Köylüler biraz şaşırmıştı buna. Öncelikle binlerce yıldır ovayı deniz suları basardı ve bunu o denli kanıksamışlardı ki engel olmak akıllarının ucundan bile geçmemişti. Ayrıca sefaletleri onları edilgenliğe alıştırmıştı ve çocuklarının açlıktan ölmesine ya da tuzun ürünü mahvetmesine karşı tek savunmaları bu edilgenlikti. Yine de üç gün üst üste ve kalabalık gruplar halinde gelmişlerdi. Anne onlara bentleri nasıl kurmayı düşündüğünü anlatmıştı. Ona göre yapılacak şey, inşa edilecek bentleri sakızağacından kütüklerle desteklemekti. Bu kütükleri nereden edineceğini biliyordu. Yol yapımı sona erdikten sonra kalan stoklar vardı Kam civarında. Müteahhitler kütükleri anneye düşük fiyata bırakmayı teklif etmişlerdi. Zaten bu masrafları yalnız anne üstlenecekti.

Başta öneriyi kabul edenler yüz kişi kadardı. Ancak sonradan ilk grup, kayıklarına binip yapım için belirlenen yerlere doğru köprüden yola çıkmaya başlayınca çok sayıda grup da onlara katılmıştı. Bir haftanın sonunda neredeyse hepsi bent yapımına girişmişti. Ufacık bir şey, onları edilgen hallerinden çıkarmaya yetmişti. Yoksul fakat savaşmaya kararlı olduğunu söyleyen yaşlı bir kadın onları savaşmak konusunda cesaretlendiriyordu, sanki dünyanın kuruluşundan bu yana bunu beklemişlerdi.

Oysa anne, bent yapımının ne sonuç vereceğini öğrenmek amacıyla hiçbir teknikere danışmamıştı. Bu konuda inancı tamdı. Emindi. İşte hep böyle, bulgulara ve kimseyle paylaşmaya kıyamadığı bir mantığa uyarak hareket ederdi. Köylülerin onun dediklerine inanmış olması, ova yaşamını değiştirmek için neyin gerektiğini tam olarak anladığına ilişkin inancını daha da güçlendirmişti. Neredeyse hepsi zenginleşecekti. Artık çocuklar ölme-

yecekti. Hekimler olacaktı. Bentler boyunca ilerleyecek ve kurtarılan topraklara uzanacak bir yol yapılacaktı.

Kütükleri satın aldıktan sonra üç ay, denizin tümüyle çekilmesini ve toprağı düzleştirme çalışmalarına başlamak için toprağın iyice kurumasını beklediler.

İşte bu bekleme döneminde anne beslediği umudun doruk noktasını yaşadı. Gecelerini, köylülerin, pek yakında ekilir duruma getirilecek beş yüz hektarlık arazinin işletmesine katılma koşullarını kaleme almak ve bunu mükemmelleştirmekle geçirdi. Ancak öyle sabırsızdı ki işe koyulma vaktinin gelmesini beklerken böyle planlar yapmakla yetinemiyordu. Elinde kalan parayla kütüklerin ücretini ödedikten sonra ırmak ağzında, "gözetleme köyü" adını verdiği üç kulübe inşa ettirdi. Köylüler onun başarılı olacağına öylesine inanıyorlardı ki annenin de en ufak kuşkusu yoktu. Kendinden böylesine emin olduğu için köylülerin ona inandığı bir an olsun aklına gelmedi. Üstelik onlarla o kadar kesin konuşmuştu ki bir tapu memuru bile buna inanabilirdi. Köyünü kurduktan sonra anne oraya üç aile yerleştirdi, kurtarılacak topraklardan ürün gelene dek onlara yaşamaları için gereken pirinç ve kayık verdi.

Bent yapımı için uygun zaman geldi.

Adamlar kütükleri yoldan denize kadar taşımışlar ve işe koyulmuşlardı. Anne şafakta onlarla beraber aşağı iniyor, akşam yine onlarla dönüyordu. Suzanne ve Joseph bu arada sık sık avlanıyordu. Bu onlar için bir umut dönemiydi. Annelerinin girişiminin başarılı olacağına inanıyorlardı: Hasat yapılır yapılmaz kente uzun bir yolculuk yapabilir ve üç yıl boyunca ovadan kesinlikle uzaklaşabilirlerdi.

Anne akşamları bazen köylülere kinin ve tütün dağıtır ve gelecek yaşamlarındaki değişikliklerden söz etmeyi fırsat bilirdi. Yakında elde edecekleri inanılmaz

ürünler karşısında, tapu memurlarının yüzlerinin ne şekil alacağına gülerlerdi. Noktasından virgülüne ve uzun uzun, arazilerin satışının nasıl düzenleneceğini anlatırdı onlara. Coşkularını daha da artırmak amacıyla, Çinli karabiberciler kazançlı çıksın diye çoğunun kurban edildiği kamulaştırmaların, Kam'lı memurların alçaklığıyla açıklanabileceğini de anlatıyordu. Onlarla coşkulu konuşuyordu, yeni girişimini paylaşmanın ve Kam'lı memurların yolsuzluk tekniğini artık çok iyi anlamış olmanın çekiciliğine karşı koyamıyordu. Yanılsama ve bilgisizlikle dolu bir geçmişten sonunda kurtuluyor ve yeni bir dil, yeni bir kültür keşfetmişçesine bunları konuşmaya doyamıyordu. "Köpek bunlar," diyordu, "köpek." Bentler de onların intikamıydı. Köylüler zevkten gülüyorlardı.

Bent yapımı boyunca tek bir memur bile uğramadı. Bazen bu onu şaşırtıyordu. Bentlerin önemini bilmezden gelemezler, telaşa kapılmadan edemezlerdi. Yine de onları harekete geçirmek ve her şeye karşın hâlâ yarı resmî girişimlerinin yasaklandığını görme korkusuyla, anne onlara yazmayı göze alamadı. Bunu ancak bentler tamamlandıktan sonra yapabildi. Arazinin tamamını kaplayan beş yüz hektarlık kocaman bir dörtgen alanın ekime açılacağını onlara duyurdu. Tapu Müdürlüğü cevap vermemişti.

Yağmur mevsimi geldi. Anne bungalovun yakınında çok büyük tarlalar hazırlamıştı. Bentleri yapan aynı adamlar, bendin kollarıyla çevrelenmiş büyük dörtgen alana da çeltik dikmişlerdi.

İki ay geçmişti. Anne genç bitkilerin yeşermesini görmek için sık sık aşağı iniyordu. Büyük temmuz baskınına kadar bitkiler boy atmayı sürdürdü.

Sonra her zamanki gibi deniz yükseldi ve ovayı su bastı. Bentler yeterince güçlü değildi. Cüce, pirinçlik yengeçleri onları kemirmişti. Bentler bir gecede çöktü.

Annenin gözetleme köyüne yerleştirdiği aileler yiyecekler ve yelkenlilerle, kıyıda başka bir yere gitmişlerdi. Arazinin sınır köylerinde oturan köylüler kendi köylerine dönmüşlerdi. Çocuklar açlıktan ölmeye devam etti. Kimse anneye kızmadı.

Ertesi yıl, bentlerin ayakta kalan ufak bölümü de yıkıldı.

"Bizim bentlerin öyküsü insanı donuna işetir," dedi Joseph.

İki parmağıyla yengeç yürüyüşünü taklit etti; Mösyö Jo'nun bulunduğu yönde, bentlere doğru yürüyen bir yengeç taklidi. Yengeç yürüyüşüyle ilgilenmeyen Mösyö Jo, başı havada, gözleri yaşla dolmuş Suzanne'ı inceliyordu.

"Âlemsiniz," dedi Mösyö Jo, "muhteşemsiniz."

Belki de Suzanne'ı dansa heveslendirmek için, çalan fokstrot parçasının ritmini tutuyordu.

"Bizim bentlerin öyküsü gibi bir ikincisi yoktur," dedi Joseph. "Her şeyi düşündük de yengeçler aklımıza gelmedi."

"Yollarını kestik," dedi Suzanne.

"Ama bu onların canını sıktı, köşe başında bizi bekliyorlardı, iki kıskaç darbesi ve bammm! Bentler yerle bir oldu."

"Bizler için yaratılmış, çamur rengi, küçük yengeçler," dedi Suzanne.

"Demir iskeletli çimento kullanmak gerekiyordu," dedi anne, "ama nereden bulunur?"

Joseph onun sözünü kesti. Kahkaha yatışıyordu.

"Size şunu söylememiz gerekir," dedi Suzanne, "satın aldığımız toprak değil..."

"Aptes suyu," dedi Joseph.

"Deniz suyu, Pasifik," dedi Suzanne.

"Bok," dedi Joseph.

"Kimsenin aklına gelmeyecek bir fikir..." dedi Suzanne.

Anne gülmeyi kesti ve birdenbire ciddileşti.

"Sus," dedi Suzanne'a, "yoksa tokadı yersin."

Mösyö Jo irkildi fakat tek irkilen oydu.

"Bok, tam anlamıyla bok ya da aptes suyu, nasıl isterseniz. Biz de bokun geri çekilmesini bekleyen salaklar."

"Eninde sonunda çekilecek," dedi Suzanne.

"Beş yıl sonra," dedi Joseph, "ama bizim vaktimiz var..."

"Bok olsaydı," dedi barın dibinden Agosti, "daha iyi olurdu..."

"Bok pirinci," dedi Joseph yeniden gülerek, "hiç pirinç olmamasından iyidir..."

Bir sigara yaktı. Mösyö Jo cebinden bir paket 555 çıkarıp Suzanne ve anneye ikram etti. Anne, Joseph'in söylediklerine kulak kesilmişti, gülmüyordu.

"Toprağı satın aldıktan bir yıl sonra milyoner olacağımızı sandık," diye sözlerini sürdürdü Joseph. "Bungalovu kurduk ve ürünün yetişmesini bekledik."

"Eninde sonunda yetişirdi," dedi Suzanne.

"Sonra bok yükseldi," dedi Joseph. "O zaman bentleri yaptık... İşte böyle. Şimdi salak gibi oturmuş bekliyoruz, neyi beklediğimizi de bilmeden."

"Evimizde bekliyoruz, şu..." dedi Suzanne.

"Şu henüz tamamlanmamış evde," dedi Joseph.

Anne söze karışmaya çalıştı.

"Onları dinlemeyin. İyi, sağlam bir evdir. Satsam iyi para bırakırdı... Otuz bin frank..."

"Bul bulabilirsen, kim alır onu?" dedi Joseph. "Ha, talihimiz döner de bizim gibi kaçıklara rastlarsak, o başka."

Birden sustu. Kısa bir sessizlik oldu.

"Biraz deli olduğumuz doğru..." dedi Suzanne hülyalı hülyalı.

Joseph, Suzanne'a tatlı tatlı gülümsedi.

"Zırdeli..." dedi.

Sonra konuşma kendiliğinden son buldu.

Suzanne gözleriyle dans edenleri izliyordu. Joseph kalktı, gümrükçünün karısını dansa davet etti. Aylarca onunla yatmış, şimdi ondan bıkmıştı. Ufak tefek, esmer, zayıf bir kadındı. Kadın o zamandan beri Agosti'yle yatıyordu. Mösyö Jo her plakta Suzanne'ı dansa kaldırdı. Anne masada yalnızdı. Esniyordu.

Sonra posta memurları ve yolcular yola çıkmaya hazırlandılar. Mösyö Jo, Suzanne'la bir dans daha etti.

"Arabamı denemek ister misiniz? Evinize kadar size eşlik edip Ram'a dönebilirim. Benim için bir zevk olur bu."

Suzanne'a sıkıca sarılıyordu. Temiz ve bakımlı bir adamdı. Çirkin olsa bile arabası hoştu.

"Joseph kullanabilir mi acaba?"

"Biraz zor," dedi Mösyö Jo duraksayarak.

"Joseph tüm arabaları kullanabilir," dedi Suzanne.

"Eğer izin verirseniz, bir başka sefer," dedi Mösyö Jo büyük bir nezaketle.

"Anneme soralım," dedi Suzanne. "Joseph önden gider, biz de arkasından."

"Siz... Siz annenizin bize eşlik etmesini mi istiyorsunuz?"

Suzanne, Mösyö Jo'dan uzaklaşıp ona baktı. Mösyö Jo düş kırıklığına uğramıştı ve kendine bir yarar sağlamıyordu bu. Masada tek başına oturan anne sürekli esniyordu. Çok yorgundu çünkü çok fazla talihsizlik yaşamıştı ve yaşlıydı, gülme alışkanlığını yitirmişti, bu kadar gülmek onu yormuştu.

"Annemin arabanızı denemesini isterdim," dedi Suzanne.

"Sizi yeniden görebilir miyim?"

"Ne zaman isterseniz," dedi Suzanne.

"Teşekkür ederim."

Suzanne'a daha da sıkı sarıldı.

Mösyö Jo gerçekten çok nazikti. Suzanne ona mutlak bir merhametle baktı. Sık sık bungalova gelirse Joseph bunu kaldıramayabilirdi.

Dans bittiğinde anne gitmek üzere ayağa kalkmıştı. Mösyö Jo'nun anneyle Suzanne'ı eve götürme önerisi herkese uydu. Mösyö Jo, Bart Baba'ya hesabı ödedi ve hep birlikte lokantanın avlusuna indiler. Mösyö Jo'nun şoförü kapıyı açarken Joseph, Léon Bollée'nin içine daldı, motoru çalıştırdı ve beş dakika boyunca vitesleri denedi. Sonra küfredip, Mösyö Jo'ya hoşça kal bile demeden arabadan çıktı. Kafasına av fenerini taktı, motorun kolunu çevirerek B12'yi çalıştırdı ve tek başına önden yola çıktı. Anneyle Suzanne yürekleri burkularak gidişine baktılar. Mösyö Jo onun bu davranışlarına alışmış gibiydi, şaşırmadı.

Anne ve Suzanne limuzinin arkasına bindiler, Mösyö Jo da şoförün yanına oturdu. Joseph'e yetişmeleri zaman almadı. Suzanne onu geçmeyi istemezdi ancak Mösyö Jo'ya bir şey demedi çünkü bunu anlamazdı kuşkusuz. Léon Bollée'nin güçlü farlarının ışığında, Joseph'i gün ışığının içindeymiş gibi gördüler: Cam kalıntısını indirmiş ve B12'nin elinden ne geliyorsa, onu yaptırmaya çalışıyordu. Keyfi yola çıktığı andan daha berbat gibiydi ve Léon Bollée onun yanından geçip giderken tek bir bakış bile atmadı.

Bungalova gelmeden biraz önce anne uyuyakaldı. Yolun bir kısmında, otomobilin gidişine tümüyle kayıtsız kalmış, Mösyö Jo'yu, şu ele geçen fırsatı düşünüyor olmalıydı. Bu fırsat bile yorgunluğunun üstesinden gelememiş ve uyuyakalmıştı. Her yerde uyuyordu, otobüste bile, üstü açık, camsız, kaputsuz B12'de bile.

Bungalova geldikten sonra Mösyö Jo isteğini yineledi. Bu kadar güzel bir akşam geçirdiği bu insanları yeni-

den gelip görebilir miydi? Anne yarı uykulu, törensi bir edayla Mösyö Jo'ya, evinin ona açık olduğunu ve istediği zaman gelebileceğini söyledi. Mösyö Jo gittikten biraz sonra Joseph geldi. Oturma odasının kapısını çarptı, dişlerini sıkıyordu. Odasına kapandı ve her canı sıkıldığında yaptığı gibi tüm tüfeklerini söktü ve gece geç saate kadar yağladı.

İşte böyle oldu karşılaşmaları.

Mösyö Jo sömürgecilere özgü serveti olan çok zengin bir spekülatörün tek oğluydu. Sömürgenin en büyük kentindeki sınır arazilerinde spekülasyon yaparak işe başlamıştı. Kent öyle hızlı genişlemişti ki beş senede yeniden yatırım yapabilecek kadar kâr etmişti. Yeni araziler üzerinde spekülasyon yapmak yerine, inşaat işine girişmişti. "Yerli Konutları" adı verilen, kirası ucuz evler yaptırmıştı. Bunlar sömürgede, bu türün ilk örnekleriydi. Bu konutlar bitişik düzende inşa edilmişti ve hepsi bir cephesiyle ortak küçük avlulara, öteki cephesiyle de sokağa bakıyordu. İnşaat çok ucuza geliyordu ve yerli, küçük tüccar sınıfının gereksinimlerini karşılıyordu. Çok tutuldu. On yıl sonunda sömürge bu tür konutlarla doldu. Ancak uygulama, bu konutların veba ve koleranın yayılmasına çok uygun olduğunu gösterdi. Sömürge yöneticilerinin yaptırdığı çalışmaların sonuçlarından yalnızca mülk sahipleri haberdar olduğundan, konutlardaki kiracı sayısı hiç eksilmedi.

Mösyö Jo'nun babası sonra Kuzeyli kauçuk yetiştiricileriyle ilgilendi. Kauçuk işi o kadar gelişti ki birçok insan bir anda hiç bilgisi olmadan kendisini kauçuk yetiştiricisi olarak buldu. İnsanların tarım işletmeleri tehlikeye girdi. Mösyö Jo'nun babasının gözü bu işletmelerinin üzerindeydi. Buraları satın aldı. Plantasyonlar çok kötü durumda olduğundan çok az bir paraya kapattı. Sonra bunları işletmeye başladı ve fiyatlarını artırdı. Kauçuk

çok para kazandırıyordu ama yine de onun dilediğinden çok azdı. Bir ya da iki yıl sonra yeni gelenlere, tercihen en deneyimsizlere, yüksek fiyata satıyordu bu işletmeleri. Çoğu kez iki yıl içinde de geri alıyordu.

Mösyö Jo, bu yaratıcı adamın alay edilecek türden beceriksiz oğluydu. Onun koskoca servetinin tek bir mirasçısı vardı ve bu mirasçıda düş gücünden eser yoktu. Bu yaşamın zayıf, kesinliği olan tek noktası işte buydu: İnsan çocuğunun üzerine spekülasyon yapamıyor. Yumurtadan küçük bir kartal çıkacak sanıyorsunuz, çıka çıka bir kanarya çıkıyor. Ne yapmalı? Bu haksız yazgıya karşı ne yapılabilir?

Oğlunu Avrupa'ya, yatkın olmadığı bir eğitime yollamıştı. Budalalığın da bir öngörüsü vardır: Jo öğrenimini sürdürmekten kaçındı. Babası bunu öğrenince oğlunu geri getirtti ve onu işlerinden bazılarına yöneltmeye çalıştı. Mösyö Jo içtenlikle babasının kurbanı olduğu haksızlığı düzeltmeye çalışıyordu. Ancak insan bazen hiçbir şeye yatkın olamıyor, belli belirsiz aylaklığa bile. Yine de içtenlikle çaba gösteriyordu. İçten olmasına içtendi, iyi niyetliydi. Ancak sorun bu değildi. Tersine, bir eğitim almasaydı, belki de babasının bile sonunda kabullendiği kadar budala olmazdı. Yalnız başına, babası olmadan, bu ezici servetin ağırlığıyla ketlenmeden, belki de kendi doğasına daha uygun, daha etkili bir çözüm bulabilirdi. Ancak babası, Mösyö Jo'nun bir haksızlığın kurbanı olabileceğini düşünmemişti asla. Oğlunun kişiliğinde uğradığı haksızlıktan daha büyük bir haksızlığa da uğramamıştı. İşte bu kalıtımla geçen, çaresiz yazgı karşısında, elinden üzülmekten başka bir şey gelmiyordu. Oğlunun kurbanı olduğu öteki haksızlığın nedenini asla anlamamıştı. Oysa o, haksızlığa kuşkusuz bir çare bulabilirdi. Mösyö Jo'yu mirastan mahrum etmek yeterli olabilirdi, böylece Mösyö Jo mirasla eşanlamlı olan bu ağır kalıtımdan kurtula-

bilirdi. Ama bunu düşünmemişti. Halbuki zekiydi. Ancak zekânın, insanın kendi koşullarını fark etmesini engelleyen, kendine özgü düşünme ilkeleri vardır.

İşte bir akşam Ram'da, talihin Suzanne'ın karşısına çıkardığı sevgili buydu. Talihin onu, Joseph ve annenin de karşısına çıkardığı söylenebilir.

Mösyö Jo'yla karşılaşmak hepsi için son derece önemliydi. Her biri kendine göre Mösyö Jo'ya umut bağlamıştı. Daha ilk günlerden başlayarak, düzenli olarak bungalova geleceği kesinlik kazanır kazanmaz, anne ondan evlilik beklediğini hissettirdi. Mösyö Jo, annenin baskıya dayalı bu dolaylı isteğini reddetmedi. Suzanne'a getirdiği armağanlar ve verdiği sözlerle annenin heyecanını hep uyanık tuttu, bir yandan da onların gözünde, oynadığına inandığı bu avantajlı rolün yarattığı rahatlıktan yararlanıyordu.

Ona önem verdiğini gösteren ilk şey, tanışmalarından bir ay sonra gelen pikap oldu. Bir sigara ikram eder gibi kolayca verdi pikabı, ancak Suzanne'a karşı bazı haklar elde etmeyi de ihmal etmedi. Suzanne'ın asla ona karşı gerçek bir ilgi duymayacağından emin olunca servetini ve servetinin ona tanıdığı kolaylıkları kullanmaya başladı. Bunların ilki de kuşkusuz, bu hapishane yaşamında yeni bir pikapla sesli, özgürlükçü bir gedik açmaktı. O gün Mösyö Jo, Suzanne'ın aşkından vazgeçti. Daha sonra yaptığı elmas seçimi dışında, onu tanıdığı süre içinde solgun yüzünü aydınlatan tek ışıltı buydu.

Pikaptan söz eden Suzanne değildi, hatta pikabı aklına bile getirmemişti. Bunu düşünen Mösyö Jo'ydu.

Mösyö Jo pikaptan söz ettiğinde bungalovun içinde her zamanki gibi yalnızdılar. Her gün üç saat baş başa kalıyorlardı. Léon Bollée'nin içinde Ram'a gitmeyi bekleyen anneyle Joseph'in başka şeylerle ya da başka yer-

lerle ilgilendikleri süreydi bu. Mösyö Jo öğle uykusundan sonra gelir, şapkasını çıkarır, yavaşça bir koltuğa oturur, üç saat boyunca Suzanne'dan gelecek herhangi bir umut işareti, biraz yol aldığına inanmasını sağlayacak en ufak bir cesaretlendirme beklerdi. Bu baş başa geçirilen vakitler anneyi büyülerdi. Baş başa kaldıkları süre uzadıkça annenin umudu artardı. Onlardan bungalovun kapısını açık bırakmalarını istemesindeki amaç, Mösyö Jo'nun kızıyla yatma arzusuna karşı, evlilikten başka tüm çıkış yollarını tıkamaktı. Yukarı katta kapı ardına kadar açık kalıyordu. Başında her zamanki gülünç saman şapkası, peşinde çapasıyla silahlanmış onbaşı, bungalovun önünde, yol boyu uzanan sıra sıra muz ağaçlarının arasında gider gelirdi. Ara sıra hoşnut bir tavırla oturma odasının kapısına bakardı: Bu kapının ardında olup biten, muz ağaçlarının dibinde sözde yaptığı işten çok daha önemliydi. Joseph ise, Mösyö Jo oradayken asla bungalova girmezdi. Atı öldüğünden beri B12'sinin başına geçip kendine sürekli iş çıkarıyordu. Arabada her şey yolundaysa ve hiçbir tamir gerekmiyorsa onu yıkıyordu. Bungalova hiç bakmıyordu. B12'den sıkıldığı zamanlarda, başka bir at bakacağını söyleyerek köye gidiyordu. Başka at aramadığı zaman da öylesine Ram'a gidiyordu, bungalovdan daha da uzaklaşmak için.

Böylece Suzanne ve Mösyö Jo, Ram'a gitme zamanına dek bütün bir öğleden sonra yalnız kalırlardı. Annesinin öğütlerine sadık Suzanne çok içinden gelmese de, kendisiyle ilgili namuslu duygulardan söz etmesi için Mösyö Jo'ya evliliğe dair bazı ek bilgiler sorardı. Mösyö Jo'ya sorulabilecek her şey bu kadardı. O hiçbir şey sormazdı. Heyecanlı gözlerle Suzanne'a bakmakla ve ona yeniden bakmakla yetinirdi, tutku insanı boğduğunda her zamanki gibi bakışını yoğunlaştırarak. Sürekli bu bakışlara maruz kalan Suzanne'ın yorgunluk ve sıkıntıdan uyu-

yakaldığı olurdu, uyandığında daha da coşkulu gözlerle kendisine bakan Mösyö Jo'yu karşısında bulurdu. Gerçekten sonu gelmezdi bu bakışların. İlişkilerinin başında, Mösyö Jo'da böyle duygular uyandırmak hoşuna gittiyse de, o zamandan beri ne yazık ki artık sıkılmıştı bundan.

Ancak pikaptan ilk söz eden Suzanne değildi. Ne kadar şaşırtıcı olsa da bu konuyu açan Mösyö Jo oldu. Zaten o gün bir tuhaftı, gözlerinde alışılmadık bir hareketlilik, bir kereye mahsus, Mösyö Jo'nun bir fikri olabileceğini düşündüren anlamlı bir pırıltı vardı.

"Bu pikap nedir böyle?" diye sordu, Joseph'in eski pikabını göstererek.

"Gördüğünüz gibi," dedi Suzanne, "bir pikap. Joseph'in."

Pikap, Suzanne ve Joseph'in hayatında her zaman var olmuştu. Babaları ölmeden bir yıl önce satın alınmıştı ve anne ondan hiç ayrılmamıştı. Araziyi almak üzere yola çıkmadan eski plaklarını satmış ve yenilerini alması için Joseph'i görevlendirmişti. O plaklardan sadece beşi kalmıştı ve Joseph onları kıskançlıkla odasında saklıyordu. Pikabı yalnızca kendisi kullanıyordu, ondan başka kimsenin ne pikabı çalıştırmaya ne de plaklara el sürmeye hakkı vardı. Suzanne zaten Joseph'in sözünden hiç çıkmazdı fakat Joseph yine de temkinliydi ve her akşam pikabı kullandıktan sonra plakları odasına götürür ve yerine koyardı.

"Bu pikabı böylesine sevmesi ne hoş," diyordu anne.

Bazen onu araziye götürmüş olmaktan pişmanlık duyuyordu çünkü bilhassa müzik, Joseph'te her şeyi yüzüstü bırakma isteği uyandırıyordu. Suzanne bu düşünceye katılmıyordu, bu pikabın Joseph için zararlı olduğunu düşünmüyordu. Hele tüm plakları çalıp da, "Tanrı'nın unuttuğu bu köyde ne yapıyoruz?" dediğinde anne kızsa bile, içtenlikle abisine katılıyordu. *Ramona* çaldığında, otomobillerin onları er geç buradan uzaklara götüreceği umudu

iyice canlanıp kaçınılmaz bir hal alıyordu. Joseph pikapla ilgili şöyle derdi: "Kadın olmadığında, sinema olmadığında, hiçbir şey olmadığında, pikap can sıkıntısına azıcık iyi gelebilir." Annesine yalan söylediğini düşünüyordu. Kadınlarla yatacak yaşa geldiğinde Ram'daki tüm beyaz kadınlarla yatmıştı. Kam'da, Ram Ovası'nın tüm güzel yerlileriyle de yatmıştı. Ayrıca taşımacılık yaparken bazen arabada kadın müşterilerle yatıyordu. Bahanesi de şuydu: "Kendimi tutamıyorum, sanırım dünyada ne kadar kadın varsa hepsiyle yatabilirim." Yine de, ne kadar güzel olsalar da, ovadaki kadınlar onu pikaptan vazgeçiremezdi.

"Eski," dedi Mösyö Jo, "çok eski bir model bu. Pikaptan anlarım ben. Evimde Paris'ten getirdiğim elektrikli bir pikap var. Belki bilmiyorsunuz ama müziğe bayılırım."

"Biz de. Ancak sizin elektrikli pikabınız elektrik olduğu müddetçe iyi bir şey, bizde elektrik olmadığına göre bir önemi yok."

"Yalnızca elektrikli pikaplar değil," dedi Mösyö Jo imalı imalı, "elektrikli olmayan ancak onlar kadar iyi başka pikaplar da var."

Halinden memnun görünüyordu. Daha önce Suzanne'a bir elbise, pudra, tırnak cilası, dudak boyası, kokulu sabun ve güzellik kremi hediye etmişti. Fakat genellikle ona haber vermeksizin, aklına estiği gibi bir şeyler de getirdiği olurdu. Ağır ağır gelir, cebinden küçük bir paket çıkarır ve Suzanne'a uzatırdı: "Size ne getirdiğimi tahmin edin," derdi muzipçe. Suzanne paketi alıp açar ve, "Çok hoş bir fikir," derdi. İşte genelde böyle geçerdi hediye faslı. Ancak o gün öyle olmadı. O gün bir yenilik söz konusuydu.

Gerçekten de bir yenilik söz konusuydu. Mösyö Jo pikaplardan ve onun çeşitli yararlarından söz ettikten sonra Suzanne'dan, onu çırılçıplak görebilsin diye banyonun kapısını açık bırakmasını istedi. Bu sayede ona, SAHİBİNİN SESİ marka, son model bir pikap ve yeni plak-

lar –Paris'te son çıkanları– alma sözü vermişti. Gerçekten de Suzanne her akşamki gibi Ram'a gitmeden önce duş alırken usulca kapıya vurdu.

"Açın kapıyı bana," dedi Mösyö Jo, son derece yumuşak bir tavırla. "Size el sürmeyeceğim, bir adım bile yaklaşmayacağım, sadece bakacağım, açın kapıyı bana."

Suzanne kalakalmıştı, ardında Mösyö Jo'nun durduğu karanlık banyonun kapısını tuttu. Suzanne duş alırken bazen ayaklarını yıkamak üzere içeri giren Joseph'ten başka, hiçbir erkek onu tam anlamıyla çıplak görmemişti. Ama çocukluklarından beri sürekli yinelendiği için bunu saymamak gerekirdi. Suzanne iyice kendine baktı, Mösyö Jo'nun görmek istediği bedene uzun uzun baktı. Şaşkınlık içinde, cevap vermeksizin gülümsedi.

"Sadece sizi görmek istiyorum," dedi Mösyö Jo iç geçirerek, "Joseph'le anneniz öteki tarafta. Size yalvarıyorum."

"Olmaz," dedi Suzanne zayıf bir sesle.

"Niçin? Tatlı Suzanne'ım niçin? Bütün gün yanı başınızda durmanın verdiği arzuyla sizi görmeyi öyle çok istiyorum ki. Sadece bir saniye."

Suzanne kımıldamadan, kapıyı açıp açmaması gerektiğini düşünüyordu hâlâ. Düşünmeden ret cevabı vermişti. "Hayır" demişti. Başta kesin bir hayırdı bu. Ancak Mösyö Jo hâlâ yalvarıyordu ve bu hayır, yavaş yavaş tersine dönüyor ve hareketsiz, dört duvar arasındaki Suzanne boyun eğiyordu. Mösyö Jo onu görmeyi çok istiyordu. Yine de bir erkeğin isteğiydi bu. Suzanne, o da oradaydı, görülmeye değerdi, sadece kapıyı açmak yeterliydi. Ve dünyadaki hiçbir erkek kapının ardında duran kızı görmemişti. Saklanacak bir şey yoktu, tam tersine görülmesi, insanların dünyasında, Mösyö Jo'nun da ait olduğu bu dünyada yolunu bulması gerekirdi. Mösyö Jo'nun bakışının içeri girebilmesi ve bu gizin üzerine ni-

hayet ışık vurabilmesi için Suzanne tam kapıyı açmak üzereyken Mösyö Jo pikaptan söz açtı.

"Yarın pikabınızı alacaksınız," dedi Mösyö Jo. "Hemen yarın. Muhteşem bir SAHİBİNİN SESİ. Sevgili Suzanne, bir saniye açın kapıyı, pikap sizin olacak."

Böylece tam kapıyı açıp kendini insanlara gösterecekken fahişeliğe itiliyordu. Eli tokmağın üstünde, durakaldı.

"Siz bir pisliksiniz," dedi kısık sesle. "Joseph haklı, bir pisliksiniz."

Onun yüzüne tüküreceğim. Kapıyı açtı ve tükürüğü ağzında kaldı. Bahtsızlıktı şu Mösyö Jo, bahtsızlık. Tıpkı bentler ve nalları diken at gibi, başka bir şey değil, bahtsızlığın ta kendisiydi.

"İşte," dedi, "çıplak bedenim, vız gelirsiniz bana."

Joseph, "İşte B12'im, vız gelir o bana," der ve Léon Bollée'nin yanından her geçişinde tekerleklerine bir tekme indirirdi. Mösyö Jo kapının pervazına yapışmış ona bakıyordu. Kızarmıştı ve zor soluk alıyordu, yumruk yemiş de yere düşmek üzereymiş gibi. Suzanne kapıyı kapadı. Mösyö Jo aynı yerde bir süre kalakaldı, sonra Suzanne onun oturma odasına döndüğünü duydu. Bu duruma uygun bakışı yakalayamayan Mösyö Jo'ya gereksiz yere kendini gösterdikten sonra, her seferinde yapması gerektiği gibi çarçabuk giyindi.

Ertesi gün, Mösyö Jo saygınlığın en mutlak biçimlerinden biri olarak gördüğü verilen söze sadık kalma, "bir şeyi dediysem yaparım" titizliğiyle ona pikabı getirdi.

Suzanne onun geldiğini, daha doğrusu, kolunun altına yerleştirdiği kocaman karton paketin geldiğini gördü. Kendi başlattığı bir olayın sürüp şaşkınlık yarattığını gören bir insanın duyacağı türden, yarı tanrısal yarı gizli bir zevkle koltuğunda mıhlanmış gibi kalakaldı. Çünkü onu gören yalnızca kendisi değildi. Anneyle Joseph de

adamı görmüşlerdi. Mösyö Jo elindeki kutuyla yol boyunca ilerlerken gözlerini ona dikmişlerdi ve kutunun içindekinin ne olduğunu keşfetmelerine yarayacak bir işaret bekler gibi, adamın az önce geçtiği kapıdan gözlerini ayırmıyorlardı. Fakat kutu araba büyüklüğünde bile olsa, Suzanne annesinin de abisinin de (özellikle de Joseph'in), içindekinin ne olduğunu öğrenmek için kılını kıpırdatmayacağını biliyordu. Mösyö Jo'nun verdiği ya da getirdiği ya da sadece gösterdiği bir şeye ilişkin en ufak bir merak göstermek... Hayır, ikisi de bunu yapmazdı. İşin doğrusu, Mösyö Jo'nun şimdiye kadar Suzanne'a getirdiği paketler daha ziyade küçüktü, elde yahut cepte taşınırdı, ancak bu seferki... Joseph mantık yürüterek, kutunun boyutlarına bakıp öncekilere oranla daha genel bir ilgi nesnesi olacağını kestirmeliydi. Hiçbiri bu boyda ve kendilerine ait bir paketin, herhangi bir yoldan bu bungalova geldiğini anımsamıyordu. Sakızağacı kütükleriyle tapudan ya da bankadan gelen az sayıda mektup ve Oğul Agosti'nin ziyaretleri dışında, yani altı yıldır ne bir yenilik ne de yeni bir şey, kimse gelmemişti buralara. Bunun Mösyö Jo tarafından getirilmesi, aslında daha da uzakta bir yerden, bir kentten, bir mağazadan alınan yeni ve yalnızca kendi işlerine yarayacak bir şey olmasını engellemiyordu. Yine de ne anne ne de Joseph yukarı çıkmayı kendilerine yediriyorlardı. Onlara kendinden emin bir sesle "merhaba" diye bağıran ve güneş çarpmasından korkmadan şapkasız yürüyen Mösyö Jo'nun bu alışılmadık davranışı, onları her zamanki sakınımlı hallerinden sıyırmaya yetmemişti. Mösyö Jo soluk soluğa Suzanne'ın yanına geldi. Paketi oturma odasındaki masanın üzerine koydu ve bir oh çekti. Ağır olmalıydı. Suzanne yerinden kımıldamadı, yalnızca pakete, orada durup bakmakta olan anne ve Joseph için gizemini koruyan pakete baktı.

"Ağır," dedi Mösyö Jo. "Pikap bu. Ben böyleyimdir, dediğimi yaparım."

Zaferini pekiştirmek ve Suzanne'ın bunu kendi başına düşünememe ihtimalini de göz önünde bulundurmak suretiyle, "Umarım beni tanımayı öğrenirsiniz," diye ekledi.

Bir yandan, pikap masanın üzerinde, bungalovdaydı. Öte yandan, anne ve Joseph açık kapıdan görünen çerçevenin içinde, parmaklıkların ardında susamış esirler gibi duruyorlardı. Suzanne'ın sayesinde şimdi orada, masanın üzerindeydi pikap. Mösyö Jo'nun ahlaksız ve çirkin bakışının içine işlemesine zaman bulacak kadar bir süre banyonun kapısını açmıştı ve şimdi pikap orada masanın üzerinde duruyordu. Son derece sağlam ve güzeldi. Suzanne pikabı ve onu Joseph'e vermeyi hak ettiğini düşünüyordu. Çünkü pikap gibi şeyler doğal olarak Joseph'in payıydı. Kendi payına da, onu kendi bildiği yollardan Mösyö Jo'dan almış olması yetiyordu.

Mösyö Jo ürpererek, zafer edasıyla pakete yöneldi. Suzanne bir sıçrayışta ona yaklaştı ve pakete yaklaşmasını engelledi. Adam allak bullak olmuş vaziyette kollarını aşağı indirdi ve bir şey anlamadan Suzanne'a baktı.

"Onları beklememiz gerek," dedi Suzanne.

Paket ancak Joseph'in önünde açılabilirdi. Pikap ancak Joseph'in yanında ortaya çıkmalı, bilinmezlikten sıyrılmalıydı. Fakat bunu Mösyö Jo'ya açıklamak, ona Joseph'in kim olduğunu açıklamak kadar olanaksızdı.

Mösyö Jo tekrar oturdu ve derin derin düşündü. Düşünürken harcadığı çabayla alnında kırışıklar oluştu, gözleri büyüdü ve dilini şaplattı.

"Şansım yok," dedi.

Mösyö Jo umutsuzluğa çabuk kapılırdı.

"Boşuna çaba göstermişim," dedi. "Hiçbir şey sizi etkilemiyor, en zarif girişimlerim bile. Sizin hoşlandığınız, şu tür insanlar..."

Ah, pikabı görünce Joseph'in suratı nasıl bir hal alacak? Yukarı çıkmak için artık acele edebilirlerdi. Kuşkusuz pikap yüzünden, Mösyö Jo her zamankinden daha geç gelmişti ve şimdi her şeyi öğrenecekleri an yaklaşmıştı. Mösyö Jo ise pikabı verdiği andan itibaren yok olmuştu. Arabası, ipekli giysisi, şoförü olmaksızın, belki de büsbütün boş bir vitrinin saydamlığına bürünecekti.

"Ne tür insanlar?"

"Agosti ve... Joseph türündeki," dedi çekinerek.

Suzanne, Mösyö Jo'ya rahatça gülümsedi ve Mösyö Jo bir defalığına, pikaptan da destek alarak bu gülümsemeye karşılık verdi.

"Evet," dedi cesaretle, "iyice belirteyim, Joseph türündeki."

"Bana on tane daha pikap alsanız da bir şey değişmeyecek."

Mösyö Jo başını eğdi, yıkılmıştı.

"Şansım yok, şu pikap yüzünden bana kötü şeyler söylüyorsunuz."

Joseph'le anne geri geliyorlardı. Haksızlığa uğramış, saygınlığın sessizliğine gömülmüş Mösyö Jo onların geldiğini görmedi.

"İşte oradalar," dedi Suzanne.

Ayağa kalktı ve Mösyö Jo'ya yaklaştı.

"Surat asmayın böyle."

Mösyö Jo'nun cesaretini toplaması için fazla bir şeye gerek yoktu. Ayağa kalktı, Suzanne'ı kendine çekti ve sımsıkı sarıldı.

"Sizin için çıldırıyorum," dedi karamsarca. "Bilmiyorum bana ne oluyor, daha önce kimse için böyle bir şey hissetmedim."

"Onlara hiçbir şey söylememeliyiz," diye karşılık verdi Suzanne.

Yaklaşmakta olan Joseph'e gülümseyerek, kurulmuş makine gibi Mösyö Jo'nun kollarından kurtuldu.

"Dün akşam sizi çırılçıplak gördüğümden beri gözümü kırpmadım."

"Bunun ne olduğunu sorduklarında açıklamayı ben yapacağım."

"Sizin için değerim hiçten de az," dedi Mösyö Jo yeniden umutsuzluğa kapılarak, "her gün bunu daha çok hissediyorum."

Anneyle Joseph bungalovun merdivenlerinden çıktılar, Joseph önde, oturma odasına girdiler. Toza bulanmış, kan ter içindeydiler, ayakları kurumuş çamurla kaplıydı.

"Merhaba," dedi anne, "nasılsınız?"

"Merhaba madam," diye karşılık verdi Mösyö Jo, "teşekkür ederim. Ya siz nasılsınız?"

Ayağa kalkmak, nefret ettiği annenin önünde eğilmek; Mösyö Jo bu işi iyi biliyordu, hem de çok iyi.

"Şu muz işletmesini aklıma koydum ya, bizim de iyi olmamız gerek, biraz fazla zamanımı alıyor."

Mösyö Jo, bir kez daha Joseph'e doğru iki adım attı ve oyunu terk etti. Joseph, Mösyö Jo'ya asla merhaba demezdi, ısrar etmeye gerek yoktu.

Paketi görmemiş olamazlardı. Olanaksızdı bu. Yine de onu görmekten kaçınır gibi durmaları, ona çok yakından bakmak zorunda kalmamak için hiçbir şey görmüyormuş gibi masanın uzağından dolaşmaları dışında hiçbir şey paketi gördüklerini belli etmiyordu. Bir de, o gece bağırıp çağırmayan, yorgunluğundan yakınmayan, yorgunluğuna neşeyle katlanan annenin yüzüne yerleşmiş o gülümsemeyi saymazsak.

Joseph banyoya gitmek üzere yemek odasını geçti. Anne gaz lambasını yaktı ve onbaşıyı çağırdı. Onu çağırmak için bağırırdı. Oysa hiç gerek yoktu bağırmasına, o da bilirdi bunu. Ona haber iletmek için karısını çağırma-

sı gerekirdi. Kadın nerede olursa olsun deli gibi kocasına koşar, adamın sırtına bir şaplak indirirdi. O saatte onbaşı, doldurulmuş sahada oturmuş, annenin sonunda verdiği molanın keyfine vararak büyük bir dikkatle otobüsün ikinci kez geçmesini bekliyor olurdu. Zaman bulabildikçe, onlar Ram'a gittiklerinde, bazen bir saat boyunca, saatte altmışla giden sessiz otobüs ormandan çıkana kadar yolu gözlerdi.

"Sağırlığı giderek kötüleşiyor," dedi anne, "iyice sağırlaşıyor."

Depoya gitti ve sonra yemek odasına döndü, gözleri hep yerdeydi. Oysa paket tek başına, bungalovdaki her şeyden daha çarpıcıydı.

"Bir sağırı işe almış olmanıza hep şaşmışımdır," dedi Mösyö Jo alelade bir tonla, "ovada uşak kıtlığı yok."

Ram'a gitmemeye karar vermişlerse, Mösyö Jo genellikle Joseph ve annenin bungalova gelmesinden birkaç dakika sonra oradan ayrılırdı. Ancak o akşam ayakta durmuş, sırtı oturma odasının kapısına dayalı, açıkça sırasının gelmesini bekliyordu, pikabın sırasının.

"Doğru, yok," dedi anne. "Ama o öyle darbeler yedi ki, onun bacaklarını gördüğüm zaman, 'Yaşamımın geri kalan kısmında onu sırtımda taşıyacağım,' diyorum kendi kendime..."

Paketin içindekinin ne olduğunu söylemeyi uzatmak belki de işin kötü sonuçlanmasına neden olacaktı. Meraktan yorgun düşen Joseph, hinthurması masanın ayağına bir tekme savurup B12'yle tek başına Ram'a gidebilirdi. Ancak Joseph'in taşkınlıklarına belli oranda alışmış Suzanne, koltuğuna yapışmış, suskunluğunu bozmuyordu. Onbaşı yukarı çıktı, paketi gördü, ona uzun uzun baktı, sonra masaya haşlanmış pirinci koydu ve sofrayı kurmaya başladı. İşini bitirdiğinde, anne "bu-saatte-burada-ne-yapıyor-bu" dercesine Mösyö Jo'ya baktı. Ram'a dönüş zamanı geçmişti ve o bunu önemsemiyor gibiydi.

"İsterseniz yemeğe kalabilirsiniz," dedi anne, ona dönüp. Mösyö Jo'ya karşı sevecen olmak gibi bir alışkanlığı yoktu. Onun bu davetinin altında, Joseph'le Suzanne'ın işkencesini sürdürmeye yönelik gizli bir istek vardı kuşkusuz. İçinde işte böyle tümüyle sönmemiş gençlik ateşleri, hâlâ oyuna meraklı bir mizacın kıpırtıları vardı.

"Teşekkür ederim," dedi Mösyö Jo, "daha iyisi can sağlığı."

"Sizi uyarıyorum, şu aptal kuş eti dışında ağza atılacak bir lokma yok," dedi Suzanne.

"Beni tanımıyorsunuz," dedi Mösyö Jo, bu kez sesinde muziplik yoktu, "basit şeylerden zevk alırım."

Joseph banyodan çıktı ve Mösyö Jo'ya "bu-saatte-burada-ne-yapıyor-bu" dercesine baktı. Sonra masada dört tabak bulunduğunu görünce ister istemez sofraya oturdu, ne olursa olsun karnını doyurmaya kararlıydı. Onbaşı ikinci kez yukarı çıktı ve asetilen lambasını yaktı. İşte o andan itibaren gece onları kuşatmış ve bungalovun içinde paketle baş başa kalmışlardı.

"Lanet olsun, acıktım," dedi Joseph. "Yine şu aptal kuş eti mi var?"

"Oturun," dedi anne, Mösyö Jo'ya.

Joseph sofraya oturmuştu bile. Mösyö Jo, Joseph'in yanında her zaman yaptığı gibi açgözlülükle sigarasını içiyordu. Mantıkdışı bir korkuya kapılıyordu onunlayken. Düşünmeden, ona ters yöne oturdu. Anne ona biraz kuş etinden verdi ve hiç kuşkusuz, Joseph'i pohpohlamak amacıyla nazikçe şöyle dedi:

"Sen bunları vurmasan ne yerdik bilmiyorum. Biraz balık kokuyor ama tadı iyi, besleyici," diye ekledi Mösyö Jo'ya dönerek.

"Besleyici olabilir ama berbat," dedi Suzanne.

Çocukları beslenirken, anne hep hoşgörülü ve sabırlı olurdu.

"Her akşam aynı hikâye, hiç memnun olmuyorlar."

Bu kuşların, hinthurması masanın üzerinde, kocaman, patlamaya hazır bir bomba gibi, el değmeden durmakta olan paketle o âna kadar bilinmeyen, gizli bir ilişkisi varmışçasına kuş etinden söz ediyorlardı.

Son sürat, ağzını doldura doldura her zamankinden daha kaba bir tavırla yemeğini yutan Joseph aslında öfkesini yutuyordu.

"Her akşam aynı şey," diye sözü sürdürdü Suzanne, "çünkü her akşam kuş eti yiyoruz. Asla başka bir şey yok."

Anne bir çıkış yolu bulmuştu işte.

Muziplik dolu tatlı bir gülümsemeyle şöyle dedi:

"Evet, ovada nadiren bir yenilik oluyor, bu her açıdan böyle."

Suzanne gülümsedi. Joseph duymazlıktan geldi.

"Bazen oluyor," dedi Suzanne.

Mösyö Jo anlamış olmaktan memnun, yemeğin başında kendisi için yeni olan bu yemeği tadarken takındığı o Parisli havasının aksine, kuş etini dolu dolu yemeye koyuldu.

"Bu bir pikap," dedi Suzanne.

Joseph aniden yemeyi kesti. Yarı açık gözkapaklarının altından parlayan gözleri belirdi. Herkes ona bakıyordu, Mösyö Jo bile.

"Bir pikabımız var zaten," dedi Joseph.

"Sanıyorum, bu... nasıl demeli... Daha modern," dedi Mösyö Jo.

Suzanne sofradan kalktı, pakete doğru gitti. Bantları yırtıp karton paketi açtı. Sonra özenle pikabı aldı ve yemek masasının üzerine koydu. Siyah renkteydi, kromajlı granit kabı vardı. Joseph yemek yemeyi bırakmıştı. Sigara içiyor, büyülenmiş gibi Suzanne'ı izliyordu. Anne biraz düş kırıklığına uğramıştı: Pikap da av gibi, Joseph'in dayattığı bir felaketti. Suzanne kapağı kaldırdı ve pika-

bın içi göründü: Yeşil kumaştan bir plak yeri, kromajlı metalden pırıl pırıl bir kol. Kapağın içinde bakırdan küçük bir levha vardı. Üzerinde, kendisiyle aynı boyutta bir çalgı borusunun önünde oturmuş bir fox-terrier görülüyordu. Levhanın üzerinde SAHİBİNİN SESİ yazıyordu. Joseph gözlerini kaldırdı, anlarmış gibi küçük levhaya baktı ve kromajlı kolu oynatmaya çalıştı. Ona baktıktan, ona el sürdükten sonra her şeyi unuttu: Suzanne'ı, Mösyö Jo'yu, pikabı onun aldığını, hepsinin orada durmuş onun mutluluğunu keyifle izlediğini ve pikabı görünce hiç şaşırmayacağına ilişkin kendine verdiği sözü. Bir uyurgezer gibi onu kurdu, kromajlı kola bir iğne taktı, pikabı çalıştırdı, durdurdu, yeniden çalıştırdı. Suzanne paketin yanına geldi, içinden bir plak zarfı çıkardı ve ona götürdü. *Un soir à Singapour*[1] dışında plakların hepsi İngilizceydi. Joseph her birine teker teker baktı.

"Saçma sapan şeyler," dedi alçak sesle, "ama olsun."

Joseph'in bu kabalığı ve hepsinin ona karşı takındıkları bu umursamazlık karşısında biraz afallayan Mösyö Jo çekinerek, "Paris'te çalan yeni parçaları seçtim," dedi.

Ancak Joseph ısrar etmedi. Pikaba el koydu, onu oturma odasındaki masanın üzerine yerleştirdi ve yanına oturdu. Sonra bir plak aldı, yeşil kumaş kaplı platonun üzerine koydu ve iğneyi plağın üzerine yerleştirdi. İlkin ayrıksı, rahatsız edici, hepsinin bu sessiz sakınımlarının ortasında neredeyse teklifsiz bir ses yükseldi.

Bir akşam Singapur'da
Bir aşk
akşamı.
Bir akşam, palmiyeler altında

1. (Fr.) Bir akşam Singapur'da. (Ç.N.)

Bir yaz
akşamı.

Plak bittiğinde buzlar erimişti. Joseph eğleniyordu. Suzanne eğleniyordu. Anne bile, "Güzel," dedi. Mösyö Jo durumunun yeniden ele alınmasının zevkini çıkarıyordu. Sonunda ailenin velinimeti olarak görülme arzusuyla, birinden ötekine gidip geliyordu. Ama boşuna. Çevresindeki kimse pikapla, pikabı veren kişi arasında bir ilişki kurmuyordu. *Un soir à Singapour*'dan sonra Joseph diğer yeni plakları birbiri ardına çaldı, kayıtsız davranıyordu, nedeni gayet basitti, İngilizceyi anlamıyordu. Kaldı ki o gece müzikten mi, yoksa pikabın mekanik açıdan mükemmel biçimde çalışmasından mı etkilenmişti, pek anlaşılmıyordu.

Sonunda Mösyö Jo gitti. O gider gitmez anne, Suzanne'a pikabın fiyatını bilip bilmediğini sordu. Suzanne, Mösyö Jo'ya bunu sormayı unutmuştu. Biraz düş kırıklığına uğrayan anne, farkına varmadan Joseph'ten plak çalmayı kesmesini istemişti. Ama o gece ondan böyle bir şey istemek, soluk almamasını istemekle birdi. Anne fazla üstelemeden odasına kapandı. O çıktıktan sonra Joseph, "*Ramona*'yı çalalım," dedi. Eski plaklarını almaya gitti, *Ramona* bunların en değerlisiydi.

Ramona, çok güzel bir düş gördüm.
Ramona, ikimiz gidiyorduk.
Yavaş yavaş
Gidiyorduk
Tüm kıskanç bakışlardan uzaklara
Ve asla iki sevgili
Bundan daha tatlı gece geçirmemiştir.

Suzanne'la Joseph şarkının sözlerini asla söylemezlerdi. Ezgiyi mırıldanırlardı. Onlar için bu şimdiye değin duydukları en güzel, en zarif sözlerdi. Ezgi bal gibi, tatlı tatlı akardı. Mösyö Jo, *Ramona*'nın yıllardır Paris'te çalınmadığını söylüyordu ama bu onları ilgilendirmiyordu. Joseph onu dinlerken her şey daha açık, daha gerçek oluyordu; bu plaktan hoşlanmayan anne daha yaşlı görünüyordu, onlarsa gençliklerinin hapsedilmiş bir kuş gibi şakaklarında attığını duyuyorlardı. Ara sıra, anne fazla bağırmadığı zamanlar, yüzme sonrası çok aceleleri yoksa Joseph ıslıkla çalardı bu parçayı. Buradan giderlerken de bu ezgiyi ıslıkla çalacaklardı Suzanne'a göre. Geleceğin, gidişlerin, sabırsızlığın sonunun marşıydı bu. Kentlerin baş döndürücülüğünden doğmuş bu ezgiyle, kentler için yazılmış, oralarda eskimiş, masalsı, aşk dolu kentlerde söylenen bu ezgiyle buluşmaktı istedikleri. Bu ezgi Joseph'te, ovadaki kadınların aklının kolayca almayacağı, farklı bir kentli kadın isteği uyandırırdı. Ram'da, Bart Baba'nın plakları arasında da bir *Ramona* vardı ve Joseph'inki kadar eskimemişti. İşte bir akşam Agosti, Suzanne'la bu parça eşliğinde dans ettikten sonra birden onu lokantanın dışına, limana sürüklemişti. Ona güzel bir kız olduğunu söylemiş ve öpmüştü. "Bilmiyorum neden, birden seni öpmek istedim." Bungalova birlikte dönmüşlerdi. Joseph, Suzanne'a tuhaf bir tavırla bakmış, sonra da hüzün ve anlayışla gülümsemişti. O zamandan sonra Oğul Agosti kuşkusuz bunu unutmuştu, Suzanne da pek aklına getirmiyordu ancak bunu *Ramona*'nın ezgisiyle ilişkilendirdiği kesindi. Joseph parçayı her çaldığında, Jean Agosti'nin öpücüğünün anısı havada dolaşırdı.

Plak bittiğinde Suzanne, "Nasıl buldun pikabı?" diye sordu.

"Harika, kurmaya gerek bile yok neredeyse."

Ve bir süre sonra, "Onu sen mi istedin?" dedi.

"Hiçbir şey istemedim ben."

"Onu sana... öylesine mi verdi?"

Suzanne biraz duraksadı.

"Bana onu öylesine verdi."

Joseph sessizce güldü ve, "O bir salak. Ama pikap harika," dedi.

Mösyö Jo'nun onlara pikabı vermesinden kısa süre sonra bir akşam, Joseph onunla konuşmaya karar verdi.

Biber ve lateks yüklemelerini takip etme bahanesiyle ovada kalma süresini uzatmaya karar veren Mösyö Jo, Ram'da ve Kam'da birer oda tutmuştu. Kuşkusuz babasının gözetiminden kaçınmak amacıyla kâh birinde kâh ötekinde kalıyordu. Bazen bir-iki gün geçirmek üzere kente gidiyor, ancak her akşamüstü arazide şöyle bir dolaşmaya geliyordu. Zenginliğinin Suzanne'ı etkileyeceğine dair epeydir beslediği umudu yitirmek üzereydi ve belki bu düş kırıklığının da etkisiyle kıza iyice tutulmaya başlamıştı. Annenin ve Joseph'in uyanıklığı ise, onun bir süre sonra ciddi bir duygu olarak değerlendirdiği bu durumu daha da coşturdu.

Önceleri bu ziyaretlerin biraz sıradan bir nedeni vardı: Biraz dans etmek ve eğlenmek üzere onları Ram'a götürmek.

"Sizi hava almaya götüreyim," derdi kibarca.

"Bizim eksiğimiz hava değil," derdi Joseph. "Hava, su gibi."

Ancak bir süre sonra, her akşamüstü onunla birlikte Ram'a gitmek üçüne öyle doğal gelmeye başladı ki, Mösyö Jo artık onları davet etmeyi bile bir yana bıraktı. Zaten Ram'a gitme zamanını bildiren de genellikle Suzanne'dı. İsteksizliğine karşın Joseph de onlarla giderdi. Çünkü B12'yle bir saatte gidilecek yol, Léon Bollée'yle yarım saatte kat edilirdi ve sadece bu performans bile gitme kara-

rı vermesine yeterdi. Son olarak da Mösyö Jo'nun hesabından içmek, hatta bazen yemek hoşuna gitmiyor da değildi. İşte o zaman Joseph, içmenin hoş bir şey olabileceğini öğrendi.

Bununla birlikte Mösyö Jo'nun bu gezintileri, aslında kendisinden beklenen armağanları atlatmak amacıyla önerdiği de kimsenin gözünden kaçmıyordu. Öte yandan bu gezintiler çok çabuk bir biçimde isteksizlik ve nefret havasında yapılmaya başlandı ve Mösyö Jo'nun ne sevecenliği ne de cömertliği bu havayı dağıtmaya yetti. Olaylar ancak yeterince içtiklerinde katlanılır hale geliyordu, bilhassa Joseph, Mösyö Jo'yu artık fark edemeyecek kadar hiçe saymak için içiyordu. Üçü de şampanyaya –doğal olarak– alışık olmadıklarından istenen etki kendini çabuk gösteriyordu. Özellikle içmekten hoşlanmayan anne bile içiyordu. Dediğine bakılırsa, "utancını boğmak için" içiyordu.

"İki kadeh şampanyadan sonra Ram'a niye geldiğimi unutuyorum ve sanırım, o benimle dalga geçeceğine, ben onunla dalga geçiyorum."

Mösyö Jo ise az içiyordu. Söylediğine göre zamanında çok içmişti ve artık alkol onu neredeyse etkilemiyordu; Suzanne'ın karşında onu daha da melankolik bir tutkuya sürüklemesi dışında. Suzanne dans ederken ona öyle kendinden geçmişçesine bakıyordu ki, lokantada eğlendirici başka bir şeyler yoksa Joseph ilgiyle onu izliyordu.

"Rudolph Valentino'culuk oynuyor," diyordu, "ancak acıklı olan, kafasının daha çok sığır kafasını andırması."

Bu deyiş annenin hoşuna gidiyordu ve gülüyordu. Suzanne dans ederken onları neyin güldürdüğünü merak ediyordu ancak Mösyö Jo bir şeyden kuşkulanmıyordu ya da onların böyle keyfe kapılmalarının nedenlerini soruşturmayı usulca reddediyordu.

"Sığır güzeldir," diyordu anne cesaretlendirici bir tonla.

Joseph'in yaptığı karşılaştırmalar böyle gecelerde kuşku uyandırıcı ahenkte olabiliyordu, ancak bu durum anneyi pek ilgilendirmiyordu. Ona göre mükemmeldiler. Tam bir tiksinti içinde, rahatlamış halde, kadehini alıyor ve kaldırıyordu.

"Bu arada..." diyordu.

"Söyle," diyordu Joseph kahkaha patlatarak.

Uzakta Suzanne, Mösyö Jo'yla dans ederken şöyle diyordu:

"Sağlığımıza içiyorlar."

"Şaşarım buna," diyordu Mösyö Jo. "Biz yanlarındayken hiç yapmıyorlar bunu."

"Çekingenlikten," diyordu Suzanne gülümseyerek.

"Çıldırtıcı bir gülüşünüz var..."

"Bu arada," diye sözünü sürdürüyordu anne, "hiç bu kadar şampanya içmedim."

Anneyi böyle bayağı ve doygun kahkahalar atarken görmekten hoşlanırdı Joseph, anneyi sadece o böyle güldürebilirdi. Bazen çok sıkıldığında gece boyu şakayı sürdürürdü, hatta bazen daha dolaylı yoldan Mösyö Jo'nun yanında. Örneğin Mösyö Jo dans etmeyip Suzanne'a bakarak çifte anlam yüklenebilecek şarkılar mırıldanırken: *Paris, seni seviyorum... seni seviyorum... seni seviyorum...* Joseph şarkıyı kendince bir sığırın söyleyebileceği tarzda yinelerdi: *Seni seviiiyorum... seni seviiyorum....* Herkesi güldürürdü bu, ancak Mösyö Jo'yu yalnızca gülümsetirdi, hem de zoraki.

Yine de çoğu zaman Joseph dans eder, içki içer ve Mösyö Jo'yla fazla ilgilenmezdi. Ara sıra gider Agosti'yle çene çalar, limanda postanın yüklenişini izler ya da kumsala yüzmeye giderdi. O zaman Suzanne'la anneye haber verirdi. Onlar Joseph'i izlerlerdi, Mösyö Jo da onları.

Joseph biraz fazla içtiğinde, üç kilometre uzaklıktaki, kıyıya en yakın adaya yüzeceğini ileri sürerdi. Aç karnına asla sözünü etmediği bir tasarıydı bu, ancak böyle gecelerde bunu gerçekleştirecek güçte olduğunu düşünürdü. İşin aslı, adaya varmadan çok önce pili biterdi. Ancak anne söylenmeye başlardı. Mösyö Jo'ya, Léon Bollée'yi çalıştırmasını buyururdu. Yalnızca motor sesi Joseph'e tasarısını unutturabilirdi. Celladının bu tasarısını ilginç bulan Mösyö Jo'nun, bu buyruğu üzülerek yerine getirdiği belli olurdu.

İşte Ram'daki lokantada geçen böyle gecelerden birinde Joseph, Mösyö Jo'ya ilk ve son olarak Suzanne'dan söz etti ve kendi bakış açısını anlattı. Çok daha sonra onu basbayağı hor görmesi dışında, başka tek söz etmedi.

Suzanne her zamanki gibi Mösyö Jo'yla dans ediyordu. Anne hüzünle onlara bakıyordu. Bazen, bilhassa yeterince içmediği zamanlar, şampanyanın etkisiyle Mösyö Jo'ya bakıp daha da üzüntüye kapılırdı. O gece lokanta kalabalıktı, özellikle yolcular vardı, Joseph dans etmiyordu. Belki her gece dans etmekten bıkmıştı ya da belki Mösyö Jo'yla konuşma isteği hevesini kaçırıyordu. Her zamankinden daha rahat bir tavırla, Suzanne'la dans etmekte olan Mösyö Jo'ya bakıyordu.

"İşte 'dikiş tutturamamış' diye buna denir," diye ansızın söze başladı.

Anne bundan emin değildi.

"Hiçbir anlamı yok bunun. Ben de dikiş tutturamamışlardanım."

Yüzü daha da asıldı.

"Kanıtı da var; tek çarem kızımı bu dikiş tutturamamış adamla evlendirmek."

"Aynı şey değil," dedi Joseph, "senin talihin ters gitti. Aslında haklısın, hiçbir anlamı yok bunun. Önemli olan sonuç. Beklemekten bıktık."

"Çok bekledim," diye inledi anne. "Arazi için, bentler için ve yalnızca beş hektarı ipotek etmek için iki yıldır bekliyorum."

Joseph düşe dalmış gibi baktı ona. "Yaptığımız tek şey bu, beklemek. Ama artık beklemekten bıktığımıza karar vermemiz yeterli. Onunla konuşacağım."

Mösyö Jo ve Suzanne dönüyorlardı. Onlar pisti geçerken anne şöyle dedi:

"Bazen ona baktığımda kendi yaşamıma bakıyormuş gibi hissediyorum ve bu hoş değil."

Mösyö Jo oturur oturmaz Joseph, "Sıkıntı basıyor," dedi.

Mösyö Jo, Joseph'in üslubuna alışmıştı.

"Özür dilerim," dedi. "Bir şişe şampanya daha söyleyelim."

"Ondan değil," dedi Joseph, "sizin yüzünüzden sıkıntı basıyor."

Mösyö Jo gözlerinin içine kadar kızardı.

"Sizden söz ediyorduk," dedi anne, "canımızın sıkıldığını anladık. Bu durum çok uzun zamandır sürüyor ve sizin nereye varmak istediğiniz daha iyi anlaşılıyor. Bizi her gece Ram'a gezmeye götürseniz de buna kanacak değiliz."

"Bir aydan fazla bir süredir kız kardeşimle yatmak istemenizin doğru olmadığını konuşuyorduk. Ben böyle bir şeye asla katlanamazdım."

Mösyö Jo gözlerini indirdi. Suzanne, onun kalkıp gidebileceğini düşündü. Ancak Mösyö Jo'nun hayal gücü kuşkusuz o kadar kıttı ki, bunu aklına bile getirmedi. Joseph çok fazla içmemişti ancak üzüntü ve tiksintinin etkisiyle konuşuyordu ve bunları öyle çok içine atmıştı ki sonunda kelimelere dökmesi insanda olsa olsa bir rahatlık uyandırabilirdi.

"Kız kardeşinize derin bir duygu beslediğimi saklamıyorum," dedi Mösyö Jo çok kısık bir sesle.

Her gün Suzanne'a, ona karşı hissettiklerini anlatıyordu. Onunla evlenirsem, ona karşı hiçbir duygu hissetmeden gerçekleşecek bu. Duyguları bir kenara koyabilirim. Suzanne her zamankinden daha çok kendini Joseph'in yanında hissediyordu.

"Başkalarına da," dedi anne, birden kabalaşmıştı ve Joseph gibi konuşmak istiyordu.

"Olabilir," dedi, Joseph, "ancak bunun konuyla ilgisi yok. Önemli olan onunla evlenmeniz."

Anneyi gösterdi.

"Onun için. Sizi tanıdıkça bu durumdan daha az hoşlanıyorum."

Mösyö Jo biraz kendini toparlamıştı. Gözlerini inatla kaldırmıyordu. Hepsi bu kapalı yüze, tıpkı tapu, banka, Pasifik Okyanusu gibi gözü kapalı bu adama bakıyordu. Bu güçlere karşı ellerinden ne kadar az şey geliyorsa, bu adamın milyonlarının karşısında da aynı şekilde güçsüzdüler. Mösyö Jo azıcık bir şey biliyorsa, o da Suzanne'la evlenemeyeceğiydi.

"Birisiyle evlenmeye on beş günde karar verilmez," dedi çekinerek.

Joseph gülümsedi. Normalde doğruydu bu.

"Bazı özel durumlarda, on beş günde karar verilir," dedi. "Bu öyle bir durum."

Mösyö Jo bir saniyeliğine gözlerini kaldırdı. Anlamıyordu. Joseph açıklama yapmalıydı ancak zordu, yapamadı.

"Zengin olsaydık başka türlü olurdu," dedi anne. "İnsan zenginse iki sene bekleyebilir."

"Ne yapalım anlamıyorsanız," dedi Joseph, "öyle ya da böyle."

Biraz bekledi ve ağır, özenli bir sesle:

"Amacımız Suzanne'ın önüne gelenle yatmasını engellemek değil ama madem onunla yatmak isteyen sizsi-

niz, o zaman kız kardeşimle evlenmeniz gerekecek. Bizim de size canınız cehenneme deme biçimimiz bu."

Mösyö Jo gözlerini ikinci kez kaldırdı. Böylesi utandırıcı bir içtenlik karşısında şaşkınlığı o kadar büyüktü ki gücenmek bile aklına gelmiyordu. Kaldı ki bu konuşma ona çok uzaktı. Joseph'in yeni keşfettiği bir şeyi, Mösyö Jo konusunda son sözü söylemek amacıyla kendi adına mı, yoksa hepsi adına mı dile getirdiği tartışılabilirdi.

"Uzun zamandır size bunu söylemek istiyordum," diye ekledi Joseph.

"Acımasızsınız," dedi Mösyö Jo. "Daha ilk geceden hiç aklıma gelmezdi bu..."

Yalan söylüyordu. Bir haftadır hepsi bunu bekliyordu.

"Onunla evlenmeniz için sizi zorlamıyoruz," dedi anne uzlaşmacı bir ses tonuyla. "Yalnızca sizi uyarıyoruz."

Mösyö Jo olanları sineye çekiyordu. Mösyö Jo'nun saflığı kuşkusuz birçok insanı etkileyebilirdi.

"Ayrıca," dedi Joseph birden gülerek, "her şeyi, pikapları, şampanyaları kabul etsek de bunun size bir yararı dokunmayacak."

Anne, Mösyö Jo'ya belli belirsiz acımayla baktı.

"Çok talihsiz insanlarız biz," dedi açıklayıcı bir tonla.

Mösyö Jo sonunda gözlerini anneye doğru kaldırdı, kendisine reva görülen haksızlığı düşünerek bir açıklama yapmayı hak ettiğine inanıyordu.

"Ben de hiç mutlu olmadım," dedi, "yapmak istemediğim şeyleri yapmaya zorlandım hep. On beş gündür sevdiğim bir şeyi biraz yapıyordum ki işte..."

Joseph artık ona dikkat etmiyordu.

"Gitmeden önce seninle bir dans etmek istiyorum," dedi Suzanne'a.

Bart Baba'dan *Ramona*'yı çalmasını istedi. İkisi dans etmeye gittiler. Joseph, Suzanne'a Mösyö Jo'yla yaptığı

konuşmaya ilişkin tek söz söylemedi. Ona *Ramona*'dan bahsetti.

"Biraz daha param olunca yeni bir *Ramona* alacağım."

Anne masadan onların dans edişine bakıyordu. Onun karşısında oturan Mösyö Jo ise parmağındaki elması takıp çıkarıyordu.

"Bazen kabalaşsa da bu onun suçu değil," dedi anne, "hiç eğitim almadı."

"Suzanne'ın umurunda bile değilim," dedi Mösyö Jo alçak sesle, "tek söz etmedi."

"Çok zengin olduğunuza göre..." dedi anne.

"Bununla bir ilgisi yok, tam tersine."

Belki de göründüğünden daha az budalaydı.

"Kendimi savunmam gerek," dedi.

Anne neye karşı kendini savunması gerektiğini anlamaya çalıştı. Abi-kardeş *Ramona* ezgisiyle vals yapıyorlardı. Güzel çocuklardı. Her şey bir yana, yine de güzel çocukları vardı. Birlikte dans etmekten mutlu görünüyorlardı. Birbirlerine benzediklerini düşündü. Omuzları aynıydı, kendi omuzları gibi; aynı yüz rengi, aynı kızıla çalan saçlar, kendisininkiler de öyleydi ve gözlerinde aynı mutlu küstahlık.

"Genç," dedi Mösyö Jo bunalmış bir sesle.

"O kadar değil," dedi anne gülümseyerek. "Sizin yerinizde ben olsaydım onunla evlenirdim."

Dans sona erdi. Joseph oturmaya tenezzül etmedi.

"Haydi, basıp gidelim," dedi.

O günden sonra Mösyö Jo'ya tek söz etmedi.

İlişkileri daha da mesafeli hale geldi. Ve gerçekten birbirlerine karşı, öncesine oranla daha geniş bir söz ve davranış özgürlüğü kullandılar.

Her daim oturma odasında ve her daim annenin koruyucu bakışları altında Mösyö Jo, Suzanne'a tırnak cilalama sanatını öğretiyordu. Suzanne onun karşısına oturmuştu. Pikaptan beri, birçok şeyin yanı sıra ona getirdiği mavi ipekli elbiseyi de giymişti. Masanın üzerinde ayrı ayrı renklerde üç şişe tırnak cilası, bir kutu krem ve bir parfüm şişesi duruyordu.

"Etleri kesince canım yanıyor," diye söylendi Suzanne.

Mösyö Jo bitirmek için acele etmiyordu, Suzanne'ın ellerini olabildiğince uzun süre kendi ellerinde tutmak istiyordu kuşkusuz. Bundan önce üç deneme daha yapmıştı.

"Size en yakışanı bu," dedi sonunda, bir usta gibi eserini hayranlıkla izleyerek.

Suzanne daha iyi görmek için elini kaldırdı. Mösyö Jo'nun seçtiği renk biraz turuncuya çalan bir kırmızıydı, tenini daha esmer gösteriyordu. Suzanne'ın bu konuda belli bir fikri yoktu. Öbür elini boyaması için Mösyö Jo'ya uzattı, o da o eli tutup içini öptü.

"Ram'a gideceksek acele etmemiz gerek," dedi Suzanne, "daha öbür el var."

Açık kapıdan, onbaşıyla yolun küçük tahta köprüsünü ayarlamaya çalışan Joseph'i görüyorlardı. Bunaltıcı bir sıcak vardı. Joseph arada sırada küfürler sallıyordu,

Mösyö Jo'ya küfrettiği açıktı ancak o, bu tarz davranışlara artık alıştığından olacak, üstüne alınmıyor gibiydi.

"Salak oğlu salak, yirmi dört beygiriyle canıma okuyor."

"Doğru," diyordu Suzanne Mösyö Jo'ya, "köprüyü berbat eden sizsiniz, arabayı toprak yolun üzerinde bırakmanız gerekir."

El tırnaklarından sonra ayak tırnaklarını da boyadı. İşi neredeyse bitmişti. Suzanne cila kurusun diye bir ayağını masanın üzerine koymuştu, Mösyö Jo da öbür ayağın son "rötuş"larını yapıyordu.

"Bu kadar yeter," dedi Suzanne, ne kadar istese de Mösyö Jo'nun daha fazla boyayamayacağını unutarak.

Mösyö Jo iç çekti, Suzanne'ın ayağını bıraktı ve koltuğa sırtını dayadı. Hafiften terlemişti.

"Ram'a gideceğimize dans etsek, yeni pikapla biraz burada dans etsek olmaz mı?" diye sordu Mösyö Jo.

"Joseph ona kimsenin dokunmasını istemiyor," dedi Suzanne. "Ayrıca dans etmekten de sıkıldım."

Mösyö Jo bir kez daha iç çekti ve yalvaran bir tavırla, "Sizi kollarımın arasında sıkıca tutmak istiyorsam, suç benim değil..."

"Ben kimsenin kollarında olmak istemiyorum."

Mösyö Jo başını eğdi.

"Bana çok acı çektiriyorsunuz," dedi bunalmış bir sesle.

"Ram'a gitmek için giyineceğim. Orada kalın. Annem sizi görmezse bana bağırır."

"Korkmayın," dedi Mösyö Jo, epey hüzünlü bir şekilde gülümseyerek.

Suzanne verandaya çıktı ve seslendi:

"Joseph, Ram'a gidiyoruz!"

"Ben istersem gidilecek!" diye bağırdı anne. "Ancak ben istersem gidilecek!"

Suzanne, Mösyö Jo'ya döndü.

"Böyle der ama onun da hoşuna gidiyor."

Mösyö Jo tartışmayla ilgilenmiyordu. Suzanne'ın iç gösteren ipekli elbisesinin altından beliren bacaklarına bakıyordu.

"Hâlâ elbisenizin altında çırılçıplaksınız ve benim hiçbir şeye hakkım yok," dedi. İyiden iyiye cesareti kırılmış gibiydi ve bir sigara yaktı.

"Beni sevmeniz için ne yapmam gerektiğini artık bilmiyorum," diye devam etti sözüne. "Sanıyorum, evlenseydik korkunç derecede mutsuz olurdum."

Suzanne gidip giyinmek yerine onun karşısına oturdu ve belli bir merakla ona baktı. Ama hemen ardından dikkati dağılmaya başladı, görmeden bakıyordu, saydam gibiydi Mösyö Jo ve paranın baş döndürücü vaatlerini görebilmek için sanki bu yüzün görünmez duvarlarını aşması gerekiyordu.

"Evlenseydik sizi kapatırdım," dedi Mösyö Jo yazgısına boyun eğerek.

"Evlenirsek nasıl bir arabam olacak?"

Bu soruyu belki de ellinci kez soruyordu. Bu tür sorulardan asla bıkmıyordu. Mösyö Jo kayıtsızmışçasına bir tavır takındı.

"İstediğiniz araba, size bunu önceden de söyledim."

"Ya Joseph?"

"Joseph'e bir araba verir miyim bilemem," dedi aceleyle, "size söz veremem. Daha önce de söyledim."

Suzanne'ın bakışı, servetin büyülü alanlarını araştırmaktan vazgeçti ve ayağının yere basmasına neden olan şu engele döndü. Yüzünden gülüşü silindi. Yüzü öyle bir değişti ki Mösyö Jo hemen şöyle devam etti:

"Bu size bağlı, gayet iyi biliyorsunuz, bana karşı tutumunuza bağlı."

"Anneme bir araba verebilirdiniz," dedi kararlı bir yumuşaklıkla, "aynı şey."

"Annenize bir araba vermek asla söz konusu olmadı," dedi Mösyö Jo umutsuzlukla, "ben sandığınız kadar zengin değilim."

"Annem için fark etmez ama Joseph'in arabası olmazsa, benimki de dahil, tüm arabalar sizde kalabilir ve kiminle isterseniz onunla evlenebilirsiniz."

Mösyö Jo, onun daha fazla kabalığa kapılmasını engellemek için Suzanne'ın elini yakaladı. Yüzünde yalvaran, ağlamaya hazır bir ifade vardı.

"Joseph'in arabasının olacağını iyi biliyorsunuz, beni kötü adam durumuna sokuyorsunuz."

Suzanne küçük tahta köprüyü onaran Joseph'e döndü. İşini bitirmiş, şimdi yoldan topladığı taşlarla ayakları sağlamlaştırıyordu. Hâlâ söyleniyordu.

"Bir daha bu salaklara tamir ettireceğiz, bir daha olursa karbüratörlerine kum tıkarız, burada kum bol nasılsa."

Suzanne'ın Joseph'i her düşündüğünde bir süredir yüreği burkuluyordu, kuşkusuz Joseph'in henüz kimsesi olmadığındandı, oysa kendisinin yine de Mösyö Jo'su vardı.

"Yalnızca elinizi tutmak bile," dedi susamış bir sesle, "bende müthiş bir etki yapıyor."

Suzanne elini onun avucuna bırakmıştı. Bazen kısa bir süreliğine elini tutmasına izin verirdi. Örneğin, evlenirlerse Mösyö Jo'nun Joseph'e vereceği araba söz konusu olduğunda.

Mösyö Jo Suzanne'a bakıyordu, onu soluyordu, öpüyordu ve bu onu genellikle eşsiz duygulara sürüklüyordu.

"Onun kız kardeşi olmasaydım bile Joseph'e bir araba hediye etmekten büyük memnuniyet duyardım."

"Canım benim, ben de duyarım, şüpheniz olmasın."

"Ona bir araba hediye edilse sevinçten delirir sanırım," dedi Suzanne.

"Arabası olacak sevgili Suzanne'ım, arabası olacak, tatlı varlığım benim."

Suzanne gülümsüyordu. Gece vakti, o avdayken arabayı bungalovun altına çekerdim ve direksiyonun üstüne küçük bir not bırakırdım: "Joseph'e."

Mösyö Jo, Suzanne'ın bu ışıldayan, eğlenceli halinden olabildiğince yararlanmak için onbaşıya bile araba sözü verecek hale gelmişti. Eli kızın dirseğinin azıcık üstüne çıkmıştı. Suzanne birden farkına vardı.

"Giyineyim," dedi kolunu çekerek.

Kalktı ve banyoya gitti. Bir süre sonra Mösyö Jo kapıyı çaldı. Pikaptan beri bunu alışkanlık haline getirmişti, Suzanne da. Her akşam böyleydi bu.

"Açın kapıyı bana Suzanne, açın kapıyı bana."

"Şu an annemin gelmesini isterdim, bunu isterdim..."

"Bir saniye, sizi bir göreyim..."

"O ya da Joseph. Joseph güçlüdür. İnsanı bir tekmede ırmağa yollar."

Mösyö Jo dinlemiyordu.

"Sadece birazcık, bir saniyecik."

Mösyö Jo neyi göze aldığının farkındaydı. Ancak Suzanne'ın bedenine dökülen suyun sesini duyuyordu ve Joseph'in korkusu bile onu engelleyemiyordu. Tüm gücüyle kapıya abanıyordu.

"Çıplak olduğunuzu bilmek, çırılçıplak olduğunuzu bilmek," deyip duruyordu tınısız bir sesle.

"Başınıza iş açmaktan söz ediyorsunuz," dedi Suzanne. "Siz benim yerimde olsaydınız, ben sizi görmeyi istemezdim."

Mösyö Jo'yu elmas yüzüğü, şapkası, limuzini olmaksızın düşündüğünde, örneğin Ram kumsalında mayosuyla gezinirken canlandırdığında Suzanne'ın öfkesi bir o kadar artıyordu.

"Niçin Ram'da denize girmiyorsunuz?"

Mösyö Jo soğukkanlılığını topladı ve kapıya daha az abandı.

"Deniz bana yasak," dedi elinden geldiğince kesin bir tavırla.

Suzanne mutluluk içinde sabunlanıyordu. Mösyö Jo ona lavanta kokulu bir sabun almıştı ve o zamandan beri güzel kokmak için günde iki-üç kez yıkanıyordu. Lavantanın kokusu Mösyö Jo'ya kadar geliyordu ve Suzanne'ın banyosunun evrelerini daha iyi takip etmesine neden olup çektiği işkenceyi daha da etkili hale getiriyordu.

"Niye yasak?"

"Çünkü zayıf bir yapım var ve deniz beni yorabilir. Açın Suzanne'cığım... bir saniye..."

"Bu doğru değil, çünkü sizde iş yok."

Suzanne onun kapıya yapışmış, kazanacağından emin, ettiği her sözü yutmaya hazır beklediğini tahmin ediyordu.

"Bir saniye, yalnızca bir saniye..."

Joseph'in Ram'da ona söylediklerini anımsadı: *Amacımız Suzanne'ın önüne gelenle yatmasını engellemek değil ama madem onunla yatmak isteyen sizsiniz, o zaman kız kardeşimle evlenmeniz gerekecek. Bizim de size canınız cehenneme deme biçimimiz bu.*

"Joseph dediğinde haklıydı..."

Mösyö Jo tüm ağırlığıyla kapıyı itiyordu.

"Bana ne Joseph'in dediğinden."

"Doğru değil bu, Joseph'ten korkuyorsunuz, hem de öyle böyle değil."

Yeniden sustu ve kapıdan biraz uzaklaştı.

"Sanıyorum," dedi alçak sesle, "sizin kadar acımasız birini hiç görmedim."

Suzanne su dökünmeyi bıraktı. Annesi de böyle derdi. Doğru muydu acaba? Aynada kendisine baktı ve açıklayıcı herhangi bir işaret aradı ama bulamadı. Joseph öyle

demezdi, onun acımasız değil de sert ve gururlu olduğunu söyler, anneyi yatıştırırdı. Ancak bunu duymak, hele Mösyö Jo'nun ağzından duymak bir tür korku veriyordu ona. Mösyö Jo ona kapıyı açmasını söylediğinde, kapıyı açıyordu. Ancak o da giderek daha sık söylüyordu bunu.

"Öteki tarafta olup olmadıklarına gidip bakın."

Mösyö Jo'nun oturma odasını bir sıçrayışta geçtiğini duydu. Gidip giriş kapısının önünde durdu ve bir sigara yaktı. Sakin olmaya çalışıyordu ama elleri titriyordu. Joseph'le onbaşı köprünün ayaklarını desteklemeyi bitirmemişlerdi henüz. Hemen dönecekmiş gibi bir havaları yoktu. Anne onların yanına gelmiş, Joseph'in yaptığı her işi izlerken olduğu gibi, şimdi de iyice kendini kaptırmış onları izliyordu. Mösyö Jo banyoya döndü.

"Hâlâ oradalar, haydi çabuk Suzanne!"

Suzanne kapıyı araladı. Mösyö Jo ona doğru bir adım attı. Suzanne hızla kapıyı kapadı. Mösyö Jo kapının ardında kaldı.

"Şimdi oturma odasına gidin," dedi Suzanne.

Giyinmeye başladı. Kendine bakmadan, çabuk çabuk giyiniyordu. Mösyö Jo bir gün önce, eğer kendisiyle kente ufak bir yolculuk yapmaya razı olursa elmas bir yüzük vermeyi vaat etmişti. Elmasın değerini sormuştu, Mösyö Jo kesin bir şey söylememiş ancak bungalov değerinde olduğunu söylemişti. Joseph'e bundan söz etmemişti. Mösyö Jo elmasın evinde durduğunu ve ona vermek için Suzanne'ın bir karara varmasını beklediğini söylemişti. Suzanne sırtına elbisesini geçirdi. Banyo kapısını açması yeterli değildi. Pikap için yeterli olmuştu ama elmas için yeterli değildi. Elmas on tane, yirmi tane pikap ederdi. "Kentte üç gün, size dokunmayacağım, sinemaya gideriz." Bir gün önce akşam, Ram'da dans ederlerken bundan bir kez, çok alçak bir sesle söz etmişti. Tek başına bungalov değerinde bir elmas.

Suzanne kapıyı açtı ve ışıkta makyaj yapmak üzere verandaya çıktı. Sonra Mösyö Jo'yu bulmaya, oturma odasına gitti. Kafası karışık, Mösyö Jo'nun birazcık olsun bir sevecenliği hak edip etmediğini düşündüğü tek dakikaydı gün boyunca. Banyo sahnesinden sonra böyle bir ağırlığa, böyle bir istek fırtınasına tüm güçsüzlüğüyle dayanmak zorunda kalmaktan ötürü hayli bunalmış, ezilmiş olduğu söylenebilirdi. Böyle bir deneyimi yaşamaya seçilmiş olmak, ona insanca bir şeyler katıyordu. Suzanne istediği kadar düşünsün, onu yanılgıya sürüklemeden bunu nasıl söyleyeceğini bilemiyordu. Böylelikle vazgeçiyordu bundan. Zaten her akşam bu saatte Ram'a gitmeye karar veriliyor ve bu derhal her şeyden önemli bir hale geliyordu. Joseph köprüyü onarmayı bitirmişti ancak anne hâlâ onunla, Suzanne'ın ne olduğunu bilmediği bir konuda konuşuyordu.

"Güzelsiniz," dedi Mösyö Jo başını kaldırmadan.

Irmakta oynayan çocukların sesi duyuluyordu. Anne Ram'a gitmeyi önemsemiyordu. Yaşlıydı. Kaçık ve acımasızdı. Ram'a gelen adamlar vardı, avcılar, işletmeciler... Fakat o Ram'da ne yapacaktı ki? Bir gün Suzanne ovayı bırakacaktı, anneyi de. Mösyö Jo'ya baktı. Hatta belki de onunla gidecekti çünkü çok yoksuldu ve ova, erkeklerin bulunduğu kentlerden öyle uzaktı ki...

"Güzel ve çekicisiniz," dedi Mösyö Jo.

Suzanne, Mösyö Jo'ya gülümsedi.

"Henüz on yedi yaşındayım, daha da güzelleşeceğim."

Mösyö Jo başını kaldırdı.

"Sizi buradan götürdüğümde beni terk edeceksiniz, bundan eminim."

Anneyle Joseph merdivenleri çıkıyorlardı. Sıcaktan bunalmışlardı. Joseph mendiliyle alnını siliyordu. Anne hasır şapkasını çıkarmıştı, şakaklarında kırmızı bir çizgi oluşmuştu.

"İşte buradasın," dedi Joseph, Suzanne'a, "boyanmayı iyi biliyorsun, neredeyse gerçek bir orospuya benzemişsin."

"O neyse, ona benziyor," dedi anne. "Tüm bunları ona getirmek niye?"

Joseph iğrenme duygusuyla odasına giderken anne kendini bir koltuğa bıraktı.

"Ram'a gidiyor muyuz?" diye sordu Suzanne.

"Siz ikiniz neler çevirdiniz?" diye sordu anne, Mösyö Jo'ya.

"Madam, kızınıza çok fazla saygı duyuyorum..."

"Eğer herhangi bir şeyin farkına varırsam, bir hafta içinde sizi onunla evlendiririm."

Mösyö Jo ayağa kalktı ve sırtını kapıya dayadı. Joseph ve anneyle olduğu her zamanki gibi durmadan sigara içiyor, hiç oturmuyordu.

"Hiçbir şey yapmadık," dedi Suzanne, "dokunmadık bile birbirimize, dert etme, o kadar aptal değilim, biliyorum..."

"Kes sesini. Senin hiçbir şey bildiğin yok."

Mösyö Jo verandaya çıktı. Suzanne, Ram'a gidip gitmeyeceklerini tekrar sormadı bile. Anneyleyken bilinemezdi bu. Joseph'e de güvenilemezdi, Mösyö Jo'dan öyle tiksiniyordu ki, oraya her gün gitmek istese de ona Ram'dan söz açmazdı. Anne kendine bir koltuk çekti ve ayaklarını uzattı. Tabanları biraz onbaşının tabanlarını anımsatıyordu, derisi sertti, dolgu sahanın çakılları tarafından kemirilmiş gibiydi. Zaman zaman çok fazla terliyor ve alnını siliyordu. Kızarmıştı ve kan yüzüne hücum etmişti.

"Bana biraz kahve ver."

Suzanne kalktı ve büfenin üzerindeki litrelik kahveyi almaya gitti. Fincana birazını döktü ve ona getirdi. Anne fincanı alırken yavaşça inledi.

"Artık dayanamıyorum, haplarımı getir bana."

Suzanne hapları alıp ona getirdi. Buyrukları sessizce yerine getiriyordu. En iyisi buydu, sessizce boyun eğmek: Annenin öfkesi kendi kendine erir giderdi. Mösyö Jo hâlâ verandadaydı. Joseph duş alıyordu: Banyoda su küpüne çarpan tasın sesi duyuluyordu. Güneş neredeyse batmıştı. Çocuklar ırmaktan çıkıyor ve kulübelere doğru koşuyorlardı.

"Gözlüklerimi ver."

Suzanne odaya gözlükleri aramaya gidip getirdi. Ondan daha birçok şey isteyebilirdi: hesap defterini, çantasını... Çocuklarının sabrını denemekten zevk alıyor, hoşuna gidiyordu. Gözlüklerini taktı ve hissettirmeden, büyük bir dikkatle Suzanne'ı incelemeye başladı. Suzanne kapıya karşı oturmuş, annesinin kendisine baktığını biliyordu. Bundan sonra ne olacağını da biliyordu ve bakışlarından kaçmaya çalışıyordu. Artık Ram'ı düşünmüyordu.

"Onunla konuştun mu?" diye sordu sonunda.

"Onunla hep bunu konuşuyorum. Sanıyorum babası yüzünden karar veremiyor."

"Bir kez daha konuşmalısın. Üç gün içinde kararını vermezse onunla ben konuşacağım ve karar vermesi için ona bir hafta vereceğim."

"İstemediğinden değil, babası yüzünden. Babası onun zengin bir kızla evlenmesini istiyor."

"Zengin olduğuna göre zengin bir kızın peşinden koşabilir, ancak seçeneği olan onu istemez. Bir annenin, kızını onun gibi bir adama vermesi için bizim durumumuzda olması gerekir."

"Onunla konuşurum, dert etme."

Anne sustu. Suzanne'a bakmayı sürdürüyordu.

"Onunla hiçbir şey yapmadın, değil mi?"

"Hayır. Zaten istemem de."

Anne iç çekti. Sonra çekingen, alçak bir sesle:

"Ya olursa ne yaparsın?"

Suzanne döndü ve gülümseyerek ona baktı. Fakat anne gülümsemiyordu, dudaklarının kenarları titriyordu. Yine ağlayıp zırlayacaktı belki de.

"Başımın çaresine bakarım," dedi Suzanne, "öyle konuşuyorsun ki sanki..."

"Bu seni aşan bir şeyse eğer, burada kalmanı isterim. Tüm bunlar benim hatam."

"Sus," dedi Suzanne, "saçmalama, kimsenin hatası değil."

"Ama doğru, yine de doğru bu."

"Sus," diye yalvardı Suzanne, "sus. Haydi Ram'a gidelim."

"Evet gidelim, başka bir şey yaptığımız yok zaten, o kadar hoşlandığınıza göre gidelim."

Anne fikrini değiştirdi: Artık kapı açık bile olsa bungalovun içinde yalnız kalmamalarına karar verdi. Bunun Mösyö Jo'nun sabırsızlığını azdırmaya yetmeyeceğini biliyordu kuşkusuz. "Mademki evlenme teklif etmek için ne olduğu belli olmayan bir şeyi bekliyor," diyordu anne, oysa kendisi ne olduğunu biliyordu, bu artık yeterli değildi.

Irmağı çevreleyen bayırlarda, köprünün gölgesinde Suzanne, Mösyö Jo'yla görüşüyordu. Hepsi onun bir karara varmasını bekliyordu. Anne onunla konuşmuş ve bunu gerçekleştirmesi için bir hafta süre vermişti. Mösyö Jo süreyi kabul etmişti. Babasının kendisi için başka tasarıları olduğunu anneye açıklamış, bu sömürgede kendi servetine layık bir servete sahip çok az genç kız olmasına karşın, yine de babasını yumuşatacak kadar bulunduğunu söylemişti. Fakat bunu başarmak için elinden geleni yapacaktı, söz vermişti. Her gün babasını kandırmak için her yolu denediğini söylüyor ve günler birbirini kovaladıkça elmastan sürekli biraz daha fazla söz ediyordu, o da yalnız Suzanne'a. Tek başına bungalovun değeri kadardı. Üç günlüğüne kente onunla bir yolculuk yapmaya razı olursa bunu ona verecekti.

Suzanne onunla, birkaç hafta önce avcıların arabalarını gözlediği yerde görüşüyordu.

"Hiç böyle davranış görmedim ben," dedi Mösyö Jo.

Suzanne güldü. O da Mösyö Jo'yu orada görmeyi yeğliyordu, anneyle aynı fikirdeydi. Üstelik şimdi Mösyö Jo köprünün altında onu beklerken rahat rahat banyo yapıyordu. Böylece Mösyö Jo neredeyse katlanılmaz bir budalaya dönüşüyordu, Suzanne'sa ona daha iyi tahammül ediyordu.

"Bunu arkadaşlarıma söylesem bana inanmazlar," diye devam etti Mösyö Jo.

Öğleden sonra daha kavurucuydu ve güneş gökte yükselmişti. Küçük çocuklar mango ağaçlarının gölgesinde hâlâ uykudaydılar. Daha büyüklerse sığır güdüyorlardı, bazıları hayvanların sırtlarına tünemişti, aynı anda bazıları da bataklıklarda balık avlıyordu. Hepsi şarkı söylüyordu. Çocuk sesleri sakin ve yakıcı havada, göğü delercesine yükseliyordu.

Anne muz ağaçlarını buduyordu. Onbaşı annenin arkasından onları destekle bağlayıp suluyordu.

"Ovada çok fazla muz ağacı var," dedi Mösyö Jo alaycı bir biçimde, "burada onları domuzlara atıyorlar."

"Annenin işine karışmamak gerek," dedi Suzanne.

Anne, muz ağaçlarına özel bir bakım sağlanırsa ağaçların özel muzlar vereceğine ve onları satabileceğine inanıyor gibi davranırdı. Aslında ne tür olursa olsun, ovayı ağzına kadar dolduran muz ağaçlarına varıncaya dek, bitki ekmekten hoşlanırdı. Bent bozgunundan sonra bile gün olmuyordu ki yeni bir şey ekmesin: yetişecek bir şeyler, odun, meyve ya da yaprak sağlayacak ya da hiçbir şey vermeyecek, sadece yetişecek herhangi bir şey. Birkaç ay önce *guau* ekmişti. Bunların ağaç olması için yüz yıl geçmesi gerekirdi ve ancak o zaman ince marangoz işlerinde kullanılırdı. Geleceğe ilişkin büsbütün bir umutsuzluğa kapıldığı ve aklına başka fikir gelmediği, hüzünlü bir günde ekmişti onu şüphesiz. Onu ektikten sonra ağaca

bakmış ve ağlayarak, ilk çiçeklerini bile göremeyeceği bir *guau*'dan başka şu yeryüzünde daha yararlı hiçbir iz bırakamayacak olmaktan ötürü yakınıp ağacı seyretmişti. Ertesi gün *guau*'yu boş yere aramıştı; Joseph onu söküp ırmağa atmıştı. Anne öfkelendi. "Büyümesi yüz yıl süren şeyler," diye açıklamıştı Joseph, "sürekli onları görmek midemi bulandırır." Anne boyun eğmişti, o zamandan beri çabuk büyüyen bitkilerle yetiniyordu. "Ağlayıp zırlamak için yeterince nedenin var," demişti ona Joseph, "başka nedenler aramana lüzum yok. Muz ağacı ekmen yeterli." O da öyle yapmıştı, özellikle muz ağaçlarıyla yetinmişti.

Bitkilerle uğraşmadığı zamanlar, anne çocuklarla ilgilenirdi.

Ovada çok çocuk vardı. Bir tür afetti bu. Her yerde çocuk vardı: ağaçlara tünemiş, çitlerin ve susığırlarının üzerinde düş kuran ya da bataklıkların kıyısında çömelmiş balık avlayan yahut pirinç tarlalarındaki cüce yengeçlerin peşinde bataklığa gömülmüş çocuklar. Irmakta da bata çıka oynayan ya da yüzen çocuklar vardı. Açık denize, Pasifik'in yeşil adalarına doğru açılan yelkenlilerin burnunda da vardı, büyük sorgun dalından sepetlerin içine boyunlarına kadar gömülmüş neşeyle gülümseyen, dünyada bir eşine daha rastlanmayacak kadar güzel gülümseyen çocuklar. Dağın yamaçlarındaki köylere varmadan, hatta ilk mango ağaçlarını bile görmeden, sivrisineklere karşı baştan aşağı safrana bulanmış ve peşlerinde başıboş köpek sürüleriyle, orman köylerinin ilk çocuklarıyla karşılaşılırdı. Çocuklar her gittikleri yere, arkalarından dostlarını, başıboş, bir deri bir kemik kalmış, uyuz, kümes hırsızı köpekleri sürüklerlerdi. Malezyalıların taş atarak avladıkları köpekler öyle zayıf ve etleri öyle sertti ki, ancak büyük kıtlık dönemlerinde onları yemek zorunda kalırlardı. Yalnızca çocuklar onlarla birlikte olma-

ya razıydı. Köpekler de bu çocukların peşinden gitmeseler açlıktan ölürlerdi kuşkusuz, çocukların dışkıları onların temel gıdasıydı.

Güneş batar batmaz çocuklar sazdan kulübelerin içinde kaybolurlardı, burada bir kâse haşlanmış pirinç yedikten sonra bambu zeminin üzerinde uyurlardı. Gün doğar doğmaz, peşlerinde başıboş köpeklerle yeniden ovayı istila ederlerdi, köpekler ovanın sıcak ve pis kokulu çamurunda, bungalovların ayakları arasında büzüşür, tüm gece onları beklerlerdi.

Bu çocuklar yağmurlar, meyveler, su baskınları gibiydi. Her yıl düzenli gelgit, hasat ya da baharla gelirlerdi. Kocası tarafından arzulanacak kadar genç olduğu sürece her kadının, her yıl bir çocuğu olurdu. Kurak mevsimde pirinç tarlalarındaki işler azaldığında erkekler sevişmeye daha düşkün olurlardı ve doğal olarak bu mevsimde kadınlarla ilgilenirlerdi. Sonraki aylarda da karınlar büyürdü. Yani dışarı çıkmış olanlar haricinde, kadınların karınlarındakiler vardı daha. Bu düzenli olarak, doğurganlık ritmine göre sürüyordu. Sanki her yıl, derin ve uzun bir soluklanışın ardından, her kadının karnı bir çocukla şişiyor ve sonra bir başkasıyla soluklanmak üzere, onu dışarı atıyordu.

Çocuklar yaklaşık bir yaşına kadar, karna ve omuzlara bağlanmış pamuklu bir kesenin içinde, annelerine bağlı yaşarlardı. On iki yaşına basana, bitlerini kendileri ayıklayacak yaşa gelene dek kafaları kazınırdı ve yaklaşık bu yaşa kadar neredeyse çıplak gezerlerdi. Sonra pamuklu-dan bir peştamalla örtünürlerdi. Anne, bir yaşında çocuğu kendinden ayırıp daha büyük çocuklara emanet eder ve çocuğu ancak önceden çiğnediği pirinci ağızdan ağza vererek beslemek için yanına alırdı. Bunu ezkaza bir beyazın önünde yaparsa, beyaz iğrenerek başını çevirirdi. Anneler bununla alay ederlerdi. Bu iğrenmeler ovada ne

anlama gelebilirdi ki? Çocukları beslemek için bin yıldır böyle yapılırdı. Aslında daha çok bazılarını ölümden kurtarmaya çalışmak için. Çünkü ölenler öyle çoktu ki, susığırlarının sırtında şarkı söyleyecek zamanı bulmuş çocuklardan çok daha fazla ölü çocuk ovanın çamurunda yatıyordu. Öyle çok ölüyorlardı ki artık onlara ağlanmıyor ve uzun zamandır mezar yapılmıyordu. Baba işten dönerken kulübenin önünde küçük bir çukur açıyor ve ölmüş çocuğunu içine yatırıyordu sadece. Çocuklar tepelerde yetişen yabani mangolar gibi, ırmağın ağzındaki maymunlar gibi toprağa dönüyorlardı işte. Özellikle yeşil mangonun neden olduğu koleradan ölüyorlardı ve kimsenin bundan haberi yok gibiydi. Her yıl, yeşil mango mevsiminde dallara tünemiş ya da ağacın altında aç bekleyen çocuklar görülürdü. Bunu izleyen günlerde çok fazla çocuk ölürdü. Bir yıl sonra bu çocukların yerini başkaları alır, aynı mango ağaçlarının üstüne tüner ve sıraları gelince onlar da ölürdü çünkü aç çocukların yeşil mangolar karşısındaki sabırsızlığı sonsuzdu. Bazıları ırmakta boğulurdu. Bazıları güneş çarpmasından ölür ya da kör olurdu. Bazılarının içleri, başıboş köpeklerde de bulunan solucanlarla dolar ve boğularak ölürlerdi.

Aralarından ölenler olmalıydı. Ova dardı ve annenin hep umut ettiğinin tersine, denizin geri çekilmesi yüzyıllar sürecekti. Her yıl az çok yükselen sular, ürünün bir bölümünü her durumda yakar ve zarar verdikten sonra çekilirdi. Sular ister çok ister az yükselsin, çocuklar hep aynı hızla doğuyorlardı. Aralarından bazılarının ölmesi gerekti. Çünkü çocuklar yalnızca birkaç yıl boyunca ölmeyi bıraksa ova öyle dolup taşardı ki, kuşkusuz onları besleyecek bir şey bulamamaktan ötürü köpeklere yem olurlar ya da belki ormanın çevresine atılırlardı. İşte o zaman, kim bilir, belki de kaplanlar artık çocuklara doyardı. Yani bir kısmı ölüyor ve ne olursa olsun yenileri

doğuyordu. Yine de ova pirinç, balık, mango; orman ise mısır, yabandomuzu, biber gibi ne yetişiyorsa onu veriyordu. Ve çocukların sayıları giderek artan pembe ağızları açlıktan açıktı hep.

Ovaya yerleştiği ilk yıllardan beri, annede bir-iki çocuk olurdu hep. Ama bundan biraz bıkmıştı. Çünkü çocuklardan yana da şansı olmamıştı. Son baktığı çocuk, yoldan geçen bir anneden satın aldığı bir yaşında bir kızdı. Bir ayağı sakat olan annenin Ram'dan gelmesi bir hafta sürmüş; yol boyunca çocuğunu birilerine vermeye çalışmıştı. Durduğu köylerde ona, "Banté'ye kadar gidin, orada çocuklarla ilgilenen beyaz bir kadın var," demişlerdi. Kadın araziye kadar gelebilmişti. Kuzeye dönmek istediğini, ancak çocuğun bunu engellediğini anneye anlatmıştı. Korkunç bir yara, topuğundan başlayarak ayağını kemirmişti. Söylediğine göre, çocuğunu o kadar çok seviyordu ki onu buraya getirmek için yaralı ayağının üstüne basa basa yürüyerek otuz beş kilometre yol kat etmişti. Ancak artık bıkmıştı. Bir otobüsün tepesinde yer bulmaya çalışmak ve kuzeye, evine dönmek istiyordu. Bir yıl boyunca hamallık yaptığı Ram'dan geliyordu. Anne kadını birkaç gün evinde tutmuş ve ayağını tedavi etmeye çalışmıştı. Kadın üç gün boyunca bungalovun gölgesindeki bir hasır döşekte yatmış, yalnızca yemek yemek için yerinden kalkmış, yemekten hemen sonra da çocuğunu bile sormadan uyumuştu. Sonra anneyle vedalaşmıştı. Anne kuzeye giden yolun bir bölümünde otobüse binmesi için ona biraz para vermişti. Çocuğu ona geri vermek istemişti ancak kadın henüz genç ve güzeldi ve yaşamak istiyordu. İnatla reddetmişti çocuğu. Anne de çocuğu almıştı. Üç aylık gibi duran, bir yaşında, küçük bir kız çocuğuydu bu. Artık bu konuların yabancısı olmayan anne, çocuğun fazla yaşayamayacağını daha ilk günden sezmişti. Yine de nedendir bilinmez, bebek için bir beşik

yaptırma fantezisine kapılmış, beşiği kendi odasına yerleştirmiş ve ona giysiler dikmişti.

Küçük kız üç ay yaşadı. Sonra bir sabah anne, yıkamak için çocuğu soyduğunda ayaklarının şişmiş olduğunu fark etti. O gün çocuğu yıkamadı, yeniden yatağına yatırdı ve onu uzun uzun öptü. "İşte son geldi," dedi, "yarın bacakları şişecek, ardından da kalbi." İki gün ve ölmeden önceki gece çocuğun başucundan ayrılmadı. Çocuk soluk alamıyor, içindeki kurtları kusuyordu, anne onları parmağına dolayarak çocuğun boğazından çekip alıyordu. Joseph onu küçük yatağının içinde, dağdaki bir düzlüğe gömdü. Suzanne onu görmek istememişti. Attan beterdi bu durum, her şeyden beterdi. Bentlerden, Mösyö Jo'dan, bahtsızlıktan da beterdi. Böyle bir şeyi beklediği halde anne günler boyunca ağlamış, öfkelenmiş, bir daha "ne yakından ne de uzaktan" asla çocuk bakmayacağına yeminler etmişti.

Sonra her zaman olduğu gibi yeniden başlamıştı. Yine de artık eve çocuk almıyordu.

"Onun işine karışmamak gerek," diyordu Suzanne, "kimse onu istediğini yapmaktan alıkoyamaz."

Bu arada anne onları evin dışında tutuyordu.

"Hayır, gerçekten hayatımda böyle davranış görmedim," diye yineledi Mösyö Jo.

Anneye kin dolu bir bakış attı. Şimdi her geçen gün, onun yüzünden canı biraz daha tehlikeye giriyordu. Köprünün altı her zaman gölge olmuyordu ve güneş çarpmasından korkuyordu. Bunu ona söylediğinde anne, "Evlenmekte acele etmeniz için işte bir neden daha," diye yanıtlamıştı.

"Şu sıralar sinema programları çok iyi," dedi.

Suzanne, çıplak ayaklarının başparmakları arasındaki otların saplarını yakalamaya çalışarak bir çeşit oyun oynuyordu. Karşısında, bayırda bir manda ağır ağır otlu-

yordu, hayvanın boynunun üzerindeki bir karatavuk, bitlerin tadını çıkarıyordu. İşte ovadaki tek sinema buydu. Bu ve pirinç tarlaları, gri göğün altında, Ram'dan Kam'a uzanan, birbirinin aynı pirinçlikler.

"Hiç istemeyecek," dedi Suzanne.

Mösyö Jo alay ederek güldü. Kendi çevresinde evleninceye kadar bekâretini koruyan kızlar vardı tabii ki. Ancak başka yerlerde, başka çevrelerde durumun böyle olmadığını biliyordu. Böylelerinin de, o çevre için doğal davranmadığını düşünüyordu.

"Sizin gençliğiniz gençlik değil," dedi, "anneniz de kendisininkini unutmuş, olamaz böyle bir şey."

Annenin ovadan bıktığı bir gerçekti, sürekli ölen bu çocuklardan, bitip tükenmeyen bu güneş-tanrıdan, sulu ve sonu olmayan bu uzamdan bıktığı bir gerçekti.

"Sorun bu değil, sizinle yatmamı istemiyor."

Mösyö Jo yanıtlamadı. Suzanne bir an bekledi:

"Her akşam sinemaya gidebilir miydik?"

"Evet, her akşam," diye onayladı Mösyö Jo.

Üstü başı kirlenmesin diye altına bir gazete koymuştu. Çok terliyordu fakat bunun nedeni güneşten çok, Suzanne'ın saçlarının ardından usulca beliren ensesi olabilirdi. Hiç dokunmamıştı ona. Ötekiler göz kırpmadan bakıyorlardı.

"Her akşam mı?"

"Her akşam," diye yineledi Mösyö Jo.

Joseph için olduğu gibi Suzanne için de her akşam arabayla sinemaya gitmek, insan mutluluğunun alabileceği biçimlerden biriydi. Sonuçta insanı ayakta tutan, yollarla olsun, yaşamdan daha gerçek düşler perdesiyle olsun, kişiyi ruhen ya da bedenen ayakta tutan tek şey, ergenliğin ağır değişimlerini çabucak geçirme umudu verebilecek tek şey mutluluktu. Kente gittikleri iki-üç kez bütün günlerini sinemada geçirmişlerdi ve hâlâ gördükle-

ri filmlerden söz ediyorlardı, öyle dikkatli izlemişlerdi ki birlikte yaşadıkları gerçek şeylerin anısı gibiydi bunlar.

"Ya sinemadan sonra?"

"Dans etmeye giderdik, herkes size bakardı. Tüm kadınların en güzeli siz olurdunuz."

"Bu şart değil. Ya sonra?"

Asla anne kabul etmeyecekti. O kabul etse bile Joseph asla kabul etmeyecekti.

"Gidip yatardık," dedi Mösyö Jo, "size el sürmezdim."

"Doğru değil bu."

Bu yolculuğa hiç inanmıyordu. Kaldı ki Mösyö Jo'nun hazırlayabileceği tüm sürprizleri tüketmiş olduğunu düşünüyordu ve kendisi için bunun bir önemi kalmamıştı. Birkaç gündür onunla kentten, sinemalardan, evlilikten söz ederken farkına varmadan avcıların arabalarını yeniden gözlemeye başlamıştı.

"Ne zaman evleneceğiz?" diye sordu aynı önemseme tavırla. "Fazla gününüz kalmadı."

"Bir kez daha söylüyorum," dedi Mösyö Jo ağır ağır, "bana sevginizi kanıtladığınız zaman. Bu yolculuğu yapmayı kabul ederseniz dönüşte teklifimi annenize ileteceğim."

Suzanne yeniden güldü ve ona döndü. Mösyö Jo gözlerini indirdi.

"Doğru değil bu," dedi Suzanne.

Mösyö Jo kızardı.

"Bundan söz etmenin henüz zamanı değil," dedi, "faydasız."

"Babanız sizi mirasından mahrum eder, aksini söylemeyin."

Anne, Mösyö Jo'yla yaptığı konuşmayı ona söylemişti.

"Joseph'in dediği gibi, babanız salağın teki. Bunu sizin için de söylüyor."

Mösyö Jo yanıt vermedi. Bir sigara yaktı, bunun geçmesini bekliyor gibiydi. Suzanne esnedi. Bu soruyu her gün sormasını isteyen anneydi. Çok acele ediyordu. Suzanne onunla bir evlense, Mösyö Jo bentlerin yeniden yapılması için olanak sağlayacak –bu kez çimentodan kirişlerle desteklenecekti ve bu işin ötekilerden iki kat daha önemli olduğunu öngörüyordu–, bungalovu tamamlayacak, damı değiştirecek, yeni bir araba satın alacak, Joseph'in dişlerini tedavi ettirecekti. Şimdi bu tasarılarının gecikmesinden Suzanne'ı sorumlu tutuyordu. "Bu evlilik gerekli," diyordu. Hatta ovadan kurtulmak için tek şanslarıydı bu. Evliliğin gerçekleşmemesi bir başarısızlık daha demekti, tıpkı bentler gibi. Joseph, annesi söylenirken ses etmiyor ve sonra da şu sonuca varıyordu: "Bu evlilik yürümeyecek, bu da Suzanne için en iyisi." Suzanne bu evliliğin asla gerçekleşmeyeceğini biliyordu. Artık Mösyö Jo'ya söyleyecek bir şeyi kalmamıştı. Adam ona yüzlerce kez malvarlığını ve bir evlenseler sahip olacağı arabaları anlatmıştı. Şimdi bundan söz etmelerinin bir yararı yoktu, geri kalan hiçbir şeyin, şu küçük yolculuğun ve şu elmasın hiçbir yararının olmadığı gibi.

Birden daha da sıkıldı. Mösyö Jo'nun gitmesini ve Joseph'le ırmakta yüzmeye gitmeyi arzuladı. Mösyö Jo geldiğinden beri kardeşini neredeyse hiç görmüyordu. Bunun nedeni öncelikle Joseph'in, Mösyö Jo'nun yanında soluk alamadığını söylemesiydi. İkinci olarak ise anne, Mösyö Jo ve Suzanne'ın her gün olabildiğince uzun bir süre baş başa kalmalarını istiyordu. Suzanne, Joseph'i ancak Ram'daki lokantada görüyordu, abisi onu orada bazen dansa kaldırıyordu ve akıllarına esince denize girmeye gidiyorlardı. Ancak Mösyö Jo denize girmediğinden, anne onun yalnız kalmak zorunda olmasını doğru bulmuyordu. Bu durumun onu acımasızlaştırmasından

korkuyordu. Gerçekten de onlar Ram'da yüzerken Mösyö Jo, Joseph'e bir katil gibi bakıyordu. Ama Joseph bir yumrukta Mösyö Jo'yu devirirdi. İkisini yan yana koyunca bu durum öyle barizdi ki Mösyö Jo kendini şöyle rahatlatırdı: Joseph için fazla zayıf, fazla çelimsizdi ve sakin sakin ondan nefret edebilirdi.

"Getirdim onları," dedi Mösyö Jo usulca.

Suzanne yerinden sıçradı.

"Neyi? Elmasları mı?"

"Elmasları. İstediğinizi seçebilirsiniz, belki ömür boyu da seçebilirsiniz, kim bilir."

Suzanne ona kuşkuyla baktı. Ancak adam ipek kâğıda sarılmış küçük paketi çoktan çıkarmış, ağır ağır kâğıdı açıyordu. Yere üç ipek kâğıt düştü. Mösyö Jo'nun avucunun içinde üç yüzük belirdi. Suzanne elmasları sadece başkalarının parmaklarında görmüş ve bunların arasında yalnızca Mösyö Jo'ya yaklaşmıştı. Yüzükler oradaydı, Mösyö Jo'nun uzanmış elinde, boş halkalarıyla.

"Annemindi bunlar," dedi Mösyö Jo duygulanarak, "onlar için çıldırırdı."

Kiminse kimindi. Onun parmakları yüzüksüzdü. Elini yaklaştırdı, taşı en büyük olan yüzüğü aldı, havaya kaldırdı ve uzun uzun, ciddiyetle baktı. Elini indirdi, yüzüğü önünde tuttu ve yüzükparmağına geçirdi. Gözlerini elmastan ayırmıyordu. Ona gülümsüyordu. Küçük bir kızken ve babası henüz hayattayken iki çocuk yüzüğü olmuştu, biri küçük bir safirle, öteki de küçük bir inciyle bezenmişti. Anne onları satmıştı.

"Kaç para eder?"

Mösyö Jo bunu beklermişçesine güldü.

"Bilmem, belki yirmi bin frank."

Suzanne farkına varmadan Mösyö Jo'nun şövalye yüzüğüne baktı: Onun elması bundan üç kat daha büyüktü. Böylece düş âleminde kendini kaybediyordu in-

san... Ayrı bir gerçeklikti bu elmas. Onu önemli kılan ne ışıltısı ne de güzelliğiydi. Fiyatıydı mühim olan, şimdiye kadar aklına bile getirmediği, satın alma gücü. Geçmişle gelecek arasında bir aracı, bir nesneydi bu. Geleceğin kapısını açan, geçmişi bir daha açılmamacasına mühürleyen bir anahtardı. Elmasın duruluğuyla gelecek açılıyor, ışıldıyordu. O kapıdan biraz körleşmiş, şaşkın vaziyette giriliyordu. Annenin bankaya on beş bin frank borcu vardı. Araziyi almadan önce saati on beş franga ders vermiş, on yıl boyunca her gece kırk franga Eden'de çalışmıştı. Her gün bu kırk franklardan biriktirdikleriyle, on yılın sonunda araziyi satın alabilmişti. Suzanne tüm bu sayıları biliyordu: Bankadaki borç miktarını, benzinin ve bir metrekare bendin fiyatını, bir piyano dersinin, bir çift ayakkabının ücretini biliyordu. O zamana kadar bilmediği tek şey elmasın bedeliydi. Onu göstermeden önce Mösyö Jo yüzüğün tek başına bungalov kadar değeri olduğunu söylemişti. Ancak bu karşılaştırma, bu küçücük yüzüğü parmaklarından birine geçiriverdiği şu âna kadar ona elle tutulur gelmemişti. Bildiği her bedeli elmasla karşılaştırarak düşündü ve birdenbire cesaretini yitirdi. Bayırda yuvarlandı ve bu öğrendiği şeyle gözlerini kapadı. Mösyö Jo şaşırdı. Ancak artık alışmış olmalıydı şaşırmaya çünkü tek söz etmiyordu ona.

Usulca, "En hoşunuza giden bu mu?" diye sordu bir süre sonra.

"Bilmem, en pahalı olanı isterdim," dedi Suzanne.

"Başka bir şey düşünmüyorsunuz," dedi Mösyö Jo.

Bunu söylerken biraz ikircikli güldü.

"En pahalısı bu," diye yineledi Suzanne ciddiyetle.

Mösyö Jo gücendi.

"Beni sevseydiniz..."

"Sizi sevseydim bile... ki bu mümkün değil, yüzüğü bana vermiş olsaydınız bile onu satarlardı."

Yolun uzağından Joseph geliyordu. Başka bir at bulmaya karar vermişti, bir haftadır köyden köye koşuyordu. Suzanne onu görür görmez doğruldu. Neşeli, keskin bir sesle güldü. Seslendi ve ona doğru gitti.

"Joseph, gel bak!"

Joseph acele etmeksizin ona doğru yürüdü. Haki renkli bir gömlekle aynı renk bir şort giymişti. Kasketini kafasının tam tersi yönde çevirmişti. Her zamanki gibi yalınayaktı. Suzanne Mösyö Jo'yu tanıdığından beri, abisini eskisinden çok daha yakışıklı buluyordu. Joseph iyice yaklaşınca elini uzattı ve gerilmiş parmakların üstünde elması gördü. Hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermedi. Belki de elmas çok küçüktü. Araba olsa kuşkusuz onu etkilerdi ama elmas etkilemiyordu. Joseph'in elmaslarla ilgili şeylerden daha haberi yoktu. Suzanne buna üzüldü. Sırası geldiğinde o da öğrenecekti.

Dalgın dalgın yüzüğe baktıktan sonra ona attan bahsetti.

"Beş yüz franktan aşağısına bir at bulmak olanaksız. Burası atlara göre bir ülke değil, atlara göre bile değil, hepsi gebermiş."

Onun yanında ayakta duran Suzanne, uzattığı elini gösteriyordu.

"Bak!"

Joseph yeniden baktı.

"Bir yüzük bu," dedi.

"Bir elmas," dedi Suzanne, "yirmi bin frank ediyor."

Joseph bir daha baktı.

"Yirmi bin frank mı? Lanet olsun!"

Gülümsemeye başladı. Sonra düşündü. Aniden tiksinme duygusunu yenmeye karar vererek oradan elli metre uzakta, köprünün altında duran Mösyö Jo'ya doğru yürüdü. Mösyö Jo'ya iyice yaklaştı, yanına oturdu ve gözlerini dikerek ona bakmaya koyuldu.

"Niye ona bunu verdiniz ki?" diye sordu çok geçmeden.

İyice solgun görünen Mösyö Jo ayaklarına bakıyordu. Suzanne araya girdi.

"Onu bana vermedi," dedi. O da Mösyö Jo'ya bakıyordu.

Joseph bir şey anlamıyor gibi duruyordu.

"Onu bana göstermek için getirdi, öylesine, denemem için."

Joseph suratını astı ve ırmağa tükürdü. Sonra gözlerini, sigara içmeye başlayan Mösyö Jo'ya yeniden dikti, ona iyice baktıktan sonra tekrar ırmağa tükürdü. Böyle sürdü bu. Joseph düşünüyor ve düşüncelerini, ırmağa savurduğu tükürüklerle noktalıyordu.

"Madem ona vermek için getirmediniz zahmet etmişsiniz," dedi sonunda.

"Acelesi yok," dedi Mösyö Jo, boş bir sesle.

"Bunu ona geri vermelisin," dedi Joseph, Suzanne'a.

Sonra yeniden Mösyö Jo'ya dönerek:

"Demek onu öylesine getirdiniz, yalnızca göstermek için?"

Mösyö Jo bir çaba harcadı ancak ne yanıt vereceğini bulamadı kuşkusuz. Joseph onun karşısına geçmiş, bir şey yapmamak için kendini tutuyor gibiydi. Sesi hırçındı, çabuk çabuk konuşuyordu, bağırmıyordu. Mösyö Jo giderek solgunlaşıyordu. Suzanne bir hamlede ayağa fırladı, Mösyö Jo'nun karşısına geçti ve o da ona bakmaya başladı. Eğer Joseph'e Mösyö Jo'nun kim olduğunu hemen söylemezse bir daha asla söyleyemeyecekti. Kaldı ki yarısını söylemişti bile. Mösyö Jo bu darbeden sonra asla ayağa kalkamayacaktı. Ayrıca Suzanne da bıkmıştı, bir gün bitmeliydi bu.

"Eğer onunla gidersem bunu bana verecek," dedi Suzanne.

Mösyö Jo, Suzanne'ı durdurmak istercesine eliyle bir hareket yaptı. Daha da solgunlaştı.

"Nereye gidersen?" diye sordu Joseph.

"Kente."

"Sürekli kalmak için mi?"

"Bir haftalığına."

Mösyö Jo inkâr edercesine bir el işareti yaptı. Haline bakılırsa bayılacak gibiydi.

"Suzanne düzgün anlatmıyor," dedi yalvaran bir sesle.

Joseph artık dinlemiyordu. Irmağa doğru dönmüştü. Onun bu halini gören Suzanne, Mösyö Jo'yla artık hiçbir yere gitmeyeceğinden emin oldu, evlense de evlenmese de.

"Eğer onu hemen geri vermezsen ırmağa atarım," dedi Joseph sakince.

Suzanne yüzüğü parmağından çıkardı ve Joseph'in sırtının üzerinden Mösyö Jo'ya uzattı. Her şeye karşın, Joseph'in yüzüğü kapıp ırmağa atmasına izin vermemeliydi. Bu noktada Suzanne kendini Mösyö Jo'nun suç ortağı gibi hissediyordu: Elmasın kurtarılması gerekiyordu. Mösyö Jo yüzüğü alıp cebine attı. Joseph döndü ve bunu gördü. Yerinden kalktı, bungalova yöneldi.

"İşte artık bitti," dedi Mösyö Jo bir süre sonra.

"Ona ne şüphe," dedi Suzanne. Sonra, "Hep böyle olur," diye ekledi

"Ona söylemeye ne gerek vardı?"

"Nasılsa bir gün söyleyecektim, elmastan söz etmeden duramazdım."

Bir süre birbirlerine bir şey demeden durdular. Bir gün önce geç saate kadar Ram'da vakit geçirmişlerdi, Suzanne uykusunun geldiğini fark etti.

Mösyö Jo yıkılmış gibiydi. Arabası yolun öteki yanında, köprünün ötesinde duruyordu. Gerçekten olağa-

nüstü bir limuzindi. Araba geldiği yere, kuzeye dönecekti. Mösyö Jo da onunla gidecekti. Belki de anlamamıştı.

"Sanıyorum bir daha gelmenizin gereği yok," dedi Suzanne.

"Korkunç bu," dedi Mösyö Jo, "söylemeye ne gerek vardı?"

"Hiç elmas görmemiştim, kendimi tutamadım, onu bana göstermemeniz gerekirdi. Anlayabileceğiniz bir şey değil."

"Korkunç bu," diye yineledi Mösyö Jo.

Gökte aç çamur ördekleri ve kargalar uçuyordu. Bazen bir çamur ördeği alçalıyor ve ırmağın bulanık suyu üstünde dans ediyordu. "İşte aylar boyunca dünyaya ilişkin görüp göreceğim bu, daha aylar boyunca."

"Bir gün yolu buralara düşmüş bir avcı bulacağım pekâlâ ya da buralı bir plantasyon sahibi ya da Ram'a yerleşmeye gelmiş avcılık işleriyle uğraşan biri, belki de Agosti, kararını verirse eğer."

"Ben yapamam, olanaksız bu," diye sızlandı Mösyö Jo.

Katlanılmaz bir imgeyle mücadele ediyor gibiydi. Tepiniyordu.

"Yapamam, yapamam," diye yineliyordu.

Defolup giderse, ben de Joseph'le yüzmeye giderim.

"Suzanne!" diye bağırdı Mösyö Jo, sanki Suzanne uzaklaşmış gibi yüksek sesle.

Ayağa kalkmıştı. Özgürleşmiş, mutlu, hayat dolu duruyordu. Ne yapacağını bulmuştu.

"Bunu yine de size veriyorum!" diye bağırdı. "Haydi gidip Joseph'e söyleyin."

Suzanne da ayağa kalktı. Mösyö Jo yüzüğü cebinden çıkarmış, Suzanne'a uzatıyordu. Suzanne yüzüğe bir daha baktı. Onundu artık. Aldı ama parmağına takmadı, avucunun içinde tuttu ve Mösyö Jo'ya veda etmeksizin bungalova doğru koştu.

Suzanne koşarak bungalova gelmişti. Joseph orada değildi. Ancak ocağın yanında, ayakta yemek hazırlamakta olan annesini bulmuştu. Yüzüğü havada sallamıştı.

"Bak, bir yüzük. Yirmi bin frank. Üstelik onu bana verdi."

Anne ona biraz uzaktan bakmıştı. Hiçbir şey dememişti.

Mösyö Jo köprünün altında Suzanne'ın dönmesini beklemiş fakat geri dönmediğini görünce çekip gitmişti.

Bir saat sonra, sofraya oturmalarından hemen önce, anne yüzüğü daha iyi görmek için Suzanne'dan onu kendisine vermesini istemişti nazikçe. O sırada oturma odasında olan Joseph, annenin yüzüğü istediğini duymuştu.

"Ver onu bana," demişti anne nazikçe, "tam bakamadım bile."

Suzanne yüzüğü uzatmıştı. Anne onu almış ve avucunun içinde uzun uzun incelemişti. Sonra bir açıklama yapmadan odasına gitmiş ve kapıyı içeriden kilitlemişti. Onun o bildik tavrını, odadan çıkarken ansızın öfkelenmiş bir havaya bürünmesini gören Joseph ve Suzanne ne olduğunu anlamışlardı: Yüzüğü saklamaya gitmişti. Her şeyi saklıyordu: kinini, konserveleri, tütünü, satılabilecek ya da satın alınabilecek her şeyi. Suzanne'ın o fazlasıyla

genç ellerinden sıyrılıverir korkusuyla saklamıştı yüzüğü. Şimdi duvar bölmesinin iki kaplaması arasında, bir pirinç çuvalının içinde, yatağının döşeğinin altında ya da giysisinin altında bir iple boynuna bağlı duruyor olmalıydı.

Akşam yemeğine kadar bundan söz edilmedi. Suzanne ve Joseph masaya geçmişlerdi, ama o gelmemişti. Masadan ayrı, duvara dayalı bir koltuğa oturmuştu.

"Ye," dedi Joseph.

"Rahat bırak beni." Sesi kötüydü.

Yemiyordu; bir dilim tereyağlı ekmeği, her zamanki kahvesini bile istemiyordu. Joseph onu endişeli bakışlarla izliyordu. O ise hiçbir şeye bakmıyordu, gözlerini yere dikmişti, öfkeli bir havası vardı. Nedeni ne olursa olsun, onlar yemeklerini yerken annenin böyle duvarın dibinde, onlardan ayrı oturmasına katlanamazdı Joseph.

"Niye böyle surat yapıyorsun?" diye sordu

Anne kıpkırmızı kesildi ve bağırdı:

"O adamdan tiksiniyorum, tiksiniyorum, yüzüğünü bir daha göremeyecek."

"Ondan söz etmiyoruz," dedi Joseph, "yemek yemeni istiyoruz."

Anne ayağını yere vurdu ve yine bağırarak:

"Neymiş sanki o? Bizim yerimizde kim olsa onu saklardı."

Yeniden sustu. Bir süre geçti. Joseph tekrar başladı:

"Kahveni içmelisin, en azından kahveni iç."

"Kahvemi içmeyeceğim çünkü yaşlıyım ve yorgunum ve bıktım, böyle çocuklarım olmasından bıktım..."

Duraksadı. Yeniden kızardı ve gözleri doldu.

"Böyle berbat bir kızım olduğu için..."

Sonra yine aynı nakaratı tutturdu.

"Bir mücevherden daha tiksindirici bir şey yoktur. Hiçbir şeye yaramaz, hiçbir şeye. Onu takanların da ihti-

yaçları yoktur, herhangi birinden daha az gerek duyarlar mücevhere."

Yeniden sustu. Öyle uzun süre sessiz kaldı ki tüm bedenini saran gerginlik olmasa yatıştığı sanılabilirdi. Joseph yemek yemesi için artık üstelemiyordu. Annenin yaşamında ilk kez ellerinin arasında yirmi bin frank değerinde bir şey vardı. "Ver onu bana," demişti nazikçe. Suzanne da vermişti. Uzun uzun yüzüğe bakmıştı, sarhoş olmuştu. Yirmi bin frank, bungalovun ipoteğinin iki katı. O yüzüğe bakarken Joseph başını çevirmişti. Tek söz etmeden onu saklamaya odasına gitmişti. Yemek yemek güçtü.

"Böyle yozlaşmış biri ona yüzüğünü verecek, ayıp, ayıp. Burada yaptığı pisliklerden sonra."

Ne Suzanne ne Joseph ona bakmayı göze alabiliyordu, cevap da veremiyorlardı. Yüzüğü alış biçimi ve saklamış olması onu hasta ediyordu. Onu geri vermesi olanaksızdı, kuşku götürmezdi bu. Gözlerini yere dikmiş, utanç içinde, bir budala gibi aynı şeyleri yineleyip duruyordu. İnsana zor geliyordu ona bakmak. Suzanne ona yüzüğü gösterirken ne yapmıştı öyle? Yüzüğü görünce hangi gençlik, hangi bastırılmış eski tutku, o zamana kadar kuşkulanılmamış hangi kösnül istek alevlenmişti annenin içinde? Onu saklamaya çoktan karar vermişti.

Olay Suzanne masadan kalktığında patlamıştı. Sonunda yerinden kalkmıştı. Onun üzerine atılmış ve kalan tüm gücüyle onu yumruklamıştı. Hakkı olan tüm gücüyle, kuşkusunu karşılayacak tüm gücüyle. Ona vururken bentlerden, bankadan, hastalığından, çatı kaplamasından, piyano derslerinden, tapudan, yaşlılığından, yorgunluğundan, ölümünden söz etmişti. Joseph karşı çıkmamış ve Suzanne'ı dövmesine göz yummuştu.

İki saattir sürüyordu bu. Ayağa kalkıyor, Suzanne'ın üstüne atılıyor ve sonra yorgunluktan sersemlemiş bir

halde, yatışmış olarak kendini koltuğa bırakıveriyordu. Sonra yeniden ayağa kalkıyor ve yeniden Suzanne'ın üzerine atılıyordu.

"Söyle bana, seni bırakacağım."

"Onunla yatmadım, yüzüğü bana öylesine verdi, istemedim bile, onu bana gösterdi ve öylesine verdi."

Sanki yakasını bırakmayan bir gerekliliğin dürtüsüyle daha da vuruyordu. Suzanne yırtılmış giysisinin içinde yarı çıplak, annenin ayaklarına kapanmış ağlıyordu. Ayağa kalkmaya çalıştığında anne onu bir tekmeyle deviriyor ve bağırıyordu:

"Söyle bana, Tanrım, söylersen bırakacağım!"

Görünüşe bakılırsa ayağa kalkmasına dayanamıyordu. Suzanne her hareket ettiğinde ona vuruyordu. Kız, başını kollarının arasına gömmüş sabırla kendini korumaktan başka bir şey yapmıyordu artık. Bu gücün anneden geldiğini unutmuştu, ona rüzgârdan, dalgalardan gelen bir kuvvet gibi dayanıyordu. Ancak anne koltuğuna yığıldığında Suzanne yeniden korkuyordu, annenin harcadığı güçle bitkinleşmiş yüzü onu korkutuyordu.

"Söyle bana," diye yineliyordu bazen, neredeyse sakin bir sesle.

Suzanne artık cevap vermiyordu. Anne bıkıyor, unutuyordu. Bazen esniyor, birden gözkapakları kapanıveriyor, başı dönüyordu. Ancak Suzanne'ın en ufak hareketinde ya da baş dönmesi geçip de gözlerini açtığında ayaklarının dibinde onu görünce kalkıyor ve yeniden vuruyordu. Joseph evdeki tek kitabı, *Hollywood-Cinéma*'yı karıştırıyordu. Ailenin sahip olduğu ve Joseph'in asla bıkmadığı altı yıllık bir kitaptı bu. Anne vururken Joseph sayfaları karıştırmayı kesiyordu. Bir ara, birdenbire, "Lanet olsun, sen de iyi biliyorsun ki onunla yatmadı, niye üstelediğini anlamıyorum," dedi.

"Ya onu öldürmek istiyorsam? Ya onu öldürmek hoşuma gidiyorsa?"

Joseph orada duruyordu çünkü Suzanne'ı bu durumda anneyle yalnız bırakmak istemiyordu şüphesiz. Hatta belki de anneye tam olarak güvenemiyordu. Joseph bağırdıktan sonra anne yine vurmuştu ama daha hafif ve her seferinde daha kısa. Joseph de her seferinde ona bağırmıştı:

"Hem onunla yattıysa bile, zerre umurunda mı senin?"

Evet, vururken kendinden önceki kadar emindi değildi artık. Tam iki yıldır Joseph'i dövmüyordu. Zamanında onu da çok dövmüştü. Joseph'in onu kolundan tutup usulca durdurduğu güne kadar dövmüştü. O zamandan beri bir daha vurmamıştı ama ondan korktuğundan değil, Joseph buna artık katlanmayacağını söylemişti. Joseph çocukların, özellikle de kızların dövülmesi gerektiğine inanıyordu ancak abartmadan ve yalnızca son çare olarak yapılmalıydı bu. Gelgelelim anne bentlerin yıkılmasından ve artık Joseph'i dövmeyi bıraktığından beri, Suzanne'ı eskisinden daha da sık dövüyordu. "Gözünü şişirecek kimse kalmayınca kendi ağzını yamultacak," diyordu Joseph.

Anne yatmadıkça Joseph orada kalacaktı, kesindi bu. Suzanne sakindi.

"Yüzük için onunla yatmış olsa bile," dedi, "bu bir hesap işi!"

İyice tatmin olmuş ve sakinleşmişti. Anne boşuna uğraşmıştı. Yüzük oradaydı, evdeydi. Evde yirmi bin frank vardı. Önemli olan buydu. Anne onunla ne yapacağına çoktan karar vermiş olmalıydı. Bu akşam ona bunu sormak olanaksızdı fakat yarından tezi yok bu konuyu rahat rahat konuşabileceklerdi kuşkusuz. Onu geri vermek diye bir şey söz konusu olamazdı. Genelde Suzanne onun da-

yak atmasına zor katlanırdı ancak bu gece bunun, annenin yüzüğü aldıktan sonra her zamanki gibi sakince masaya oturmasından daha iyi olduğunu düşünüyordu.

"Nedir ki aslında bir yüzük? İnsan bazı durumlar için bir yüzük saklamalı."

"Hele bunun gibisini!" dedi Joseph.

Kim bunun tersini düşünebilirdi? Belki de yeni bir araba satın alabilecekler ve bentlerin bir bölümünü yapmaya başlayabileceklerdi. Belki de bu yüzük onlara Mösyö Jo'nunkiyle ilgisi olmayan bir zenginlik getirecekti. Boşuna bağırmıştı anne.

Bu akşam önemli bir akşamdı. Mösyö Jo'dan bu yüzüğü sızdırmayı başarmışlardı ve şimdi oradaydı yüzük, evin içinde bir yerlerdeydi ve dünyada hiçbir güç onu oradan çıkaramayacaktı. Bu akşamı epey beklemişlerdi ancak sonunda gelmişti. Yıllardır tasarıları başarısızlıkla sonuçlanıyordu, artık vakit tamamdı. Bu onların ilk başarısıydı. Bir şans değil, başarı. Çünkü yıllardır bekliyorlardı ve yalnızca bekleyerek kazanmışlardı bu yüzüğü. Uzun sürmüştü ancak olmuştu işte, yüzük onların yanındaydı, buradaydı artık. Ellerindeydi. Yaklaşmak için, yalnızca köprünün gölgesine biraz daha yaklaşmak için ona bu yüzüğü vermişti. Ancak her şeye direnen bu zaferi kimseyle paylaşamazdı, Joseph'le bile.

"Yüzük önemsiz. Benim durumumda onu geri çevirmek bir cinayet olurdu."

Kim bunun tersini düşünebilirdi? Yeryüzünde kim bunun tersini düşünebilirdi? Size sunulmuşken onu istememek akıl almaz bir şeydi. İnsanların onca ihtiyacı dururken, güzel kutularında kullanılmadan yatan yeterince taş vardı. Onların elindeki taş, kutusundan kurtulmuş, işe yaramak üzere yola çıkmıştı. Bir siyahın kan içinde kalmış elleri, onu Katanga karabasanının ırmaklarından birinin taşlı yatağından çekip aldığından beri ilk kez, bu

gardiyanların kösnül ve insanlık dışı ellerinden kurtuluyordu sonunda.

Anne vurmayı kesmişti. Dalgın, düşüncelerine gömülmüş vaziyette, onunla ne yapacağını düşünüyordu kuşkusuz.

"Belki arabayı değiştiririz," dedi yavaşça Suzanne.

Joseph *Hollywood-Cinéma*'yı okumayı bıraktı ve kitabı masanın üzerine koydu. O da düşünüyordu. Ancak anne kızına bir bakış attı ve yeniden bağırmaya başladı.

"Arabayı değiştirmeyeceğiz! Bankaya, Crédit Foncier'ye ödeme yapacağız, belki damı değiştiririz. Ben ne istiyorsam o yapılacak!"

Sanıldığı gibi, bitmemişti anlaşılan. Biraz daha beklemek gerekiyordu.

"Crédit Foncier'ye para ödeyeceğiz," dedi Suzanne, "ve yeni bir dam yaptıracağız."

Niçin onu gülümserken görünce vurmaya başlıyordu? Kalktı, kızın üzerine atıldı ve onu devirdi.

"Artık gücüm yok, yatağımda olmalıydım..."

Suzanne başını kaldırdı ve ona baktı.

"Onunla yattım ve yüzüğü bana verdi."

Anne koltuğuna yığıldı. "Beni öldürecek," diye düşündü Suzanne. "Joseph bile engel olamayacak." Ancak anne yerinden sıçrayacakmış gibi iki kolunu havaya kaldırıp gözlerini Suzanne'a dikti, sonra kollarını saldı ve sakince:

"Doğru değil. Bir yalancısın sen," dedi.

Joseph ayağa kalkmış ve anneye yaklaşmıştı.

"Eğer bir daha elini sürersen onu alır Ram'a giderim. Sen yaşlı bir kaçıksın. Artık bundan kesinlikle eminim."

Anne Joseph'e baktı. Joseph gülse onunla gülerdi belki de. Ancak gülmüyordu. Bunun üzerine, bitkin, üzüntüden tanınmaz halde koltuğunda kalakaldı. Suzanne, Joseph'in koltuğunun yanında boylu boyunca uzan-

mış ağlıyordu. Niçin yeniden vurmaya başlamıştı? Belki de deliydi. Yaşam korkunçtu ve anne yaşamdan da korkunçtu. Joseph tekrar oturmuştu ve şimdi Suzanne'a bakıyordu. Yaşamın tek hoş yanı Joseph'ti. Son derece sakınımlı, sert bir zırhın altında gömülü kalmış bu yumuşaklığı keşfettikten sonra, bir anda o yumuşaklığın ortaya çıkması için gereken darbeleri ve sabrı, kuşkusuz daha başka ne varsa her şeyi anladı. İşte o zaman ağladı.

Bir süre sonra anne uykuya daldı. Ve birden, sallanan kafası ve yarı açık ağzıyla, tümüyle uykunun kucağında, alabildiğine saflıkla tüy gibi hafifledi. Artık ona kızılamazdı. Yaşamı delicesine sevmişti; annenin tükenmez, onulmaz umuduydu yaşam ve onu şu anki duruma, umuttan umudunu kesmiş biri haline getirmişti. Bu umut onu yıpratmıştı, yıkmıştı, öyle âcizleştirmişti ki, bu çırpınmalar içinde onu dinlendiren şu uyku, hatta görünüşe bakılırsa ölüm bile, artık ona vız geliyordu.

Suzanne, Joseph'in odasının kapısına kadar süründü ve onun ne yapacağını görmek için beklemeye başladı.

Joseph, elleriyle koltuğunun kenarlarını kavramış, çatık kaşlarla uyuyan anneye uzun uzun baktı. Sonra yerinden kalktı ve ona doğru yürüdü.

"Hadi git yat, yatağında rahat edersin."

Anne sıçrayarak uyandı ve gözleriyle odayı taradı.

"Nerede o?"

"Hadi git uyu... Onunla yatmadı o."

Onu alnından öptü. Suzanne Joseph'in, annenin krizlerini izleyen koma halindeyken ve öleceğine inandığı zamanlar onu öptüğünü görmüştü yalnızca.

"Ah!" dedi anne ağlayarak. "Ah! Biliyorum."

"Yüzüğü dert etme artık, geri veririz."

Anne başını ellerinin arasına almış ağlıyordu.

"Ah ah! Ben yaşlı bir kaçığım."

Joseph onu kaldırdı ve odasına götürdü. Suzanne

başka bir şey göremedi. Gitti, Joseph'in yatağına oturdu. Kuşkusuz kadının yatmasına yardım ediyordu. Bir süre sonra yemek odasına geri geldi, lambayı aldı ve kardeşinin yanına gitti. Lambayı yere koydu ve yatağının ayakucunda, bir pirinç çuvalının üzerine oturdu.

"Yattı," dedi, "hadi sen de git."

Suzanne beklemeyi yeğliyordu. Joseph'in odasına sık gitmezdi. Burası bungalovun en az eşyalı odasıydı. Joseph'in yatağı dışında başka bir şey yoktu. Oysa duvarlar silahlar ve kendi tabakladığı, ağır ağır çürüyerek iğrenç bir koku salan derilerle kaplıydı. Dipte, ırmak tarafında, annenin verandayı kapatarak yaptırdığı kiler vardı. Anne oraya on yıldır konserve, yoğunlaştırılmış süt, şarap, kinin, tütün yığar, anahtarı da boynuna iple bağlayarak gece gündüz üzerinde taşırdı. Belki yüzük de oradaydı, yoğunlaştırılmış süt kutularından birinin gölgesinde.

Suzanne artık ağlamıyordu. Joseph'i düşünüyordu. Joseph her şeyden çok değer verdiği silahları ve derilerinin ortasında, bir pirinç çuvalının üzerine oturmuştu. Bir avcıydı Joseph, o kadar. Kardeşinden daha çok yazım yanlışı yapıyordu. Anne onun okumak için yaratılmadığını, yalnızca mekanikten, arabalardan ve avdan anlayan bir zekâsı olduğunu söylerdi hep. Haklı olabilirdi. Belki de ona eğitimini sürdürme olanağı tanımamış olmasından ötürü kendini aklamak için bunu söylüyordu. Joseph ovaya geldiklerinden beri avlanıyordu. On dört yaşında gece avına çıkmaya başlamıştı, kendine gözetleme kuleleri inşa ediyor ve anneden gizli, yanında tek bir iz sürücü olmadan, yalınayak yola çıkıyordu. Irmağın ağzında kara kaplan beklemek kadar sevdiği bir şey yoktu yeryüzünde. Onu günler, geceler boyu tek başına, her türlü hava koşulunda, çamurlara yüzükoyun kapanarak bekleyebilirdi. Bir seferinde iki gece, üç gün beklemişti ve iki yaşında, kara bir kaplanla geri dönmüştü. Kayığı-

nın baş tarafına hayvanı dikmişti ve onun gelişini görmek için tüm köylüler ırmak kıyısında toplanmıştı.

Bu geceki gibi güçlükle ve tiksintiyle düşünceye daldığı zamanlarda, insan ister istemez onu çok hoş bulabilir ve çok sevebilirdi.

"Hadi git," dedi Joseph, "dert etme..."

Yorulmuş gibiydi, ona gitmesini söylüyor fakat hemen ardından, göz göre göre orada olduğunu unutuveriyordu.

"Bıktın mı?" diye sordu Suzanne.

Gözlerini kaldırdı ve Suzanne'ın yırtık elbisesiyle, yatağının kenarına oturmuş, orada olduğunu gördü.

"Önemli değil. Canını yaktı mı?"

"O değil..."

"Ya sen, bıktın mı?"

"Bilmem."

"Neden bıktın?"

"Her şeyden," dedi Suzanne, "senin gibi. Bilmem."

"Lanet olsun," dedi Joseph, "onu da düşünmek gerek. Yaşlı, farkında değiliz, o bizden daha fazla bıkmış durumda. Onun için bitmiş artık..."

"Ne bitmiş?"

"Eğlenmek. Hiç eğlenmemiş, bir daha da eğlenmeyecek, bunun için çok yaşlı, artık zamanı yok... Haydi git yat, uyumak istiyorum."

Suzanne ayağa kalktı. Odadan çıkarken Joseph ona sordu:

"Onunla yattın mı, yatmadın mı?"

"Hayır, yatmadım."

"Sana inanıyorum. Sorun yatıp yatmaman değil, onunla olmasın, o bir hıyar. Yarın ona artık gelmemesini söylemelisin."

"Artık hiç mi gelmesin?"

"Hiç."

"Ne olacak o zaman?"
"Bilmiyorum," dedi Joseph, "bakarız."

Ertesi gün Mösyö Jo her zamanki gibi geldi. Suzanne onu köprünün tepesinde bekliyordu.

Anne Léon Bollée'nin klakson sesini duyar duymaz, muz ağaçlarıyla uğraşmayı bırakıp yola baktı. Her şeyin düzeleceği umudunu taşıyordu hâlâ. Köprünün öte yanında, kıyıya yakın bir yerde arabayı yıkamakta olan Joseph ayağa kalktı ve sırtı yola dönük annenin Mösyö Jo'ya doğru gitmesini engellemek üzere gözlerini ona dikti.

Yalınayak Suzanne'ın sırtında, annesinin eski bir giysisinden bozma mavi bir pamuklu vardı. Mösyö Jo'nun kendisine verdiği elbiseyi saklamıştı. Ayak ve el tırnakları dışında, tanışmalarının izini taşıyan pek bir şey yoktu.

Joseph öğle yemeğinde Mösyö Jo'yla bu işi bitirme ve Suzanne'ı görmek için yaptığı ziyaretlere bir son verme kararını açıklamıştı.

"Artık buraya gelmesine gerek yok," demişti Joseph, "Suzanne'ın bunu kesin olarak söylemesi gerek."

Güçtü. Anne uyanır uyanmaz tasarılarının heyecanıyla tir tir titriyordu. Dediğine göre, yüzüğü satmak için kente kendisi gidecekti. Joseph bunu memnuniyetle kabul etmişti. Mösyö Jo'yla ilişkilerini kesmekten sabahın erken vakti söz etmemiş ve anne uyandıktan az sonra, Suzanne'la yalnız kalınca ona yüzüğün değerini yeniden sormuştu. "Yirmi bin frank," diye yanıtlamıştı Suzanne. Ardından Mösyö Jo'nun elinin altında bunun gibi başka yüzükler bulunduğuna inanıp inanmadığını sormuştu. Suzanne, Mösyö Jo'nun, bunun kadar büyük olmasa da birbirinden güzel üç yüzük arasından seçim yapmasını istediğini, ancak öteki ikisini verebileceğini hissettirmediğini söyledi. Ona tek bir yüzükten söz etmişti.

"O üç yüzükle kendimizi kurtarabilirdik, ona iyice anlatırsan anlayabilir ve biz de kendimizi kurtarabiliriz."

"Kendimizi kurtarmamız onu pek ilgilendirmiyor."

Buna inanamıyordu.

"Ona sayılarla açıklarsan anlamazlık edemez. Onun için nedir ki bu? Hepsini aynı anda takamaz ya, biz de kendimizi kurtarırdık."

Suzanne, Joseph'i bununla ilgili uyarmıştı ancak o, Mösyö Jo'yla ilişkisini bitirmesi konusunda üstelemişti. Bunu öğle yemeğinde açıklamıştı.

"Bitirsin mi?" diye sormuştu anne. "Nedir senin derdin?"

"Bitirsin. Eğer o söylemezse, ben söylerim."

Anne kıpkırmızı kesilmiş, masadan kalkmıştı. Sorgularcasına Suzanne'a bakmıştı. Kuşkusuz, onun bir şeyler söylemesini istemişti. Fakat Suzanne önüne bakarak yemeğini yiyordu. O zaman aralarındaki işbirliğini anlamış ve umutsuzluğa kapılmıştı. İkisinin arasında, ayakta, ansızın bozguna uğramış ve bağırıp çağırmıştı, ancak her zamankinden daha az şiddetle, çekingenlikle.

"Peki, o zaman ne yapacağız?"

"Göreceğiz," demişti Joseph sakince. "Avcılar buraya indiklerinde kadınsız olurlar. Yaylalar avcıyla dolar, kuzeyde de öyle. Göreceğiz, belki oraya gitmek gerek. Ne olursa olsun Mösyö Jo işi bitti."

Anne direnmişti. Joseph'in ses tonuna karşın bunun yararsız olduğu belliydi.

"Avcılar açlıktan ölüyor, onunla olsa içim rahat ederdi."

Joseph aynı yumuşak tavırla karşı koymuştu. Ayağa kalkıp ona yaklaşmıştı. Suzanne gözlerini indirmişti, onlara bakmaya cesaret edemiyordu.

"Dinle, bu adama hiç baktın mı? Kardeşim onunla

yatmayacak. Beş parası olmasa bile onunla yatmasını istemiyorum."

Anne yerine oturmuştu. Sözü dolandırmaya çalıştı.

"İlişkiyi hemen bitirmesi gerektiğine inanmıyorum ben. Biraz bekleseydik. Suzanne sen ne düşünüyorsun?"

Joseph daha sertleşmişti ama yüzükten hiç söz etmiyordu.

"Hemen bitecek bu. Onun ne düşündüğünü sorma, o kimseyle yatmadı, bunun nasıl bir şey olacağını bilemez."

"Düşüncesini bildirmeli."

"Bir avcıyı tercih ederim," dedi Suzanne.

"Hep şu sizin sefil avcılar. Bu durumdan asla kurtulamayacağız."

Kimse cevap vermemişti. Sonra bundan artık söz edilmedi.

Her zamanki saatte, harikulade limuzininin arkasına oturmuş Mösyö Jo köprüde belirdi. Gece yağmur yağmıştı ve araba çamur içindeydi. Ancak Mösyö Jo, Suzanne'ı görmek için her havada, günde elli kilometre yol kat ediyordu. Onu görür görmez arabasını köprüye yakın bir yerde durdurdu. Suzanne arabanın kapısına yaklaştı ve Mösyö Jo hemen arabadan indi, sırtında ince ipekliden bir giysi vardı. Joseph'in hiç ince ipekliden giysisi olmamıştı. Mösyö Jo'nun tüm kıyafetleri ince ipeklidendi. Biraz eskiyince onları şoförüne veriyordu. İnce ipeklinin pamukluya oranla daha hafif olduğunu ve teni hassas olduğu için başka hiçbir şeye dayanamadığını söylüyordu. Onlarla Mösyö Jo arasında gerçekten büyük farklar vardı.

"Beni mi bekliyordunuz?" dedi Mösyö Jo. "Çok naziksiniz..."

Suzanne onun yanında, ayakta duruyordu. Kızın elini tutup öptü. Kıpırdamadan bekleyen anneyle Joseph'i henüz görmemişti. Genelde onun geldiğini görünce, selamına karşılık vermek zorunda kalmamak için daha da

canla başla çalışırlardı. Suzanne elini Mösyö Jo'nun elinden çekti ve öylece dikildi.

"Size artık beni görmeye gelmeyin demeye geldim."

Mösyö Jo'nun havası değişti. Fötr şapkasını çıkardı, sonra şaşkınlık içinde gözlerini Suzanne'a dikerek onu yeniden başına geçirdi.

"Ne diyorsunuz siz?"

Birdenbire sesi boğuklaşmıştı. Her zamanki gibi yere yaymak üzere cebinden gazetesini çıkarmadan, kirlenme kaygısı olmaksızın, bayıra oturdu. Onun yanında ayakta duran Suzanne anlamasını bekliyordu. Uzakta, anneyle Joseph de bekliyordu. Mösyö Jo sonunda onları görmüştü. Anne her şeyin düzelmesini ve bu tehdidin de yardımıyla Mösyö Jo'nun yeniden, yanlışını düzeltmek için cebinde elmaslarla geri gelmesini umut ediyordu kuşkusuz. Annenin yüzünden Joseph, Mösyö Jo'nun durumu çok çabuk anlamasını umut ediyordu.

Mösyö Jo anlamakta güçlük çekiyor gibiydi. Terlemeye başlamıştı ve fötr şapkasını takıp çıkarmayı sürdürüyordu, artık bundan başka bir hareket yapmak elinden gelmiyordu sanki. Bakışları Suzanne'dan anneye, anneden Joseph'e, Suzanne'dan Joseph'e gidip geliyordu. Varsayımlarla şaşkına dönmüş, durumu anlamaya çalışıyordu. Elması onlara verdiğinin ertesi günü, kendisine artık gelemeyeceği söylenmişti. O da fötrünü çıkarıp takıyordu ve görünüşe göre, bunu yapmayı ancak durumu anladığında durduracaktı.

"Buna kim karar verdi?" diye sordu, sertleşen bir sesle.

"O," dedi Suzanne.

"Anneniz mi?" diye sordu Mösyö Jo, ansızın kuşkuya kapılarak.

"Evet o. Joseph de öyle düşünüyor."

Mösyö Jo yeniden anneye bir bakış attı. Hâlâ ona seven gözlerle bakıyordu. O olamazdı bunu isteyen.

"Ne oldu?"

Defolup giderse, Joseph'in yanına giderim. Bugün arabası gibiydi, arabası da onun gibi, aynı değerdeydiler. Bu araba daha dün önemliydi, bir gün ona sahip olmak henüz tamamen olanaksız değildi. Oysa bugün çok uzaktaydı. İncecik bile olsa, hiçbir bağ onu artık Suzanne'a bağlamıyordu. Böylece araba bir fazlalığa dönüşüyor, çirkinleşiyordu.

"Onların hoşuna gitmiyorsunuz. Bir de yüzük yüzünden."

Mösyö Jo fötrünü çıkardı. Biraz daha düşündü.

"Size onu karşılıksız, öylesine verdiğime göre..."

"Açıklaması güç..."

Mösyö Jo fötrünü taktı. Biraz daha düşündü. Kavrayamıyordu. Gitmeye kararlı gibi durmuyordu, açıklama yapılmasını bekliyordu. Zamanı vardı. Oysa anne için durum farklıydı: Onun konuşmayı uzattığını görünce umudu her dakika güçleniyor olmalıydı.

"Korkunç bu," dedi Mösyö Jo, "haksızlık."

Çok acı çekiyor gibiydi. Ancak acısı da arabasıyla aynı durumdaydı, her zamankinden daha rahatsız edici ve çirkindi ve incecik bile olsa, hiçbir bağ artık sizi ona bağlayamıyordu.

"Gitmeniz gerek," dedi Suzanne.

Birdenbire alaycılıkla gülmeye başladı, zorlama bir gülüştü.

"Ya yüzük?"

Bu kez Suzanne gülmeye başladı. Yüzüğü geri almayı düşünüyorsa eğlenceli olabilirdi bu. Mösyö Jo saftı. Onların yanında, ne kadar zengin de olsa, saf bir çocuktu. Bu yüzüğü geri verebileceklerini sanıyordu. Suzanne canlılık ve doğallıkla güldü.

"Bende, bende o," dedi Suzanne.

"Peki, biraz açıklayın bakalım," dedi Mösyö Jo, alay-

cılığını belli bir iğnelemeyle artırıp, "biraz anlatın bakalım onunla ne yapacağınızı sanıyorsunuz?"

Suzanne yine güldü. Mösyö Jo'nun milyonları, onun doğuştan gelen saflığını biraz olsun değiştirmiyordu. Çünkü bu yüzük artık onlarındı ve onu yiyip hazmetmişçesine, kanlarına karışmışçasına geri alınması olanaksızdı.

"Yarın onu satmaya kente gideceğiz."

Mösyö Jo her şey aydınlanıyormuş gibi ve belki de anlamlı bir alayla durmadan, "bak, bak, bak" der gibi yapıyordu. Sonra şunları ekledi:

"Ya onu geri alırsam?"

"Alamazsınız. Şimdi gitmeniz gerek."

Mösyö Jo gülmeyi kesti. Ona uzun uzun baktı ve kıpkırmızı kesildi. Şapkasını çıkardı ve değişmiş, hüzünlü bir sesle:

"Beni sevmiyordunuz. İstediğiniz yüzüktü."

"Özellikle yüzüğü istemiyordum, hiç aklıma gelmemişti, ondan söz eden siz oldunuz. Ben daha fazlasını istiyordum. Ancak şimdi o bizim olduğuna göre, size geri vermektense, sanıyorum ırmağa atmak daha hoşuma gider."

Ayrılamıyordu bir türlü. Biraz daha düşündü, öyle uzun düşündü ki Suzanne ona anımsatmak zorunda kaldı:

"Gitmeniz gerek."

"Gerçekten ahlaksızsınız," dedi Mösyö Jo tam bir inanmışlıkla.

"Böyleyiz biz. Gitmeniz gerek."

Güçlükle yerinden kalktı. Elini araba kapısının koluna koydu, bir süre bekledi ve tehditkâr bir tavırla şöyle dedi:

"Böyle bitmeyecek bu, yarın kentte olacağım."

"Gerek yok, bir işe yaramaz."

Sonunda arabaya bindi ve şoförüne bir şeyler söyledi. O da arabanın olduğu yerde direksiyonunu kırmaya

başladı. Toprak yol dardı, uzun ve güçtü. Genelde araba dönmek için iki manevra yapar, bungalovun yoluna girerdi. Bugün gururlu bir biçimde o yöne sapmıyordu. Bununla birlikte Joseph su birikintisinin kıyısından, arabanın manevrasını izliyordu. Çarmıha gerilmiş gibi hiç kımıldamadan duran anne, Mösyö Jo'nun önlenemez gidişinin gerçekleşmesine bakıyordu. Mösyö Jo'nun arabası tümüyle dönmeden, aceleyle bungalova girdi. Suzanne, Joseph'in bulunduğu yöne gitti. Araba onunla aynı hizaya gelince kaçamak bakışlarla Mösyö Jo'yu gördü, ona yalvaran bir bakış attı. Joseph'in yanına daha çabuk varmak için pirinç tarlasına saptı.

Joseph arabayı yıkamayı bitirmişti. Şimdi lastiği yeniden şişiriyordu.

"Tamam," dedi Suzanne.

"Pek çabuk olmadı..."

Joseph'in tamir ettiği lastik üç yerinden delinmişti. İç lastik hâlâ iyi durumdaydı ve Joseph iç lastikle lastik arasına destek için eski lastik parçaları yerleştirmişti. Parçalar kaymasın diye tamamen şişiriyordu. Suzanne su birikintisinin kıyısında oturdu ve lastiğin şişmesini izledi.

"İşin uzun mu?" diye sordu Suzanne.

"Yarım saat sürer. Niçin?"

"Hiç."

Hava çok sıcaktı. Suzanne, Joseph'in çalışmasını izlemekten vazgeçti, kendi çevresinde döndü, eteklerini kaldırdı ve bacaklarını su birikintisine soktu. Sonra bacaklarına kalça hizasına kadar su serpti. Çok güzeldi. Bir aydır, korkusuzca eteklerini kaldırıp bacaklarını suya sokabilmeyi beklediğini hissetti aniden. Hareketi balıkları korkuttu ve su yüzeyinde halkalar oluştu. Canı bungalova gidip bir olta almayı çekti belli belirsiz, ancak yanında Joseph olmadan oraya gitmeyi göze alamıyordu. Birinci lastik bittikten sonra Joseph patlamış yedek lastiğe doğru

atıldı. İç lastiği çıkarıyordu. B12'yle uğraştığı zaman asla Joseph'e yardım edilmezdi. Arada sırada küfrediyordu.

"Senin gibi arabayı!"

Dağın görüntüsü gri-beyaz bir göğün altında dalgalanarak suya yansıyordu. Gece yine yağmur yağacaktı. Deniz yönünden kocaman mor bulutlar yükseliyordu. Gece fırtınasından sonra yarın serin olacaktı. Yolda fazla sürünmemek koşuluyla akşam geç saatte kente gidilecekti. Ertesi sabah yüzüğü satacaklardı. Yapılacak ilk iş buydu. Kent erkek doluydu. "Bakalım kim bu güzel kız? Güneyden geliyormuş, kimse tanımıyor onu." Anne ne derse desin, kentte Suzanne için mutlaka bir erkek vardı. Belki bir avcı, belki bir plantasyon sahibi, onun için mutlaka biri vardı.

Joseph lastiği tamir etme işini bitirdi.

"Dağa gidelim mi? Yolda yemek için piliç yakalarız."

Suzanne yeniden ayağa kalktı ve Joseph'e güldü.

"Haydi, haydi, çabuk Joseph."

"Külüstürü bungalovun altına çekeyim gidelim."

Uzun süredir Joseph kente gitmemişti ve memnundu.

Joseph arabayı bungalovun altına park etti, ancak yukarı çıkmaktan kaçındı. Kuşkusuz Mösyö Jo'nun gidişinden sonra fazla erken olacaktı bu. Genelde ormana silahsız gitmezdi.

Ovanın, bungalovla yolun ve dağın arasında kalan bölümünü geçtiler. Arazi yumuşak bir eğimle yükselmeye başladı ve pirinç tarlaları, yerini "kaplan otu" denen sert ve uzun boylu bir ota bırakarak gözden kayboldu. Ormana varmaya on beş dakikalık bir yol daha vardı.

"Ne dedi sana?" diye sordu Joseph.

"Kendisinin de kente gideceğini söyledi."

Joseph gülmeye başladı. Mutlu olduğu hissediliyordu.

Yol daraldı, arazinin eğimi iyice dikleşti ve keçilerle domuzların otladığı bir düzlükle orman başladı. Birkaç

kulübeden oluşan iyice yoksul bir köyden geçtiler. Sonra, tarlalar için açılmış toprağın keskin çizgisini izleyen orman başladı. Ovada oturanlar bu çizginin ötesini hiç tarıma açmamışlardı, gereksizdi bu. Karabiber tarlaları için elverişli araziler dağda çok daha yükseklerde bulunuyordu ve bu insanların ellerindeki birkaç keçiyle o kadar da fazla otlağa gereksinimleri yoktu.

"Ya yüzük?" diye sordu yine Joseph.

Suzanne bir saniye duraksadı.

"Bana hiçbir şey demedi."

Ormana girer girmez yol bir insan bedeninin geçebileceği kadar daraldı, yoğun ve karanlık ormanın örttüğü bir tünel gibiydi.

"O bir salak," dedi Joseph. "Kötü biri değil, tam bir salak."

Sarmaşıklar ve orkideler canavarca, doğaüstü bir istilayla tüm ormanı ele geçirmiş ve onu denizin altındaki bir derinlik gibi el değmemiş ve boğucu, yoğun bir kitleye dönüştürmüştü. Yüzlerce metre uzunluktaki sarmaşıklar ağaçları birbirine bağlıyordu; ağaçların tepesinde muhteşem bir bağımsızlıkla açmış orkideler bazen, ancak kenarları görülebilen kocaman orkide "havuz"larına dönüşmüş göğe muhteşem çiçekler saçıyordu. Genişçe dallanıp budaklanmış, kimi zaman içinde, ovadaki sulak yerlerde yetişen balıkların aynısından bulunan yağmur dolu orkide havuzlarının altında, orman sakin sakin uzanıyordu.

"Ahlaksız olduğumuzu söyledi bana," dedi Suzanne.

Joseph bir kez daha güldü.

"Eh, orası kesin."

Ormandan kuşların tiz, durmak bilmez cıvıltılarına karışan sonsuz bir sivrisinek uğultusu yükseliyordu. Joseph önde yürüyordu, Suzanne onu iki adım arkadan izliyordu. Ovayla oduncular köyünün tam ortasında Joseph adımlarını ağırlaştırdı. Birkaç ay önce, burada erkek

bir panter öldürmüştü. Yırtıcı hayvanların, avlarını güneşin altında çürümeye bıraktıkları bir düzlüktü burası. Düzlüğün sarı otlarının üstünde, kurumuş ve kötü kokan tüy yığınlarının ortasında sivrisinek bulutları dans eder dururdu.

"Belki ona ben anlatmalıydım," dedi Joseph. "Hiçbir şey anlamamış olmalı."

"Neyi anlatacaktın?"

"Onunla yatmanı niye istemediğimizi. İnsanın onun kadar parası olunca anlaması güçtür."

Düzlüğü boydan boya geçen ırmaktan hemen sonra, mango ağaçlarının reçineli kokusunu ve çocuk bağırtılarını duymaya başladılar. Ormanın bu bölümünde artık hiç güneş yoktu. Yeryüzünün kokusu, topraktan, tüm çiçeklerden, tüm hayvan türlerinden, öldürücü kaplanlardan ve onların evrenin başlangıcındaki ayrımlaşmamış etleri güneşle olgunlaşmış masum avlarından oluşuyordu.

Çocuklar onlara birkaç mango verdi. Onlar da çocuklara piliç yakalamaları için yardımcı oldu ve kadınlar pilişleri boğazlarken, Joseph erkeklere şu sıralar avın iyi gidip gitmediğini sordu. Herkes onların ziyaretinden memnundu. Annelerinin nasıl olduğunu sordular. Onlara bungalov için odun sağlayan bu köyün erkekleriydi. Hepsi de oduncuydu. Vergi ödememek ve kamulaştırma tehlikesi yaşamamak için ovadan kaçarak, henüz beyazların istimlak etmediği ormanın bu bölgesine yerleşmişlerdi.

Çocuklar ırmağa kadar Suzanne ve Joseph'e eşlik etti. Çırılçıplak ve tepeden tırnağa safrana bulanmış çocuklar ham mangolarla aynı renkte, onlar gibi parlaktı. Joseph onları ırmaktan kovalamak için az önce ellerini çırpmıştı, öyle yabaniydiler ki, pirinç tarlalarındaki bazı kuşların çığlıklarını anımsatan tiz çığlıklar atarak kaçıvermişlerdi. Sıtma istilası yüzünden bu çocukların birçoğu öldüğünden anne iki yıldır buraya gelmekten vazgeçmiş-

ti. O çocuklar çoğunlukla, onları aşağıdaki toprak yoldan ayıran iki kilometrelik ormanı yardımsız geçecek kadar güçlenecek zaman bulamadan, o toprak yolun keyfini çıkaramadan ölürlerdi.

Yemek masasında oturan anne asetilen lambasını henüz yakmamıştı. Hafif ateşte, kuş yahnisinin piştiği ocağın yanında, yarı karanlıkta duruyordu. Kuşkusuz onların ormana gittiğini görmüş ve Joseph'in silahını almadığını fark etmişti. Bir saattir onların dönüş yolunu gözlüyordu. Lambayı yakmama sebebi de ışıktan rahatsız olmadan onları uzaktan seçebilmek içindi kuşkusuz. Ancak Suzanne ve Joseph içeri girdiklerinde onlara bir şey demedi.

"Yolculuk için piliç almaya gittik," dedi Joseph.

Anne cevap vermedi. Joseph lambayı yaktı ve onbaşının pişirmesi için piliçleri aşağı indirdi. Islıkla *Ramona*'yı çalarak yukarı çıktı. Suzanne da ıslıkla *Ramona*'yı çalmaya koyuldu. Işıktan gözleri kamaşan anne gözlerini kırpıştırdı ve çocuklarına gülümsedi. Joseph de ona gülümsedi. Artık hiç öfkesi kalmadığı açıkça görülüyordu ve sakladığı elmasın yaşamındaki tek elmas olacağından ve kaynağının kurumasından ötürü hüzünlüydü yalnızca.

"Yolda yemek için piliç almaya gittik," diye yineledi Joseph.

"Anladın mı neresi? Irmaktan sonraki köy," dedi Suzanne, "ormandaki düzlükten sonra ikinci köy."

"Seni sordular," dedi Joseph.

"Silahsızdınız," dedi anne, "ihtiyatlı bir davranış değil bu."

"Oraya bir an önce gitmek istedik," dedi Joseph.

Joseph oturma odasına gitti ve Mösyö Jo'nun pikabını kurmaya başladı. Suzanne onu izledi. Anne kalktı ve masaya iki tabak koydu. Karanlıktaki uzun bekleyişi onu ruhuna kadar uyuşturmuştu sanki. Ocağı söndürdü ve iki tabağın arasına bir kahve kâsesi koydu. Suzanne'la

Joseph, onu umut dolu gözlerle izliyordu, tıpkı yaşlı atı izledikleri zaman gibi. Gülümsediği sanılabilirdi ancak yüz hatlarını yumuşatan daha çok yorgunluktu, yorgunluk ve vazgeçiş.

"Haydi gelin, yemek hazır."

Yahniyi masanın üzerine koydu ve kendini ağır ağır kahve kâsesinin önüne bıraktı. Sonra her akşam yemek zamanı yaptığı gibi uzun uzun, ses çıkarmadan esnedi. Joseph kendi tabağına yahniden aldı, sonra da Suzanne. Anne gece için yeniden örmek üzere, saç örgüsünü çözmeye başladı. Acıkmış gibi bir hali yoktu. Bu gece her şey o kadar sakindi ki, oynayan duvar bölmelerinin duygusuz çıtırtısı duyuluyordu. Evin sağlam olduğu söylenemezdi, ayakta iyi duruyordu. Anne evi yaparken çok acele etmişti, odunlar yaşken çalışılmıştı. Birçok döşeme yarılmış ve birbirinden ayrılmıştı, öyle ki şimdi yattıkları yerden sabah günün ağardığını görebiliyorlardı, gece de avcılar Ram'dan dönerken arabalarının farları odaların duvarlarını yalıyordu. Ancak bu durumdan yakınan sadece anneydi. Suzanne'la Joseph bunun böyle olmasını yeğliyorlardı. Deniz tarafında gökyüzü büyük kızıl şimşeklerle aydınlanıyordu. Yağmur yağacaktı. Joseph aç kurt gibi yiyordu.

"Çok lezzetli."

"Güzel olmuş," dedi Suzanne, "şahane."

Anne gülümsedi. Çocuklar iştahla yemek yediğinde hep mutlu olurdu.

"Bir damla şarap koydum da ondan."

Yahniyi onların dağdan dönmesini beklerken yapmıştı. Kilere gitmiş, bir şişe beyaz şarap açmış ve büyük bir dikkatle yahniye damlatmıştı. Suzanne'a çok sert davrandığında ya da biraz bıkkın olduğunda yahut biraz fazla hüzünlü olduğunda, yoğunlaştırılmış sütle tapyoka ya da muz kızartması veya kuş yahnisi hazırlardı. Kötü günler için bu keyfi elinin altında tutardı her zaman.

"Sevdiyseniz yeniden yaparım."

Hepsi kuş etinden aldı. Böylece anne iyice gevşedi.

"Ona ne dedin?"

Joseph kımıldamadı.

"Anlattım," dedi Suzanne gözlerini kaldırmadan.

"Hiçbir şey demedi mi?"

"Anladı."

Bir an düşündü.

"Ya yüzük?"

"Onu bize verdiğini söyledi. Onun için bir yüzük nedir ki."

Biraz daha bekledi.

"Joseph sen ne düşünüyorsun?"

Joseph duraksadı, sonra beklenmedik ve kesin bir tonla konuştu.

"Suzanne kimle isterse onunla olabilir. Eskiden buna inanmazdım ama şimdi eminim. Artık onun için tasalanmana gerek yok."

Suzanne, Joseph'e hayranlıkla baktı. İnsan onun neyi aklına koyduğunu asla bilemezdi. Yalnızca anneyi yatıştırmak için konuşmuyordu belki de.

"Ne diyorsun sen?" diye sordu Suzanne.

Joseph gözlerini kardeşine çevirmedi. Sözü ona değildi.

"O işini biliyor. Kimle isterse, ne zaman isterse..."

Anne neredeyse acıklı yoğunlukla Joseph'e baktı, sonra aniden gülmeye başladı.

"Belki de doğru bu söylediğin."

Suzanne yemek yemeyi kesti, sandalyesine yaslandı ve o da abisine dikkatle baktı.

"Nasıl elde ettiğine bakmalı," dedi anne.

"İstemesi yeterli," dedi Joseph.

Suzanne kalktı ve güldü.

"Joseph için de," dedi. "Artık böyle davranmayı bırakmalısın," dedi.

Anne bir anda tekrar ciddileşti ve dalgınlaştı.

"Evet, hep dertlendiğim doğru..."

Hemen ardından hafif bir coşkuya kapıldı.

"Sanki zenginlerden başka insan yok!" diye bağırdı. "Önüne çıkan ilk zengine kapılmamak gerek."

"Lanet olsun," dedi Joseph, "dünyada bir tek zenginler yok, başkaları da var, biz varız, biz de zenginiz..."

Anne büyülenmişti.

"Biz mi zenginiz? Zengin mi?"

Joseph masanın üstüne bir yumruk indirdi.

"İnsan isterse zengindir," dedi Joseph, "istersek biz de ötekiler gibi zengin oluruz, lanet olsun, insan istesin yeter, sonra öyle oluyor."

Gülüyorlardı. Joseph masanın üzerine büyük yumruklar indiriyordu. Anne ona karışmıyordu.

Joseph sinemanın kendisiydi.

"Belki de doğru bu," dedi anne, "gerçekten istersek zengin oluruz."

"Lanet olsun," dedi Joseph, "işte o zaman yollarda ötekileri ezeceğiz, gördüğümüz her yerde onları ezeceğiz."

Joseph işte bazen bu tuhaf ruh haline kapılırdı. Çok nadir de olsa böyle yapınca sinemadan çok daha etkileyici görünürdü.

"Ah, evet doğru," dedi anne, "onları ezeceğiz, onlara ne düşündüğümüzü söyleyeceğiz ve onları ezeceğiz..."

"Sonra onları ezmek umurumuzda bile olmayacak," dedi Suzanne. "Neyimiz varsa hepsini onlara göstereceğiz ama biz onlara vermeyeceğiz."

İKİNCİ BÖLÜM

Geniş ve güzel bir ırmağın iki yanında uzanan yüz bin nüfuslu büyük bir kentti burası.

Tüm sömürge kentlerinde olduğu gibi, burada da iki kent vardı: beyaz kent ve öteki. Beyaz kentin içinde de farklı bölgeler vardı. Villalardan, malikânelerden oluşan zengin semt, çevresi en geniş ve en havadar olanıydı ancak kutsiyetten yoksun bir yanı vardı. Kent kütlesinin her yönden sıkıştırdığı merkezden ise her yıl gittikçe yükselen binalar fışkırıyordu. Orada genel valilerin sarayları, resmî iktidar değil, gizil iktidar, bu kutsal kentin rahipleri, para babaları bulunurdu.

Dünyadaki tüm sömürge kentlerindeki beyaz semtler, o yıllarda hep mükemmel derecede temizdi. Yalnızca kentler değil, beyazlar da çok temizdi. Gelir gelmez küçük çocuklar gibi her gün yıkanmayı, sömürge üniforması olan, dokunulmazlığın ve saflığın rengi beyaz takım elbise giymeyi öğrenirlerdi. İşte o zaman ilk adım atılmış olurdu. Aradaki mesafe de aynı oranda artardı: Onlarla, gökyüzünün yağmuru ile dereler ve ırmakların balçıklı suyuyla yıkanan ötekiler arasındaki, beyazın beyaza olan farkı, katlanarak artardı. Beyaz aslında çok kir tutar.

Villalarının gölgesinde uyuklayarak dinlenen bu zarif giysili yırtıcı hayvanlar, bir anda kendilerini hiç olmadıkları denli beyaz, yıkanmış, yenilenmiş görmeye başlarlardı.

Zengin semtte yalnızca servet sahibi beyazlar otururdu. Beyaz girişimin, insanüstü boyutunu göstermek istercesine semtin sokak ve kaldırımları çok genişti. Aşırılığa varan, gereksiz bir uzam parçası, hareketsiz iktidar sahiplerinin umursamaz adımlarına sunulmuştu. Caddelerdeyse, kauçukla kaplandığı için su geçirmeyen arabaları etkileyici bir yarı sessizlik içinde kayarcasına geçip giderdi.

Her şey asfaltlanmış, kaldırımla çevrelenmiş ve genişti. Kenarında pırıl pırıl, üstü açık taksi kuyruklarının dizildiği kaldırımlar, çimen ve çiçek tarhlarıyla ikiye bölünmüştü. Günde birçok kez sulanan bu yeşil ve çiçekli sokaklar, nadir beyaz türlerinin kendilerine özenle baktığı kocaman bir hayvanat bahçesinin yolları gibi son derece bakımlıydı. Zengin semtin merkezi onların gerçek tapınağıydı. Merkezde yalnızca onların kafelerinin geniş terasları, demirhindi ağaçlarının gölgesi altında uzanırdı. Orada, akşamları kendi aralarında buluşurlardı. Sadece garsonlar yerli halktandı ancak onlar da beyazlar gibi giyinirlerdi. Onlara da smokin giydirilmişti, tıpkı oradaki saksılara yerleştirilmiş palmiyeler gibi. Gece geç saatlere kadar, saksıdaki palmiyelerle smokinli garsonların ardında *pernod*'ları, viski-sodaları ya da *martel-perrier*'leri[1] içlerine çeken, hasır koltuklarına gömülmüş beyazlar, geri kalan her şeyle uyum içinde eksiksiz bir sömürgeci yaşamı sürüyorlardı.

Arabaların, vitrinlerin, yıkanmış asfaltın pırıltısı, takım elbiselerin çarpıcı beyazlığı, içlerinden tazelik fışkıran çiçek tarhları zengin semti, beyaz ırkın katışıksız bir huzur içinde, kendi varlıklarının kutsal bir görüntüsünü sergiledikleri büyülü bir haz dünyasına dönüştürüyordu. Bu sokaktaki moda, parfümeri, Amerikan tütünü mağazaları işe yarar hiçbir şey satmazdı. Burada para bile işe

1. Konyak-soda. (Y.N.)

yaramazdı. Beyazların zenginliği onlara ağır gelmemeliydi. Burada her şey asildi.

Bolluk dönemiydi. Yüz binlerce işçi, yüz bin hektar kırmızı toprağın üstündeki ağaçları sütünü akıtmak için kesiyor, inanılmaz zenginlikteki birkaç yüz beyaz plantasyon sahibinin eline geçmeden önce, tesadüfen kırmızı diye adlandırılmış yüz bin hektar toprağın üstündeki ağaçları yarmak için kanlarını akıtıyorlardı. Ağaçların sütü akıyordu. Kan da. Ancak tek değerli olan ağacın sütüydü, tekrar tekrar biriktiriliyor, para ediyordu. Kan akıp yitiyordu. Birçoğunun bir gün bunun bedelini istemeye gelebileceği akla getirilmiyordu.

Tramvay yolunun zengin semtten geçmesi özenle engellenmişti. Kaldı ki herkesin arabayla gezdiği bu semtte tramvaya gerek yoktu. Yalnızca yerliler ve yoksul semtlerde yaşayan beyaz ayaktakımı tramvaya binerdi. Hatta bu tramvay yolunun güzergâhıydı zengin semt cennetinin sınırlarını kesin bir çizgiyle belirleyen. Hepsi de merkeze en az iki kilometre uzakta olan istasyonlarıyla tramvay, bu cennetin çevresini kendi içine dönük bir çizgi boyunca onlara zarar vermeden dolaşırdı.

Tozdan beyazlaşmış, baş döndürücü güneşin altında can çekişen bir yavaşlıkla, demir uğultusu içinde sürünen bu tıklım tıklım tramvaylara bakarak beyaz olmayan, öteki kente ilişkin bir fikir edinilebilirdi. Sömürgenin bağlı olduğu anayurtta hizmet dışı kalmış, bu nedenle de ılıman ülkeler için kullanıma uygun duruma getirilmiş eski tramvaylar, sömürgelerin anavatanında elden geçirilerek yeniden hizmete sokulmuştu. Bunları kullanan yerliler, sabah erkenden böbürlenerek kondüktör kıyafetini giyiyor, saat ona doğru da sırtından çıkarıp atıyordu. Giysisini yanına koyuyor ve her istasyonda, kocaman bir kâse yeşil çay karşılığı yaptığı hizmetini değişmez bir biçimde, kan ter içinde, üstü çıplak bitiriyordu.

Göreve başladığının daha ilk günlerinde soğukkanlılıkla kabininin tüm camlarını kırarak kendine sağladığı hava akımında ter atmak ve serinlemek için böyle soyunuyordu. Yolcular da tramvayın içinden canlı çıkabilmek için aynı şekilde vagonların camlarını kırmak zorunda kalmışlardı. Alınan bu önlemlerden sonra tramvay iş görmeye başlamıştı. Çok sayıda ve her zaman ağzına kadar dolu olan tramvay sömürgeci atılımın simgesi olmuştu. Yerlilere ayrılan bölgenin gelişimi ve giderek artan çöküş, bu kurumun inanılmaz başarısını ortaya koyuyordu. Bu yüzden beyaz olma onuru taşıyan kimse bu tramvaylara binmeyi göze alamazdı, yoksa orada bir kez görülmesiyle rezil olur, sömürgeci çehresini yitirebilirdi.

Burası zengin semtle, servet sahibi olamamış, sömürgecilerin yüz karası beyazların bir tür sürgün gibi yaşadıkları, yerli mahalleler arasındaki bölgeydi. Burada yollar ağaçsızdı. Çimler yok olmak üzereydi. Beyazların mağazaları yerini yerlilerin dükkânlarına bırakmıştı, Mösyö Jo'nun babasıydı bu parlak buluşun sahibi. Sokaklar ancak haftada bir kez sulanıyordu. Oyun oynayan ve cıvıl cıvıl öten bir çocuk kalabalığıyla, cayır cayır tozun içinde boğazları yırtılırcasına bağıran sokak satıcılarıyla kaynıyordu sokaklar.

Anne, Suzanne ve Joseph'in geldikleri Hôtel Central işte bu bölgede bulunuyordu: Bir yanıyla ırmağa, öteki yanıyla da kentin bu yöresini dolaşan tramvay hattına bakan, giriş katı fiks menülü karma lokantalar, esrar tekkeleri ve Çin bakkallarıyla dolu yarım daire biçiminde bir binanın birinci katı.

Bu otelin belli başlı daimi müşterileri de vardı: Ticari mümessiller, kendi paralarıyla oturan iki fahişe, bir terzi kadın ile gümrük ve postada çalışan çok sayıda işçi. Geçici süreliğine kalan müşterilerse, yine bu çalışanlardan yurduna geri dönmek üzere olanlar, avcılar, plantas-

yon sahipleri ve her postayla gelen deniz subayları, özellikle de çeşitli uluslara mensup fahişelerdi; bu sonuncu grup zengin semtin genelevlerine ya da Pasifik hatlarındaki mürettebatın düzenli aralıklarla döküldüğü, liman genelevlerine kapanmadan önce bu otele az çok, uzun bir süre staj yapmaya gelirlerdi.

Eski bir sömürgeci, altmış beş yaşındaki Madam Marthe, limandaki bir genelevden dosdoğru buraya gelmiş ve Hôtel Central'ı işletmeye başlamıştı. Carmen adında bir kızı vardı, onun kimden olduğunu hiç öğrenmemişti ve kendisininki gibi bir yazgıyı yaşamaması için yirmi yıllık fahişeliği boyunca yeterince para biriktirerek sömürgenin Otelcilik Kurumu'ndan hisse senedi satın almış ve bu sayede otel yönetimine gelebilmişti.

Carmen şimdi otuz beş yaşındaydı. Kendisine Matmazel Carmen derlerdi, ona adıyla hitap edenler otelin daimi sakinleriydi. İyi kalpli, annesine karşı saygılı bir kızcağızdı, Hôtel Central'ın hassas yönetimini artık annesinden tümüyle devralmış, tek başına üstlenmişti. Oldukça uzun boylu, bakımlıydı; küçük fakat içtenlikli, duru mavi gözleri vardı. Doğuştan gelen bir talihsizlik sonucu fazla çıkıntılı bir çenesi olmasa fena sayılmazdı, sürekli dişlerini göstermek ister gibi durmasına neden olan geniş ve sağlıklı bir diş yapısı bu çıkıntıyı biraz olsun unutturuyor ve ağzına doymak bilmez, etobur ve sevimli bir hava veriyordu. Ancak Carmen'i Carmen yapan, onu eşsiz kılan, yöneticiliğine de eşsiz bir çekicilik katan şey bacaklarıydı. Gerçekten de Carmen'in olağanüstü güzellikte bacakları vardı. Ve –keşke– bu bacaklara eş güzellikte bir yüzü olsaydı, uzun zaman önce bir banka müdürü ya da Kuzeyli zengin plantasyon sahibi onu mücevherle ama daha çok skandal zaferiyle donatıp zengin semte yerleştirir; o da bunları, kişiliğini yitirmeden pekâlâ taşıyabilirdi. Ancak öyle olmadı, Carmen'in yalnızca bacakları vardı ve büyük

olasılıkla yaşamının son günlerine kadar Hôtel Central'ın yönetimini üstlenecekti.

Carmen günün en önemli bölümünü, bir ucu yemek salonuna öteki ucu da açık bir terasa bakan, iki yanında odaların yer aldığı upuzun otel koridorunda gidip gelerek geçirirdi. Bu koridor, yalnızca iki ucu aydınlık bu içi boş tünel, Carmen'in çıplak bacaklarına doğal olarak uygundu. Bu bacakların olağanüstü görünüşü gün boyu bu koridorda belirip dururdu. Ne kadar karşı koysa da hiçbir Hôtel Central müşterisi bu bacakları görmezden gelemezdi, hatta müşterilerden bazıları sürekli bu bacakların baş döndürücü imgesiyle yaşardı. Carmen de diğer özelliklerinden intikam alırcasına, canlı kişiliğine de uygun olarak öyle kısa etekler giyerdi ki dizleri tümüyle görülürdü. Mükemmel, pürüzsüz, yumuşak, esnek ve zarifti dizleri. Sırf bu bacaklar uğruna Carmen'le yatılabilirdi. Onların güzelliği, ustalıkla eğilip bükülüşü, yürüyüşü, duruşu, hareket ediş biçimi uğruna. Ki böyle oluyordu zaten. Bacakları ve onları bu denli ikna edici bir şekilde kullanması sayesinde Carmen'in zengin semte gidip sevgili aramayı gereksiz bulacak kadar yeterli sayıda sevgilisi vardı. Böyle gerçek bacaklara sahip olmanın getirdiği zarafet öyle gerçek, öyle somuttu ki sevgililerinin tümü otelin sadık birer müşterisi oluyor, hatta bazıları Pasifik'te iki yıl boyunca yolculuk ettikten sonra hep Hôtel Central'a dönüyordu. Otel esenlikli bir yer olmuştu. Carmen'in yaşam felsefesi acıya dönük değildi, fazla direnmeden yazgısını kabullendiği söylenebilirdi ve keyfini kaçıracak her tür duruma karşı canla başla kendini koruyordu. Dostlarının bitmek bilmez ziyaretlerinden doğmuş, gerçek bir fahişenin kızıydı; kazançla duyguyu karıştırmayan, özgürlüğüne çılgınca düşkün biriydi. Yine de tercihleri, dostlukları ve kuşkusuz aşkları olmasına engel değildi bu, ancak aşkta da rastlantısal olanı yeğlerdi.

Carmen, anneye bir dostluk ve saygı beslerdi. Kente her gelişinde ona ırmağa bakan, sakin bir oda ayırır ve tramvaya bakan tarafın oda parasını alırdı. Bir kez de, bundan iki yıl önce, bedavaya olmasa da soylu bir coşkuyla Joseph'i bakirliğinden kurtarmıştı. O zamandan beri Joseph her kente indiğinde, geceler boyu üst üste onunla kalırdı. Böyle durumlarda ondan yalnızca oda ücreti alma nezaketi gösterir ve böylece cömertliğini onunlayken aldığı zevkle gizlerdi.

Anne bu kez doğal olarak, Carmen'e elması satma görevi verdi. Oraya geldiğinin akşamı gidip Carmen'i buldu ve ona, elması Hôtel Central'dan bir müşteriye satıp satamayacağını sordu. Carmen annenin elinde böylesi değerli bir yüzüğü görünce şaşırdı.

"Mösyö Jo adında biri," dedi anne gururla, onu Suzanne'a verdi. "Onunla evlenmek istiyordu ama Suzanne istemedi çünkü Joseph adamdan hoşlanmıyor."

Carmen onların yalnızca elması satma amacıyla kente indiklerini anladı hemen. Annenin isteğinin önemini kavradı ve ona yardımcı oldu. Otel müşterilerinin genellikle bu değerde bir yüzük için pek uygun olmadığını, ancak yine de onlara göstermeye çalışacağını söyledi. Hemen ertesi gün birkaçıyla konuştu. Bir de oteldeki bürosuna, masasının üzerine, iyice görülecek bir yere şu ilanı astı: "Satılık muhteşem elmas. Özel bir fırsat. Başvurular büroya."

Ancak sonraki günlerde ilanı umursayan olmadı. Carmen umutlu olduğunu, ilana artık gerek olmadığını, aktarma için limana inen deniz subaylarının çılgınlıklar yapabileceğini söyledi. Bir yandan da onu bir mücevherciye ya da elmasçıya da satmaya çalışmasını ve gündüzleri elmasla onun ilgilenmesini, otelde satılma olasılığını da yitirmemek amacıyla akşamları onu buraya getirmesini önerdi.

Oysa bu plan üç günün sonunda hiçbir sonuca varmadı.

Mösyö Jo'nun ipek kâğıda sardığı yüzüğü çantasına koyan anne, onu Mösyö Jo'nun dediği fiyata, yirmi bin franga satmaya çalışmak üzere kent sokaklarını arşınlamaya başladı. Ancak ilk gittiği elmasçı on bin frank önerdi. Elmasın bir kusuru, bir *crapaud*'su[1] olduğunu, bunun da elmasın değerini önemli ölçüde azalttığını söyledi. Anne başta, elmasçının sözünü ettiği bu sözde *crapaud*'ya inanmadı. Yirmi bin frank istiyordu. Ancak ikinci elmasçıya gidip de aynı *crapaud*'dan söz edildiğini duyunca kuşkulanmaya başladı. Elmasların içinde yolunu şaşırmış *crapaud*'lar olabileceğini hiç duymamıştı. Nedeni de basitti: *Crapaud*'lu ya da *crapaud*'suz, onun hiç elması olmamıştı. Yine *crapaud*'dan söz eden dördüncü elmasçıdan sonra, Mösyö Jo'nun kişiliği ve böyle imalı bir isim taşıyan kusur arasında bağlantı kurmaya başladı. Üç günlük girişimlerin sonunda, bu bağlantıyı bulanık da olsa adlandırmaya başladı.

"Beni şaşırtmıyor bu," dedi, "beklemeliydik böyle bir şeyi."

1. Elmas madeninin üzerinde karbon izleri vardır. İçinde iz olmayan elmas madeni bulmak zordur ve iz bulunmayan elmasların fiyatları çok yüksektir. Fransızlar bu izlere, kurbağaya benzediği için Fransızca *crapaud* derler. (Y.N)

Ve bir süre sonra bu bağlantı öyle derin bir anlam kazandı ki, Mösyö Jo'dan söz ettiğinde onun adını unuttuğu, yerine elmasın kusuruyla aynı adı kullandığı oluyordu.

"Bu kurbağadan daha ilk günden kuşkulanmalıydım, onu ilk kez Ram'da gördüğümde."

Aldatıcı ışıltıları olan elmas, milyonları insanın gözünü boyayabilen bir adamın elmasıydı, açıkça elde edilebileceği sanılan milyonlara sahip bir adamın. Anne, sanki Mösyö Jo onları çalmışçasına güçlü bir tiksinti duygusuna kapılmıştı.

"Kurbağaya kurbağa," diyordu, "aynı değerdeler." Ona göre ikisi de aynı iğrençlikteydi.

Öte yandan yirmi bin frank istiyordu, "bir kuruş aşağı değil." Gözü dönmüştü. Durmadan, kıyasıya uğraşıyordu ve bu tuhaf gözü dönmüşlüğü, başarısızlıklarının sayısıyla aynı oranda artıyordu. Elmasa biçilen değer düştükçe, yirmi binde diretiyordu. Beş gün boyunca elmasçıdan elmasçıya dolaştı durdu. Önce beyazlara gitti. Olabildiğince doğal bir havayla dükkâna giriyor ve bundan böyle onun için önemi kalmayan bu aile mücevherinden kurtulmak istediğini anlatıyordu. Görmek istiyorlardı, o da yüzüğü çıkarıyordu, lupu alıyorlardı, elması inceliyorlardı ve *crapaud*'yu görüyorlardı. Sekiz bin frank veriyorlardı. On bir bin frank veriyorlardı. Sonra altı bin... Elması yeniden çantasına koyuyor, hızla dükkândan çıkıyor ve B12'de Joseph'le kendisini bekleyen Suzanne'ı paylıyordu. Suzanne sanki bilerek, Mösyö Jo'nun sunduğu üç elmastan en "kötü" olanı düşünmeden alıvermişti.

Ama annenin gözü dönmüştü. Kötü ya da iyi, yirmi bin frank istiyordu.

Bütün beyaz elmasçıları ve mücevhercileri dolaştıktan sonra ötekileri, beyaz olmayanları, sarı ya da siyah ırktan olanları bulmaya gitti. Bunlar da sekiz bin frank-

tan yüksek bir fiyat vermiyorlardı. Ötekilerden sayıca daha çok olduklarından hepsini gezmek daha fazla zamanını aldı. Düş kırıklığı giderek artsa da istekleri hep aynıydı. Ne pahasına olursa olsun yirmi bin frangı olmasını istiyordu.

Beyaz olsun olmasın, kentin tüm elmasçılarını dolaştıktan sonra belki de taktiğinin yanlış olduğunu düşündü. Bunun üzerine bir akşam Suzanne'a, bu işi halletmenin tek yolunun Mösyö Jo'yu bulması olduğunu söyledi. Bu tasarısını yalnızca kızına açtı. Ne kadar zeki olsa Joseph'in de kendine özgü bir budalalığı olduğunu ve her şeyi anlayamayacağından ona her şeyi söylememek gerektiğini düşünüyordu. Becerikli davranmak gerekiyordu, Mösyö Jo'yu yeniden aradıklarını ve eski ilişkilerini düzeltmek istediklerini hissettirmemeliydiler. Acele etmemek lazımdı. Bu ilişkiyi yeniden canlandırmak, onda ödüllendirici bir istek uyandırana kadar ilişkiyi kotarmak... Önemli olan buydu, onu şaşkına çevirmek, yeniden umutsuzluğa kapılıp öteki iki elması, hatta birini, ona bırakmasını sağlayacak biçimde aklını bulandırmak.

Suzanne, Mösyö Jo'yla karşılaşırsa onunla yeniden görüşmeye söz verdi ancak onu aramayacaktı. Anne işin bu yanını üstlendi. Ancak kentte Mösyö Jo'yu nasıl bulacaktı? Haklı olarak adresini vermemişti. Anne uğramayı unuttuğu elmasçıları dolaşırken bir yandan da onu aramaya koyuldu. Âşık bir genç kız gibi, aynı istek ve tutkuyla onu sinema çıkışlarında bekledi, kafelerin teraslarını, sokakları, lüks mağazaları, otelleri araştırdı.

Suzanne ve Joseph elmasçılara yaptığı bitmek tükenmek bilmeyen ziyaretlerinde anneye eşlik ettiler. Ancak onların bu gayreti, *crapaud* meselesine direnemedi. İki günün sonunda Joseph, bu koşuşturmaların son derece boş olduğunu açıklayarak kendi başına çekti gitti, tabii ki B12'siyle. Anne bunu kabullenmek zorunda kaldı. Anne, Joseph'in kentte kaldığı süreyi yeterince değerlendirmemiş olmaktan ötürü sonradan duyacağı pişmanlığın, şimdi tek başına, yürüyerek ya da tramvayla, elmasçıların şeytansı öngörülerini göğüslerken yaşadığı üzüntüye oranla çok daha büyük olacağını, deneyimlerine dayanarak biliyordu. Kaldı ki, sonradan anne Mösyö Jo'yu aramaya karar verdiğinde Joseph'in yokluğunu umulmadık bir fırsat olarak gördü. Daha sonra kendisi de Mösyö Jo'yu aramayı bırakınca bu yokluk onu tümden umutsuzluğa sürükledi ve bentlerin yıkılmasından sonra yaptığı gibi, yatıp bütün gün uyumasına yol açtı.

Birkaç gün boyunca Joseph her akşam Carmen'e geldi ve her sabah az da olsa anne onu görebildi. Ancak bir süre sonra Joseph bir daha geri dönmedi ve kente yaptıkları yolculuğun en önemli olayı bu oldu. Joseph B12'yle tümden ortadan kayboldu. Otelde kalmaya gelen bazı müşterilere tabaklanmış birkaç deri sattıktan sonra, ya-

nında yalnızca bu parayla ortadan kayboldu. Carmen bunu anneden gizlemeyi başardı, anne kendini elmasçılara başvurmaya ve Mösyö Jo'yu aramaya öyle kaptırmıştı ki Joseph'i her sabah görmemek onun için önemli değildi ve her akşamüstü kendisi dışarıdayken, onu gördüğünü söyleyen Suzanne'la Carmen'e inanıyordu.

Her mücevherci çıkışına azarlanmaktan bıktığı günden başlayarak Suzanne kendini doğallıkla Carmen'in ellerine bıraktı. O da Joseph'in öyle erken geri dönmeyeceğinden emin olunca, annenin umut kırıcı gözü dönmüşlüğünden kızı kurtarmak için tutkuyla, hatta gözüpeklikle Suzanne'ın bakımını üstlendi. Sanki gerçekten de hepsi Carmen'den katiyetle aynı özveriyi bekliyordu, kızı kendi odasında yatırmak da buna dahildi. Carmen, Joseph'i keşfettikten sonra böylece Suzanne'ı keşfetti ve kentte kaldıkları sürece, kendi deyimiyle "aydınlatma"ya çalıştığı Suzanne oldu.

Suzanne'ın çok talihsiz olduğunu düşündüğü yazgısını ona anlattı ve acı sözlerle onu buna inandırmaya çalıştı. Annenin saplantısının, yalnız kalmak ve rahat rahat ölmek için en kısa yoldan onu evlendirmek olduğunu söylüyordu. Bu bir çözüm değildi. Suzanne gibi budalalık çağındayken bu bir çözüm değildi. "Oysa," diyordu Carmen, "hepimiz başlarda budalayızdır." Bu ancak Suzanne hem zengin hem de aptal birisiyle evlenirse bir çözüm olabilirdi, öyle birisi olmalıydı ki ileride kendisinden kurtulmasını sağlayacak maddi olanakları Suzanne'a vermeliydi. Joseph ona Mösyö Jo'dan söz etmişti, o da bu işin yürümemiş olmasına biraz üzülmüştü çünkü Mösyö Jo bu türün ideal bir örneği gibi duruyordu. "Onu üç ayın sonunda aldatırdın, sonra da kendi kendine yürürdü..." Ancak Mösyö Jo, daha ziyade Mösyö Jo'nun babası, buna göz yummamıştı. Carmen burada, kentte bile bir koca bulmanın, Mösyö Jo gibi ideal türden bir

koca bulmanın güçlüğünü ona anlatmıştı. On yedi yaşında aşk evlilikleri söz konusu bile olamazdı. "Sana üç yılda üç çocuk doğurtacak köşedeki gümrükçüyle aşk evliliği... Hayır." Suzanne şimdiye kadar annenin yanında büyük bir uysallık örneği vermişti.

İşte önemli olan buydu: Her şeyden önce anneden kurtulması gerekiyordu çünkü o, doğru olduğuna inandığı silahlar dışında, başka silahlarla da özgürlük ve onur kazanılabileceğini anlayamazdı. Carmen anneyi, bentlerin ve arazinin öyküsünü iyi biliyordu. Carmen'in gözünde yakıp yıkan bir canavardı anne. Ovadaki yüzlerce köylünün huzurunu altüst etmişti. Hatta Pasifik'i dize getirmek istemişti. Joseph'le Suzanne'ın ona dikkat etmesi gerekiyordu. Annenin başına öyle çok talihsizlik gelmişti ki sonunda güçlü bir çekiciliği olan bir canavara dönüşmüştü ve yaşadığı talihsizlikler yüzünden onu avutmak isterken, çocuklar da onu asla bırakmama, onun isteklerine boyun eğme, onun pençesinde yutulup gitme tehlikesini göze alıyorlardı.

Bir kızın annesini bırakması için tek yol vardı.

Annesi hakkında bunları duymak Suzanne'ın canını sıksa da sonuçta söyledikleri doğruydu. Özellikle bentlerden beri anne tehlikeliydi. Bunun dışında, ona gereken köşedeki gümrükçü değildi kuşkusuz, ancak Mösyö Jo da değildi. Bu konuda Carmen işi basitleştiriyordu.

Carmen onun saçını yaptı, onu giydirdi, ona para verdi. İlk karşılaştığı adama kendini kaptırmamasını da öğütleyerek kentte gezinmesini önerdi. Suzanne, Carmen'in giysilerini ve parasını kabul etti.

Böylece Suzanne'ın ilk kez zengin semtte dolaşmaya çıkması biraz da Carmen'in öğüdüyle gerçekleşti.

O günün yaşamının en önemli günü olacağını, on yedi yaşında ilk kez, yalnız başına, büyük bir sömürge kentini keşfe çıkacağı gün olacağını düşünmemişti. Burada sıkı bir düzen bulunduğunu, birbirinden son derece farklı sınıflardan birine ait olmadıkça, insanın kendini yitireceğini bilmiyordu.

Suzanne doğal bir tavırla yürümeye çalışıyordu. Saat beşti. Hava hâlâ sıcaktı fakat öğleden sonranın ağırlığı geçmişti. Yollar yavaş yavaş öğle uykusuyla dinlenmiş ve akşam duşuyla serinlemiş beyazlarla doluyordu. Ona bakıyorlardı. Onun yaşında hiçbir beyaz genç kız, zengin semtin sokaklarında yalnız başına yürümezdi. Yolda karşılaşılan kızlarsa grup halinde, spor giysileriyle geçip gidiyorlardı. Bazılarının kollarının altında bir tenis raketi vardı. Dönüp ona bakıyorlardı. İnsanlar dönüp ona bakıyorlardı. Dönüp bakarken gülümsüyorlardı. "Kaldırımlarımızda yolunu şaşırmış bu zavallı da nereden çıktı?" Kadınlar bile nadiren yalnızdı. Grup halinde yürüyorlardı. Suzanne onlarla karşılaşıyordu. Amerikan sigarası ve paranın taze kokusu grupların hepsini sarmalıyordu. Suzanne tüm kadınları güzel buluyordu; yazlık şıklıkları

onlar gibi olmayan herkes için bir aşağılamaydı. Özellikle kraliçeler gibi yürüyorlardı, konuşuyorlar, olağanüstü bir yaşamın rahatlığını yansıtan genel tavırlarıyla mutlak bir uyum içinde el hareketleri yapıyorlardı. Suzanne tramvay hattından zengin semtin merkezine ilerledikçe, önce fark edilmez biçimde olan şey sonradan açığa çıktı ve kent merkezine yaklaştıkça artarak bağışlanmaz bir gerçeklik oluverdi: Gülünçtü Suzanne ve bu görülüyordu. Carmen yanılıyordu. Bu sokaklarda, bu kaldırımlarda, bu soylu ve kral çocukları arasında yürümek herkesin harcı değildi. Herkes aynı rahatlıkta hareket edemiyordu. İyi bildikleri bir dekor içinde ve benzerleri arasında, belli bir amaca doğru yürür gibi bir havaları vardı onların. Suzanne'ınsa hiçbir amacı, hiçbir benzeri yoktu ve bu tiyatro sahnesinde hiç bulunmamıştı.

Boşu boşuna başka şeyler düşünmeye çalıştı.

Hep onu fark ediyorlardı.

Onlar fark ettikçe Suzanne kepaze göründüğünü düşünüyor, tam bir çirkinlik ve budalalık örneği olduğu inancına kapılıyordu. Bir kişinin onu fark etmesi yetmişti, hemen ardından herkes ona bakmaya başlamıştı. Şimdi karşılaştığı herkes haberi almış gibiydi, tüm kent bundan haberdardı ve onun elinden bir şey gelmiyordu. Yapacağı tek şey, üzerine dikilmiş bu bakışlar ve onlara eklenen yeni bakışlarla kuşatılmış biçimde, giderek büyüyen, yanından geçen ve arkasından onu lekeleyen kahkahaların karşısında yoluna devam etmekti. Bu durum onu öldürmezdi ama ölmeyi ve kaldırımın kıyısındaki suyolunun içine ölerek düşmeyi, akıp gitmeyi yeğlerdi. Utancı sürekli artıyordu. Kendinden nefret ediyordu, her şeyden nefret ediyordu, kendinden kaçıyordu, her şeyden kaçmak, her şeyden kurtulmak istiyordu. Carmen'in ona ödünç verdiği iri mavi çiçekli giysiden, fazla kısa, fazla dar şu Hôtel Central giysisinden, şu hasır şapkadan kur-

tulmak istiyordu, kimse böylesini takmıyordu. Kimsenin saçı onunki gibi değildi. Fakat sorun bunlar değildi. Kendisiydi, tepeden tırnağa kendisiydi iğrenç olan. Gözleri yüzünden, nereye atmalı onları? Şu çöp gibi çırpı kolları yüzünden, şu densiz yüreği, şu beceriksiz bacakları yüzünden. Ya şu el çantasını kim yanında gezdirir, onun eski çantası, şu benim salak annem, ah bir geberse! İçindekilerle birlikte onu kaldırımın kıyısındaki suyoluna atmak istedi. Ancak el çantası oraya atılmazdı. Yoksa herkes koşar, çevresini sarardı. Peki. O halde yavaş yavaş ölmeye bırakacaktı kendini, yanında el çantası, suyolunun içine uzanmış bir halde, böylece onlar da gülmeyi kesmek zorunda kalacaklardı.

Joseph o sıralar, her gece Hôtel Central'a dönüyordu. Zengin semt öyle büyük değildi. Zaten Joseph zengin semtten başka nerede olabilirdi ki? Suzanne kalabalığın içinde onu aramaya başladı. Yüzünden ter akıyordu. Şapkasını çıkardı ve elinde tutmaya başladı. Joseph'i bulamadı ancak ansızın bir sinema girişi buldu, içinde saklanacağı bir sinema. Seans başlamamıştı. Joseph sinemada yoktu. Kimse sinemada yoktu. Mösyö Jo bile yoktu.

Piyano çalmaya başladı. Işıklar söndü. Bu andan sonra Suzanne kendini görünmez, yenilmez hissetti ve mutluluktan ağlamaya başladı. Akşamüstü şu karanlık salon bir vahaydı, yalnızların gecesi, yapay ve eşitsizlikten uzak bir gece, sinemanın eşitlikçi o büyük gecesiydi, gerçek geceden daha gerçek, tüm gerçek gecelerden daha keyifli, daha avutucu, seçilmiş, herkese açık, herkese sunulan gece, tüm yardım kurumlarından ve tüm kiliselerden daha fazla iyilik dağıtan, tüm utançların yatıştığı, tüm umutsuzlukların kaybolduğu ve tüm gençliğin, ergenliğin korkunç kirinden arındığı geceydi.

Genç ve güzel bir kadın. Saray giysisi içinde. Onu

başka bir giysiyle düşünmek olanaksız, üzerindekinden, görülenden başka hiçbir şeyle düşünülemez. Erkekler onun için ölüyor, onun ağına düşüyorlar ve o, kurbanların ortasında yürüyor, mesafeli, umursamaz ve alabildiğine güzel. Ve gün geliyor, kimseyi sevmemenin acısını duyuyor. Tabii ki çok parası var. Yolculuk ediyor. Aşk onu Venedik Karnavalı'nda bekliyor. Adam yakışıklı. Koyu gözleri, siyah saçları, sarı peruğu var, çok soylu. Önceden ne yapmış olurlarsa olsunlar iş tamam, o bu erkek. İşte büyülü olan bu: İzleyici bunu kadından önce biliyor, ona haber vermek istiyor. Bir fırtına gibi geliyor ve tüm gökyüzü kararıyor. Epey gecikmeden sonra, iki mermer sütun arasında birbirlerine sarılıyorlar, kanaldaki sokak lambalarının ışığında gölgeleri oynaşıyor. Bu lambaların böyle şeyleri aydınlatması bir gelenek. Erkek, "Sizi seviyorum," diyor. O da, "Ben de sizi seviyorum," diye yanıt veriyor. Bekleyişle kararan gökyüzü birden aydınlanıyor. Böylesi bir öpücük yıldırım çarpması gibi. Sinema salonuyla perdenin muhteşem buluşması. Onların yerinde olmak isterdi izleyiciler. Ah, hem de nasıl! Bedenleri birbirine dolanıyor. Dudakları bir kâbusun ağırlığıyla birbirine yaklaşıyor. Birbirlerine değecek kadar yaklaşınca, izleyicinin gözleri önünde bedenleri yok oluveriyor. İşte o zaman izleyiciler, bedenlerinden koparılmış bu kafalarla ilgili görülemeyecek şeyler görüyorlar: Karşı karşıya gelmiş dudakların aralanmasını, biraz daha aralanmasını, çenelerin tıpkı ölüm ânındaki gibi çözülmesini, başların ani ve kaçınılmaz bir hareketle kendini bırakmasıyla, dudakların ahtapot vantuzları gibi birbirine kenetlenmesini, birbirini ezmesini, açlıktan başı dönmüşçesine bir yeme isteğiyle, karşılıklı ve bütüncül bir emme ediminde yitip gitmesini görüyorlar. Organların kesinlikle doğrulayamayacağı, olanaksız, saçma bir ideal. Oysa izleyiciler yalnızca bunun başlangıç ânını görmüş olacak, ba-

şarısız sonunu ise hiç bilemeyecekler. Çünkü perde aydınlanıyor ve kefen beyazı bir renge bürünüyor.

Henüz erkendi. Suzanne sinemadan çıktıktan sonra zengin semtin anacaddesini yeniden tırmandı. Film oynarken gece olmuştu ve dışarıdaki sanki sinema salonunun gecesi, filmdeki aşk gecesiydi. Sakinleşmiş ve kendine güveni gelmişti Suzanne'ın. Joseph'i aramaya koyuldu fakat az önceki nedenler yüzünden değil, geri dönmek istemiyordu. Joseph'le karşılaşmayı hiç bu kadar istememişti.

Sinemadan çıktıktan yarım saat sonra onunla karşılaştı. Suzanne yürümekte olduğu ve rıhtıma inen cadde üzerinde B12'yi gördü. Araba çok ağır gidiyordu. Suzanne kaldırımda dikildi ve Joseph'in, ona sesini duyuracak kadar yaklaşmasını bekledi.

Yanında, sıkış tepiş iki kadın oturuyordu. Hemen yanındaki Joseph'e sarılmıştı. Joseph'in hali bir hoştu. Sarhoş ve mutlu görünüyordu.

B12'yle karşılaşacağı esnada kaldırımın kenarına koştu ve, "Joseph!" diye bağırdı. Joseph duymadı. Ona sarılan kadınla konuşuyordu.

Öte yandan yol tıkalıydı ve Joseph çok ağır ilerliyordu.

Suzanne yeniden bağırdı: "Joseph!" Birçok kişi durmuştu. Suzanne arabayı izlemeye çalışarak kaldırım boyunca koşuyordu. Ancak Joseph onu ne duyuyor ne de görüyordu. Suzanne üst üste iki kez ona seslendikten sonra, durmadan bağırmaya başladı: "Joseph, Joseph!"

"Sesimi bu kez de duymazsa onu durdurmak için kendimi arabanın üstüne atarım."

Joseph durdu. Suzanne da durdu ve ona gülümsedi. Sanki uzun zamandır, neredeyse çocukluklarından beri birbirlerini görmemişçesine şaşırmış ve mutlu olmuştu. Joseph kenarda durdu. B12 değişmemişti. Demir tellerle

tutturulmuş kapılar ve Joseph'in bir öfke ânında, üzerindeki ıvır zıvırı söküp attığı paslanmış, çıplak motor kapağı hâlâ aynıydı.

"Ne yapıyorsun burada?" diye sordu Joseph.

"Geziyorum."

"Lanet olsun, çok acayip giyinmişsin."

"Bu elbiseyi Carmen verdi."

"Ne yapıyorsun burada?" dedi yeniden.

Kadınlardan biri Joseph'e bir şeyler sordu, o da, "Kız kardeşim," diye yanıtladı.

İkinci kadın birinciye sordu:

"Kimmiş?"

"Kardeşiymiş," dedi birinci kadın.

İkisi de Suzanne'a biraz çekingen bir nezaketle gülümsüyorlardı. Yüzleri boyalıydı. Biri yeşil, öteki mavi olmak üzere, bedenlerine yapışmış giysileri vardı. Joseph'e sarılmış olan daha gençti. Gülümsediğinde yanda bir dişinin eksik olduğu görülüyordu. İkisi de limandaki genelevlerden geliyor olmalıydı, kim bilir Joseph onları nereden bulmuştu, belki de bir sinema önünde.

Joseph canı sıkkın, arabanın içinde duruyordu. Suzanne, arabaya bin demesini bekliyordu. Ancak Joseph'in buna pek niyeti olmadığı açıktı.

"Ya anne?" diye sordu, yine bir şeyler sormuş olmak için. "Niçin yalnızsın sen?"

"Bilmiyorum."

"Ya elmas?" diye sordu, birdenbire sözcük dağarcığındaki yeni sözcüğü kullanarak.

"Satılmadı," dedi Suzanne.

Joseph'in yanında, dirseğiyle arabaya yaslanmış duruyordu. Binmeye çekiniyordu. Joseph bunun farkındaydı ve canını giderek daha da sıkıyordu bu durum. İki kadın olan bitenin farkında değil gibiydi.

"O zaman hoşça kal," dedi sonunda.

Suzanne birden kolunu arabanın kapısından çekti.

"Güle güle."

Joseph ona baktı, canı sıkılmıştı. Duraksadı.

"Nereye gidiyorsun böyle?"

"Nereye gidiyorsam gidiyorum," dedi Suzanne, "nereye istiyorsam oraya."

Joseph iyice duraksadı. Suzanne uzaklaştı.

"Suzanne!" diye seslendi hafifçe.

Suzanne cevap vermedi. Joseph ikinci kez ona seslenmeden arabayla yavaşça yola koyuldu.

Suzanne, Katedral Meydanı'na kadar cadde boyunca yürüdü. Joseph'ten nefret ediyordu. Şimdi yürürken karşılaştığı bakışların farkına varmıyordu artık, belki de gece olduğundan daha az dikkat çekiyordu. En azından anne geçiverseydi şuradan. Ancak bunu ummanın yararı yoktu. Anne oradan geçmezdi çünkü burası bir gezinti yeriydi. O ise *crapaud*'suyla, elmasıyla kenti dolaşıyor, Mösyö Jo'yu arıyor, Mösyö Jo'yu kovalıyordu. Kentte kaybolmuş, fahişeliğinin farkında olmayan, yaşlı bir fahişeydi bir nevi. Eskiden bankaları dolaşırdı, şimdi elmasçıları. Onu yiyip yutacaklar. Uzun süredir öyle yorgun dönüyordu ki, çoğu kez yemek yemeden, ağlayarak yatıyordu. Gerçekten de ya bankalar ya da elmasçılar yüzünden ölüp gidecek gibiydi. Ancak yine de ayağa kalkabilmiş ve daima o kötü huyuna kavuşarak olanaksızı istemeyi, kendi deyişiyle "hakları"nı istemeyi sürdürmüştü.

Suzanne katedral boyunca uzanan meydanda, bir bankın üzerine oturdu. Hemen dönmek istemiyordu. Anne yine bağıracaktı, ya kendisine ya Joseph'e. Yakında Joseph'in işi bitecek ve basıp gidecekti. Şimdi içinde biraz vicdan azabı vardı ancak bir süre sonra aşkın berbat kabalığıyla, ayaktakımına karışıp unutup gidecekti. Artık Joseph yoktu. Ne demiş olursa olsun, anneyle daha fazla ilgilenmeyecekti ve ölümünü çoktan hazırlamaya başla-

mıştı. O bir yalancıydı. Çok yalancı vardı. Özellikle de Carmen.

Joseph onunla sinemada karşılaşmıştı. Sigara üstüne sigara içiyordu ve yanında ateşi olmadığından Joseph'ten almıştı. O da her seferinde Joseph'e sigara ikram etmişti. Joseph de durmadan sigara içmişti. Çok güzel ve çok pahalı sigaralardı bunlar, sigaraların en pahalısı, şu ünlü 555'lerdendi kuşkusuz. Sinemadan birlikte çıkmışlar ve o zamandan beri birbirlerinden hiç ayrılmamışlardı. En azından Carmen'in, Joseph hakkında anlattıkları özetle böyleydi.

"Öyle bir noktadaydı ki, sigara içmek her şeyini karşılıyordu," diye de ekliyordu.

Joseph'le zengin semtte karşılaştığını ve kendisine her şeyi anlattığını ileri sürüyordu. Ancak Carmen'in doğruyu söyleyip söylemediğini bilmek mümkün müydü? Onun kendi haber kaynakları, tuzakları vardı. Joseph'in nerede olduğunu bile biliyor olmalıydı, ancak söylemiyordu. Ve yedi gün yedi gece boyunca Joseph Hôtel Central'da gözükmedi.

Anne elmasçı ve mücevhercilerle işini neredeyse bitirmişti. Artık yalnızca otel müşterilerine, Carmen'e güveniyordu. Arada sırada, bir anda aklına gelip, çok üstüne düşmediği bir elmasçıya gidiyordu yine, ancak artık tüm gününü kenti dolaşarak geçirmiyordu. Mösyö Jo'yu da aramıyordu artık. Onu çok aramış ve artık ondan bıkmıştı, tıpkı bir sevgiliden bıkar gibi. Joseph döner dönmez, ilk gün gittiği ve ona *crapaud* için on bir bin frank veren elmasçıya gideceğini ve sonra ovaya döneceğini söylüyordu. Şimdi zamanının büyük bir bölümünü Joseph'in dönüşünü beklemekle geçiriyordu. Joseph'in kaybolduğu güne kadarki oda ve konaklama ücretini ödemişti. Sonra artık bir şey ödememeye karar vermişti. Carmen'e artık parası kalmadığını söylüyordu. Carmen'in, Joseph'in ye-

rini çok iyi bildiğine fakat bununla ilgili asla bir şey söylemeyeceğine ilişkin kuşkuları vardı. Böylece Carmen, Joseph'in gönlünce zevkini tatmin etmesine göz yumduğu süre içinde kendisine ödeme yapılamamasını da üstü kapalı bir biçimde kabullenmiş oluyordu. Öte yandan anne günde yalnızca bir öğün yemek yiyordu, bunun sıkılma duygusundan mı yoksa Carmen'e boyun eğdirmek için safça şantaj yapmaya çalışmasından mı kaynaklandığı pek belli değildi. Suzanne ise Carmen'in masasında yemek yiyor ve onun odasında uyuyordu. Anneyi akşam yemeği dışında görmüyordu artık. Aslında anne de gün boyunca uyuyordu. Güç dönemlerde hep böyle uyumuştu. İki yıl önce, bentler yıkıldığında kırk sekiz saat aralıksız uyumuştu. Çocukları onun bu hallerine alışmıştı ve gereğinden fazla dert etmiyorlardı.

Zengin semtteki ilk gezinti girişiminden sonra Suzanne artık Carmen'in öğütlerine harfi harfine uymaz oldu. Her öğleden sonra oraya gitme sebebi, kendini sinemaya atmaktı. Genellikle sabahları otelin bürosunda duruyordu, bazen de Carmen'in yerini aldığı oluyordu. Hôtel Central'da "rezerve edilmiş" altı oda bulunuyordu ve bu odaların çok işi vardı. Bu odaları çoğunlukla deniz subayları ve yeni gelen fahişeler bir saatliğine tutarlardı. Carmen bu konuda izin elde etmişti. Oteli yönetirken en büyük geliri buradan sağlardı. Ancak buranın yönetimini bu nedenle değil, gerçekten sevdiği için istediğini ileri sürerdi. Dediğine göre, şöhreti iyi olan bir otelde canı sıkılırmış.

Fahişeler bazen yazgılarının belli olmasını bekleyerek otelde bir ay kalırlardı. Burada çok iyi muamele görürlerdi. Bazıları, genellikle en gençleri, karşılaştıkları avcılar ya da plantasyon sahipleriyle gider ancak yüksek yaylalara ya da kuş uçmaz kervan geçmez yerlere alışan çok az olurdu ve birkaç ayın sonunda geri dönüp genelev-

lerde yeniden işe başlarlardı. Doğrudan başkentten gelen yeniler dışında, Şanghay'dan, Singapur'dan, Manila'dan, Hong Kong'dan gelenler de vardı. Bunlar iyice serüven düşkünü, en sürtük olanlardı. Pasifik Okyanusu'nun tüm limanlarına düzenli uğrarlar ve hiçbirinde altı aydan fazla kalmazlardı. Bunlar dünyadaki en sıkı esrarkeşlerin ve Pasifik'teki tüm gemi tayfalarının ilk deneyimleriydi.

"Serseridir bunlar," derdi Carmen, "ama onları yeğ tutarım."

Uzun uzadıya anlatmazdı ne demek istediğini. Fahişeleri sevdiğini, kendisinin de bir fahişenin kızı olduğunu söylerdi fakat onları sevme nedeninin salt bu olmadığını, sömürge denen bu koca genelevin en dürüst, en temiz insanları oldukları için onları sevdiğini söylerdi.

Kuşkusuz Carmen oraya gelen tüm fahişelere ne yapıp edip elmasın kendilerine armağan edilmesini sağlamalarını öğütlüyordu. Onlara rezerve edilmiş odaların hepsine bürosundaki ilanın bir eşini asmıştı. Hatta işi annenin durumunu anlatmaya kadar vardırıyordu.

"Ne yaparsınız işte! O, kendisine elmas sunulanlardan değil," diye konuşurdu acı acı.

Anne bu acıyı paylaşıyordu. Yine de otel, annenin elması istediği fiyata satabilme umudu olan tek yerdi. "Burada *crapaud*'yu ortaya çıkaracak büyüteç yok," diyordu Carmen. Elmasın satılması onun da aklını kurcalayıp duruyordu fakat anneninki gibi saplantılı bir biçimde değil. Kaldı ki Carmen hiçbir şeyi saplantıya dönüştürmezdi. Onun tek gerçek saplantısı düzenli olarak, her şeyi bırakmasını ve dışarı çıkmasını sağlayacak yeni erkeklerdi. Çoğunlukla bir gemi geldiği zamanlarda kapılırdı bu saplantıya. Akşam yemeğinden sonra giyinir, boyanır ve ırmak boyunca limana doğru uzanırdı. Otele dönerken bir akşam, şefkatli bir coşkuya kapılıp Suzanne'a şunları söyledi:

"Göreceksin, dışarıdayken iyidirler. Erkekleri kapatmamak gerekir. Sokakta daha iyidirler."

"Nasıl yani, sokakta?" dedi sıkılarak Suzanne.

Carmen gülüyordu.

Carmen'in bürosunda oturmadığı zamanlar, zengin semtin sinemalarında oluyordu Suzanne. Yemekten sonra otelden ayrılıyor ve ilk gördüğü sinemaya giriyordu. Sonra ikinci sinemaya. Kentte beş sinema vardı ve programları sık sık değişiyordu. Carmen sinemanın sevilen bir şey olmasını anlıyor ve Suzanne'a istediği kadar gidebilmesi için para veriyordu. Kendisinin ırmak boyu gezintileriyle Suzanne'ın sinemaları arasında büyük bir fark olmadığını söylüyordu gülümseyerek. Dediğine göre, gerçek sevişme öncesi sinemada sevişilirdi. Sinemanın en büyük değeri, kızları ve erkekleri buna heveslendirmek ve ailelerinden uzaklaşmaları için onları sabırsızlandırmasıydı. Ve her şeyden önce aileden kurtulmak gerekliydi, eğer gerçek bir aileyse bu. Suzanne kuşkusuz Carmen'in öğretilerini tam olarak anlayamıyordu, ancak onun kendisine gösterdiği ilgi gururunu okşuyordu.

Her akşam otele döndüğünde Carmen'e Joseph'i ve elması soruyordu. Joseph geri dönmüyordu. Elmas satılmıyordu. Mösyö Jo ortaya çıkmıyordu. Bilhassa da Joseph geri dönmüyordu. Zaman geçtikçe Suzanne, Joseph'in yaşamında giderek daha az yer tuttuğunu daha iyi anlıyordu, hatta belki de onun için hiç var olmamıştı. Bir daha dönmeme ihtimali vardı. Annenin akıbeti artık önemli bir sorun teşkil etmiyordu, Carmen' in de dediği gibi. Joseph geri gelirse anne yaşayacaktı, gelmezse ölecekti. Joseph'in başına gelen, Carmen'in uzun zaman önce başına gelen kadar önemli değildi ama öyle görünüyordu ki, Carmen bunun izini sonuna kadar taşıyacaktı. Bu, Suzanne'ın da bir gün başına gelecekti kaçınılmaz olarak. Ayak sesleri duyulmaya başlamıştı bile. Her

köşe başı, her sokağın dönemeci, günün her saati, her filmin her görüntüsü, şöyle bir görülen her erkek suratının onu Carmen ile Joseph'e yaklaştırdığını söyleyebilirdi Carmen.

Anne ona zamanını nasıl geçirdiğini hiç sormuyordu. Carmen dışında onunla ilgilenen yoktu. Çoğu kez, sırf bir şeyler konuşmuş olmak için, gördüğü filmleri anlatmasını istiyordu. Ertesi gün için para veriyordu. Suzanne hakkında kaygılanıyordu ve Joseph'in yokluğu uzadıkça onun da merakı artıyordu. Hatta bazen endişeleniyordu. Ne olacaktı Suzanne? Anneyi illa ki bırakması gerektiğini yineliyordu, özellikle de Joseph geri dönmezse.

"Sonuç olarak mutsuzluğu bir tür çekicilik barındırıyor," diye yineliyordu, "çekicilik nasıl unutulursa onun da unutulması gerekir. Onun ölümü ya da bir adam unutturabilir sana bunu sadece."

Suzanne, Carmen'in dik kafalılığını biraz ilkel buluyordu. Zengin semtte artık hiç gezinmediğini söylüyor, bunu ondan saklıyordu. İlk gezintisini ona anlatmamıştı, saklamak istediğinden değil, anlatılacak bir şey olduğunu düşünmemişti. Aslında olanların hiçbiri onu etkilememişti ve Suzanne somut olaylar dışında, başka şeyleri de kendine saklayabileceğini henüz bilmiyordu. Gerisi utanç verici ya da çok değerliydi, ne olursa olsun anlatılması olanaksızdı. Bunlardan habersiz Carmen'in, karşılaşmayı göze aldığı tek insanlığın, göz kamaştırıcı, rahatlatıcı beyazperdenin insanlığı olduğunu bilmeyen Carmen'in konuşmasına izin veriyordu.

Suzanne geri döndüğünde Carmen onu odasına sürüklüyor ve soru yağmuruna tutuyordu. Carmen'in odası onun varlığının zayıf noktasıydı. Yaşamda birçok şeye direnmişti ancak elle kukla resimleri çizilmiş minderlerin altında ezilmiş divanların çekiciliğine, duvarlara asılmış,

eski balolardan kalma soytarı ve kukla kılıklarına, yapay çiçeklere değil. Suzanne burada biraz boğuluyor gibiydi. Yine de burada yatmak annenin odasında yatmaktan iyiydi. Suzanne bu odanın Carmen ile Joseph'in yattıkları oda olduğunu biliyordu. Carmen onun karşısında soyunurken Suzanne'ın aklına hep bu geliyordu. Hem de seferinde yeni bir ayrıntıyla (Carmen'le değil, Joseph'le ilgili bir ayrıntıyla). Carmen uzun boyluydu, düz bir karnı, biraz aşağıya dönük küçük memeleri vardı ve bacakları olağanüstü güzellikteydi. Suzanne her gece ayrıntıları daha da derinleştiriyor ve her gece Joseph'le arasındaki fark daha da belirgin hale geliyordu. Suzanne yalnızca bir kez Carmen'in karşısında soyunmuştu. Carmen ona sarılmıştı. "Badem gibisin." Ve gözyaşını sessizce silmişti. İşte o gece karşılaştığı ilk erkeği kendisine getirmesini istemişti. Suzanne onun istediği her şeye söz verdi. Ancak bir daha asla Carmen'in karşısında soyunmadı.

Akşam yemeği yaklaşırken Suzanne anneyi almaya odasına gidiyordu. Hep aynı şey oluyordu. Anne yatağının üzerine uzanmış, Joseph'i bekliyordu. Hep karanlıkta duruyordu çünkü ışığı yakmak bile istemiyordu. Yanı başında, başucu masasının üstünde elmas vardı. Uyanınca tiksintiyle ona bakıyordu. Dediğine göre, *crapaud*'ya baktıkça içinden ölmek geliyordu. "Talihsizlik bu," diyordu, "istense bile olmaz." Birkaç kez, haplarını fazla kaçırmış ve yatağa işemişti. Suzanne da bir şey görmemek için pencereye gidiyordu.

"Eeee?" diye soruyordu.

"Görmedim onu," diyordu Suzanne.

Ağlamaya başlıyordu. Bir hap daha istiyordu. Suzanne ona hapını veriyor ve pencereye dönüyordu. Kendi kendine, Carmen'in söylediklerini yineliyordu.

"Er geç olacaktı bu."

Bunu bildiğini ancak Joseph'i böyle ansızın yitirme-

nin yine de çok korkunç olduğunu söylüyordu. Elmastan ve –onu aradığı zamanlar– Mösyö Jo'dan tıpkı Joseph'in tonlamasıyla söz ediyordu. Bazen de, "Ah bir geri gelse!" derken, Joseph'ten mi yoksa Mösyö Jo'dan mı söz ettiği anlaşılmıyordu.

Hapların etkisiyle sendeleyerek ayağa kalkıyordu. Akşam yemeği için giyinmesi gerekiyordu. Uzun sürüyordu. Suzanne pencereye karşı oturuyordu. Tramvayın uzaklaşan sesi odaya kadar geliyordu. Ancak buradan Suzanne'ın kente ilişkin gördüğü tek şey, Pasifik'ten gelen büyük yelkenli bulutu ve yarısı liman römorklarıyla kaplı uzun ırmaktı. Carmen onun için endişelenmekte haksızdı. Bu kadar film, bu kadar sevişen insan, bu kadar ayrılık, bu kadar kavuşma, bu kadar öpüşme, bu kadar çözüm, olabildiğince alın yazısı, bu kadar acımasız ancak kaçınılmaz, yazgısal ayrılık izleye izleye Suzanne'ın istediği bir şey vardı: Anneyi terk etmek.

Suzanne'ın Hôtel Central'da tanışacağı tek kişi Kalküta'da bir iplik fabrikası temsilcisiydi.

Sömürgeye uğramıştı ve bir hafta içinde Hindistan'a gidecekti. İş yolculukları iki yıl sürüyordu ve her iş yolculuğunda ancak bir kez bu sömürgeye uğruyordu. Her gelişinde çok genç ve mümkünse bakire bir Fransız kızıyla evlenmeye çalışmış fakat böyle birini bulmayı başaramamıştı.

Carmen, "Birisi var, belki işe yarar," demişti Suzanne'a. "Joseph gelmezse eğer en azından sana bir kapı olur."

Barner kırk yaşlarında, uzun boylu, saçları kırlaşmaya başlamış, tüvit giysili, sakin konuşan, az gülen ve çalım satmayı seven biriydi. Kendi ipliklerinin kalitesini övmek için on beş yıldır dünyadaki tüm dokuma fabrikalarını gezmesi boşuna değildi. Birçok kez dünya turu yapmıştı ve kendine has bir dünyaya görüşü vardı, Kalküta G.M.B. fabrikasının ürettiği pamuk ipliklerine ilişkin düşünceleri gibi.

Carmen ona Suzanne'dan söz etti, o da aynı gün tanışmak istedi. Acelesi vardı. Tanışma merasimi anne yattıktan sonra, geç saatte Carmen'in odasında yapıldı. Suzanne her zamanki gibi, Carmen'in isteğine uydu. Tanışmadan sonra Barner mesleğinden, dünyadaki iplik tica-

retinden ve bu ticaretin karşıladığı inanılmaz tüketimden söz etti. O gecelik hepsi bu kadardı. Ertesi gün, kendi deyimiyle onu daha kapsamlı tanımak üzere, Suzanne'ı dışarı davet etti. Suzanne akşam yemeğinden sonra onunla buluştu.

Barner'in arabasıyla sinemaya gittiler. Çok gurur duyduğu tuhaf bir arabası vardı. Sinemanın önüne geldikten sonra adam Suzanne'ın karşısına dikildi ve ona arabanın olağanüstü özelliklerinin ayrıntılı bir dökümünü yaptı. İki kişilik, kırmızı bir arabaydı, arabanın bagajı büyük bir sandığa dönüştürülmüştü, Barner buraya iplik örneklerini koyuyordu. Çekmeceler, içindeki ipliklerle aynı renkteydi; sarı, mavi, yeşil vb. Bagajı tamamen kaplayan otuz kadar çekmece, içeriden çevrilen bir anahtarla kendiliğinden açılıp kapanıyordu. "Bunun gibi bir araba daha yoktur," diye anlatıyordu Barner ve kendisi, yalnızca kendisiydi arabayı böyle dönüştürmeyi akıl eden. Tam istediği gibi mükemmel olmadığını da ekliyordu: Bazı müşteriler iplikleri inceledikten sonra çekmeceyi şaşırıp iplikleri uygun renkteki çekmeceye koymuyorlardı. Bu gerçekten rahatsız ediciydi fakat buna bir çare bulacaktı. Nasıl yapacağını biliyordu zaten: Çekmecenin dibine düz bir telle makaralar yerleştirecek, bunları da yalnızca kendisi yuvasından çıkarabilecekti. Daima çekmeceleri mükemmelleştirmeye çalıştığını, bunların bir anda kolayca yapılmadığını söylüyordu. "Hiçbir şey bir anda yapılmıyor," diye genelliyordu kasıntılı bir tavırla. Arabanın çevresinde yirmi kişi kadar birikmişti ve Barner açıklamalarından onların da yararlanmaları için yüksek sesle konuşuyordu.

Bu arabayı görmek ve onun araba hakkındaki söylevini duymak her şeyi anlamaya yetiyordu. Bu da bir talihsizlikti. Geriye yapılacak tek şey kalıyordu: Ona *crapaud*'yu yutturmak. Joseph aklından çıkmıyordu Suzanne'ın.

Sinemadan sonra, kent dışında yer alan havuzlu bir dans kulübüne gittiler. Barner oraya duraksamadan girdi, sömürgede kaldığında zamanını, her seferinde yeni bir Hôtel Central çalışanıyla, hep aynı biçimde geçirdiği açıkça anlaşılıyordu.

Küçük bir ormanın içinde, yeşile boyanmış bir bungalovdu burası. Ağaçların tepesinden sallanan kâğıt fenerler yüzünden ortalık gündüz gibi seçiliyordu. Bu dans kulübünü meşhur eden ünlü havuz, bungalov boyunca uzanıyordu. Bir derenin beslediği, kayalı büyük bir süs havuzuydu bu. Derenin akışını havuzun kapağıyla kesmişlerdi. Böylece derinden, zayıf bir akımla sürekli yenilenen su berrak kalıyordu. Üç projektör dikey olarak havuzu aydınlatıyordu. Uzun sualtı otlarıyla örtülü havuzun kenarları ve dibi doğallığını korumuştu. Otların arasından, sualtı çiçekleri gibi göz kamaştırarak parlayan turuncu ve mor çakıllı dibi görünüyordu havuzun. Su öyle duru ve öyle kıpırtısızdı ki kristalin içine dökülmüşçesine, dibi en ince ayrıntısına, en hassas renk ayrımına kadar görülüyordu. Havuz, projektörlerin dışında, bin bir renkli, havada oynaşan, ormanın yeşil göğünde sallanan kâğıt fenerlerle de aydınlatılmıştı. Ortasında yine yeşile boyanmış bir dizi kabin bulunan, biçilmiş büyük çimenlikler çevreliyordu havuzu. Bazen kabinlerden birinin kapısı açılıyor ve çırılçıplak bir kadın ya da erkek bedeni beliriyordu. Bu inanılmaz derecede beyaz ve parlak bedenlerin yanında, ormanın ışıltılı gölgesi sönük kalıyordu. Çıplak beden çimenleri koşarak geçiyor ve pırıl pırıl bir su demeti sıçratarak havuza atlıyordu. Sonra bu su demeti gerisingeriye havuza dökülüyor; mavimsi ve süt kayganlığındaki beden suyun içinde beliriyordu. Dans kulübünün müziği ansızın duruyordu ve beden yüzerken ışıklar sönüyordu. Bazen en gözüpek olanlar havuza dalıyor ve dipteki uzun otların arasında dolanarak onla-

rın görkemli durağanlığını bozuyorlar ve ürpererek, ağır ağır suyun altında yüzerek kendilerini kaybediyorlardı. Sonra beden pırıl pırıl hava kabarcıklarının görkemli burgacından su yüzeyine çıkıyordu.

Dans salonunun balkonlarına dirseklerini dayamış erkekler ve kadınlar sessizce izliyorlardı. Havuza girmek serbest olsa da böyle ortaya çıkmayı az kişi göze alıyordu. Yüzücü ortadan kaybolduktan sonra ışıklar yanıyor ve orkestra çalmaya devam ediyordu.

"Milyonerlerin eğlencesi," dedi John Barner.

Suzanne onun karşısına oturdu. Sömürgenin tüm ünlü kan emicileri, pirinç, kauçuk, banka, tefeci vampirleriyle doluydu çevreleri; ya masalarındaydılar ya da dans ediyorlardı.

"Ben içki içmem," dedi Barner, "siz belki bir içki alırsınız."

"Bir konyak alırım," dedi Suzanne.

Onun sinirine dokunmak istiyordu ama yine de gülümsedi. Kuşkusuz şimdi başkasıyla olmak isterdi, zorla gülümsemeyeceği birisiyle. Hele şimdi Joseph gitmişken, anne de ölmeyi istiyorken, gerçekten sıkıntı her gün kendini daha çok duyuruyordu.

"Anneniz rahatsız mı?" dedi Barner, bir şey sormuş olmak için.

"Kardeşimi bekliyor," dedi, "onu hasta ediyor bu."

Suzanne, Carmen'in Barner'a bir şeyler söylediğini sanmıştı.

"Nerede olduğunu bilmiyoruz, herhalde bir kadınla tanıştı."

"Yoo," diye kızdı Barner, "bu bir neden değil. Ben asla annemi bırakmazdım. Annem gerçekten bir azizedir."

Annesinin azizeliği içini titretiyordu.

"Benim annem değil," dedi Suzanne. "Abimin yerinde ben olsaydım aynı şeyi yapardım."

Suzanne fırsatı yeniden yakaladı.

"Annenizin bir azize olduğuna inanıyorsanız, ona bunu kanıtlamanız gerek."

"Ona kanıtlamak mı?" diye şaşırdı Barner. "Ona bunu kanıtlıyorum. Sanırım annemi hiç ihmal etmediğimi söyleyebilirim."

"Ona güzel bir armağan almalısınız, o zaman içiniz rahat eder."

"Anlamıyorum," dedi Barner, daima aynı şaşkınlıkla. "Nasıl içim rahat edecekmiş?"

"Ona güzel bir yüzük hediye etseniz, bir daha bir şey almanıza gerek kalmazdı."

"Bir yüzük mü? Niçin bir yüzük?"

"Lafın gelişi bir yüzük dedim."

"Annem mücevher sevmez," dedi Barner, "çok sade biridir o. Güney İngiliz bölgesinde her yıl ona küçük bir arazi alıyorum, onun en çok hoşuna giden bu."

"Ben elmasları yeğlerdim," dedi Suzanne. "Araziler çoğu kez boktan çamur kaplı."

"Aa, bu nasıl bir dil böyle?" deyiverdi Barner.

"Fransızca," dedi Suzanne. "Dans etmek istiyorum."

Barner, Suzanne'ı dansa kaldırdı. Çok düzgün dans ediyordu. Suzanne ondan hayli kısaydı ve dans ederken gözleri onun ağız hizasına geliyordu.

"Fransız kızları her şeyde en mükemmel ve en berbattır," diye söze başladı Barner.

Ağzı Fransız kızın gözleri ve saçlarıyla aynı hizada olmasına karşın, dudakları saçlarına bile değmedi.

"Gençken evlenince, onları en sadık dost, en güvenilir yoldaş yapabilirsiniz," diye sözlerini sürdürdü.

Bir hafta içinde yine iki yıllığına gidecekti ve acelesi vardı. Kesin olarak istediği, yanına hiçbir erkek yaklaşmamış, on sekiz yaşında bir genç kızdı. Erkeklerle yakınlaşmış kızlara karşı bir önyargısı olduğundan değil, "Onlar da

gerekli," diyordu ancak deneyimleri ona bu ilk gruptakilerin daha iyi ve daha çabuk eğitildiğini göstermişti.

"Tüm yaşamım boyunca on sekiz yaşındaki bu genç kızı, bu ideali aradım. Büyülü bir yaş, on sekiz. O yaştakileri biçimlendirebilir, hoş birer biblo yapabilirsiniz."

Joseph olsa şöyle derdi: "Böyle biblolar kıçımı yesin, bütün genç kızların canı cehenneme."

"Benim," dedi Suzanne, "benim tarzım daha çok Carmen'inki gibi."

"Aaa!" dedi Barner.

Kuşkusuz Carmen'le yatmaya çalışmıştı ancak Carmen bu tipten hoşlanmazdı. Yine de onu Suzanne'a yutturmaya çalışıyordu.

"Carmen gibi, ama daha iyisi," dedi Suzanne.

"Anlamıyorsunuz," dedi Barner, "Carmen gibi bir kadınla evlenilmez."

Saflık yüklü bir şefkatle gülümsedi.

"Kim olduğuna bağlı," dedi Suzanne, "herkes yapamaz."

Arabaya binip otelin önüne geldiklerinde, Barner o türden birçok örneğe dediği gibi:

"Bunca zamandır aradığım o genç kız siz olmak ister misiniz?"

"Annemle konuşmam gerek," dedi Suzanne, "ancak sizi uyarıyorum, benim tarzım daha çok Carmen'inki olacaktır."

Hemen ertesi gün, akşam yemekten sonra Barner'in anneyle görüşmesi konusunda anlaştılar.

"Ben bu fabrikanın en büyük ve en tanınmış temsilcilerinden biriyim," dedi Barner.

Anne, ona pek de ilgilenmeden baktı.

"Başarılı olduğunuz için talihlisiniz," dedi, "bunları herkes söyleyemez. İplik satıyorsunuz, değil mi?"

"Önemsiz bir şey gibi görünüyor ama çok önemli bir endüstri bu. Dünyada akıl almaz miktarda iplik tüketiliyor ve yine akıl almaz miktarda satılıyor."

Anne kuşkuluydu. Böyle bir endüstri sayesinde çok rahat yaşanacağı hiç aklına gelmemişti açıkçası. Barner ona büyümeye başladığını iddia ettiği servetinden söz etmeye başlamıştı. Her yıl Güney İngiliz bölgesinde toprak alıyor ve ileride oraya çekilmeyi tasarlıyordu. Anne dalgın dalgın dinliyordu. Barner'in sözlerinden kuşku duyduğundan değil, Güney İngiliz bölgesinde bir yatırımı anlamlı bulmuyordu. Orası çok uzaktı. Yine de "yatırım" sözcüğüyle birlikte gözlerinden sanki elmasın pırıltısı geçiverdi ancak bu çok kısa sürdü, yerinden kalkmadı. Yorgun ve dalgın bir hali vardı. Oysa önemli bir olaydı bu. Sonuçta, gerçekten ilk kez Suzanne'ı ondan istiyorlardı. Barner'i dinlemek için gözle görülür bir çaba gösteriyordu fakat aslında aklı uzaklarda, Joseph'teydi.

"Uzun zamandır böyle arıyor musunuz?" diye sordu.

"Yıllardır," dedi Barner, "görüyorum ki Carmen size benden söz etmiş. Beklemeyi bilenin her şey ayağına gelir, siz Fransızların dediği gibi."

"İyi konuşuyorsunuz Fransızcayı," dedi anne.

Böylelikle iki kişi oldular, diye düşündü Suzanne.

İki budala. Geri kalan her şey gibi, yine talihsizlik.

"Yorucu olmalı bu," dedi anne dalgınlık içinde. "Ben yıllarca bekledim ama hiç yararını görmedim. Hâlâ bekliyorum, hiç bitmiyor."

"Ben sevmiyorum beklemeyi," dedi Suzanne, "Joseph'in dediği gibi, sabır sonunda hasta ediyor beni."

Barner hafifçe irkildi. Anne yalnızca Joseph'in adını algıladı.

"Belki de öldü," dedi kısık sesle, "aslında niye ölmesin ki..."

"Böyle beklemek kararınızı kolaylaştırıyordur," dedi Suzanne.

"Tam tersine, daha da güçleştiriyor," dedi Barner pohpohlayıcı bir tonla.

"Bir tramvayın altında," dedi anne kısık sesle. "İçimden bir ses, bir tramvayın altında kaldığını söylüyor."

"Öyle mi diyorsun," dedi Suzanne, "sana söyleyeceğim tek şey onun bir tramvayın altında kalmadığıdır."

Barner bir an kendinden söz etmeyi kesti. Bu ilgisizliğe alınmadı. Joseph'ten ve onun kaçamağından söz edildiğini anlıyor ve gülümsemesiyle bu tür serüvenler konusunda belli bir deneyimi olduğunu gösteriyordu.

"Onun bir tramvayın altında olmadığı gibi, senden daha mutlu olduğunu da söyleyebilirim," dedi Suzanne, "dert etme, senden bin kez daha mutludur şimdi."

Anne, sık sık odasının penceresinden B12'nin gelmesini beklerken yaptığı gibi, gözlerini merkezin çevresinde dönen tramvay hattıyla Batı Caddesi'ne dikmişti.

"Bunlara delikanlı kaçamağı denir," dedi Barner belirgin bir sesle. Geniş bir gülümsemeyle ekledi: "Bu yollardan geçmek iyidir ancak çıkmak daha iyidir."

Bardağıyla oynuyordu. Narin ve bakımlı elleri Mösyö Jo'nunkileri anımsatıyordu. O da bir şövalye yüzük takmıştı, ancak elması yoktu. Yüzüğü süsleyen yalnızca adının baş harfleriydi: Bir B'nin içine sarmaş dolaş girmiş bir J.

"Joseph'in bu işleri hiç bitmeyecek," dedi Suzanne.

"Sanıyorum o haklı," dedi anne.

"Yaşam onu uslandıracaktır," dedi Barner biraz kibirle. "Bir bilse, yaşam Joseph gibilere neler hazırlar."

Suzanne, Mösyö Jo'nun memelerini ellemeye çalışan ellerini anımsadı. Memelerimin üzerinde Barner'in ellerinin olması da aynı şey. Aynı tarz eller.

"Yaşam hiçbir şeye karışmayacak," dedi Suzanne, "Joseph herhangi biri değil."

Barner şaşırmış gibi durmuyordu. Düşüncesinde kararlıydı.

"İnanın bana, kadınları mutlu edenler bu tür erkekler değildir."

Anne bir şeyi anımsadı.

"Peki," dedi, "kızımla evlenmek mi istiyorsunuz?"

Suzanne'a döndü dalgınca, aynı zamanda da incelikle gülümsedi. Barner hafifçe kızardı.

"Doğru. Bu beni çok mutlu ederdi."

Joseph. Joseph burada olsaydı, "Suzanne onunla yatmayacak," derdi. Carmen'in dediğine göre, beni götürmek için otuz bin frank önermiş, elmasın on bin fazlası. Joseph, "Bu bir neden değil," derdi.

"İplik mi satıyorsunuz?" dedi anne.

Barner şaşırdı. Üçüncü kez aynı şeyi söylüyordu.

"Yani Kalküta'da bir iplik fabrikasının temsilciliğini yapıyorum," dedi sabırla. "Bu fabrika adına, dünyanın her yerinden büyük siparişler alıyorum."

Anne gözünü tramvay hattından ayırmadan düşündü.

"Onu size verir miyim, vermez miyim bilmiyorum. İlginç, bir fikrim yok."

"Tuhaf bir iş," diye fısıldadı Suzanne.

Bunu duyan fakat Suzanne'ın "yaramazlığı"nı da hesaba katan Barner, "Çoğunlukla epey rahatım. İşim hep yöneticilerle. Bu aşamada her şeyin kâğıt üzerinde halledildiğini anlıyorsunuz. Böylece kendime çok zaman kalıyor," dedi.

Suzanne, böylece başkasıyla kaçacak zamanım da olmayacak diye düşündü. Carmen'in dediği çıkış kapısı yok.

Anne tuhaf bir ses tonuyla yine, "Fransızcayı çok iyi konuşuyorsunuz," dedi.

Barner hoşnutlukla gülümsedi.

"Her gittiğiniz yere o da gidecek mi?" diye sözünü sürdürdü anne.

Barner gençliğe özgü yüzsüzlük adına elinde ne kaldıysa onun desteğiyle:

"G.M.B. Şirketi, çalışanlarının eşleriyle birlikte ulaşımını sağlamakla yükümlüdür... çocuklar da buna dahil."

Barner'le birlikte olmanın nasıl bir şey olduğu pek anlaşılmıyordu. Böyle düşünüyor olmalıydı anne, bir sürelik sessizlikten sonra birdenbire, "Aslında ne buna karşıyım ne de rıza gösteriyorum. İşte ilginç olan da bu," dedi.

Cesaretini kolay kaybetmeyen Barner, "Bazı şeyler insanın en aklına gelmeyen zamanlarda olur," dedi.

"Onun demek istediği bu değil," dedi Suzanne.

Anne utanıp sıkılmadan uzun uzun esnedi. Sürekli dağılan dikkatini toplamaya çalışmaktan bıkmıştı.

"En iyisi bunu bu gece düşüneyim."

Yalnız kaldıklarında, "Onunla ilgili bir fikrin var mı?" diye sordu anne.

"Bir avcıyı yeğlerim," dedi Suzanne.

Anne cevap vermedi.

"Temelli gitmiş olurdum," dedi Suzanne.

Anne sorunun bu yönüne dikkat etmemişti.

"Temelli mi?"

"Üç yıllığına."

Anne yeniden düşündü.

"Eğer Joseph geri gelmezse, yine de en iyisi bu olur. Tuhaf bir meslek ama ya Joseph geri gelmezse?"

Anne sabit gözlerle, açık pencereden seçilen dörtgen siyah gökyüzü parçasını görmeden bakıyordu. Suzanne biliyordu, hep aynı şeydi. Bana kalacak bu kız, diye düşünüyordu anne, hiç bitmeyecek bu. Otuz bin frangı değil, ölümünü düşünüyordu.

"Joseph dönecek!" diye bağırdı Suzanne, "Er geç geri gelecek!"

"Kesin değil bu," dedi anne.

"Yine de... bir avcıyı yeğlerim."

Anne gülümsedi, bir anda gevşedi. Çocuğunun saçlarını okşadı.

"Niye hep bir avcı istiyorsun?"

"Bilmem."

"Dert etme, olsun, bir avcı bulabilirsin. Yarın onunla konuşurum. Beni bırakmak istemediğini ona söylerim."

Ve birden asıl önemli olanı unuttuğunu anımsadı:

"Ya elmas?"

"Denedim," dedi Suzanne, "üstüne gitmenin yararı yok."

"Hepsi aynı," dedi anne.

Joseph gittiğinden beri, anne ilk kez erken uyandı. Barner'in odasına gitti. Suzanne, ona ne söylediğini hiç öğrenemedi. Aynı gün öğleden sonra, Carmen'in yerine büroda dururken Barner'i gördü. Biraz kızgın bir hali vardı, Suzanne'a annenin kendisiyle konuştuğunu söyledi.

"Biraz cesaretimin kırıldığını itiraf etmeliyim. On yıldır arıyorum. Siz öyle görünüyordunuz..."

"Hiçbir şeye üzülmemek gerek," dedi Suzanne.

Gülümsedi. Barner gülümsemiyordu.

"Bakireliğe gelince, uzun zaman önce halloldu o iş."

"Ah..." dedi Barner. "Niye sakladınız?"

"Böyle şeyler avaz avaz anlatılmaz ki."

"Korkunç!" dedi Barner.

"Öyle işte."

Barner gözlerini umutsuzlukla havaya kaldırdı ve o sırada Carmen'in ilanı gözüne ilişti: "Satılık muhteşem elmas..."

"Sizin... sizin miydi o elmas?" diye sordu gücü tükenen bir sesle.

"Tabii," dedi Suzanne.

"Ah!" dedi yine, bunca olanağı böyle bir ahlaksızlıkla geri tepilmişti.

"Siz ipliğinizi satın," dedi Suzanne.

Suzanne ikinci bir kişiyle daha karşılaştı. Mösyö Jo'yla. Bir öğleden sonra, Hôtel Central'dan çıkarken onun limuzininin otelin girişinde durduğunu gördü. Mösyö Jo, Suzanne'ı görür görmez görünüşte sakin adımlarla ona yöneldi.

"Merhaba," dedi zafer dolu bir sesle, "sizi buldum."

Her zamankinden biraz daha iyi giyinmiş olabilirdi fakat hep aynı çirkinlikteydi.

"Yüzüğünüzü satmaya geldik," dedi Suzanne, "ama pek işe yaramıyor."

"Umurumda değil," dedi Mösyö Jo, rahatça gülümsemeye çalışarak, "yine de buldum sizi."

Onu uzun zaman aramış olmalıydı. Üç gündür, belki de daha fazla. Burada, kentte, Joseph'le annenin gözetiminden uzakta, bungalovdakinden daha rahat bir havası vardı.

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Sinemaya gidiyorum. Her gün gidiyorum."

Mösyö Jo kuşkuyla baktı.

"Böyle yalnız başınıza mı?" dedi. "Sizin gibi güzel bir kız, böyle sinemada yalnız başına..." dedi her zamanki dikkatli haliyle.

"Güzel ya da değil, durum bu."

Mösyö Jo gözlerini indirdi, bir an sessiz kaldı ve bu kez gerçek bir çekingenlikle şöyle dedi:

"Bugün bundan vazgeçseniz? Niçin bu kadar çok sinemaya gidiyorsunuz? Hem sağlıksız hem de yaşamla ilgili yanlış fikirler verir insana."

Suzanne pırıl pırıl cilalanmış limuzine baktı. Beyaz hizmetkâr üniforması içinde kusursuz görünen şoför, sürdüğü arabanın bir parçası gibi duruyordu. Son derece mesafeliydi, olabildiğince ilgisiz durmaya özen gösteriyordu. Yine de onunla Mösyö Jo arasında geçen her şeyi biliyor olmalıydı. Suzanne ona gülümsemeye çalıştı ama şoför, sanki arabaya gülümsemişçesine kayıtsızdı.

"Yanlış fikirler konusunda, Joseph'in dediği gibi bir daha düşünün. Sinemadan da, sizin dediğiniz gibi vazgeçmeye hiç niyetim yok."

Her zamanki gibi kocaman elması parmağındaydı. Bu ötekinden en az üç kat daha büyüktü ve kuşkusuz *crapaud*'su yoktu. Orada, o parmağın üzerinde ne işi olduğu merak edilebilirdi, tıpkı sahibinin kim olduğu, onun kentte, hayatta ne yaptığı gibi.

"Biraz gezebilirdik," dedi kızararak. "Son görüşmemizle ilgili sizinle konuşmak istiyordum... Biliyorsunuz, korkunç acılar çektim."

"Olabilir," dedi Suzanne, "ama ben yine de sinemaya gitmek istiyorum."

Mösyö Jo onu tepeden tırnağa süzüyordu. Onu tanıdığından bu yana, ilk kez şoförü dışında başka bir tanık olmaksızın bir aradaydılar. Mösyö Jo'nun bakışları, banyodan kendini ona gösterdiği zamanki gibiydi. Zengin semtte sinemaya giderken karşılaştığı erkeklerin ona böyle baktığı oluyordu. Hôtel Central'a dönerken birçok kez sömürge askerleri yanına yaklaşmıştı. Ancak bunun sebebi daha çok Carmen'in giysileriydi çünkü askerler sadece fahişelere yaklaşırlardı. Aralarından bazılarına

yüz verebileceğini düşünmüştü Suzanne. Özellikle bir kez, sinemada, birisinin yanında yürümeyi kabul eder gibi olmuştu. Birçok kez karanlıkta, koltuğun kolçağında dirseklerini birbirlerine değdirerek sessiz sessiz bakışmışlardı. Adamın yanında başka biri daha vardı ve çıkışta ikisi birlikte kalabalığın içinde kaybolmuşlardı. Suzanne yalnız başına kalmıştı. Tanımadığı bir adamın dirseğinden ona avutucu bir sıcaklık ulaşmıştı ve bu ona, Jean Agosti'nin öpücüğünü anımsatan bir hüzün vermişti. O zamandan beri, erkeklerle sinemaların elverişli karanlığında tanışılacağından iyice emin olmuştu. Joseph, Carmen'le sinemada tanışmıştı. Ve yine orada, Carmen'le tanışmasından üç yıl sonra bir başka kadınla tanışmıştı, ardından onunla da yatmıştı. İşte yalnızca orada, perdenin karşısında iş kolaylaşıyordu. Aynı görüntünün karşısında, yabancı bir erkekle birlikte olmak insanda o yabancıya karşı istek uyandırıyordu. İmkânsız olan mümkün oluyordu, engeller siliniyor ve düşselleşiyordu. Kent sokaklarıyla sizden kaçarken, en azından sinemada aranızda bir eşitlik oluyordu.

"Eğer giderseniz," dedi Mösyö Jo, "size eşlik ederim."

Sinemaya Léon Bollée'yle gittiler. Şoför onları kapının önünde bekledi. Film boyunca Suzanne filmi izlerken, Mösyö Jo da onu izledi. Ancak ovadakinden daha rahatsızlık verici değildi bu. Bir anlamda Mösyö Jo ve onun limuziniyle olmak, yalnız olmaktan daha iyiydi. Ara sıra Suzanne'ın elini tutuyor, sıkıyor, eğiliyor ve öpüyordu. Orada, sinemanın karanlığında kabul edilebilirdi bu.

Sinemadan sonra Mösyö Jo ona zengin semtin kafelerinden birinde bir içki içmeyi önerdi. Hep aynı mutluluk havası içindeydi, tasarılarını geliştiriyor gibi bir hali vardı. Kuşkusuz asıl söylemek istediğini sonraya erteleyerek hep bir şeylerden söz ediyordu. Yüzükten söz açan Suzanne oldu.

"Onu çok pahalıya sattık," dedi Suzanne, "sizin düşündüğünüzden çok fazlasına."

Mösyö Jo karşılık vermedi. Yüzüğe ilişkin tüm duygusallığını bir kenara bırakmıştı.

"Ya Joseph?" diye sordu.

Joseph kaybolalı on gün olmuştu.

"Çok iyi. Sinemada olmalı. Gitmeden önce kentin keyfini çıkarıyoruz. Hiç bu kadar paramız olmamıştı. Annem de borcunun bir bölümünü ödedi ve çok memnun."

Mösyö Jo'nun bilmek istediği, anneyle Joseph'in kendisiyle ilgili verdikleri karardan dönüp dönmedikleriydi.

"Sizi görmek istese bile kabul etmemeniz gerekir," dedi Suzanne. "Sizi soymak istiyor. Sonuçta ona gereken şey günde bir yüzük, daha azı değil. Hele şimdi bunun tadını da aldığına göre..."

"Biliyorum," dedi Mösyö Jo kızararak, "ama sizi görmek için neler yapmazdım..."

"Günde bir yüzük diyorum, yapamayacağınız şeyler de var..."

Mösyö Jo soruyu geçiştirdi.

"Siz ne olacaksınız?" diye sordu, sesinde derin bir merhamet vardı. "Ovada güç bir yaşam sürdürüyorsunuz..."

"Dert etmeyin, böyle gitmeyecek bu," dedi Suzanne gözlerini Mösyö Jo'ya dikerek.

Mösyö Jo yeniden kıpkırmızı kesildi.

"Tasarılarınız mı var?" diye sordu içi eriyerek.

"Belki de," dedi Suzanne gülerek, "Carmen'in yanına yerleşeceğim. Ama bana çok para ödenmesi gerekiyor. Hep Joseph'in yüzünden."

Mösyö Jo bu konuşma hakkında tam olarak ne düşüneceğini bilemediğinden buna bir son vermek için, "Sizi arabamla götürürüm isterseniz," dedi.

Suzanne öneriyi kabul etti. Mösyö Jo'nun arabasına bindi. Mösyö Jo, Suzanne'a bir tur atmayı önerdi. Araba pırıl pırıl birçok benzerinin yanında kayarcasına gidiyordu. Gece olduğunda araba hâlâ kentte kayarcasına dolaşıyordu, sonra kent ansızın aydınlandı, aralarına kolayca dalınabilen parlak ve karanlık yüzeylerden oluşmuş bir karmaşaya dönüştü, karmaşa her seferinde arabanın çevresinde çözülüyor fakat arabanın arkasından yeniden düğümleniyordu... Bu araba kendi başına bir çözümdü. Nesneler, araba onlar arasında ilerledikçe bir anlam kazanıyordu, bu aynı zamanda sinemaydı. Şoförün amaçsız ve durmaksızın yol alışı, yaşam genel olarak böyle değildi...

Gece olunca Mösyö Jo, Suzanne'a yaklaşmış ve onu kollarının arasına almıştı. Araba kentin parlak ve karanlık karmaşasında sürekli yol alıyordu, Mösyö Jo'nun elleri titriyordu. Suzanne onun yüzünü görmüyordu. Hissettirmeden kıza iyice sokulmuştu ve Suzanne sesini çıkarmamıştı. Kent onu sarhoş etmişti. Araba zaferle gidiyordu, tek gerçeklik buydu. Onun geride bıraktığı izde, parıltılı, kaynaşan, uçsuz bucaksız kent durmaksızın düşüp yıkılıyordu. Bazen Mösyö Jo'nun elleri Suzanne'ın memelerine değiyordu. Bir seferinde şöyle dedi:

"Güzel memelerin var."

Çok alçak sesle söylenmişti bu. Ama söylenmişti. İlk kez. Çıplak el çıplak memedeyken. Suzanne ürpertici kentin üzerinden memelerini, memelerinin dikleştiğini gördü, kentte yükselmiş ne varsa hepsinden daha yüksekteydi, o halde doğru olan onlardı. Gülümsedi. Sonra o anda öğrenmesi çok gerekliymiş gibi, hızla Mösyö Jo'nun ellerini alıp beline götürdü.

"Ya bu?"

"Ne?" dedi şaşkınlık içinde Mösyö Jo.

"Belim nasıl?"

"Çok güzel."

Mösyö Jo ona çok yakından bakıyordu. Suzanne ise kente bakarken aslında yalnızca kendine bakıyordu. Yalnızca kendi imparatorluğuna, memelerinin, belinin, bacaklarının hüküm süreceği imparatorluğa bakıyordu.

"Seni seviyorum," dedi kısık sesle Mösyö Jo.

O zamana kadar gördüğü filmlerde olduğu gibi, okuduğu tek kitapta da "seni seviyorum" iki sevgilinin görüşmesi sırasında ancak bir kez söylenirdi, bu görüşme birkaç dakikadan fazla sürmezdi ancak aylarca sürmüş bekleyişi, çok korkunç bir ayrılığı, sonsuz acıları eritirdi. Suzanne sinema dışında böyle bir şey söylendiğini hiç duymamıştı. Uzun süre boyunca, bu sözcükleri söylemenin, onları söyledikten sonra kendini bir erkeğin kollarına atmaktan daha ciddi olduğuna, tüm yaşamı boyunca insanın ancak bir kez bunu söyleyeceğine, yoksa korkunç bir onursuzluğa uğrayacağına inanmıştı. Oysa şimdi yanıldığını biliyordu. Öylesine, bir anlık istekle söylenebilirdi bu, hatta fahişelere bile. İnsanlar bazen bu sözcükleri söyleme gereksinimi duyarlardı, yalnızca o anda sözcüklerin tüketici gücünü hissetmek için. O sözcükleri duymak istemek de aynı nedenlerden ötürü bir gereksinimdi.

"Seni seviyorum," diye yineledi Mösyö Jo.

Yüzüne biraz daha eğildi ve Suzanne aniden bir tokat gibi, dudaklarının üzerinde onun dudaklarını hissetti. Geri çekildi ve bağırdı. Mösyö Jo onu tutmak istedi. Suzanne kapıya doğru atıldı ve kapıyı açtı. Bunun üzerine Mösyö Jo ondan uzaklaştı ve şoförüne otele dönmelerini söyledi. Yol boyunca birbirlerine tek söz etmediler. Otele geldiklerinde Suzanne, Mösyö Jo'ya bir kez bile bakmadan arabadan indi.

Ancak dışarıya adımını attıktan sonra şöyle dedi:

"Yapamam. Bunun yararı yok, sizinle asla yapamayacağım."

Mösyö Jo cevap vermedi.

Suzanne'ın yaşamından işte böyle çıkıp gitti. Kimse onunla ilgili bir şey öğrenemedi, Carmen bile. Anne dışında kimse, ancak o da çok daha sonra.

Bir öğleden sonra, Carmen aceleyle annenin odasına girip elması istedi.

"Joseph!" diye bağırdı, "Joseph onu satacak yer buldu!"

Anne ok gibi fırladı ve Joseph'i görmek istediğini haykırdı. Carmen onun otele gelmediğini söyledi, telefon etmiş ve kendisiyle zengin semtte bir kafede hemen buluşmayı istemişti. Onunla gelmemesi daha uygun olacaktı. Joseph annenin, onları alelacele ovaya götürmesini istemek için geldiğini sanabilirdi. Oysa Carmen'in dediğine göre, Joseph'in bu konuda kararını vermediği açıktı.

Anne söylenenlere boyun eğdi ve elması Carmen'e verdi. Carmen koşa koşa bilinmeyen bir buluşma yerinde Joseph'le görüşmeye gitti.

Suzanne sinemadan döndüğünde aynı akşam, anneyi tepeden tırnağa giyinmiş, odasının önünde, koridoru arşınlarken buldu. Elinde bir demet bin frank vardı.

"Joseph'ten," dedi zaferle.

Ve alçak sesle ekledi.

"Yirmi bin frank. İstediğim para."

Sonra hemen ses tonunu değiştirdi ve yakınmaya başladı. Yatakta kalmaktan bıkmıştı, borçlarının faizini ödemek için derhal bankaya gitmek istediğini ancak paranın eline çok geç ulaştığını, şimdi bankaların kapalı olduğunu ve bunun onun her zamanki talihsizliği olduğunu söyledi. Annenin Suzanne'la konuştuğunu duyar duymaz, Carmen odasından çıktı. Çok memnun görünüyordu, Suzanne'ı öptü. Ancak anneyi yatıştırmak olanaksızdı. Carmen ona hemen akşam yemeği yiyip yemekten sonra çıkmalarını önerdi. Anne çok az yedi. Durmadan ya Joseph'ten ya da onun yeteneklerinden söz ediyordu.

Yemekten sonra Suzanne'la Carmen'in peşinden zengin semtte bir kafeye gitti fakat ertesi sabah bankaların açıldığı saatte hazır olma bahanesiyle sinemaya gitmeyi reddetti.

Yalnız kaldıklarında Carmen, Joseph'in elması birlikte olduğu kadına sattığını söyledi Suzanne'a. Carmen onu kısa bir an görmüştü. Ne anneyi, ne onu ne de Suzanne'ı sormuştu. Öyle mutlu görünüyordu ki, Carmen ona annesinin sabırsızlığından söz etmemişti. Kim olursa olsun herkesin aynı şekilde davranacağından emindi Carmen. Kimse Joseph'in sarsıcı mutluluğunu gölgelemek istemezdi. Ayrılırken, yakında onları ovaya geri götürmek üzere döneceğini söylemişti. Hangi gün olacağını Joseph de bilmiyordu. Carmen, Suzanne'dan bunları annesine söylememesini istedi. Joseph'in onlarla birlikte dönüp dönmeyeceğinden emin olmadığını anlattı.

İşte böylece anne, bir saatliğine bile olsa ellerinin arasında yirmi bin frank tutuyordu.

Hemen ertesi gün, borcunun bir bölümünü ödemek üzere bankaya koştu. Carmen bunu yapmamasını öğütlemişti ancak o dinlememişti. "Bu," diyordu, "onlara yeniden güven vermek için." Böylece yeni bentlerin yapımı için gereken parayı yeniden borç alabilecekti. Bunu hallettikten sonra birbiri ardına iki girişimde bulundu. Birincisi, yeni krediler istemek amacıyla banka müdüründen bir randevu almaktı çünkü alt düzey memurlar annenin ödemek istediği parayı severek kabul ediyorlar ancak yeni borç isteği konusunda söz sahibi olmaya yanaşmıyorlardı. İkincisi, birinci girişim sonucunda aldığı randevuyu ileri atmaktı, öyle uzun bir vade istiyordu ki faizlerini ödedikten sonra, yüzük satışından kalan ufak miktarla geçinebilecekti.

İkinci girişim en uzun olanıydı, son derece de yararsızdı. Anne bunu anladığında başka bir bankaya gitti,

orada da yeniden iki dizi işleme başvurdu. Ve sömürge bankaları arasındaki sıkı dayanışma yüzünden bu işlemlerin de son derece yararsız olduğu anlaşıldı.

Faizler annenin sandığından çok daha yüksekti. İşlemlerse çok daha uzundu.

Birkaç günün sonunda, annenin elinde çok az para kalmıştı. Bunun üzerine yatağına yattı, haplarını aldı ve bütün gün uyudu. "Joseph'i beklerken," dedi. Joseph, onun tüm sıkıntılarının nedeni.

Joseph geri döndü. Bir sabah saat altıya doğru Carmen'in kapısını vurdu ve beklemeden girdi.

"Kaçıyoruz," dedi Suzanne'a. "Çabuk kalk."

Suzanne'la Carmen bir sıçrayışta yataktan çıktılar. Suzanne giyindi ve Joseph'in peşinden gitti. Joseph kapıyı vurmadan annenin odasına daldı ve yatağın karşısında dikildi.

"Gitmek istiyorsanız çabuk olun," dedi.

Anne şaşkınlıkla yatağında doğruldu. Sonra tek söz etmeden sessizce ağlamaya başladı. Joseph ona bakmadı bile. Pencereye gidip camı açtı, dirseklerini pervaza dayadı ve beklemeye başladı. Anne yerinden kımıldamadığından birkaç dakika sonra döndü ve şöyle dedi:

"Ya acele edersiniz ya da hiçbir yere gitmeyiz, sallanmayın."

Anne yine karşılık vermeksizin, güçlükle yatağından çıktı. Artık iyice kirlenmiş eski bir bluzun içinde yarı çıplaktı. Ağlamayı kesmeden sırtına giysisini geçirdi, örgülerini başının üstünde topladı, sonra yatağın altından iki valiz çekti.

Pencereden ayrılmayan Joseph sürekli Amerikan sigarası içiyordu. Zayıflamıştı. Odanın ortasında, bir sandalyeye oturmuş Suzanne ondan başka bir şeye bakamıyordu. Kuşkusuz kaç gecedir uyumamıştı ve sabahın erken saatlerinde avdan döndüğü zamanlardaki gibi bir

hali vardı. Sessiz bir öfkeyle tepeden tırnağa gerilmişti, yorgunluğuna karşın gevşemesine engel oluyordu bu. Onları almaya gelmeye tek başına karar vermemişti herhalde. Birileri ona şöyle bir şeyler demiş olmalıydı: "Sen yine de götür onları," ya da "Yine de onları götürmen gerek, bunun güç olduğunu biliyorum ama onları böyle yüzüstü bırakamazsın."

"Suzanne yardım et bana," dedi anne.

"Ben canım isterse giderim," dedi Suzanne. "Burayı seviyorum, başka hiçbir yerden böyle keyif almadım. Canım isterse burada kalırım."

Joseph yüzünü dönmedi. Anne doğruldu ve beceriksizce Suzanne'a bir tokat atmaya çalıştı. Suzanne kaçmadı, annesinin elini yakaladı ve hareket etmesini tamamen önledi. Anne ona baktı, biraz şaşkındı, sonra elini kurtardı ve tek söz etmeden, yeniden eşyalarını karmakarışık valize tıkıştırmaya koyuldu. Joseph hiçbir şey görmemişti, hiçbir şeye, hiç kimseye bakmıyordu. Üst üste Amerikan sigaralarını içmeyi sürdürüyordu. O sırada, valizleri hazırlarken, anne otuz bin frank karşılığında Suzanne'la evlenmek isteyen Kalkütalı satıcıyı anlatmaya başladı.

"Bir düşünsene," dedi, "hemen üç gün içinde evlenmek üzere onu bizden istediler."

Joseph dinlemiyordu.

"Eğer istersem burada kalırım. Bana Carmen bakar," dedi Suzanne. "Kendilerini vazgeçilmez sananların, kendi deyimleriyle, canı cehenneme."

Anne tepki göstermedi.

"Bir iplik satıcısı," diye yeniden sözü aldı. "Kalküta'dan. İyi bir konum."

"Herkesten vazgeçebilirim ben," dedi Suzanne.

"Bu tür meslekleri sevmiyorum," dedi anne. "Özgür olmadığı halde kendini özgür sanıyor insan. Sonra bu işin sonu sadece ve sadece iplik satmaya varıyor."

"Anlattıkların umurunda bile değil," dedi Suzanne. "Acele etsen daha iyi olur."

Joseph'in sırtı hâlâ dönüktü. Anne bir kez daha yanlamasına Suzanne'a doğru gitti, sonra fikrini değiştirdi ve valizlerinin başına döndü.

"Otuz bin frank," diye aynı ses tonuyla sürdürdü konuşmasını. "Bana otuz bin frank önerdi. Otuz bin frank nedir ki? Yüzük tek başına yirmi bin ediyordu. Sanki karşılaştırılır şeylermiş gibi. Sanki o ekmeği yiyormuşuz gibi."

Kapıya vuruluyordu. Gelen Carmen'di. Üzerinde üç kahve fincanı, tereyağlı ekmekler ve bir paket bulunan bir tepsi getirmişti.

"Gitmeden önce kahve içmelisiniz," dedi Carmen. "Size sandviç hazırladım."

Saçları dağınıktı, sırtında sabahlığıyla gülümsüyordu. Anne valizlerinin üzerinden doğruldu ve gözleri yaş dolu, ona gülümsedi. Carmen eğildi, onu öptü ve tek söz etmeden ayaklarının ucuna basarak çıktı.

Joseph hiçbir şeyi dinlemiyordu, hiçbir şey görmüyor gibiydi. Suzanne bir fincan kahve aldı ve Carmen'in tereyağlı ekmeklerinden ağır ağır yemeye başladı. Anne kendi kahvesini bir dikişte içti, ekmeklerden yemedi. Kahvesini bitirince üçüncü fincanı aldı ve Joseph'e götürdü.

"Al," dedi tatlılıkla, "kahven."

Joseph teşekkür etmeden fincanı aldı, sanki kahvesine bir şey olmuşçasına, iğrenir gibi bir ifadeyle onu içti. Sonra boş fincanı iskemlenin üzerine koydu ve şöyle dedi:

"İnsanın parası yoksa kendini bir şey sanmamalı kentte. Denemek anlamsız, parasız bir şey olmuyor. Bazıları yalnızca ayaklarında prangaları –hep aynı prangaları– sürüklemek için var, her yere onları sürükleyerek gidiyorlar..."

Suzanne, Joseph'in konuşmasını tam olarak anlamadı. Eskiden böyle derinlikli konuşmazdı ve genel yargıla-

rı pek dile getirmezdi. Kuşkusuz başkasından duyduğu ve ona çarpıcı gelen bir şeyi yineliyordu. Ancak geri dönmesinin nedeni, deri satışından elde ettiği paranın tükenmesi ve cebinde para kalmamasıydı. Ona geri dönmesinin öğütlenmesi değil. Böylece durum sanılabileceğinden farklıydı.

Yolun bir bölümü boyunca Joseph tek söz etmedi. Anne de aksine, sürekli tasarılarından söz etti durdu. Eskisinden çok daha düşük bir faizle, ileride bir kredi olasılığı hakkında ciddi güvenceler aldığını söyledi.

"İyi bir iş hallettim," diyordu. "Gelecek faizler için beş yerine yüzde iki elde ettim. Ve tüm gecikmiş faizleri sildirdim. Böylece durumum netleşti."

Joseph B12'nin tüm gücünü kullanıyordu. Suç işlediği kentten kaçan bir katile benziyordu. Ara sıra duruyor, bir kovayla bir pirinç tarlasından su alıp radyatöre döküyor, işiyor, ne olduğu belirsiz bir şeye –herhalde o iki kadının orada olmasına– tiksintiyle tükürüyor ve onlara bakmadan arabaya biniyordu.

"Net durumları hep sevmişimdir. İşin içinden hep böyle sıyrılmışımdır."

"Eve dönmek insanı memnun ediyor. İhtiyacım olan, iyi bir ipotekti, tabii ki pirinç tarlaları için değil, yukarıdaki beş hektar için. Ne yazık ki ev zaten ipotekli."

Joseph için konuşuyordu. Ancak hayatında ilk kez ona hiçbir serzenişte bulunmadı. Otelde onu beklediği bir haftayı bir kez olsun ima etmedi. Sözlerine bakılırsa işleri dört dörtlüktü.

"Geciken iki yıllık faizi tek seferde ödemek, işte en iyisi bu. Bundan sonrasını halletmek için iyi bir ipotek gerekiyordu. Beş hektarlık hükümet toprağını tümden bana verebilirlerdi, oralar her yıl ekilip biçildiğine göre buna hakkım vardır. Size ait olmayan bir arazi üzerine ipotek konmaz, bu normal değil."

Rahat, neredeyse keyifli bir ses tonuyla konuşuyordu. Sözlerine bakılırsa yapılabilecek en iyi işi yapmıştı.

"Tapudakiler tüm borçlarımın ödendiğini öğrenecekler. Evin ve yukarıdaki toprakların mülkiyetini bana vermek, toprağı ikiye bölmek canlarını sıkacak biliyorum ama canları sıkılsın ya da sıkılmasın, bu benim hakkım. Sen bu konuda ne düşünüyorsun Joseph?"

"Onu rahat bırak," dedi Suzanne, üç kilometrenin sonunda. "Bu belki de hakkın ama ona sahip olamayacaksın, her zamanki gibi, her şeye hakkın olduğunu sanıyorsun ama bir şeye hakkın yok."

Anne elini ona doğru kaldırdı ancak anımsadı. Bundan böyle bir anlamı yoktu. Kendini tuttu.

"Sussan iyi olur," dedi, "ne söylediğini bilmiyorsun bile. Bu bir haksa ben onu kazanacağım. İpoteklerle ilgili üzücü olan şey, insanların kötüye kullanması. Ovanın yarısından fazlası ipotekli. İnsanlar ciddi değil; önce bankaya sonra özel kişilere ipotek koyduruyorlar. O zaman da banka onları satışa çıkarıyor. Agosti'lerin sonu da böyle olacak..."

Günün büyük bir bölümünde konuştu, tek başına, Suzanne'dan ya da Joseph'ten en ufak bir cesaret bulmaksızın. Ancak oturdukları toprak yoldan önceki son konaklama alanına geldiklerinde Joseph ilk sözcüklerini söyledi. Arabadan indi, motora baktı, köyün kuyusuna gitti ve beş bidonluk su depoladı. Sonra benzin miktarını kontrol etti, depoya biraz benzin koydu, yağ miktarına baktı, yağ da koydu motora. Bu elzemdi çünkü ovaya varmadan önce başka bir köyden geçmeyeceklerdi ve iki yüz kilometre boyunca ormandan gideceklerdi. Sonra, yapacak bir şey kalmayınca, Joseph arabanın basamağına oturdu ve ellerini saçlarında gezdirdi, yavaş yavaş, sert sert, uyanınca nasıl yapılıyorsa öyle. Bir anda sabırsızlığı geçti, yeniden yola koyulmakta acele etmiyordu artık. Suzanne'la anne ona

bakıyorlardı, ancak Joseph onları görmüyordu. Yeni bir yalnızlığın içinde olduğu anlaşılıyordu, onu oradan çekip çıkaracak gücü kesinlikle yitirmişlerdi. Ya da aslında yalnız bile değildi artık. Bir başkasının, onunla olduğunun hissedilmesi için orada olmaya artık gereksinimi yoktu. Suzanne ve annenin de kendini beğenmişliklerinin eli kolu bağlı ve hafiften gereksiz tanığı rolünden başka oynayacak rolleri yoktu. Düşünceleri öyle uzak, aynı zamanda öyle özel, öyle kesindi ki orada B12'nin basamağında oturmuş, sanki ötekilerin yanında değil gibiydi. "Ancak ölürsem bana bakacak." Sabahtan beri araba sürüyordu. Akşamın altısıydı. Gözlerinin çevresinde beyaz tozdan geniş halkalar vardı, toz yüzünü boyamıştı ve onu daha da yabancılaştırıyordu. Yorgunluktan tükenmiş gibiydi fakat sakin, kendinden emin, başarmış duruyordu. Bir kez daha ellerini uzun uzun saçlarında gezdirdi, gözlerini ovuşturdu, gerinerek esnedi, uyanırken yaptığı gibi.

"Acıktım," dedi.

Anne aceleyle Carmen'in paketini açtı ve içinden üç sandviç çıkardı. İkisini Joseph'e birini Suzanne'a uzattı. Joseph birini yedi, B12'ye bindi ve arabayı sürerken ikincisini de birkaç lokmada yuttu. Çocukları yerken, ansızın yorgun düşen anne uyuyakaldı. Belki o âna değin, oğlunu biraz daha beslemek için endişe etmişti. Bir saat sonra uyandığında gece olmuştu. Düşünceleri normal ve eski hızına kavuşmuştu.

"Belki de," dedi, "faiz gecikmelerimi böyle ödememeliydim."

Ve alçak sesle, yalnız kendisi için, şunları ekledi:

"Beni soyup soğana çevirdiler, her şeyimi aldılar."

Carmen onu uyarmıştı ancak o hiç dikkate almamıştı.

"İşe yaramayan dürüstlük bu, Carmen haklıydı. Onlar için, benim ödediğim para denizde su damlası, o bile değil, benim içinse, benim için... Ödeme yaptıktan sonra

bana en azından elli bin frank kadar borç vereceklerini sanıyordum..." Hiçbirinin yanıt vermediğini görünce birdenbire ağlamaya başladı.

"Onlara hepsini ödedim, hepsini. Haklısınız, ben bir budalayım, yaşlı bir kaçık."

"Bunu söylemenin bir anlamı yok," dedi Suzanne, "yapmadan önce düşünmeliydin."

"O zaman emin değildim," diye yakındı anne, "ama şimdi eminim, ben yaşlı bir kaçıktan başka bir şey değilim. Joseph'in dişlerinin hali aklıma gelince..."

Joseph, ikinci kez ağzını açtı:

"Dişlerimi dert etme. Uyu."

Anne ikinci kez uyuyakaldı.

Uyandığında saat sabahın ikisi olmalıydı. Altında, koltuğun altında duran örtüyü aldı ve üstüne örttü. Üşümüştü. Ormanın içindeydiler. B12 sürekli gidiyordu, Joseph gazı köklemişti. Artık Kam'dan çok uzakta değildiler. Ağlamaklı bir sesle anne yine başladı.

"Aslında, sizin için bu kadar önemliyse, her şeyi satıp gidebiliriz."

"Neyi satıp?" dedi Joseph. "Uyu, bir işe yaramaz bu."

Arabayı sürmeye devam ederken ceplerini karıştırmaya koyuldu, aradığını buldu ve onu tek eliyle anneye uzattı, diğer eliyle araba kullanmaya devam ediyordu. Elmas.

"Al," dedi Joseph, "geri al."

Anne korku çığlığı attı.

"Bu onun aynısı! *Crapaud!*"

Elması almadan ona bakıyordu büzülmüş vaziyette.

"Bir açıklama yapabilirdin," dedi Suzanne, kuru bir sesle.

Elmaslı eli hâlâ havada duran Joseph, annenin onu almasını bekliyordu. Sabırsızlanmıyordu. Aynı elmastı bu, yalnızca ipek kâğıda sarılı değildi artık.

"Onu bana geri verdiler," dedi sonunda yorgun bir sesle, "benden satın aldıktan sonra. Anlamaya çalışma."

Anne elini uzattı, elması aldı ve çantasına geri koydu. Sonra usul usul yeniden sessizce ağlamaya koyuldu.

"Niye zırlıyorsun?" diye sordu Suzanne.

"Yine başlayacak, her şeye yeni baştan başlamak gerekecek."

"Yakınmamalısın," dedi Suzanne.

"Yakınmıyorum ama bir kez daha başlamaya gücüm yok."

Anne onbaşıyı ovaya geldiği ilk günlerde işe almıştı. Hizmetine gireli şimdi altı yıl oluyordu. Kimse bu yaşlı Malezyalının yaşını bilmiyordu, kendisi bile. Kırk-elli yaşlarında olduğunu sanıyordu, tam olarak bilmiyordu çünkü yaşamını iş aramakla geçirmişti ve bu onu öyle meşgul etmişti ki geçen yılları saymayı unutmuştu. Bildiği, ovaya on beş yıl önce geldiği ve buradan hiç çıkmadığıydı.

Uzun boylu bir adamdı, kocaman ayaklara monte edilmiş zayıf, çarpık bacakları, pirinç tarlalarının çamurunda durmaktan böyle yamulmuştu. Günün birinde onu suya kadar taşıyıp taşımayacağı bile kuşkuluydu ancak ne yazık ki, onbaşı için böyle bir şey söz konusu değildi. Bir sabah, gün boyu ormandan bungalova ağaç gövdesi taşıma karşılığında bir kâse pirinç istemek üzere annenin karşısına geldiğinde, tam bir sefalet içindeydi, daha kötüsü olamazdı. Yaşamını sabahlara değin, yiyecek bir şey bulmak amacıyla, yanında karısı ve üvey kızıyla, köylerin civarındaki çöplüklerde, bungalovların altlarında ovayı eşelemekle geçirmişti. Annenin toprağının bağlı olduğu Banté'de, yıllarca bungalovların altlarında uyumuşlardı. Onbaşının karısı gençken birkaç kuruş ya da biraz kuru balık karşılığında ovadakilere fahişelik yapmıştı, onbaşı bunda bir sakınca görmemişti. Kaldı ki ovada sürün-

düğü on beş yıl boyunca çok az şeyde sakınca görmüştü. Çok uzun ve çok acı bir açlık dışında.

Hayatındaki en önemli iş toprak yoldu. Onun yapımı için gelmişti. Ona şöyle denmişti: "Sen sağırsın, Ram yolunun yapımında çalışabilirsin." İlk günden itibaren orada görev almıştı. Yol için toprağın açılması, toprak dolgusu, taş döşeme, toprağın kol gücüyle sıkıştırılmasından oluşuyordu iş. Yüzde seksen hükümlülerce yapılmasaydı ve normal zamanda sömürgedeki hükümlülerin gözetimiyle görevli yerli milislerce denetlenmeseydi, öbürleri gibi bir iş sayılabilirdi. Bu hükümlüler, bu büyük suçlular, beyazlar tarafından mantar gibi "ortaya çıkarılan" bu büyük suçlular, müebbet hapis cezasına çarptırılmıştı. Böylece onları günde on altı saat çalıştırıyorlardı, sıkışık sırayla, dörder dörder, birbirine zincirlenmiş olarak. Her sırayı, beyazlar tarafından verilen "yerli milis" üniformasına bürünmüş bir milis izliyordu. Hükümlülerin yanında, bir de onbaşı gibi askere alınmışlar vardı. Önceleri hükümlülerle askere alınmışlar arasında bir ayrım vardıysa bile o da sonunda yavaş yavaş silindi fakat hükümlüler geri gönderilmezken askere alınanlar gönderilebilirdi. Hükümlülere yiyecek verilirken, askere alınmışlara verilmezdi. Ve son olarak, hükümlüler kadınsız olma avantajına sahipken askere alınmışların peşlerinde karıları vardı, şantiyelerin gerisine yerleştirilmiş seyyar kamplarda sürekli doğuran ve hep aç karıları. Aylarca ormanda, en yakın köye kilometrelerce uzaklıkta çalıştıklarında bile milisler, ellerinin altında kadın olabilsin diye askere alınmışları bırakmak istemezlerdi. Kaldı ki, tıpkı erkekler ve çocuklar gibi, kadınlar da sıtma yüzünden çok hızlı ölüyorlardı, milislere onları yeterince sık değiştirme olanağı tanımadan (oysa milisler için kuşkusuz her geçen gün daha güvenli, daha düşsel hale gelen otoritelerinin varlığını korumak için kinin dağıtımı vardı). Askere

alınmış birinin karısının ölümü, kocasının oradan gönderilmesine mal oluyordu.

Böylece, çok sağır olmasına karşın, onbaşı büyük ölçüde karısı sayesinde buralarda kalabilmişti. Bir de işe alındığı ilk günlerden itibaren henüz el değmemiş bir kurnazlıkla, hükümlülerle olabildiğince kaynaşmanın ve milislere, askere alınmışlık konumunun geçiciliğini hissettirmeden unutturmanın kendi yararına olacağını anlamıştı. Birkaç ay sonunda milisler ona öylesine alışmıştı ki, farkına varmadan öteki hükümlülerle birlikte onu da zincirliyor, onları dövdükleri gibi onbaşıyı da dövüyorlar ve büyük bir suçlu gibi, onu da geri göndermeyi akıllarından geçirmiyorlardı. Bu süre içinde askere alınan herkesin karısı gibi, onbaşının da karısı durmaksızın sadece milislerin çocuklarını doğuruyordu, on altı saat güneşin altında elle toprağı dövmek, askere alınmış adamların gücünü tıpkı hükümlüler gibi tükettiğinden bu son derece normaldi. Çocuklarından yalnızca biri açlığa ve sıtmaya direnerek yaşadı, onbaşının yanında tuttuğu bir kızdı bu. Onbaşının karısı altı yıl boyunca ormanın ortasında, dövülen toprak ve balta sesleri, milislerin bağırtısı ve kırbaç şaklamaları altında kim bilir kaç kez doğurdu. Artık tam olarak bilemiyordu. Tek bildiği durmadan milislerden gebe kaldığı ve ölü çocukları için küçük mezarlar kazmak üzere onbaşının gece yarısı kalktığıydı.

Onbaşı bir insanın ölmeden yiyebileceği kadar dayak yediğini anlatırdı ancak dayak yesin ya da yemesin, yol yapımı boyunca her gün karnı doymuştu. Yol bittiğinde, durum bambaşka olmuştu. Her tür işi yapmış ya da yapmaya çalışmıştı: biber toplayıcılığı, Ram Limanı'nda hamallık, odunculuk, yol işçiliği vb. Biraz uzun süreli bulabildiği işler de sağırlığı yüzünden, normalde çocuklara ayrılmış işlerdi. Manda çobanı olmuştu, özellikle de her yıl, hasat zamanı, olgunlaşmış pirinç tarlalarında kargala-

ra karşı korkuluk görevi yapmıştı. Ayakları suyun içinde, üstü çıplak, karnı göçmüş, bunaltıcı güneşin altında, uzun açlığını hazmetmeye çalışırken, pirinç fideliklerinin arasına, pirinçliklerin bulanık suyuna yansıyan acınacak görüntüsünü yıllarca izleyip durmuştu. Bunca sefalet, bunca, bunca sefalet karşısında, onbaşı tek bir isteğinde ayak diremişti; onun en büyük isteği, Ram'la Kam arasındaki otobüslerin denetçisi olmaktı. Fakat şoförlere birçok kez başvurmasına karşın, böyle bir işe uygun olmayan sağırlığı nedeniyle asla işe girememişti. Yalnızca işe alınmamakla kalmamış, deneme aşamasında bile, onun yaptığı yol üzerinde gidip gelen şu otobüslerden birine binmemişti. Otobüslerle ilgili tek bildiği gidip geldikleriydi ve onların sessizlik içinde paldır küldür, korna çalarak, gümbürtüyle geçişlerini izliyordu. Anne onu işe aldığından beri Joseph, alışverişi biraz uzun sürecekse, delinmiş radyatöre su sağlaması için onu B12'ye alıyordu. Onu bir çamurluğun üstüne bağlıyor, eline bir su süzgeci veriyordu ve onbaşı ovanın en mutlu adamı oluyordu, şu dünyada olabileceğinden daha da mutlu. Joseph'in keyfine bağlı olan bu gezintileri hiç beklemiyordu ancak kısa zamanda bu gezintileri fişteklemeye başladı: Joseph arabayı bungalovun altından çıkardığında su süzgecini almaya gidiyor, çamurluğun üstüne, olmayan farın yerine çıkıyor ve kendini kaportanın tokmağına taktığı ipe bağlıyordu. Araba giderken, altı yılını yapımında geçirdiği yolda, hep aynı hayranlıkla, gözlerini kırpıştırarak, saatte altmışla gittiklerini görüyordu.

Normal zamanda onbaşının karısı ve kızı havanda kabuklu pirinç döverler, yemek pişirirler, balık avlarlar, kümesle ilgilenirlerdi. Onbaşıysa annenin giriştiği tüm işlerde ona yardım ederdi. Yukarıdaki beş hektarın bakımını ve ekimini üstlenmesinin dışında annenin tüm fantezilerini karşılardı; taş döşer, eker, biçer, ekini aktarır,

söker, onun istediği her şeyi yeniden ekerdi. Geceleyin de, anne Tapu İdaresi'ne ya da bankaya mektup yazarken veya hesaplarını yaparken onun da orada bulunmasını, yemek odasındaki masada, karşısında oturup onaylayıcı sessizliğiyle ona katılmasını isterdi. Birçok kez, sağırlığından bunalıp onu yollamak istemiş ancak bunu hiçbir zaman yapmamıştı. Onu göndermek isteme sebebi bacaklarıydı. Hem o bacaklara bakamadığını söylüyor hem de onu yollayamıyordu. Gerçekten de onbaşı o kadar çok dayak yemişti ki, bacaklarının derisi mavi ve kumaş gibi inceydi. Ne yaparsa yapsın, her yıl daha da sağırlaşmasına karşın, bacakları yüzünden anne onu hep yanında tutmuştu.

Onbaşı annenin yanında kalan tek hizmetliydi. Kent dönüşünde anne artık ona para ödeyemeyeceğini ama yiyecek vereceğini bildirdi. O da kalmaya karar verdi fakat işine bağlılığından bir şey yitirmedi. Annenin yoksulluğunun bilincindeydi ancak kendi yoksulluğuyla onunki arasında ortak bir nokta bulamıyordu. Annenin evinde yine de her gün yemek yeniyordu ve bir çatı altında uyunuyordu. Onun öyküsünü de arazininkini de biliyordu. Çoğu kez muz ağaçlarını çapalarken anne ona bağıra bağıra anlatmıştı. Zavallı onbaşının kendi yazgısıyla Ram Tapu İdaresi'nin ovaya el koyması arasında bir ilişki bulmak için harcadığı çabaya karşın, anne onun umarsız anlayışsızlığını düzeltememişti bir türlü: Onbaşı, kendi deyimiyle, yoksuldu, çünkü sağırdı ve sağır çocuğuydu ve bu yüzden kimseye kızmıyordu, Kam memurları dışında, o da anneye yaptıkları haksızlık yüzünden.

Onlar döndükten sonra onbaşının neredeyse yapacak işi kalmadı. Anne muz ağaçlarını bıraktı ve başka hiçbir şey ekmedi. Günün çoğunda uyuyordu. Hepsi iyice tembelleşmişti ve bazen öğleye kadar uyuyorlardı. Onbaşı onlara pirinç ve balık götürmek için sabırla uyan-

malarını bekliyordu. Joseph neredeyse hiç ava çıkmadı. Yine de bazen, ormanın yakınlarında yolunu şaşırmış bir kuşa verandadan ateş ettiği oluyordu. O zaman onbaşı yeniden umuda kapılıyor ve kuşu ona getirmek için koşuyordu. Ancak artık geceleri avlanmıyordu ve bir kadını beklemenin insanı avlanmaktan alıkoyacağını bilmeyen onbaşı, onun nasıl bir hastalığa yakalandığını soruyordu kendine kuşkusuz. Anne kalan parayla ona yeni bir at aldığından bazen öğleden sonraları Joseph taşımacılık yapıyordu. Kendine en pahalısından Amerikan sigarası, 555'lerden alabilmek için yapıyordu bu işi. Geri kalan zamanda Mösyö Jo'nun pikabını çalıyordu. İngiliz plakları hakkındaki düşüncelerini değiştirmişti ve *Ramona* dışında, artık sadece bu plakları beğeniyordu. Çok uyuyordu ya da yatağına uzanıp sigara üstüne sigara içiyordu. O kadını bekliyordu.

Geceleyin onbaşı yeniden umuda kapılıyordu. Gerçekten de anne her gece, eski alışkanlıkla hesap kitap ve plan yapıyordu. Arazinin tümden kendisine verilmesini istemeden önce bile, yukarıdaki topraklarına konacak yeni bir ipoteğin, kendi başına yaptırmayı deneyeceği bu kez "küçük" bentlere yetip yetmeyeceğini öğrenmek istemişti. Onbaşı onunla sabahlıyordu. Yani anne yüksek sesle hesap kitap yapıyor, o da hep onaylıyordu: "Beni dinliyorsa eğer," diyordu anne, "eminim bir şey anlamıyordur fakat şu an bulunduğum noktada benimle olması daha iyi." İşte böyle gecelerden birinde, Tapu İdaresi'ne son mektubunu yazdı. Dediğine göre hiçbir işe yaramayacaktı ama yine de bunu son bir kez yapmak istiyordu. "Onlara hakaret etmek beni sakinleştiriyor." Ve ilk kez sözünü tuttu: Bu mektup Kam memurlarına yazdığı son mektup oldu. Yenilikse, onu yolladıktan sonra, yukarıdaki beş hektarın durumuna göre ekim yapmaya karar vermesiydi. O zamana kadar, her yıl ettiği zarara karşın, hep arazinin

denize en uzak olan yerlerini ekmişti. "Denemek için," diyordu. Hatta iki yıldır, bentlerden beri bunu sürdürmüştü. Neredeyse tamamen boşa çıkmıştı bu emekler ama o diretmişti. Bu yıl bundan vazgeçti. Kesinlikle gereksiz olduğuna karar verdi. Kaldı ki artık hiç parası yoktu.

Böylece kente yaptıkları yolculuktan beri mantıklı olmaya karar vermişlerdi ve alışagelmiş yapaylıkla budalaca bir umuda kapılmadan, içinde oldukları durumu tüm gerçekliğiyle yaşamaya kararlı gibiydiler. Annenin umudu, araziye ilişkin geriye kalan tek umudu iyice azalmış, kısa vadeli bir umuda dönüşmüştü. Tapu İdaresi'ndeki memurlardan herhangi bir yanıt almak, bu da olmazsa, son bir kez daha onlara hakaret etmek üzere Kam'a gitmekti bu umut.

"Eğer gidersem," diyordu, "o kadar çok şey söyleyeceğim ki, en azından beş hektar için onlardan söz alacağımdan eminim."

Son mektubu gönderdikten sonra, artık onlara yazmamasının nedeni, eğer bir gün Ram'a gitmeyi başarırsa, bu isteğini destekleyecek kanıt ve nedenleri her gece not etmesiydi. Bir süre, Joseph'in taşımacılıktan elde ettiği geliri kendisine vermesini umdu belli belirsiz. Ondan bu paraları istedi. Ancak Joseph 555 alacak parası olmazsa düşündüğünden çok daha erken ayrılacağını ileri sürerek buna yanaşmadı. O da boyun eğdi. Bunun üzerine hissettirmeden Mösyö Jo'nun pikabına göz dikti.

"Niye iki pikap var? Bizim durumumuzdaki insanların niye iki pikaba ihtiyacı olsun ki?"

Ancak ne Suzanne ne de Joseph pikabı satma işiyle ilgilenmeyi önerdi. Zaten Suzanne bunu beceremezdi. Annenin, Joseph'i kızdırmayı başararak onun üzerindeki gücünü son bir kez göstermeye çalışmak için mi yoksa gerçekten bir haftalığına Kam'a gidip tapu memurlarının önüne para sürmek için mi pikabı satmaktan söz et-

tiğini anlamak zordu. Sanki onu paraya çevirme konusunda hepsi anlaşmışçasına, anne yavaş yavaş bundan söz etmeye başladı. Hâlâ belirsiz olan tek şeyse pikaptan ne zaman ayrılacaklarıydı.

"Bunu hiç düşünmemiştik," diyordu anne, "ancak Joseph'in ayağında bir çift sandalet yokken evde iki pikabımız var."

Ve üç gün içinde, geleceklerini pikabın satışına bağlama alışkanlığı edinmişti; beş hektarın ipoteğine, Mösyö Jo'nun yüzüğüne, daha genel ve daha uzun süreliğine bentlere bağladığı gibi.

"Bizim durumumuzda bir pikap zaten fazla. Gelgelelim iki pikap... İşte buna kimse inanmaz. En tuhafı da bunu hiç düşünmemiş olmamız..."

Kaldı ki bir süre sonra pikabın parasıyla ne yapmayı tasarladığını açıkça dillendirmez oldu. Başlangıçta bu paraya, "onlara ağzına geleni saymak üzere" Kam'a gitmek için ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Ancak çabuk geçti bu. Pikabın, tıpkı B12 gibi, en azından bungalovun damının yarısını ya da Hôtel Central'da on beş gün kalma süresini karşılayabilmek için yeterince güzel olduğunu söyledi. Otelde kalmak belki de Mösyö Jo'nun elmasını ikinci kez satmasını sağlayabilirdi, ancak bunu dile getirmiyordu.

Joseph'inse ne pikabın satılmasıyla ne de dünyanın bu yanında olan bitenle ilgili herhangi bir düşüncesi vardı. Pikabın elden çıkarılmasına ne karşıydı ne de istekli. Yine de bir gün, belki de annenin ağzından bu sözleri duya duya ya da daha çok canı sıkıldığından, onu satmaya Ram'a gitmeye karar verdi. Yemek sırasında, masadan kalkmadan önce, "Pikabı elden çıkaracağım," dedi.

Anne yanıt vermedi ama korkulu gözlerle baktı. Pikabı satmaya razı olması, ondan vazgeçebilmesi, gidişinin kaçınılmaz biçimde yaklaşması demekti. Bu gidişin

ne zaman gerçekleşeceğini biliyordu, Hôtel Central'dan döndüğünden beri biliyordu bunu.

Joseph pikabı aldı, bir çantaya koydu, çantayı iki tekerlekli bir arabaya yerleştirdi ve onu nasıl satmayı düşündüğüne ilişkin tek bir açıklama yapmadan Ram'a doğru yola koyuldu. Sadece şaşkınlık içindeki onbaşı bu hiç sesini duymadığı tuhaf aletin gidişine baktı.

İşte böylece pikap, kimse ağzından tek bir üzüntü sözcüğü çıkarmadan bungalovdan gitti. Akşam Joseph boş çantayla geri döndü ve sofraya oturacakları sırada anneye bir banknot uzattı.

"Al," dedi Joseph, "şu namussuz Bart Baba'ya sattım, en az iki katı ederdi ama başka bir şey yapamadım."

Anne parayı aldı, odasına saklamaya gitti ve yemek odasına döndü. Sonra akşam yemeğini tabaklara koydu, her şey aynıydı, annenin tek lokma yememesi dışında. Yemeğin sonunda şu açıklamayı yaptı:

"Tapudaki köpekleri görmeye Kam'a gitmeyeceğim, bankadakiler gibi olacak, bu parayı tutacağım."

"Yapılacak en iyi şey bu," dedi Joseph çok yumuşak bir sesle.

Anne sakin konuşmak için çaba gösteriyordu. Alnı ter içindeydi.

"Kam'a gitmek tamamen gereksiz olacak," diye yineledi, "paraları kendime saklayacağım."

Ve birdenbire ağlamaya başladı.

"Yalnızca kendime, bir kez olsun, yalnızca kendime."

Joseph ayağa kalktı karşısında durdu:

"Lanet olsun, yine başlıyorsun." Sesi kendi kendine konuşuyormuşçasına yumuşak ve alçaktı. Sanki gidişinin kaçınılmaz kesinliğinin, mutluluğunun onların bilmediği, çok sert, gizli bir içyüzü vardı. Belki o da buna hayıflanıyordu. Anne Joseph'in bu denli yumuşak konuşma-

sına şaşırmış gibiydi. Ayakta ona gözlerini dikmiş duran oğluna ısrarla baktı, ansızın sakinleşmişti.

"Niye pikabı sattın Joseph?" diye sordu anne.

"Artık satacak bir şey kalmasın diye. Artık satacak bir şey kalmadığından emin olmak için. Şu bungalovu yakabilseydim, kahretsin, nasıl da yakardım onu!"

"Daha B12 var," dedi Suzanne.

"Ama kim kullanacak B12'yi?" diye sordu anne.

Ancak Joseph yanıt vermedi.

"Satabileceğimiz bir *crapud* olacak her zaman," diye atıldı Suzanne, "ondan söz etmiyoruz diye hiçbir şeyimiz yok değil, o var işte hâlâ satabileceğimiz."

Kentten döndüklerinden beri ilk kez elmas konusuna değiniyorlardı. Anne ağlamayı kesti ve giysisinin üst bölümünden elması çıkardı. Döndüğünden beri, onu kilerin anahtarını bağladığı iple boynunda taşıyordu.

"Bunu niye saklıyorum bilmem," dedi ikiyüzlülükle, "ne değeri var ki!"

"Niye boynuna bir yüzük taktığını sorabiliriz," dedi Joseph. "Onu herkes gibi parmağına takabilirsin, değil mi?"

"O zaman hep gözümün önünde olurdu," dedi anne, "midemi bulandırıyor."

"Doğru değil bu," dedi Suzanne.

Yemek odasının bir köşesinde çömelmiş duran onbaşı ilk kez elması gördü. Bundan kesinlikle bir şey anlamadığından, uzun uzun esnedi. Bu elmasla birlikte kendisinin de bundan böyle onların tek malı olduğundan kuşku duymaksızın.

"Sinemaya gitmiştim," dedi Joseph Suzanne'a. "Kendi kendime, 'Bir kadın aramaya sinemaya gideceğim' demiştim. Carmen'den bıkmıştım, onunla yatarken bir kız kardeşle yatıyor gibiydim, özellikle de bu kez. Bir süredir sinemadan daha az keyif alıyordum. Gelişimizden hemen sonra bunun farkına vardım. Oradayken iyiydim ama gitmeye karar verene kadar, eskisi gibi gitmiyordum artık. Sanki hep yapacak daha iyi işlerim vardı. Sanki zaman kaybetmiştim ve artık kaybetmemem gerekiyordu. Ama sinema yerine yapmam gereken şeyin ne olduğunu bilmediğimden hep sinemaya gidiyordum. Bunu ona da söylemen gerekecek, sinemadan daha az keyif aldığımı. Ve belki de sonunda, onu bile, onu bile daha az seviyor olacağım. Salondayken hep umut ediyordum, son dakikaya kadar. Orada olmak yerine ne yapmam gerektiğini, bunu film başlamadan bulmayı umut ediyordum. Ama bulamıyordum. Ve ışıklar söndüğünde, perde aydınlandığında ve herkes sustuğunda eskisi gibi oluyordum, artık hiçbir şey beklemiyordum, iyiydim. Sana bütün bunları söylememin nedeni, ben gittikten sonra beni ve söylediklerimi iyice anımsaman için. O ölse bile. Başka türlü yapamam.

Yanılmışım. Onunla sinemada karşılaştım. Geç gelmişti, ışıklar sönmüştü bile. Her şeyi anımsamak istiyo-

rum, sana her şeyi söylemek, her şeyi ama bilmiyorum bunu becerebilir miyim. Onu hemen görmedim. 'İşte, yanımda bir kadın.' Kendi kendime tek söylediğim bu oldu, her zamanki gibi. Yalnız değildi. Bir erkek vardı yanında. Adamın sağındaydı, ben de onun solunda. Benim solumda kimse yoktu, sıranın son koltuğundaydım. Şimdi artık tam hatırlamıyorum ancak bana öyle geliyor ki haberler sırasında ve filmin başında, belki de yarım saat boyunca, onu unuttum. Yanımda bir kadın olduğunu unuttum. Filmin başını çok iyi anımsıyorum, sonunuysa hemen hemen hiç. Onu unuttum derken tam olarak doğruyu söylemiyorum. Sinemada, bir kadının yanımda oturduğunu asla unutmadım. 'Filmi izlememi engellemedi,' demek daha yerinde olur. Film başladıktan ne kadar sonraydı? Söyleyeyim, belki bir yarım saat sonra. Beni neyin beklediğini bilmediğimden bu ayrıntılara dikkat etmedim ve buna pişmanım çünkü bu kahrolası yere döndüğümüzden beri sürekli bunları anımsamaya çalışıyorum. Ama nafile, yapamıyorum.

İşte böyle başladı. Birden hemen yanı başımda sesli ve düzenli bir soluk duydum. Eğildim ve sesin geldiği sıraya döndüm. Yanındaki adamdan geliyordu. Başı koltuğunun üstüne düşmüş, ağzı yarı açık uyuyordu. Çok yorgun biri gibi uyuyordu. Kadın baktığımı gördü ve gülümseyerek bana döndü. Perdeden süzülen ışıkta yüzünü gördüm. 'Hep böyledir bu.' Bunu neredeyse yüksek sesle söyledi, adamı uyandıracak kadar yüksek sesle. Ama adam uyanmadı. Sordum: 'Hep mi böyle?' Beni yanıtladı: 'Hep.' Gülümseyince onu güzel buldum ama bilhassa sesi olağanüstüydü. 'Hep' deyişini duyar duymaz onunla yatmak istedim. Bunu daha önce hiç duymadığım biçimde telaffuz etmişti, onun ağzından çıkmadan önce sanki bu kelimenin ne anlama geldiğini bilmiyordum. Sanki bana tam olarak şunu söylemişti: 'Hep sizi

bekledim.' Filmi izlemeyi sürdürdük, o ve ben. Söze başlayan ben oldum: 'Niçin? Eh, kuşkusuz onu ilgilendirmediğinden.'

Sonra ona başka ne söyleyeceğimi bilemedim. Söyleyecek bir şey aramakla o kadar meşguldüm ki filmi artık izlemiyordum. Sonra aramaktan sıkıldım ve beni asıl ilgilendiren şeyi sordum: 'Kim bu adam?' Bunun üzerine daha da içten güldü, tamamen bana doğru döndü, ağzını, dişlerini gördüm. Kendi kendime, bu adamla sinemadan çıktıklarında onları izleyeceğim, dedim. Düşündü. Bana yanıt verip vermeme konusunda emin değildi belki de, sonunda söyledi: 'Kocam.' 'Lanet olsun, kocanız mı?' dedim. Kocasının onun yanında, sinemada uyuması iğrenç gelmişti. Anne bile, yaşlı olmasına ve bunca talihsizlik yaşamasına rağmen sinemada uyumaz. Bana yanıt vereceğine çantasından bir paket sigara çıkardı. 555'ti. Bana da bir tane ikram etti ve ateş istedi. Yüzümü kibritin aydınlığıyla daha iyi görebilmek için ateş istediğini hemen anladım. O da hemen benimle yatma isteği duydu. Daha onu görmeden, benden ateş ister istemez, bir adamla yatmak istemekten utanmayan, benden epey büyük bir kadın olduğunu tahmin ettim. Adamı uyandırmamak için benimle birden alçak sesle konuşmaya başladı. 'Ateşiniz var mı acaba?' Oysa filmin başında çekinmeden onu uyandırmayı göze almıştı. Bir kibrit yaktım ve ona uzattım. O sırada ellerini gördüm, uzun ve parlak parmaklarını, cilalı ve kırmızı tırnaklarını gördüm. Gözlerini de gördüm. Sigarasını yakarken sigaraya bakacağına bana bakıyordu. Ağzı kırmızıydı, tırnaklarıyla aynı kırmızıdan. Onları böylesine birbirine yaklaşmış görmek bende bir şok etkisi yarattı. Sanki elleri ve ağzı yaralanmıştı, benim gördüğüm onun kanıydı, biraz da bedeninin içiydi. O zaman onunla yatmayı çok arzuladım ve nerede oturduklarını öğrenmek için çıkışta onla-

rı B12'yle takip edeceğimi ve gerekirse onu gözleyeceğimi, kentte bundan sonraki tüm süreyi onu beklemekle geçireceğimi düşündüm. Gözleri kibritin alevinde parlıyordu ve kibrit yandığı müddetçe hiç çekinmeden bana baktı. 'Gençsiniz.' Yirmi olduğumu söyledim. Ve çok alçak sesle konuşmaya başladık. Ne yaptığımı sordu. Ram'da, bize yutturulan bir arazi yüzünden boğazımıza kadar bokun içinde olduğumuzu anlattım. Kocasının Ram'a avlanmaya gitmişliği vardı, ancak onun buraya dair fikri yoktu. Sömürgeye geleli az bir süre olmuştu: İki yıl. Elimi, koltuğun kolçağında duran elinin üstüne koydum. Elini çekmedi. Kocası buralarda daha uzun süre kalmıştı, kendisi ancak iki yıl önce onun yanına gelmişti. Önce elimi onunkinin üstüne koydum. Gelmeden önce bir İngiliz sömürgesinde kalmıştı, hangisi olduğunu hatırlamıyorum. Sonra içi sıcak, dışı serin elini okşamaya başladım. Bu sömürgede çok sıkılıyordu, çok. Niçin sıkılıyordu? İnsanların düşünce biçimi yüzünden. Kam'daki tapu memurları aklıma geldi ve tüm sömürgecilerin pislik olduğunu söyledim. Gülümseyerek beni onayladı. Avucumun içinde alev alev olmaya başlayan eliyle ilgilenmekten artık filmle ilgili bir şey görmüyordum. Yine de perdede bir adamın düştüğünü anımsıyorum, filmin başından beri bunu bekleyen bir başka adam onu vurmuştu. Bu adamları tanır gibi oldum ama sanki uzun yıllar önceydi bu. Elimde böyle bir eli hiç hissetmemiştim. İnceydi, iki parmağımla onu sarıyordum, esnekti, esnek bir yüzgeç. Ölen adam yüzünden bir kadın ağlamaya başladı sahnede. Adamın üzerine yatmış, hıçkırıyordu. Birbirimizle daha fazla konuşamıyorduk. Buna artık gücümüz yoktu. Elini yavaşça elimde eritiyordum. Öyle yumuşak ve bakımlıydı ki bu el, insanda zarar verme isteği uyandırıyordu. Onun canını acıtmalıydım. Çok sıktığımda biraz kendini çekiyordu. Yanındaki adam

hep uyuyordu. Ekrandaki kadın ölü adamın üzerinde hıçkırırken iyice alçak sesle bana şöyle dedi: 'Filmin sonu.' 'O halde?' 'Bu akşam boş musunuz?' Söylediğine bak, nasıl olmam? Tek yapmam gerekenin kendimi bırakıp onları izlemek olduğunu söyledi. Niçin bilmiyorum, o zaman havam söndü. Az sonra yanacak ışıklardan korktum, o an yaptığım gibi karanlıkta elini okşadıktan sonra onu görmekten korktum. Çekip gideyim, dedim kendi kendime. Nasıl korktuğumu tahmin edemezsin. Evet, böyleydi işte. Işık korkusu, sanki varoluşumuzu durduracak ya da her şeyi olanaksızlaştıracaktı. Hatta sanıyorum elini bile bıraktım, eminim bundan çünkü yeniden elimi tuttu. Elimi koltuğun kenarına koymuştum, bu kez o benim elime dokundu. Onu tuttu ve açmaya çalıştı, tabii başaramadı. Mengene gibiydi, oysa çekip gidemiyordum. Böyle sinemalardan adam toplama alışkanlığı olduğunu ve ısrar etmemek gerektiğini düşündüm. Işıklar yeniden yandı. Elini çekti. Ona hemen bakmayı göze alamadım. Buna cesaret eden o oldu, bana baktı. Bense gözlerimi indirdim ve öyle bıraktım bana baksın diye. İkimiz ayağa kalkmışken adam birden uyanıverdi. Yaşı ondan biraz büyüktü, şıktı, uzun boylu, yapılıydı. Onu oldukça yakışıklı buldum. Umursamaz ve rahat bir hali vardı, uyumuş olmaktan ötürü zerre sıkılmıyordu. Bilirsin, bizim yoldan geçerken gördüğümüz şu adamlardan: Müthiş arabalar içinde havalı havalı gelirler; bir gözetleme kulesi isterler; bir gece, bir kaplan avlama süresi kadar kalırlar; yanlarında, kentteki büyük bir otelden Bart Baba'ya telefon ederek ısmarladıkları otuz iz sürücüsü vardır. 'İşte,' dedim kendi kendime, 'bu tür bir adam.' 'Pierre,' dedi kadın, 'bu genç adam Ram'lı bir avcı. Sen Ram'ı biliyor musun?' Düşündü. 'Oraya gitmiş olmalıyım, iki yıl önce.' Kendimi güvende hissediyordum. 'Pierre, akşamı onunla geçirebilir miyiz?' 'Ta-

bii.' Aralarında başka şeyler de konuştular ama sırtları dönük olduğundan duyamadım. Zaten duymaya hevesli de değildim. Sinemadan ağır ağır çıktık, kalabalığı izleyerek. Ben onun arkasındaydım. Düzgün ve yapılı bir vücudu vardı, aynı zamanda ince bir beli. Saçları kısaydı, tuhaf kesilmişti, sıradan bir renkte.

Büyüleyici bir arabanın yanında durduk, sekiz silindirli üstü açık bir Delage. Adam bana döndü. 'Biner misiniz?' Kendi arabam olduğunu ve onu izleyeceğimi söyledim. Oldukça sempatik biriydi. Benim orada olmamı doğal buluyormuş gibi bir havası vardı. Karısı ise, birbirimizi zaten tanıyormuşuz gibi, artık pek dikkat etmiyordu bana. 'Arabanız nerede? Belki onu burada bırakabilirsiniz, her birlikte bizimkine binebiliriz,' dedi. Kabul ettim. Onu Théâtre Meydanı'na park edeceğimi söyledim çünkü gösterimler bittikten sonra sinema önüne park etmek yasaktı. B12 onların Delage'ının birkaç metre ötesindeydi. Benim B12'ye doğru gittiğimi görünce adam yanıma geldi: 'Tanrı aşkına, bu mu?' Onu sinemaya gelirken fark ettiğini ve hiç böylesini görmediğini de ekledi. O da acele etmeksizin yanımıza geldi. 'O gördü bunu, bu külüstürü,' dedi adam. İkisi de arabaya baktı: Adam ciddi ciddi, kadın dalgın dalgın. Bununla dalga geçebilirlerdi, gerçekten bunu yapabilirlerdi çünkü onların Delage'ının yanındaki gülünçlüğünü görmen gerekirdi, eski bir konserve kutusu. Ama hayır, onlar dalga geçmedi. Hatta bana öyle geldi ki, adam arabayı gördükten sonra daha da nazikleşti. Onu Théâtre Meydanı'na park edip yanlarına gittim, sonra hep birlikte onların Delage'ıyla yola çıktık.

Burada yaşamımın en olağanüstü gecesi başlıyor.

Öne oturdum, o da gelmek istedi aramıza. Nereye gittiğimizi bilmiyordum, bu işin nasıl biteceğini de, çünkü adam vardı. Kadın yanımda oturuyordu, araba gidi-

yordu, adam bayağı iyi sürüyordu. Rahat davranmalısın, dedim kendi kendime. Üstümde kısa kollu gömlek ve şort, ayağımda tenis ayakkabıları vardı, onlarsa çok iyi giyinmişlerdi ama fark etmiyormuş gibi davrandıklarından rahatsız olmuyordum. B12'yi görmüşlerdi ve gerisini –örneğin kostümümün olmamasını– anlamaları için yeterliydi bu. Onlar bu tür şeyleri anlayacak insanlardandı.

Kentten ayrıldıktan sonra ona istek duymaya başladım. Adam varmakta acele ediyor gibiydi, hâlâ nereye gittiğimizi bilmiyordum. Adam daha hızlı sürüyordu. Bize hiç dikkat etmiyordu. Bedenimde kadının bedenini hissettim, gergindi. Kollarını iki yana açmıştı, biri kocasının omuzlarının üstünde öbürü benim kollarımın çevresindeydi. Rüzgâr elbisesini üstüne yapıştırıyordu, memelerinin biçimini sezdim, çıplak olsa bu kadar açıkça görülebilirdi. Gerçekten güçlü kuvvetliydi. Güzel memeleri vardı, büyük, dik. Kentin ışıklarından uzaklaştıktan biraz sonra eliyle omzumu tutup sıktı. Aynı şeyi yapacağımı, birden üstüne abanacağımı sandım. Çok hızlı gidiyorduk, çok rüzgâr vardı, her şey kolay gibi duruyordu, biraz sinemadaki gibi. Eliyle kolumu tuttu sımsıkı, benim aynı şeyi yapmayacağımdan emin olunca geri çekti. Tüm gece böyle davranacaktı.

İlk kulüpte durduk. 'Birer viski yuvarlayalım,' dedi adam. Bir bahçenin ucunda, küçük bir bara girdik. Doluydu. Orada yemek yiyeceğiz sandım. Saat ondu. 'Üç viski' ısmarladı adam. İçmeye başlar başlamaz ve içtikçe, bize daha az dikkat eder oldu. Onu viskisini içerken görünce anlamaya başladım. Biz kendimizinkileri içerken sadece kendisi için iki tane daha söyledi. Onları da arka arkaya içti. Biz daha birinciyi bitirmemiştik. Susuz kalmış, üç gündür bir yudum içmemiş biri gibiydi. Kadın buna şaşırdığımı gördü ve bana gülümsedi. Sonra alçak sesle: 'Önemsememek gerek, bu onun keyfi.' Adam sem-

patikti, konuşmaya bile gerek duymuyordu, her şeye boş vermişti, ona, bana, her şeye... Ve inanılmaz bir keyifle içiyordu. Herkes onun içişine bakıyordu, insan kendini alamıyordu. Ona da bakıyorlardı. Çok güzeldi. Saçları rüzgârla darmadağın olmuştu. Çok açık renk gözleri vardı, belki gri ya da mavi, bilmiyorum. Kör gibiydi ya da bu gözlerle başkalarının her gördüğünü değil de bir bölümünü görüyor gibiydi daha çok. Bana bakmadığı zamanlarda hiçbir şey görmüyormuş gibi duruyordu. Bana baktığında, yüzü bir anda aydınlanıyordu, sonra ansızın gözlerini indiriyordu, sanki bu kadarı fazlaydı gözleri için. Bardan çıkarken bana baktığında ne olursa olsun gece onunla yatacağımı anladım, adamın içmeyi istemesi gibi o da bunu istiyordu.

Yeniden yola koyulmuştuk. Kimse birbiriyle konuşmuyordu. Yalnız o, bazen kocasına bir şeyler söylüyordu, 'Dönemece dikkat,' gibi. Bazen de trafik yoğunlaştığı için adam kendi kendine söyleniyordu. Kentin bir bölümünü geçtik ve adam sanki mecburmuş gibi hâlâ söyleniyordu oysa sonradan fark ettim ki bundan rahatlıkla vazgeçebilirdi.

Liman tarafında bir başka bara geldik. O iki viski daha istedi, bizse bu kez birer içki istedik. Ancak yine de içtiğim üçüncü içkiydi bu ve biraz sarhoş olmaya başlıyordum. O da biraz sarhoş olmalıydı. Keyifle içiyordu. Onun her gece böyle, o bar senin bu bar benim, adamın peşinde dolaşmak ve içmek zorunda olduğunu düşündüm, bazen de yanında, bulduğu bir herifle birlikte. Bardan çıkarken bana iyice alçak sesle, 'Bizim durmamız gerek. Onu bu konuda kendi haline bıraksak iyi olur,' dedi. Benimle yatmayı giderek daha çok istiyor olmalıydı. Adam zar zor arabaya binerken fırsattan yararlanıp beni dudaklarımdan öptü. O zaman adamı bir yana itip direksiyona geçmek ve onunla kaçmak istediğimi san-

dım. Hemen sevişmeyi isterdim. Bir kez daha bunu anlamış olmalıydı, beni araba kapısının üstüne doğru itti.

Yeniden yola koyulduk. Adam sarhoş olmaya başlıyordu ve bunun farkına varmış olmalıydı. Daha yavaş sürüyordu, arkasına yaslanmak yerine, yolu daha iyi görmek için direksiyonun başında dimdik duruyordu. Bir kez daha kenti boydan boya geçtik. Neden böyle yaptığımızı ona sormak istedim ama sanıyorum o da bilmiyordu. Belki yolu uzatmak içindi. Belki de öteki yolları bilmiyordu, sömürgeye ilişkin kent merkeziyle onu çevreleyen barlardan başka hiçbir şey bilmiyordu. Bu yavaş yavaş canımı sıkıyordu, hele artık iyice yavaş sürmeye başladıktan sonra. Ayrıca bizden yararlanıyordu, öylesine, hoşumuza gidip gitmediğini sormadan, bize viski soda ısmarlıyordu, sırf kendisi bundan hoşlandığı için. Üçüncü bara gittik. Bu kez Martel söyledi, bir kez daha içmek istediğimizin bu olup olmadığını bize sormadan. Şöyle dedim: 'Ben sıkıldım, siz Martel'inizi mideye indirebilirsiniz.' Sanki onun üstüne atılmak istiyordum. Eden'den ayrılalı bir saat olmuştu ve gerçekten bunun ne zaman biteceğini kestiremiyordum. 'Özür dilerim,' dedi adam, 'ne istediğinizi sormam gerekirdi.' Martel'imi aldı ve kafasına dikti. Yine konuştum: 'Niçin hepsini aynı barda içmediğinizi merak ediyorum.' Şöyle dedi: 'Siz bir çocuksunuz, daha hiçbir şey anlamıyorsunuz.' Son söylediği anlamlı cümle bu oldu. Benimkinin ardından iki Martel daha içti. Sonra sırtı kamburlaştı ve ağır ağır içine kapandı. Taburesinde oturup beklemeye koyuldu. Son derece mutlu görünüyordu. Kadına onu bırakıp benimle çıkmasını söyledim. Bunu yapamayacağını, çünkü bu barın sahiplerini iyi tanımadığını, onu ertesi sabah evine götürüp götürmeyeceklerini bilmediğini söyledi. Ben üsteledim. O reddetti. Oysa gitgide benimle daha çok yatmak istiyordu. Suratından açıkça anlaşılı-

yordu artık. Kocasının yanına gitti, onu yavaşça sarstı ve henüz akşam yemeği yemediklerini, saatin on bire geldiğini anımsattı. Adam cebinden bir banknot çıkarıp barın üstüne bıraktı, üstünü beklemeden kalktı ve çıktık.

Sonra iyice yavaş gitmeye başladı. Kadın ona yolu tarif ediyor; nereden dönüleceğini, hangi yoldan gidileceğini söylüyordu. O yolu anlatırken ben de onun elbisesini kaldırdım ve yavaş yavaş tüm bedenini okşamaya başladım. Karşı çıkmıyordu. Adam hiçbir şey görmüyordu. Arabayı sürüyordu. Harikaydı, onu okşuyordum, orada, burnunun dibinde ve o hiçbir şey görmüyordu. Görse bile, onu okşamayı sürdürürdüm sanırım çünkü bir şey söylese onu arabadan sepetlemek için bunu fırsat bilirdim. Bir gece kulübüne geldik, kalasların üzerinde yükselen bir tür bungalovdu, dans edilip yemek yeniyordu burada. Bir yanda dans edenlerin pisti vardı, öteki yandaysa yemek yiyenler için bölmeler. Adam Delage'ı bungalovun altına park etti ve yukarı çıktık. Kocasına destek oluyor, basamaklardan çıkması için ona yardım ediyordu. Kütük gibi sarhoş olmuştu. Kadın ışıkta çok solgun ve bitkin görünüyordu. Ama ben sebebini biliyordum, benimle yatmak istemesi ve ona arabada yaptıklarımdı sebebi. İnsanların adama tuhaf baktıklarını görünce onu sepetleme isteğim sona erdi. Herkese karşı ben onun yanındaydım, o hariç. Ayrıca sıkılmıştım, hem de nasıl bilemezsin. Kadın ona karşı yumuşaktı; o ise yavaştı, çok yavaş; üçüncü bardan ayrılmamızın üzerinden kırk beş dakika geçmişti bile. Ve tüm bu süre boyunca ben onu okşamıştım. Bitmiyordu bu. Piste bakan, girişe ters yönde bir bölme seçti. Adam koltuğun üstüne yığıldı, son derece rahatlamıştı: Artık araba kullanamayacak olmaktan, söyleyecek bir şeyi olmamasından, yürüyecek hali bile kalmamasından. Bir saniye için burada bu insanlarla ne aradığımı düşündüm, ama artık onu bıraka-

mazdım. Yine de canımı sıkıyordu çünkü ona karşı öyle yumuşak, öyle sabırlıydı ki... O ise öyle yavaş, öyle yavaş... Birbirimize doğru ilerliyorduk, bu yapışkan şerbetin içinde boğulmuş gibi, içinden çıkamıyorduk bir türlü. Eden'den beri, iki saattir, bir tünelin içinde onu arıyordum. O bir uçta tutunmuş, gözleriyle, memeleriyle, dudaklarıyla beni çağırıyordu ve ben ona bir türlü ulaşamıyordum. *Ramona*'yı çaldılar. O zaman birden hareket etme, dans etme isteği duydum. Sanıyorum pistte kimse olmasaydı tek başıma *Ramona*'yla dans edebilirdim. O âna değin dans etmeyi bilmediğimi sanıyordum ama birden dansçı oluvermiştim. Bükülmez bir telin üzerinde bile dans edebilirdim. Ya dans etmem gerekiyordu ya da bu adamı sepetlemem. Hem biliyor musun, *Ramona* bazı durumlarda sandığımızdan çok daha güzel. Kalktım. Oradaki ilk kadını dansa kaldırdım. Ufak tefek, oldukça güzeldi. Dans ederken ötekini öyle istiyordum ki, ufak tefek kadını neredeyse kollarımda hissetmiyordum. Yalnız başıma dans ediyordum, kollarımın arasında tüyden bir kadınla. Bölmeye geri döndüğümde çok sarhoş olduğumu anladım. Gözleri kocaman açılmış, bana bakıyordu. Daha sonra bana şöyle dedi: 'Bir başkasıyla dans ettiğini görünce bağırdım ama duymadın.' Çok rahatsız olduğunu anladım, belki de mutsuz olmuştu ama neden bilmiyorum. Adam yüzünden olduğunu sanıyorum, belki de ben dans ederken ona bir şey söylemişti, sitem etmişti. Masanın üstünde mayonezli üç yumurta vardı. Adam çatalıyla birini bütün olarak aldı, olduğu gibi ağzına attı ve çiğnedi. Yumurta ağzından çenesine doğru azar azar akıyordu fakat o bunu hissetmiyordu. Benimkini aldım, onun yaptığı gibi, bütün olarak, bölmeden ağzıma attım. Kadın gülmeye başladı. Adam da gülmeye başladı gülebildiğince, sanki üç gündür birbirimizi tanıyormuşuz gibi. Adam ağır ağır, ağzı yumurta dolu şöyle

dedi: 'Bu çocuğu sevdim.' Şampanya ısmarladı. Ufak tefek kadınla dans ettiğimden beri kadın daha kararlı duruyordu. Bunu, şampanyayı adama servis yapma biçiminden anladım. Onun kadehini ağzına kadar doldurdu ve elinde şişeyle içmesini bekledi. Adam şampanyanın üstüne atladı. Kadın kendine ve bana da şampanya servisi yaptı, kocasına da ikinci kez servis yaptı. Sonra bir kez daha, elinde şişe, ikinci kadehi bitirmesini bekledi. Sonra bir kez daha servis yaptı ama bu kez yalnız ona. Üst üste dört kez. Hiç hareket etmeden ona bakıyordum. Tamamen birlikte olacağımız ânın yaklaştığını anladım.

Üstünde limon dilimleriyle üç tane kızarmış dilbalığı getirdiler. Mayonezli yumurtalarla birlikte bundan başka bir şey gelmeyecekti. Gece yarısıydı. Salonlar öyle doluydu ki artık içkiden başka bir şey sunulmuyordu. Adam dilbalığının yarısını yedi ve uyudu. Ben şampanyamı içtim ve yenisini istedim. Dilbalığımın hepsini yedim, sonra da onun bana verdiği kendi balığını. Hayatım boyunca ne böyle acıkıp susamış ne de bir kadına böyle istek duymuştum.

Birden gözleri büyüdü ve elleri hafifçe titremeye başladı. Ayağa kalktı, adamın başının bulunduğu masanın üzerinden eğildi ve öpüştük. Yeniden doğrulduğunda dudakları solgundu, benim ağzımda da rujunun bademtadı vardı. Sürekli titriyordu. Oysa adam hep uyuyordu.

Birbirimize doğru eğilmiştik, dudaklarını öpüyordum. 'Bize bakıyorlar,' dedi. Dert etmiyordum.

Adam uyanıyordu. Ne zaman uyanacağını sezebiliyorduk. Horluyor ve tepeden tırnağa sarsılıyordu, o başını kaldırmadan birbirimizden ayrılacak zamanımız oluyordu. 'Ne yapıyoruz burada?' Kadın çok yumuşak bir karşılık verdi: 'Merak etme Pierre, bunu hep dert edersin.' İçti ve yeniden uyudu. Birbirimize uzanıp masanın üstünden, adamın kapalı gözleriyle kocaman kafasının

üstünden öpüşüyorduk. Yani o uyudukça, biz birbirimizden kopmaksızın dudak dudağa duruyorduk. Sadece dudaklarımız değiyordu birbirine. O hep titriyordu. Ağzımın içindeki dudakları bile titriyordu. Adam uyanıyordu: 'Birazcık içseydik.' Çok yavaş, uyuşmuş bir sesle konuşuyordu. Kadın ona şampanya veriyordu. Gerçekten büsbütün sarhoştu. Olağanüstü bir acı uykusunda diniyordu sanki, onunla aynı anda uyuyan ve o gözlerini açar açmaz başlayan bir acı. Yaptığımızdan kuşkulanıp kuşkulanmadığını merak ettim. Ama sanmıyorum, bana öyle geliyor ki onun katlanamadığı uyanmaktı; ona dayanılmaz gelen, yeniden ışıkları fark etmek, orkestrayı duymak ve pistte dans edenleri görmekti. Başını kaldırıyor, gözlerini on saniye kadar açıyor, kime olduğu belli olmadan güçbela söyleniyor ve kafasını tekrar masanın üstüne koyuyordu. 'Pierre iyisin değil mi? Başka ne istersin? Uyu, endişelenme.' O zaman muhtemelen gülümsedi: 'Haklısın Lina, çok naziksin.' Adı Lina'ydı, ondan öğrendim. Onunla olağanüstü bir yumuşaklıkla konuşuyordu. Şimdi onu tanıdıktan sonra söyleyebilirim ki, bunu rahatça öpüşmemiz için yapmıyordu, aynı zamanda ona karşı büyük bir dostluk besliyordu, hatta belki de aşk. Adam her uyanmaya çalıştığında kadehine şampanya koyuyordu. Adam şampanyayı yutuyordu. Sünger gibi emiyordu. İçmiyordu, bedenine şampanya boşaltıyordu. Yeniden devriliyordu. Kadın bana uzanıyordu ve öpüşüyorduk. Artık titremiyordu. Saçı tümüyle dağılmış, dudakları solgundu. Artık yalnızca benim için güzeldi, onun rujunu yemiş, saçını dağıtmış olan benim için. Olağanüstü bir mutlulukla dolmuştu, mutluluktan ne yapacağını bilemiyordu, bundan dolayı utanmaz bir hali vardı. Adam homurdanıyordu. Birbirimizden ayrılıyorduk. Adam doğruluyordu: 'Viski içmek isterdim.' Çok iyi anımsıyorum ona şöyle dedi: 'Hep olanaksızı istersin Pierre. Garson nerede bil-

miyorum. Gidip aramam gerek.' Adam şöyle yanıtladı: 'Rahatsız olma Lina, ben bir budalayım.' İnsanlar bize bakıyordu. Gülenlerin olduğunu sanmıyorum. Yanımızdaki, benim dans ettiğim ufak tefek kadının oturduğu masadaki kişiler kendi aralarında konuşmayı kesmiş, yalnızca bize bakıyorlardı.

Adam çişini yapmak istedi. Zar zor kalktı. Kadın onun koluna girdi ve salonu boydan boya yürüttü. Yürürken çok söylendi. 'Ne berbat bir yer!' Bunu öyle yüksek sesle söyledi ki orkestranın sesine karşın duyuldu. Kadın onun kulağına konuşuyordu. Kuşkusuz onu yatıştırıyordu. Onlar yokken birçok kadeh şampanya içtim, belki dört, bilmiyorum. Onu böylesine öpmekten susamıştım. Onu öyle çok istiyordum ki yanıyordum.

İşte orada, yalnız başıma, kendi kendime bir daha geri dönmemek üzere değiştiğimi söyledim. Ellerime baktım ve tanımadım: Yerine yeni eller gelmişti, o zamana kadarkilerden başka kollar. Gerçekten artık kendimi tanımıyordum. Bana öyle geliyordu ki, bir gecede akıllanmıştım, o zamana kadar gerçekten anlayamadığım, ancak fark ettiğim önemli olan her şeyi sonunda anlıyordum. Tabii ki onlar gibi insanlar, o kadın ve o adam gibisini tanımamıştım hiç. Ama aydınlanmamın nedeni tam olarak onlar da değildi. Onların böyle özgür, özgürlüklerle dolu olmalarının, özellikle çok paraları olmalarından kaynaklandığını iyi biliyordum. Hayır, onlar yüzünden değil. Öncelikle bir kadına karşı hiç böyle istek duymamıştım; sonra içmiştim ve sarhoştum. Hissettiğim bu bilinç çoktandır bende var olmalıydı. Ve bunu ortaya çıkaran istekle alkolün karışımıydı. Duygulara, hatta insanın annesine karşı hissettiği duygulara bile boş verdiren ve artık bundan korkmamak gerektiğini anlamama neden olan bu istekti çünkü o zamana dek, boğazıma kadar duyguya battığımı düşünüyor ve bundan korkuyordum.

Bu gerçeğin fitilini yakan alkol oldu: Ben kötü bir adamdım. Kendimi kötü bir adam olmaya hazırlıyordum hep; bir gün annesini terk edecek ve ondan uzakta, bir kentte yaşamayı öğrenmeye gidecek bir adam. Ama o zamana kadar bundan utanmıştım, oysa şimdi anlıyordum ki haklı olan bu kötü adamdı. Anımsıyorum, anneyi terk ederek onu Kam'daki memurların eline bıraktığımı düşündüm. Kam'daki memurları düşündüm. Bir gün onları çok yakından tanımam gerekeceğini düşündüm. Bir gün onları, ovadayken olduğu gibi adilikleriyle tanımakla yetinmeyecektim; onların çetesine girmem, üzülmeden bu adiliği öğrenmem ve onları daha iyi vurmak için tüm kötülüğümü korumam gerekecekti. Ovaya dönme fikri yeniden aklıma geldi... Anımsıyorum, orada bulunanın kendim olduğundan emin olmak için bayağı yüksek sesle küfrettim ve kendi kendime 'artık işim bitti' dedim. Seni düşündüm, onu düşündüm ve kendi kendime 'artık işim bitti' dedim, seninle ve onunla. Artık yeniden çocuk olamayacaktım, ölse bile, kendi kendime, 'ölse bile gideceğim' dedim.

Geri geldiler. Kadın onun kolunu tutuyordu. O da salonu geçmek ve gerisingeriye dönmek için gösterdiği çabayla bitkinleşmiş, sendeliyordu. Eğer biri onunla dalga geçse ya da ne olursa olsun, tek söz söylese ağzını burnunu dağıtırdım. Oradaki sarhoş olmamış herkese oranla, böylesine sarhoş olup böylesine özgürleşen bu adama kendimi daha yakın hissediyordum. Ondan başka herkesin mutlu gibi bir hali vardı. Kadın, rahatça öpüşmemiz için onu sarhoş eden kadın sanki başkalarının, sarhoş olmayanların kurbanıymış gibi, ona tatlılık ve anlayışla destek veriyordu. Geri döndüğünde şişenin boşalmış olduğunu hemen fark etti, yerinden kalktı ve dans pistinin öteki ucunda bulunan garsona yenisini getirmesini söylemeye gitti. Garson gecikti. O yeniden titremeye başladı.

Adamın ayılmasından korkuyordu. Garsonu bulmaya gittim. Bulutun üstünde gibi yürüyordum. Bir şişe Moët getirdim. Artık o ânın yaklaştığını hissediyordum. Ona üç kadeh şampanya daha verdi. Adam yeniden uykuya dalıyordu ve kadın içki içirmek için onu yeniden uyandırıyordu. O an daha da yaklaşıyordu. İçtikten sonra adamın yeniden başı masaya düşüyordu. 'Kaçalım,' dedim. 'On dakika içinde uyanmazsa gidelim,' diye yanıtladı. 'Uyanırsa onu haklarım,' dedim. Ama tekrar uyanması olanaksızdı. Uyansaydı sanıyorum üzerine atlardım, doğruyu söylüyorum çünkü onun için, kendimizden başka birisi için yapabileceğimizin sınırına gelmiştik. Kadın yeniden uyanmayacağından emin olunca onu omuzlarından tuttu ve uzanması için koltuğun üzerine kaydırdı. Sonra ceketinin düğmelerini açıp cüzdanını aldı. Sonra kalktı ve garsonu çağırdı. Garson gelmiyordu. Bir kez daha gidip onu aramam gerekti. 'Bırakın uyusun,' dedi ona, 'uyanınca ona bir taksi bulacaksınız. İşte şoföre vereceğiniz adres.' Garsona para verdi, bir de kartvizit. Garson parayı geri çevirdi ve şefe sorması gerektiğini, müşteriler masa beklerken onun orada, gecenin kalan bölümünde koltukta kalıp kalamayacağını bilmediğini söyledi. Bu garsonun karşısında elden bir şey gelmiyordu, kabul etmesi için onu zorlamak faydasızdı. Bir de şefi beklememiz gerekti. 'Doluyuz,' dedi şef, 'bu masayı tek başına ona kapatamam.' Ağlayacak sandım. Bense şefi, onun boğazını ellerimin arasında hissediyordum, parmaklarımın arasında. Cüzdandan bir sürü banknot çıkardı: 'Masanın bu gecelik parasını size ödüyorum.' Şefin avucuna bir yığın para bıraktı. O da kabul etti. Adama son bir kez baktı ve aşağı indik. Bungalovun altında, arabaya biner binmez onu arka koltuğa devirdim ve onunla seviştim. Başımızın üzerinde orkestra çalıyor ve dans edenlerin ayak sesleri duyuluyordu. Sonra Delage'ın di-

reksiyonuna geçtim ve onun bana gösterdiği bir otele gittik. Orada bir hafta...

Bir akşam kendisine yaşamımı anlatmamı istedi. Ona elmastan söz ettim. Bana hemen onu getirmemi söyledi ve benden satın aldı. Sizi almaya Hôtel Central'a döndüğümde elması yeniden cebimde buldum."

Joseph'in gidişi yaklaşıyordu. Bazen gecenin bir vakti anne, Suzanne'ı görmeye gidiyor ve ona bundan söz ediyordu. Sonunda, bu konuyu düşüne düşüne, bunun da bir çözüm olup olamayacağını sorar oldu kendine.

"Onu nasıl engelleriz bilmiyorum," diyordu anne, "buna hakkım yok sanıyorum çünkü başka türlü kendini buradan nasıl sıyıracağını bilmiyorum."

Bu konuya yalnızca gece olunca ve Suzanne'ın yanında değiniyordu. Saatlerce onbaşıyla baş başa hesap yaptıktan sonra, Joseph'le ilgili konuşma cesareti buluyordu. Belki gündüzleri hâlâ kendini kandırıyordu fakat gecenin tam ortasında kendini kandırmaya devam edemiyor, her şeyi açıkça görebiliyor ve bundan rahatlıkla söz edebiliyordu.

"Bana kızıyorsa," diyordu, "haklı olmalı. Başınıza gelecek en iyi şey ölmem. Tapudakiler size acırdı. Beş hektarı geri almamak üzere size verirlerdi. Onu satıp gidebilirdiniz."

"Nereye gidebilirdik?" diye soruyordu Suzanne.

"Kente. Joseph iş bulurdu. Sen de evlenecek birini beklerken Carmen'in yanına giderdin."

Suzanne yanıt vermiyordu. Anne neredeyse bunları dile getirir getirmez giderdi. Söylediklerinin Suzanne için

pek önemi yoktu. Şimdiye kadar hiç bu denli yaşlı ve kaçık görünmemişti Suzanne'a. Joesph'in çok yakında ayrılacak olması, endişeleri ve tasalarıyla onu önemsiz bir geçmişe gönderiyordu. Önemli olan yalnızca Joseph'ti. Ona ne olduğuydu. Döndüklerinden beri Suzanne onu çok az yalnız bırakıyordu. Arabayla Ram'a gittiğinde çoğu kez kardeşini de yanına alıyordu. Yine de öyküsünü anlattığından beri, yani dönüşlerini izleyen ilk günlerden beri, onunla çok az konuşuyordu. Az da olsa yine de onunla konuşuyordu, anneyle konuştuğuna oranla daha çok, anneye açıkça bir şey söyleyecek cesareti yoktu. Söylediği hiçbir karşılık bulmuyordu. Konuşuyordu çünkü bu kadından söz etme isteğine karşı koyamıyordu. Neredeyse hep o kadından bahsediyordu. Bir kadınla böyle mutlu olunabileceği asla aklına gelmemişti. Ondan önce tanıdığı tüm kadınların hiçbir önemi olmadığını, günlerce ve gecelerce onunla yatakta kalabileceğinden emin olduğunu söylüyordu. Üç gün boyunca yalnızca çok az şey yiyerek seviştiklerini ve geri kalan her şeyi unuttuklarını anlatıyordu. Anne hariç, Joseph onu düşünmüştü. Onu Hôtel Central'a döndüren buydu, parasızlık değil.

Joseph Ram'a yaptıkları bir yolculuktan yararlanarak, Suzanne'a kadının onu almaya geleceğini açıkladı. Gelmeden önce on beş gün kadar beklemesini isteyen kendisiydi. Neden olduğunu tam olarak söyleyememişti: "Belki de bu berbat yeri son bir kez görmek istiyorum, emin olmak için." Daha fazla gecikemezdi. Ovadan ayrıldıktan sonra onlara ne olacağını düşünmüştü, bunu uzun uzun düşünmüştü. Anne için arazinin dışında muhtemel bir geleceğin artık olmadığını görüyordu. Bu iyileşmesi olanaksız bir illetti: "Onun her gece Pasifik'e karşı yeniden bent yapmaya başladığından eminim. Tek fark, bentlerin yüksekliğinin yüz ya da iki yüz metre olmasında. Bu da ruh haline bağlı. İster küçük olsun ister

büyük, her gece yeniden başlıyor. Bu fazlasıyla güzel bir fikir." Joseph bentleri hiç unutamayacağını ileri sürüyordu. Onu da hiç unutamayacaktı ya da daha çok onun çektiklerini.

"Kim olduğumu unutmam gibi bir şey bu, imkânsız."

Onun daha fazla yaşayabileceğini sanmıyordu fakat bu durumun eskisi gibi önemli olduğuna artık inanmıyordu. İnsan ölmeyi bu kadar çok istiyorsa onu engellememek gerekiyordu. Annenin yaşadığını bildiği sürece hayatta iyi hiçbir şey yapamayacak, hiçbir şeye girişemeyecekti zaten. Bu kadınla her seviştiğinde onu düşünmüştü, yalnızca onu anımsamıştı; babaları öldüğünden beri o hiç sevişmemişti, günün birinde çocuklarının bunu yapabilmesi için, tıpkı bir aptal gibi, buna hakkı olmadığını düşünüyordu. Suzanne'a annenin iki yıl boyunca Eden'de bir görevliye sırılsıklam âşık olduğunu anlattı, bunu kendisine o söylemişti ve çocuklar yüzünden, bir kez bile onunla yatmamıştı. Ona Eden'den söz etti. Annenin Eden'de piyano başında geçirdiği o on yılın korkunçluğundan. Suzanne'dan daha iyi anımsıyordu çünkü daha büyüktü. Anne de ara sıra ona bundan bahsetmişti.

Eden'deki piyanistlik işi ona önerildiğinde, anne kendini bir anda yeniden piyano çalarken bulmuştu. On yıldır piyano çalmamıştı, öğretmen okulundan beri. Ona şöyle demişti: "Bazen ellerimin partisyonlar karşısında saçmalayışını görünce ağlıyordum, hatta bazen de bağırmak, kaçmak, piyanoyu kapamak istiyordum." Ancak yavaş yavaş elleri alışmıştı. Hem karşısına sürekli aynı partisyonlar çıkıyordu hem de Eden'in müdürü sabahları çalışması için ona izin veriyordu. İşten atılma saplantısıyla yaşıyordu. Ve çocuklarını beraberinde getirmeyi alışkanlık haline getirme nedeni, onları evde yalnız bırakmayı göze almaktan çok müdüriyeti kaderi konusunda duygulandırmaktı. Gösteriden biraz önce geliyordu,

piyanonun iki yanındaki iki koltuğa örtüleri yerleştiriyor sonra çocukları buraya yatırıyordu. Joseph bunu iyi anımsıyordu. Olay çabuk öğrenildi ve salon dolmaya başlarken izleyiciler piyanist kadının uyuyan çocuklarını görmeye orkestra çukurunun yanına gelmeye başladı. Kısa süre içinde, müdüriyetin kızgınlıkla karşılamadığı bir tür numara olmuştu bu. Anne ona şöyle demişti: "Çok güzel olduğunuz için sizi görmeye geliyorlardı. Bazen yanınızda oyuncaklar, şekerlemeler buluyordum." Buna hâlâ inanıyordu. Onlara güzel oldukları için oyuncak verildiğine inanıyordu. Joseph ona gerçeği söylemeye hiçbir zaman cesaret edememişti. Işıkların sönmesinden ve "günün haberleri"nden hemen sonra uyuyorlardı. Anne iki saat boyunca çalıyordu. Perdedeki filmi izlemesi olanaksızdı: Piyano perdeyle aynı düzlemde olmamakla beraber, salondan iyice alçaktaydı.

On yıl boyunca anne tek film görememişti. Yine de zamanla elleri öyle ustalaşmıştı ki artık klavyeye bakmasına gerek kalmıyordu. Ancak başının üzerinde oynayan filme dair yine hiçbir şey görmüyordu. "Bazen çalarken uyuduğumu sanıyordum. Perdeye bakmaya çalıştığımda korkunç oluyordu, başım dönüyordu. Başımın üzerinde dans eden ve deniz tutmuş gibi midemi bulandıran siyah-beyaz bir bulamaçtı bu." Bir kez, yalnızca bir kez filmi görmek için öyle kuvvetli bir istek duymuştu ki hasta olduğunu bildirip gizlice sinemaya gelmişti. Ancak çıkışta bir görevli onu tanımıştı, o da bunu bir daha yapmayı asla göze alamamıştı. On yıl boyunca sadece buna cesaret etmişti. On yıl boyunca sinemaya gitmeyi istemiş ve bunu yalnızca bir kez gizlice yapmıştı. On yıl boyunca bu istek içinde capcanlı kalmıştı, o ise yaşlanıyordu. Ve bu on yılın sonunda artık çok geç olmuştu, o ovaya gitmişti.

Onunla ilgili bu gibi şeyleri anımsamak o kadar dayanılmazdı ki Joseph ve Suzanne için annenin ölmesi yeğ

tutulabilirdi: "Bu öyküleri, Eden'i anımsamalısın ve her zaman onun yaptığının tersini yapmalısın." Yine de onu seviyordu. Hatta onu sevdiği gibi hiçbir kadını sevmeyeceğine inandığını söylüyordu. Hiçbir kadının onu unuttu-ramayacağını. Ama onunla yaşamak, hayır, bu olanaksızdı.

Onun üzüldüğü, gitmeden önce Kam'daki memurları öldürememesiydi. Annenin Kam'daki memurlara yazdığı mektubu, onun isteği üzerine otobüs şoförüne vermeden önce okumuştu, sonra onu vermemeye ve saklamaya karar vermişti. Mektubu hiç vermemek üzere saklamaya karar vermişti. Onu okurken, olmayı istediği gibi bir insana dönüştüğünü, karşısına çıksa Kam'daki memurları öldürebileceğini hissediyordu. İşte yaşamı boyunca hep böyle kalmak isterdi, başına ne gelirse gelsin, çok zengin bile olsa. Bu mektup, Kam'daki memurlardan çok daha fazla onun işine yarayacaktı.

Ona acı çektirmek zorunda kalsalar bile, Joseph'in planları annenin katlandığı şeyler doğrultusunda gelişiyordu. Madem ona kötü davranmaya başlamıştı, Kam'daki memurlara karşı da böyle kötü davranması gerektiğini söylüyordu.

Suzanne, Joseph'in söylediklerini tam olarak anlayamıyordu ancak bunları bir yiğitlik ve gerçeklik destanı gibi bağlılıkla dinliyordu. Bunları yeniden düşününce kendisinin de, Joseph'in söylediği gibi, yaşamını sürdürebilecek güçte olduğunu fark etti. O zaman Joseph'te hayran olduğu ne varsa, kendisinde de var olduğunu anladı.

Dönüşlerini izleyen bir hafta boyunca Joseph yorgun ve üzgündü. Yemek yemek dışında yerinden hiç kalkmıyordu. Çok az yıkanıyordu. Ancak sonra bunun tersine, verandadan bazı kuşlara nişan almaya ve her gün büyük özenle yıkanmaya başladı. Gömlekleri hep tertemizdi ve her sabah tıraş oluyordu. Böylece anne gidişinin yaklaştığını anladı. Kaldı ki onu kim böyle görse bu-

nu tahmin ederdi ve kimse, hiçbir şey onun gitmesini engelleyemezdi. Günün her saati hazırdı.

Bekleyiş tam olarak bir ay sürdü. Anne doğal olarak tapu memurlarından hiçbir yanıt almadı, bankadakilerden de. Ancak bunun pek önemsemiyordu. Sonunda, konuşmak için Suzanne'ı da uyandırmaz oldu. Belki de Joseph'in bir an önce gittiğini görmek istiyordu, mademki gidecekti. O burada durdukça, elması Bart Baba'ya gösteremeyeceğini de düşünüyor olmalıydı. Çünkü Bart Baba pikabı satın aldığından beri, annenin aklından çıkmıyordu. Ondan söz ediyordu, aslında ondan, onun servetinden, sahip olduğu olanaklardan, *pernod* kaçakçılığı yapacağına onun adına kendisinin yapabileceği yatırımlardan... Başka bir şeyden söz etmiyordu. Acaba bir kez daha kendine bir gelecek tasarlayabilmek için mi düşünüyordu bunu? O da tam olarak bilmiyordu herhalde. Joseph gittikten sonra, Bart Baba'ya *crapud*'yu satmayı becerirse, parayla ne yapacağını da bilmiyordu muhtemelen.

Annenin sabit tasarılarından biri de günün birinde bungalovun kireç damının yerine kiremit dam yaptırmaktı. Bunu hiçbir zaman yapamadığı gibi, altı yıldır kireç damı bile yeniletememişti. Yine aynı sabit korkularından bir diğeri de, damı değiştirinceye kadar kirece kurtların girmesiydi. Oysa Joseph'in gidişinden birkaç gün önce korkuları gerçek oldu ve çürümüş kirecin içinde büyük bir kurt patlaması yaşandı. Yavaş yavaş ve sıra sıra damdan düşmeye başladılar. Çıplak ayakların altında çıtırdıyorlar, küplerin ve yemeklerin içine, eşyaların üzerine, saçların arasına düşüyorlardı.

Öte yandan ne Joseph ne Suzanne (hatta) ne de anne buna zerre ilgi gösterdi. Onbaşı dışında heyecanlanan olmadı. İşsizlikten sıkıldığından, annenin kendisine emir vermesini beklemeden, bütün gün bungalovun zeminini süpürmeye koyuldu.

Gidişinden birkaç gün önce Joseph, Suzanne'a annenin Kam'daki memurlara yazdığı son mektubu emanet etti. Gitmeden önce onun okumasını istiyordu. Suzanne onu bir akşam anneden gizli okudu. Bu mektup ona Joseph'in sözlerini doğruladı. İşte annenin yazdıkları:

Sayın yetkili,

Size bir kere daha yazdığım için özür dilerim. Mektuplarımın sizi sıktığını biliyorum. Bunu anlamamak mümkün mü? Aylardır sizden bir yanıt alamadım. Bir aydan fazla bir süredir mektup yazmıyorum. Ancak kuşkusuz bunu fark etmediniz bile. Bazen mektuplarımı okuma zahmetine bile katlanmadığınızı ve onları açmadan çöpe attığınızı düşünüyorum. Buna öyle taktım ki, görmüyor musunuz, bana kalan tek umut, bir kez daha, bir kerecik daha, mektuplarımdan birini okumanız, yalnızca bir tanesini. Bir kerecik, aralarından biri dikkatinizi çekse, mesela o gün yapacak ivedi hiçbir işiniz olmasa. Ondan sonra, eminim ötekilerini de okuyacaksınız, bunu izleyecek olanları. Çünkü bana öyle geliyor ki durumumu iyice bilseydiniz, büsbütün ilgisiz kalmayabilirdiniz. Yıllarca o korkunç mesleğinizi icra ettikten sonra eğer birazcık kalbiniz kalsaydı, azıcık bile olsa, durumumu dikkate alırdınız.

Sizden ricam, biliyorsunuz, çok küçük bir şey: Bungalovumu çevreleyen beş hektarlık arazinin temelli tarafıma devredilmesi. Bunlar, sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, tümüyle kullanılamaz olan elimdeki arazinin sınırında yer alıyor. Lütfen bana bu küçük iyiliği yapın. Bu beş hektar benim olsun, sizden tek istediğim bu. Sonra bunları ipotek gösterebilir ve son bir kez daha bentlerimin bir bölümünü yapmaya girişebilirim. Niçin yeni bent yapmaya girişmek istediğimi size daha sonra söyleyeceğim, bunlar basit şeyler değil. İtiraf etmek size ağır gelse de, hatta itiraf etmemek çıkarınıza uygun düşse de, karşı koymanızı anlıyorum: Yukarıdaki beş hektar, aşağıdaki beş hektarla bir "bütün" oluşturuyor ve arazinin geri kalanı hakkında yanılsama yaratıyor, insanları arazinin geri kalanının bu beş hektar gibi olduğuna inandırmaya yarıyor. Gerçekten de kurak mevsimde, deniz tümüyle çekildiğinde, kim bunun tersine inanabilir? Bu beş hektar sayesinde birbirinden farklı dört kişiye daha imtiyaz verme olanağı buldunuz, size kira verecek güçleri olmayan zavallı talihsizlere. Mektuplarımın her birinde sık sık böyle şeyleri anımsatıyorum ancak bu talihsizliği yineleyip durmaktan bıkmıyorum. Şu adiliğinize hiçbir zaman alışamayacağım ve yaşadıkça, son nefesimi verene kadar size hep bundan söz edeceğim, bana ve benden başka insanlara yaptıklarınızı her gün ayrıntısıyla durmadan anlatacağım, bunu da sakin sakin, şerefimle yapacağım. Yukarıdaki beş hektarı kalan yüz hektardan ayırırsak ortada arazi diye bir şey kalmayacağını iyi biliyorum. Talihsizliği yerleştirecek, bungalov inşa ettirecek bir yer kalmayacak, tüm yıl yetecek kadar pirinç bile olmayacak. Çünkü, bir kez daha söylüyorum, arazinin geri kalan bölümü hesaba katılmamalı. Büyük temmuz baskınında, Pasifik'in dalgaları son köyün kulübelerini başladıkları yerden itibaren yalar geçer, sular çekildiğinde de geride kurumuş çamur bırakır, bunun üstüne bir yıldan fazla yağmur yağmasını beklemek gerekir, olgunlaşmış çeltiğin kökü boyunca, yani on santimetre derinliğe kadar işlemiş tuzun akıp gitmesi için.

Bana diyeceksiniz ki, "O zaman nereye yerleşecek kurbanlar?" Bunların hepsini biliyorum, sizin kurbansız kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalacağınızı da biliyorum. Yine de bu beş hektarın temelli tarafıma devredilmesinin sakıncasına karşın, bunu yapmalısınız. Bunu niye istediğimi biliyorsunuz. On beş yıl boyunca çalıştım ve on beş yıl boyunca, bu hükümetin arazisini almak için en küçük zevkime varıncaya kadar her şeyimi feda ettim. Ve yaşamımın, gençliğimin on beş yılı boyunca her gün yaptığım tasarruflara karşı siz bana ne verdiniz? Bir tuz ve su çölü. Paramı size vermeme göz yumdunuz. Yedi yıl önce bir sabah, bu parayı size bir zarf içinde getirdim, tüm saygımla onu size getirdim. Elimde olanın hepsi buydu. O sabah elimde ne varsa hepsini size verdim, hepsini, adeta kendi bedenimi kurban edercesine, kurban edilmiş bedenimden çocuklarım için bir gelecek filizlenecekti. Bu parayı siz aldınız. İçinde tüm tasarrufumun, tüm umudumun, yaşama nedenimin bulunduğu zarfı aldınız, onu gayet doğal bir şekilde aldınız, ben de oradan mutlulukla ayrıldım. İşte o an, yaşamımın en şerefli ânıydı. Yaşamımın on beş yılı karşılığında siz bana ne verdiniz? Hiçbir şey, rüzgâr, su. Beni dolandırdınız. Tüm bunları sömürgenin merkezî hükümetine bildirebilseydim, bunları bildirme olanağım olsaydı da hiçbir işe yaramazdı. Büyük arazi sahipleri korosu bana karşı seslerini yükseltirdi ve arazim ânında istimlak edilirdi. Şikâyetim merkezî hükümete ulaşmadan, dereceleri sayesinde kendilerine daha da yüksek paralar ödendiğinden sizden daha ayrıcalıklı üstleriniz tarafından da durdurulabilirdi.

Hayır, böyle bir yol izleyerek size ulaşma olanağım yok, bunu biliyorum. Kaç kez alçaklığınızdan vazgeçmenizi rica ettim. Gelip beni artık teftiş etmemenizi de, çünkü gereksiz bu, çünkü yeryüzünde kimse denizin ve tuzun içinde, ne olursa olsun, bir şey yetiştiremez. Çünkü bana yalnızca bir hiç vermekle kalmıyorsunuz –bazı şeyleri bıkmadan binlerce kez yineleyebilirim– bir de bu hiçliği düzenli olarak teftiş etmeye

geliyorsunuz. Şöyle diyorsunuz: "Bu sene yine hiçbir şey yapmadınız mı? Yönetmeliği biliyorsunuz," vs. Sonra da işinizi yapmış olarak gidiyorsunuz, karşılığında her ay maaş aldığınız şu işi. Bent yapmaya kalkıştığımda korktunuz, bu çölde bir şeyler yetiştirmeyi başarmamdan korktunuz. Belki de her zamankinden daha az kendinize güveniyordunuz. Yeri gelmişken, oğlum iri saçmayla size ateş ettiğinde, korkudan altına sıçmak derler ya, nasıl tüydüğünüzü anımsıyor musunuz? Hepimiz bunu güzel bir anı olarak saklayacağız, çünkü sizin gibi adamların altına sıça sıça kaçtığını görmek çok hoşumuza gidiyor. Ama şu yönden içiniz rahat olsun, Pasifik'e karşı bir bent yapmak, sizin adiliğinizi ihbar etmeye çalışmaktan çok daha kolaydır. Arazimde ne olursa olsun bir şeyler yetiştirmemi istemek, gökten Ay'ı indirmemi istemek gibi bir şeydir ve siz bunu çok iyi biliyorsunuz, öyle ki teftişleriniz, arabanızın motorunu durdurmaya gerek bile duymaksızın on beş dakika sürüyor. Ah, çok aceleniz var. Çünkü arazi sayısı sınırlı ve başkaları bekliyor, benim beklediğim gibi. Ve siz, ektiğiniz talihsizliklerin semeresini toplayamamaktan korkuyorsunuz, korkuyorsunuz, buradan olabildiğince çabuk çekip gitmememden ya da olabildiğince çabuk ölmememden, size para veremeyecek zavallılara ekilebilir arazi vermek zorunda kalmaktan korkuyorsunuz.

Ancak, rica ederim bu yazgıya boyun eğin. Benden sonra buraya kimse gelmeyecek. Sizden istediğimi hemen yerine getirmekle iyi edersiniz. Çünkü eğer beni buradan uzaklaştırmayı başarırsanız, yeni alıcıya araziyi, yani yukarıdaki göz boyayan beş hektarı göstermeye geldiğinizde çevrenizi yüz kadar köylü saracak. Yeni gelen kiracıya şöyle diyecekler: "Söyleyin tapu memuruna, sizi arazinin geri kalan bölümüne de götürsün. Oraya gidince parmağınızı pirinçliğin çamuruna batırıp tadına bakın. Pirincin tuzda yetişebileceğine inanıyor musunuz? Siz beşinci kiracısınız. Ötekiler ya öldü ya da iflas etti." Ve siz, köylülere karşı hiçbir şey yapamayacaksınız çünkü onları sus-

turmanız için silahlı milislerle gezmeniz gerekecek. Bu koşullarda toprak gezdirilir mi? Hayır. O zaman, sizi uyardığıma göre, yukarıdaki beş hektarı derhal bana verin. Sizin gücünüzü biliyorum, merkezî sömürge hükümetince tarafınıza verilen güç sayesinde ovayı elinizde tuttuğunuzu biliyorum. Şunu da biliyorum, adiliğiniz, tüm çalışma arkadaşlarınızın, sizden öncekilerin, sizden sonra gelecek olanların, hükümetin adiliği hakkında edindiğim tüm bu bilgi –bu beni tek başına öldürmeye yetebilir, sırf bunun ağırlığına dayanmak bile insanı öldürebilir– yalnızca bana ait olsa hiçbir işe yaramazdı. Çünkü bir insanın, yüzlerce insanın yanlışını bilmesi hiçbir işe yaramaz. Bunu öğrenmem uzun zaman aldı fakat artık öleceğim güne kadar bileceğim. Ovada sizi bilen yüzlerce kişi, (benim sizi bildiğim gibi sizi bilen) belki iki yüz kişi var, ayrıntısıyla, yöntemlerinizle, çalışma biçiminizle sizi tanıyorlar. Onlara uzun uzun ve sabırla kim olduğunuzu ben anlattım ve onları sizin gibilere karşı canla başla kinlendiren benim. Böylece onlardan biriyle karşılaştığımda, "merhaba" diyeceğim yerde, selam niyetine ve ona olan dostluğumu göstermek için şöyle diyorum: "Bu hafta tapunun köpekleri geçmedi mi?" Tanıdıklarım arasında bir teftiş günü, sizi ya da diğerlerini, Kam'daki üç memuru öldürme düşüncesiyle ellerini ovuşturanlar var. Ancak içinizi rahat tutun, onlara şöyle diyorum: "Bu faydasız. Üç tane fareyi öldürmek neye yarar, arkalarında bir fare ordusu varken? Öncelikle yapılması gereken bu değil..." Onlara yeni kiracıyla çıkageldiğinizde ne yapacaklarını falan anlatıyorum.

Mektubumun çok uzun olduğunu farkındayım ancak bunu yazmak için önümde bütün bir gece var. Başıma gelen talihsizliklerden, yıkılan bentlerden beri hiç uyumuyorum. Size bu son mektubu yazmadan önce, tüm bunları size bildirmeden önce çok duraksadım fakat şimdi bana öyle geliyor ki, bunu daha önce yapmamakla hata etmişim. Yalnızca bunlar ilginizi benim durumuma çekebilir. Bir başka deyişle, sizin bana ilgi göstermeniz için benim sizden söz etmem gerekiyor. Belki

sizin adiliğinizden, ama mutlaka sizden. Bu mektubu okursanız eğer, adiliğinizi öğrenmenin bende ne gibi gelişmelere yol açtığını görmek için eminim öteki mektupları da okuyacaksınız.

Bir teftiş günü sizi öldürmek onlara henüz hiçbir yarar sağlamasa bile, belki de benim işime yarayabilirdi. Yalnız kaldığımda, oğlum gittiğinde, kızım gittiğinde ve bir başıma kaldığımda ve hiçbir şeyi önemsemeyecek kadar cesaretimi yitirdiğimde, işte o zaman, belki ölmeden önce, üçünüzün leşinin ovadaki başıboş köpeklerce parçalanıp yutulduğunu görmek isteyeceğim. Zavallı köpeklerin sonunda mideleri bayram eder, kendilerine ziyafet çekerlerdi. Evet, ölürken köylülere şunu diyebilirim: "Ben ölmeden önce aranızdan biri bana bir iyilik yapmak istiyorsa, Kam'dan gelen üç tapu memurunu öldürsün." Ancak bunu yalnızca zamanı geldiğinde söyleyeceğim. Şimdilik, örneğin bana, "Karabiber ağaçları için ormandaki düzlükte bulunan en iyi topraklarımızı alan şu Çinli işletmeciler de nereden çıkıyor?" diye sorduklarında onlara, tapu sahibi olamayacakları gerçeğinden yararlanarak oraları Çinli işletmecilere sattığınızı anlatıyorum. Bana, "Nedir bu tapu denen şey?" diye soruyorlar. Onlara açıklıyorum: "Bilebileceğiniz bir şey değil. Sizin toprağın sahibi olduğunuzu kanıtlayan bir kâğıt. Ancak ırmağın ağzındaki kuşların ya da maymunların nasıl tapusu yoksa sizin de yok. Onu size kim verecek? Sizin topraklarınızı kullanabilmek ve satabilmek için bu yolu bulan Kam tapusundaki köpekler."

İşte bu ekilmez arazide bunları yapmakla yetiniyorum. Onbaşıyla konuşuyorum. Başkalarıyla konuşuyorum. Bentleri yapmaya gelen herkesle konuştum ve sizin kim olduğunuzu bıkmadan usanmadan onlara anlattım. Küçük bir çocuk öldüğünde, onlara şöyle diyorum: "İşte, Kam'daki tapu memurlarının hoşuna gidecek bu." "Niçin onların hoşuna gidecekmiş?" diye soruyorlar. Ben de onlara gerçeği söylüyorum. Diyorum ki, "Ne kadar çok çocuk ölürse, ova o kadar boşalır ve ovaya o kadar el konur." Gördüğünüz gibi onlara yalnızca gerçeği

söylüyorum, ölü bir küçük çocuğun başında bunu onlara söylemeliyim. "Niçin kinin göndermiyorlar? Niçin doktor yok, sağlık ocağı yok? Niçin kurak mevsimde suyu süzmek için şap yok? Niçin tek bir aşı yok?" Onlara nedenini söylüyorum; bu hakikati aklınız almasa da, bu hakikat ova üzerindeki kişisel haklarınızı aşsa da, onlara söylediğim bu hakikat nihayetinde bir gerçektir ve gösterdiğiniz tüm özen bunun gelişini hazırlamaktadır.

Belki bilmiyorsunuzdur fakat burada öyle çok küçük çocuk ölüyor ki pirinç tarlalarının çamuruna, kulübelerin altına gömülüyorlar ve baba çocuğunu gömdüğü toprağı ayaklarıyla düzleştiriyor. Bu yüzden burada ölü çocukların izini gösteren hiçbir şey yok ve ağzınızın suyunu akıtan topraklar, onların elinden aldığınız topraklar, ovanın bu tatlı toprakları aslında çocuk cesedi kaynıyor. Ben de bu ölülerin nihayet bir işe yaraması için, kim bilir, er geç, mezar taşı ya da ağıt yerine, nasıl isterseniz, benim için kutsal olan şu sözleri söylüyorum: "İşte, Kam'daki tapu memurlarının hoşuna gidecek bu." En azından bilsinler.

Şimdi gerçekten çok yoksulum ve –siz bunu nereden bilebilirsiniz?– bunca yoksulluktan usanan oğlum, muhtemelen geri dönmemek üzere beni bırakacak ve kendimde onu tutacak ne cesaret ne de hak görüyorum artık. Öyle üzgünüm ki uyuyamıyorum. Epey uzun zamandır, geceler ve geceler boyu böyle şeyleri düşünüp durmakla zaman geçiriyorum. Bunları düşünüp durdukça ve hiçbir işe yaramadıklarını gördükçe fark etmeden, bir gün işe yarayacakları zamanın gelmesi için umut etmeye başlıyorum. Genç ve sizin tüm adiliklerinizi öğrenmiş oğlumun dönmemecesine gitmesi belki de bir başlangıçtır. İşte kendimi avutmak için böyle diyorum.

Görüyorsunuz, bungalovumu çevreleyen yukarıdaki beş hektarı bana vermelisiniz. Bir kez olsun bana yanıt vermeye gönül indirirseniz, bana şunu sorabilirsiniz: "Ne işe yarayacak? Bu beş hektar size yetmez, yeni bentler yapmak için onları

ipotek ederseniz, bu bentler de öncekiler kadar kötü olacaktır." Ah, sizin gibiler umudun ne olduğunu bilmezler, zaten onunla ne yapacaklarını da bilmezler, onların yalnızca hırsları vardır ve hiçbir fırsatı kaçırmazlar. Size bentlerimle ilgili şöyle karşılık verebilirim: "Bu yıl bentlerimin ayakta kalabileceği umudunu taşımasam, o zaman tüm ailemi hemen satmam, oğlumu ayrılması için sıkıştırmam ve Kam'daki tapu memurlarını öldürtmem daha iyi olurdu." Kendinizi benim yerime koyun: Gelecek yıl için umut, yeni bir bozgun olasılığı bile beslemezsem, sizi öldürtmekten başka daha iyi yapacak ne işim olacak ki?

Nerede kazandığım para, bu araziyi almak için kuruşu kuruşuna biriktirdiğim para? Nerede şimdi bu para? Şimdiden altınlarla ağırlaşmış ceplerinizde. Hırsızsınız siz. Ölen çocukların geri gelemeyeceği gibi, ben de paramı, gençliğimi geri alamayacağım. Beş hektarı bana vermeniz gerek, yoksa bir gün, yol boyunca uzanan ve yapımında çalışan mahkûmları diri diri içine gömdükleri çukurlardan birinde cesetlerinizi bulacaklar. Çünkü, size son kez söylüyorum, bir şeyler için yaşamak gerek ve belirsiz bile olsa, yeni bentlerin umudu değilse, cesetlerin, hatta Kam'daki üç tapu memurunun aşağılık cesetlerinin umudu olacaktır bu. İnsanın yiyecek hiçbir şeyi yoksa her şey kolaydır.

Sayın bay tapu memuru, yine de tarafınızdan bir yanıt umarken, saygılarımı sunarım, vs.

Yolun köprü tarafından uzun bir klakson sesi duyuldu. Çok uzun, elektrikli bir klakson sesi. Saat akşamın sekiziydi. Kimse onun geldiğini görmemişti, Joseph bile. Köprünün öteki tarafında durmuş olmalıydı, başka türlü olamazdı, çünkü üzerinden araba geçtiğinde sıcaktan çivileri gevşemiş tahtaların gürültüsü duyulurdu. Kimse onun geldiğini duymadığına göre, köprüden önce bir süre orada durduğu varsayılabilirdi. Belki de onun o bungalov olduğundan, Joseph'in sözünü ettiği bungalov olduğundan hemen emin olamamıştı. Bu yarısı bitmemiş, korkuluksuz bungalovun gecenin içinde belirişini uzun uzun izlemiş ve içeride yanan asetilen lambasının ışığının çevresinde Joseph'in gölgesini seçmeye çalışmış olmalıydı. Evet, bu oydu, yanında biri yaşlı bir kadın olmak üzere, iki kişi daha vardı. Klaksona basmadan önce biraz daha beklemiş olmalıydı. Biraz daha bekle, sonra birdenbire klaksona bas, anlaştıkları işareti yolla. Bu çekingen bir çağrı değildi, hayır, ölçülü ancak buyurgan bir çağrıydı. Bir aydır, sekiz yüz kilometredir bu klakson sesini bekliyordu. Bungalovun önüne geldiğinde acele etmemiş ve klaksona basmadan önce bunu yapması gerektiğinden emin olarak beklemişti.

Ses çınladığında yemekteydiler. Joseph bedeni kur-

şun yağmuruna tutulmuşçasına yerinden sıçradı. Masadan ayrıldı, sandalyesini geri itti, oturma odasını geçti ve koşarak bungalovun merdivenlerini indi. Anne ağır ağır masadan kalktı ve bundan böyle kendine son derece dikkat etmesi gerekiyormuş gibi, oturma odasında, giriş kapısının karşısında şezlonga uzandı. Suzanne onu izledi ve yanına, bir koltuğa oturdu. Atın öldüğü geceye benzer bir gece başlıyordu yeniden.

"İşte bu kadar," dedi anne, alçak sesle.

Gözleri yarı açık, klakson sesinin geldiği yöne bakıyordu. Uyukladığı düşünülebilirdi fakat çok solgun görünüyordu. Hiçbir şey söylemiyordu, parmağını bile kımıldatmıyordu. Yol tümüyle karanlıktı. Orada olmalıydılar, karanlıkta birbirlerine sarılmış halde. Joseph çok uzun bir süre orada kaldı. Ancak araba yola çıkmıyordu. Suzanne birkaç dakikalığına bile olsa Joseph'in yanlarına çıkıp anneye birkaç söz söyleyeceğinden emindi, kendisine olmasa bile muhakkak anneye.

Gerçekten de Joseph geri geldi. Annenin karşısında durdu ve ona baktı. Bir aydır ona kendiliğinden bir söz söylememişti, ona doğru dürüst bakmamıştı bile. Onunla yumuşak sesle konuştu.

"Birkaç günlüğüne gidiyorum, başka türlü yapamam."

Gözlerini oğluna çevirdi ve ilk kez sızlanmadan, ağlamadan şöyle dedi:

"Git Joseph."

Sesi pürüzsüzdü fakat yalan söylemişçesine aniden boğuklaştı. O konuştuktan sonra Suzanne gözlerini Joseph'e yöneltti. Onu neredeyse tanıyamadı. Anneye gözünü dikmiş bakıyor ve gülüyordu, kendini tutamadığı açıkça belli oluyordu, oysa belki de gülmek istemiyordu. Karanlık gecenin içinden geliyordu ama bir yangından geliyor gibiydi: Gözleri parlıyordu, yüzü ter içindeydi ve sanki onu yakıyormuşçasına bir kahkaha çıkıyordu içinden.

"Tanrı aşkına! Geri geleceğim, yemin ederim."

Kımıldamıyor ve anneden bir işaret bekliyordu, herhangi bir işaret, annenin bir türlü yapamadığı bir işaret. Yolun üzerinde göz alabildiğine kocaman bir ışık demeti belirdi. Farlar yolu ortadan ikiye bölüyordu, bir bakıma ışık saçıyordu, öteki tarafta hiçbir şey yoktu, yoğun gecenin boğucu havasından başka. Işık demeti yanlamasına vurdu, sırasıyla bungalovu, ırmağı, uyuklayan köyleri ve uzakta, ters yönde yeni bir yol belirene kadar, Pasifik'i yaladı geçti. Arabanın döndüğünü duyan olmamıştı. Sekiz silindir Delage olağanüstü bir araba olmalıydı. Joseph sevişmek için duracakları ilk otele kadar deli gibi sürebilirdi onu. Şimdi farların ışığı kent yönünü gösteriyordu. Oraya gidiyordu Joseph. Joseph oraya döndü, ışık demeti onun önünden geçti, dikleşti, gözü kamaşmıştı. Suskun ve kararlı bir kadının gelip onu annenin elinden kaçırmasını bekliyordu üç yıldır. Oradaydı işte. Hasta ya da (deli olmasa bile) en azından sağduyudan yoksun biri gibi, geri dönmemecesine ayrıldığı hissediliyordu. Gerçekten de artık onları ilgilendirmeyen şu Joseph'e, onların gözünde şu yaşayan ölüye bakmak kolay değildi.

Yeniden anneye doğru dönmüştü ve onun bir türlü yapamadığı barış işaretini bekleyerek karşısında dikiliyordu. Ve hep gülüyordu. Yüzünde öyle bir mutluluk vardı ki, artık onu tanımak olası değildi. Önceden kimse, Suzanne bile, bu kesin kararlı, yaptığı şeyi kabul edebilecek, çekinmeden kendini ele verebilecek şu yüze inanamazdı.

"Lanet olsun," diye yineliyordu Joseph, "sana yemin ediyorum, geri geleceğim, her şeyi bırakıyorum, tüfeklerimi bile."

"Artık tüfeklerine ihtiyacın yok, git Joseph."

Yeniden gözlerini kapamıştı. Joseph onu omuzlarından tuttu ve sarsmaya başladı.

"Sana yemin ettiğime göre, seni bırakmak istesem bile yapamam."

Suzanne'la anne onun tamamen ayrıldığından emindiler. Yalnızca Joseph hâlâ kuşku duyuyordu.

"Öp beni," dedi anne.

Bağırmaya başlayan Joseph'in kendisini sarsmasına karşı çıkmıyordu.

"Bir hafta sonra! Siz benim canımı sıkmayı bırakınca! Bir hafta sonra dönmüş olacağım! Haydi ama, sanki beni tanımıyorsunuz!"

Suzanne'a döndü:

"Söyle ona, Tanrı aşkına, söyle ona!"

"Dert etme," dedi Suzanne, "bir hafta sonra burada olacak."

"Git Joseph," dedi anne.

Joseph eşyalarını almak için odasına gitmeye karar verdi. Araba hâlâ bekliyordu, yalnız farlar sönmüştü. Kadın ikinci kez klaksona basmamıştı. Joseph'e zaman tanıyordu, onun zamanını. Bunun güç olduğunu biliyordu. Bir kez daha klaksona basmadan bütün gece bekleyebilirdi, buna kuşku yoktu.

Joseph ayağında tenis ayakkabılarıyla geri geldi. Önceden hazırladığı belli olan bir torba taşıyordu. Hızla anneye doğru yöneldi, onu kollarına aldı ve tüm gücüyle saçlarından öptü. Suzanne'a gitmedi fakat kendini ona bakmaya zorladı, gözlerinde korku vardı, belki biraz da utanç. Sonra birdenbire aralarından geçti ve merdivenleri koşa koşa indi. Az sonra yolun üzerinde, kent yönüne doğru farlar yandı. Sonra araba çok yavaş hareket etti, sesi duyulmadı: Farların yönü değişti, uzaklaştılar; arkalarında giderek genişleyen bir gece kuşağı bırakarak daha da uzaklaştı, sonra hiçbir şey görülmez oldu.

Anne gözlerini kapamış, hâlâ aynı duruyordu. Bungalov öyle sessizdi ki Suzanne onun boğuk ve düzensiz soluk alıp verişini duyuyordu.

Onbaşı yanında karısıyla yukarı çıktı. Her şeyi görmüşlerdi. Sıcak pirinçle kızarmış balık getiriyorlardı. Her zamanki gibi ilk konuşan onbaşı oldu. Sofradaki pirinçle balığın soğuduğunu ve yenisini getirdiğini söyledi. Bungalovda hiç durmayan karısı onun yanına çömeldi. Kentten döndüklerinden beri neler olup bittiğini sonunda anlamışlardı ve açlıklarının sersemliği şimdiden gözlerinden okunuyordu. Karınlarının doyacağına ilişkin herhangi bir işaret bekliyorlardı anneden. Anne, kuşkusuz yalnızca onlar için, Joseph'in ayrılışından bir saat sonra konuşmaya razı oldu. Onlara baktı ve Suzanne'a, "Git yemeğini bitir," dedi.

Kızarmıştı, gözleri cam gibiydi. Suzanne ona bir fincan kahve ve bir hap getirdi. Bir ay önce ata nasıl baktıysa, onbaşıyla karısı da şimdi ona öyle bakıyordu. Kahveyi içti, hapı aldı.

"Bunun nasıl bir şey olduğunu anlayamazsın," dedi.

"Ölmesinden iyidir."

"Yakınmıyorum. Burada artık yapacak bir şeyi kalmamıştı, boşuna aradım durdum, hiçbir şey yoktu."

"Ara sıra uğrar."

"Korkunç olan..."

Ağzı, kusacakmış gibi büzülüyordu.

"Korkunç olan," diye yineledi, "hiçbir eğitim almamış olması. Bu konuda bir şey yapabileceğimi sanmıyorum."

"Kadın ona yardım edecektir."

"Joseph onu bırakacak. Onu gönderdiğim bütün okullardan nasıl ayrıldıysa her yerden öyle ayrılacak... En uzun benim yanımda kalmış olacak."

Suzanne soyunmasına yardım etti, onbaşıyla karısına inmelerini işaret etti. Anne yattığında ağlamaya başladı, sanki daha önce hiç ağlamamış, sanki sonunda gerçek acının ne olduğunu anlıyormuş gibiydi.

"Göreceksin!" diye bağırıyordu. "Bunun yetmeyeceğini göreceksin! Gitmeden önce bir saçma da bana sıkması gerekirdi, bu işi iyi becerdiğine göre..."

Geceleyin bir kriz geçirdi, az kalsın ölecekti. Fakat bu yeterli olmadı.

Suzanne, Joseph'i düşünüyordu. Büsbütün başka bir insana dönüşmesinin nedeni o kadın, o gidiş değildi. İki yıl önce olanları anımsıyordu. Tam olarak bentlerin yıkılmasını izleyen haftaydı.

O gün küçük, yeni, pırıl pırıl bir araba bungalovun önünde durdu. Joseph peşinde Suzanne'la oturma odasından çıktı ve verandadan, orada hareketsiz duran arabaya baktı. İçinden orta boylu, esmer, sömürge şapkasının altında dar yüzlü, sıradan bir adam gibi duran biri indi. Kolunun altında bir evrak çantası taşıyordu. Kararlı adımlarla bungalova uzanan yola girdi. Büyük temmuz gelgitiydi, bu tür adamların en çok ortalarda gezindiği dönemdi. Bu işi yapmak için önemli miktarda fark alıyorlardı ve onların işini kolaylaştırmak için altlarına araba veriliyordu. Hiç otobüse binmezlerdi.

"Günaydın," dedi adam. "Acaba anneniz burada mı? Onunla konuşmak istiyorum."

"Siz tapu memuru musunuz?" diye sordu Joseph.

Verandanın altında duruyor, biraz şaşkın, bir Suzanne'a, bir Joseph'e bakıyordu. Suzanne'a ilk kez gördüğü için bakıyordu ve belki de onun göz ardı edilemeyeceğini düşünüyordu. Joseph'e ise, her zaman ve her yerde insanı hayrete düşürecek, baskı kuracak, kaygı ve-

recek ölçüde belirgin kabalığı yüzünden bakıyordu. Suzanne, terbiyesi Joseph kadar eksik bir insana rastlamıştı. Onu tanımayan, onunla nasıl konuşacağını, ona nasıl davranacağını ve kendisine en çok güvenenleri bile afallatabilecek bu kabalığı nasıl savuşturabileceğini bilemezdi. Korkuluğun üzerinden sarkmış, eli çenesinde, tapu memuruna bakıyordu. Kuşkusuz kimse bu adama daha önce böyle serinkanlı bir saldırganlıkla bakmamıştı.

"Niçin annemi görmek istiyorsunuz?" diye sordu Joseph.

Memur, Joseph'e neredeyse nezaketle gülümsemeye çalıştı. Suzanne bu gülümseyişi tanıdı. Joseph'e daha önce de böyle gülümsendiğini görmüştü. Daha sonra Mösyö Jo'da görmüştü bunu sık sık. Korkudan gülümsemekti bunun adı.

"Teftiş zamanı," dedi memur nazikçe.

Joseph gıdıklanmışçasına birdenbire güldü:

"Teftiş mi? Teftişe mi geliyorsunuz? Teftiş etmek istiyorsanız, rahatsız olmayın. Kahretsin, neyi isterseniz teftiş edebilirsiniz."

Memur cop yemiş gibi birden başını eğdi.

"Haydi," dedi Joseph. "Ne bekliyorsunuz? Sizin işinizi yapsın diye annemin mi gelmesi gerek?"

Joseph'in yaptığı Suzanne'a güzel geliyordu. Bu tapu memurlarından, onların inanılmaz servetinden, onların keyfine kalmış, neredeyse tanrısal yönetimlerinden söz edildiğini çok duymuştu. Joseph'in ayaklarının altında duran bu adam onda gülme isteği uyandırıyordu. Onu görüp gülsün diye anneyi çağırmamak için kendisini tutmalıydı. Araya girip o da Joseph gibi konuşmak istedi.

"Haydi," dedi Suzanne, "size söyledi ya."

"Kayık istiyorsanız, size bir tane ödünç vermeyi düşünebiliriz," dedi Joseph.

Memur, Joseph'in bakışına karşılık vermeden başını kaldırdı. Sonra yeniden ciddileşti.

"Size burada görev gereği bulunduğumu ve arazinin üçte birinin ekilmesi için annenize tanıdığımız sondan bir önceki sürenin bu yıl sona erdiğini anımsatırım."

O sırada anne kuşkusuz konuşmanın gürültüsünü merak edip ortaya çıkmıştı.

"Ne var, ne oluyor?"

Ufak tefek adamı görür görmez tanıdı. Kam'daki bürosunun bekleme alanında onlarca kez kendisini bekletmişti. Anne belki elli tane mektup yollamıştı ona.

Joseph anneye döndü, onu durdurmak istercesine eliyle bir işaret yaptı ve değişik bir sesle ona şöyle dedi:

"Bırak."

İlk kez araziyle ilgili bir işe karışıyordu. Ve sanki birlikte karar vermişler gibi, sırdaş bir sesle kendisinin müdahale edeceğini söyledi. Bunların Joseph'in gençliğinin, onun kazandığı yeni önemin henüz ilk belirtileri olduğunu sezmemişti.

Tapu memuru annenin karşısında şapkasını çıkarmamış, ona başıyla bir işaret yapmak ve selam niyetine bir şeyler gevelemekle yetinmişti. Annenin yorgun bir hali vardı. O sıralarda giymeye başladığı, ne olduğu anlaşılmaz, biçimsiz giysilerinden biri vardı üstünde, içinde bir enkaz gibi salındığı çok geniş, sabahlık türü giysiler. Bentlerin yıkılmasından beri ilk kez saçını yapmıştı ve ucunu iç lastikten bir halkayla bağladığı sıkı örgüsü saflık ve gülünçlükle sırtından aşağı sallanıyordu.

"Aaa," dedi anne, "sizi bekliyordum, gelmekte gecikmezdiniz."

Joseph eliyle bir kez daha susması için bir işaret yaptı. Annenin yanıtlama zahmetine girmesine gerek yoktu.

"Bentler tuttu," dedi Joseph. "Olağanüstü bir ürün aldık, hayatınızda duymadığınız kadar çok."

Anne oğluna baktı, konuşmak için ağzını açtı ancak tek söz söyleyemedi. Sonra ansızın yüzü değişti ve tümüyle altüst oldu ve birkaç saniyede yüzündeki tüm yorgunluk silindi, yerine keyif, yalnızca keyif geldi.

Şaşkına dönen tapu memuru anneye baktı. Kuşkusuz onun yardımına koşmasını, buna göz yummamasını ummuştu.

"Anlamıyorum... Bana talihinizin iyi gitmediğini söylemişlerdi..."

"İşte böyle," dedi Joseph. "Bakın sizden daha talihliyiz. Sizinse talihinizin olmadığı belli."

"Evet, öyle, hemen belli oluyor," dedi Suzanne.

Memurun yüzü kıpkırmızı kesilmişti, yediği bir şamarı silmek istercesine elini yüzünde gezdirdi.

"Yakınacak fazla bir şeyim yok," dedi memur.

"Ya biz!" dedi Joseph.

Açık açık gülüyordu. Suzanne, Joseph'ten hoşlandığı kadar hoşlanacağı biriyle belki de asla karşılaşmayacağını anladığı o dakikayı hiç unutmamıştı. Başkaları onun biraz deli olduğunu sanabilirdi. Örneğin B12'nin parçalarını inatla, hiç nedensiz sökmeye çalıştığında, gerçekten öyle sanılabilirdi. Anne arada sırada bundan kuşkulanıyordu. Ancak Suzanne, onun deli olmadığını biliyordu. Ya tapu memurun önünde, ah nasıl da kesindi öyle olmadığı! Adama nasıl davranılması gerektiğini nasıl da buluvermişti! Verandada üstü çıplak, kendi buluşuyla gözleri kamaşmış ve neredeyse küstahça bir keyifle, giyinik ve kıpkırmızı olan adamı ayağının altına alıvermiş, onun son derece kendine güvenen ve o zamana kadar herkesi korkutan gücünü paramparça etmişti.

"Ciddi ciddi konuşabilmek isterdim," dedi tapu memuru. "Sizin kendi çıkarınız..."

"Bizim çıkarımız mı? Duyuyor musunuz? Bizim çıkarımızdan söz ediyor!" dedi anne, sanki gösteride bir repliği vurgulamak istercesine onlara dönerek.

O da güldü. Joseph anneyi bir kuş gibi tutsak etmişti. Zaten böyle gülme yeteneğini, bir gün önce ağlanılan şeye birdenbire gülme nedenleri buluverme yeteneğini annesinden almıştı.

"Lanet olsun," dedi Joseph, "biz ciddi olan her şeyi konuşuyoruz. Ciddi olmayan sizsiniz. İşinizi yapsaydınız, gidip bentleri görürdünüz. Onbaşıya kayığı hazırlamasını söyleyeyim. Her şeyi görmek için altı saat gerekli, her şeyi göreceksiniz."

Memur şapkasını çıkardı ve alnını sildi. Güneşin tam altında, dolgu sahanın üstündeydi ve kimse onu yukarıya davet etmiyordu. En baştan biliyordu, başladıkları zaman da biliyordu bentlerin dalgaları tutmayacağını, tutmadığını. Onu ilgilendiren bu değildi; yalnızca gülmelerini engellemek, ne pahasına olursa olsun attıkları kahkahalarla yetkisinin böyle beklenmedik biçimde tepetaklak olmasına bir son vermek istiyordu. Yine de onu bentlere inmeye zorlayacaklardı. Boşu boşuna durumdan sıyrılmaya çalışıyordu, bir çıkış noktası arayarak her tarafa bakıyordu. Bir fare. Kuşkusuz yetkisinin sınanmasına alışık değildi. Hiçbir şey bulamıyordu.

"Onbaşı!" diye bağırdı Suzanne. "Kayığı hazırla, çabuk memura kayığı hazırla!"

"Buna gerek yok," dedi, "talihinizin yaver gitmediğini biliyorum. Bölgede böyle şeyler duyulur. Oysa size söylemiştim," dedi tatlı bir yakınma sesiyle anneye dönerek.

"Bentlerim muhteşem," dedi anne. "Tanrı sayesinde ayakta kaldılar, bir tanrı varsa eğer. Tapudakilerin suratlarının nasıl bir hal alacağını görelim diye bize bir fırsat verdi... İşte buradasınız, bunu bize göstermeye geldiniz."

Suzanne'la Joseph kahkaha patlattılar. Annenin böyle konuştuğunu duymak anlatılmaz bir mutluluktu. Memur gülmüyordu.

"Yazgınızın ellerimin arasında olduğunu biliyorsunuz," dedi.

Bu kez tehdit etmeyi deniyordu. Joseph gülmeyi kesti ve bungalovun birkaç basamağını indi.

"Ya sizinki, onun bizim elimizde olmadığını mı sanıyorsunuz? Hemen bentlere inmezseniz sizi zorla kayığa atarım ve bentlere varmadan güneş çarpmasından geberir gidersiniz. Şimdi eğer isterseniz, çekip gidebilirsiniz ama çabuk olun."

Memur yola doğru sakınımlı birkaç adım attı. Joseph'in kendisini izlemediğinden emin olunca geri döndü ve kısık bir sesle, "Tüm bunlar raporda belirtilecek, kuşkunuz olmasın," dedi.

"Gelin de burada söyleyin, gelin!" diye bağırdı Joseph, koşarak inecekmiş gibi ayağını yere vurarak. Adam Joseph'in yerinden kımıldamadığını anlayana kadar apar topar dört-beş adım attı.

"Alçaklar!" diye bağırıyordu anne. "Köpekler! Hırsızlar!"

Öfkeyle ferahlamış, özgürleşmiş, gençleşmiş halde Joseph'e döndü.

"İyi geldi," dedi. "Köpek bile değiller."

Sonra yeniden memura döndü, kendini tutamıyordu.

"Hırsızlar! Katiller!"

Memur arkasına bakmıyordu. Dimdik, ölçülü adımlarla arabasına gidiyordu.

"Dört ediyor," dedi anne. "Bu arazideki dördüncü kiracıyız. Hepsi sıfırı tüketmiş ya da gebermiş. Onlarsa yağ bağlıyorlar."

"Dördüncü mü?" dedi şaşkınlık içinde Joseph. "Lanet olsun, dördüncü mü? Bilmiyordum, bunu söylememiştin."

"Öğreneli çok olmadı," dedi anne, "sana söylemeyi unuttum."

Joseph ne yapabileceğini düşündü. Buldu.

"Bekle biraz."

Odasına girdi ve mavzerini alıp geri döndü. Yeniden gülmeye başlamıştı. Anneyle Suzanne donakalmış, bir şey söylemeyi göze almaksızın ona bakıyorlardı. Tapu memurunu öldürecekti. Her şey değişecekti. Her şey o dakika, oracıkta bitecekti. Her şey yeniden başlayacaktı. Joseph, mavzerini omzuna yerleştirdi, tapu görevlisine nişan aldı, onu iyice gözüne kestirdi ve son saniyede silahın namlusunu gökyüzüne kaldırıp havaya ateş etti. Ağır bir sessizlik oldu. Memur arabasına doğru var gücüyle koşmaya başladı. Joseph kocaman bir kahkaha patlattı. Sonra da anneyle Suzanne. Memur onları duyuyor olmalıydı ama neftyağı sürülmüş gibi koşmaya devam ediyordu. Arabasına varınca kendini içine güçbela attı ve bungalova bir kez bile bakmadan Ram yönüne doğru gaza bastı.

O zamandan beri, tapu memuru "uyarılar" göndermekle yetiniyordu. Bir daha onları teftiş etmeye gelmemişti. Joseph'in gidişinin hemen ardından memurun yeniden geleceği düşünülebilirdi. Ancak kuşkusuz bu gidişten henüz haberi yoktu.

Böylece kimse, tapu memuru bile, bungalovun önünde durmaz olmuştu. İri av saçmaları, Joseph'in fişekliğinde işe yaramadan duruyordu. Mavzeri de, masum, sahipsiz, odasının duvarında asılı duruyordu. B12 de –"B12 benim" derdi Joseph– her zamanki gibi bungalovun altında, iki temel direğin arasına yerleştirilmiş, üzeri ağır ağır tozla kaplanıp paslanıyordu.

Ekili tarlaların çekiciliğine kapılan av hayvanları ovaya inerdi. O yüzden yılın bu mevsiminde bir sürü avcı arabası geçerdi. Kaldı ki dört yıldır daha fazla araba geçiyordu çünkü Ram bölgesi avlarıyla gitgide ün kazanıyordu. Yolda ısınmış motorun sesi duyuluyordu önce, sonra gürültü çoğalıyordu, arabalar bungalovun önüne

gelinceye kadar gürültü daha da büyüyor ve burada neredeyse tüm ovayı kaplıyordu. Arabalar geçiyor ve kısa süre içinde onlar Ram Ormanı'nı aşarken geriye yalnızca klaksonlarının uzun yankısı kalıyordu. Bazen saatler sürüyordu gelmeleri, o zaman Suzanne köprünün gölgesinde uzanıyordu.

Doktor, geçirdiği krizden birkaç gün sonra anneyi görmeye gelmişti. Çok fazla endişeli bir hali yoktu. Hapların dozunu iki katına çıkarmasını söylemiş ve ona sakin olmasını, bu arada kalkmaya başlamasını ve her gün biraz egzersiz yapmasını önermişti. Suzanne'a, annenin Joseph'i daha az düşünmesinin gerektiğini, daha az tasalanmasını ve "yaşamdan biraz keyif almasını" söylemişti. Anne düzenli olarak haplarını almayı kabul ediyordu çünkü haplar onu uyutuyordu, ancak hepsi buydu. Kalkmayı kesinlikle reddediyordu. Suzanne ilk günlerde üstelemişti fakat bunun yararı olmamıştı, anne inat ediyordu.

"Eğer kalkarsam, onu daha da çok bekleyeceğim. Artık onu beklemek istemiyorum."

Neredeyse bütün gün uyuyordu.

"Yirmi yıldır," diyordu, "böyle uyumayı bekliyordum."

Gerçekten uyuma isteğiyle, keyifle ve inatla, hiç olmadığı gibi uyuyordu. Uyandığında bazı şeylere belli bir ilgi gösterdiği oluyordu. Ancak konu çoğunlukla elmastı.

"Onu paraya çevirmek için bir gün kalkmam gerecek."

Kiler anahtarıyla birlikte hep boynunda asılı duran elmasa eskisine oranla belki daha az tiksintiyle bakıyordu.

Suzanne çok geçmeden onu kendi haline bırakması gerektiğini anlamıştı, yalnızca onun almayı kabul ettiği ve üç saatte bir verdiği haplar dışında. Joseph'in gidişinden beri ve ilk kez, anne artık araziyi düşünmez olmuştu. Artık hiçbir şey beklemiyordu, ne tapudan ne de

bankadan. Yukarıdaki beş hektarın ekilmesini sağlayacak bakımı bu kez onbaşı üstlenmişti. Anne onbaşıya ses çıkarmadı. Kaldı ki onbaşı sayesinde sofrada her zaman sıcak pirinç ve kızarmış balık oluyordu. Suzanne, anneye de götürüyor ve yemeğini çoğunlukla onun yanında, yatağına oturup yiyordu.

Yemekler ve akşamlar dışında anne günlerini Suzanne'la konuşmadan geçirmekle kalmıyor, çoğu kez Suzanne onun odasına girdiğinde ona bakmaya yanaşmıyordu. Genellikle onunla sadece akşamları, uyumadan önce konuşuyordu. Neredeyse değişmez biçimde, bir gün yataktan kalkması ve Bart Baba'yı görmeye gitmesi gerektiğini söylemek için.

"On bin, bu kez on binle yetineceğim."

Suzanne sürekli şöyle karşılık veriyordu:

"Fena değil. Toplam otuz bin eder."

Ve anne çekingen, zorlama bir gülümsemeyle gülümsüyordu.

"Görüyorsun ya, başımızın çaresine bakabiliriz."

"Ama belki de onu satmanın şimdi sırası değildir, hiç acelemiz yok," diyordu bazen Suzanne.

Bu konuda annenin kesin bir düşüncesi yoktu. O parayı ne yapacağını bilmiyordu. Bildiği tek şey, yeniden bent işine girişmeyeceğiydi. Belki de buradan gitmeye yarardı bu para. Ya da belki öylesine istiyordu, yanında on bin frangı olması için.

Her üç saatte bir Suzanne bungalova çıkıyor, ona haplarını veriyor ve köprünün yanında oturmak üzere geri dönüyordu. Ancak bungalovun önünde hiçbir araba durmuyordu. Bazen Mösyö Jo'nun arabasını özlediği oluyordu, her gün bungalovun önünde durduğu günlerdeki gibi. O sıralar en azından bir araba duruyordu. Boş bir araba bile hiç olmamasından iyiydi. Şimdi bungalov görünmez olmuştu sanki, kendisi de köprünün yanında gö-

rünmez olmuş gibiydi: Kimse orada bir bungalov olduğunu ve daha da yakında bir kızın beklediğini görmüyor gibiydi.

İşte bir gün, anne uyuduğu sırada Suzanne onun odasına girdi ve Mösyö Jo'nun kendisine verdiği eşyaların bulunduğu paketi dolaptan aldı. İçinden en güzel giysisini çıkardı, Ram'daki lokantaya gittiklerinde giydiği, Joseph'in fahişe elbisesi dediği şu giysiyi. Uzaktan göze çarpan parlak mavi bir renkteydi. Joseph kızmasın diye Suzanne onu giymekten vazgeçmişti. Ancak Joseph ayrıldığına göre, artık korkulacak bir şey yoktu. O gitmeyi ve onu bırakmayı yeğlediğine göre, Suzanne bunu yapabilirdi. Bu elbiseyi üzerine geçirirken Suzanne çok mühim bir iş yaptığını anladı, belki şimdiye kadar yaptığı en önemli işi. Elleri titriyordu.

Ancak fazla araba geçmedi bu parlak mavi fahişe giysili genç kızın önünden, tıpkı önceki gibi. Suzanne bunu üç gün denedi ve sonra, üçüncü günün akşamı giysiyi ırmağa attı.

Ne Joseph'ten bir mektup, ne de bankadan ve hatta tapudan bir uyarı... Hiçbir şey gelmeden, üç hafta böyle geçti. Üç hafta boyunca kimse durmadı. Sonra bir sabah Suzanne, Oğul Agosti'nin geldiğini gördü. Arabasız ve tek başına.

Hemen bungalova yönelmedi ve onu köprünün yanında buldu.

"Annen bana onbaşıyla bir haber yolladı, benden bir ricası varmış."

"O biraz hasta," dedi Suzanne, "Joseph'in gidişine alışamadı bir türlü."

Agosti'nin de iki yıl önce, Ram Limanı'ndan bir memurla gitmiş bir kız kardeşi vardı. Ancak o, haber yolluyordu.

"Hepimiz buradan çekip gideceğiz," dedi Agosti, "kesin. Kötü olan Joseph'in yazmaması, oysa zor bir şey değil ki bu. Kız kardeşimin gidişinin ardından annem az kalsın ölüyordu, sonra mektup gönderince daha iyi oldu. Şimdi iyi, alıştı."

Bir kez, Ram Lokantası'nda *Ramona* çalarken öpüşmüşlerdi. Kızı dışarıya sürüklemiş ve öpmüştü. Suzanne ona merakla bakıyordu. Agosti'nin Joseph'e benzediği söylenebilirdi.

"Ne yapıyorsun bütün gün köprünün yanında?"

"Arabaları bekliyorum."

"Aptalca bir şey bu," dedi Agosti onaylamayan bir sesle.

"Yapacak başka hiçbir şey yok," dedi Suzanne.

Agosti biraz duraksadı fakat kabul etti.

"Aslında belki de doğru bu. Peki ya birisi çıkıp seni götürmeyi önerirse?"

"Onunla giderim, hatta şimdi annem hastayken bile hemen giderim."

"Saçma," dedi Agosti pek inanmayan bir sesle.

Belki o da onu öptüğünü anımsıyordu, o da kıza merakla bakmıştı.

"Kız kardeşim de böyle bekliyordu."

"İstemek yetiyor," dedi Suzanne, "sonunda oluyor."

"Ne isterdin?" diye sordu Agosti.

"Gitmek."

"Kiminle olursa mı?"

"Evet, kiminle olursa. Sonra icabına bakacağım."

Bir şey düşünüyor gibiydi, ne olduğunu söylemedi. Bungalova doğru çıktı. Joseph'ten iki yaş büyüktü, çok çapkındı ve ovadaki herkes onun esrar ve *pernod* kaçakçılığı yaptığını biliyordu. Hayli kısa boyluydu ama fevkalade güçlüydü. Kenarları nikotinle çevrelenmiş, geniş, birbirine yakın dişleri vardı; gülerken tehditkâr biçimde ortaya çıkarlardı. Suzanne köprünün altında uzandı ve dönmesini bekledi. Şiddetle onu düşünüyordu, gelişiyle diğer tüm düşüncelerden arınmış, yalnızca onun düşüncesiyle dolmuştu. İstemek yetiyordu. Ovanın bu yöresindeki tek erkek oydu. O da gitmek istiyordu. Belki bir yıl önce *Ramona* çalarken öpüştüklerini ve o geceden sonra Suzanne'ın bir yaş daha büyüdüğünü unutmuştu. Bunu ona anımsatmak gerekiyordu. Ovadaki bütün güzel yerli kızlarla yattığı söylenirdi, hatta ötekilerle, daha

az güzel olanlarla da. Ve bu iş için yeterince genç olan Ram'ın bütün beyaz kızlarıyla. O hariç. Yeterince cesaretle istemek yetiyordu.

Geri gelen Agosti, "Bart Baba'ya göstermem için bunu bana emanet etti," dedi.

Elması hiç özen göstermeden tutuyor, avucunun içinde küçük bir kurşun gibi, ustalıkla zıplatıp duruyordu.

"Onu satmaya çalışmalısın, bu ona iyi gelir."

Agosti düşündü.

"Nereden buldunuz bunu?"

Suzanne ayağa kalktı ve gülümseyerek Agosti'ye baktı.

"Bana onu bir adam verdi."

Agosti de gülümsedi.

"Léon Bollée'li adam mı?"

"Tabii ki o, başka kim bana bir elmas verebilir ki?"

Agosti büyük bir dikkatle Suzanne'a bakmaya koyuldu.

"Hiç inanmazdım," dedi bir süre sonra. "Baksana, sen güzel bir fahişesin."

"Onunla yatmıyordum," dedi Suzanne. Hâlâ gülüyordu.

"Başkalarına sakladın kendini." Gülmeden elmasa bakarken ekledi: "Bart Baba'ya bile olsa bunu satmak beni iğrendiriyor."

"Onunla yatacağımı sanıyordu," dedi Suzanne, "aynı şey değil."

"Onunla hiçbir şey yapmadın mı?"

Suzanne alay edercesine daha çok güldü.

"Bazen yıkanırken kendimi ona gösteriyordum. Çıplak. Hepsi bu."

Joseph'in sözleri, sarhoş olmuşçasına büyük bir zevkle aklına üşüşüyor ve sarhoş olmuşçasına kendiliğinden ağzından dökülüyordu.

"Lanet olsun," dedi Agosti, "çok fenasın."

Fakat kıza gerçekten büyük bir dikkatle bakıyordu.

"Öyle, sadece seni görmek için..."

"Güzelim," dedi Suzanne.

"Haydi oradan."

"İşte kanıtı," dedi Suzanne elması göstererek.

Agosti bir kez daha uğradı. Suzanne bu kez ziyaret sebebinin kendisi olduğunu anladı. Agosti bungalova çıkmadı bile.

"Sanıyorum, Bart Baba yüzüğü alacak," dedi tuhaf bir sesle. "Eğer istemezse, ya *pernod*'yu boşlarım ya da onu ihbar ederim."

Ve hemen ardından ona haberi verdi.

"Birkaç güne kadar seni almaya geleceğim, ananas tarlalarımı görmelisin."

Ona gülümsedi ve ıslıkla *Ramona* ezgisini tutturdu. Sonra hoşça kal demeden, ıslık çala çala gitti.

Oğul Agosti'nin ziyaretinden iki gün sonra, anne Joseph'ten kısa bir mektup aldı. Çok iyi olduğunu, güzel bir iş bulduğunu belirttiği kısacık bir mektuptu bu. Yüksek ovalarda avlanmaya giden zengin Amerikalılara eşlik ediyordu, kazandığı para fena değildi. Yaklaşık bir ay içinde onları görmeye, tüfeklerini almaya geleceğini de yazıyordu. Hôtel Central'da kalıyordu, en azından mektup adresi olarak orayı vermişti. Suzanne mektubu yüksek sesle okudu ancak anne kendisi de okusun diye mektubu istedi. Anne Joseph'in çok fazla yazım yanlışı yaptığını fark etti. Bunları onu daha da üzmek için yapmışçasına hayıflandı.

"Bu kadar çok yanlış yaptığını unutmuşum, mektubu bana yollamadan önce ona okutmalıydı."

Yine de Joseph'in ilk mektubu onu yatıştırdı. Anne yazım yanlışlarına takılsa da birkaç saatin sonunda mektupla adeta yeniden can bulmuştu. Israrla Oğul Agosti'yi sormaya ve onun bir daha uğrayıp uğramadığını öğrenmek için Suzanne'ı hırpalamaya başladı. Günde iki kez geldiğini söyledi Suzanne. Agosti'nin söylediklerini, Bart Baba'nın yüzüğü satın alacağını umduğunu ve hatta buna razı olsun diye onu *pernod* musluğunu kapamakla tehdit ettiğini yineledi. Suzanne, Agosti'nin birkaç gün içinde

yeniden uğrayacağını ve kesinlikle yüzüğü satmış olacağını da ekledi. "Geri gelmezse," diyordu anne, "gidip onu aramak gerek çünkü paraya ihtiyacım var." Joseph'in yanına gitmek için. Bir öğretmen oğlu olan Joseph çok yazım yanlışı yapıyordu. En azından ona temel dilbilgisi kurallarını öğretmek için hemen kente gitmesi gerekiyordu. Yoksa sonunda bundan utanç duyacaktı Joseph. Kentte, ovadaki gibi değildi işler. Kuralları ona öğretebilecek tek kişi kendisiydi. Parasını nasıl kullanacağını bulmuştu. Suzanne sonunda şunları söyleyene kadar sabırsızlandı durdu: Agosti ananas tarlalarını göstermek için onu almaya gelecekti ve kesinlikle yüzüğün parasını kendisine getirecekti. Anne birkaç dakika için yüzüğü unutuverdi. Birkaç dakika sustu ve sabırsızlığı bir anda sanki kayboldu. Sonra Suzanne'a, ananas tarlalarını görmeye gitmekle iyi ettiğini, bunların iyi tarlalar olduğunu söyledi.

"Bundan bana söz ettiğini onlara söylemene gerek yok," diye de ekledi.

Şimdi artık ekinler boy atmış, parlak yeşil renkte, sökülmeye hazırdı. Uzaktan uzağa sökülmeye ve on beş gün içinde başka yere ekilmek üzere demetler haline getirilmeye başlanmıştı bile. Onbaşı, Suzanne'a, genelde sökülmeye hazır kendi ekili tarlalarında da bu işin yapılıp yapılmayacağını sordu. Suzanne bundan anneye söz etti ve anne, onbaşı gerekli görüyorsa bunu yapabileceğini, kendisinin bir şey düşünmediğini, boş verdiğini söyledi. Ancak ertesi gün bu konuyu yeniden düşündükten sonra onları sökmenin daha iyi olacağını, çiftlikte çürümeye bırakılmasının yazık olacağını söyledi.

"Biz buradan gittiğimizde ürünü çabucak satabilecektir."

Böylece onbaşı karısıyla ekin sökme işine başladı. Anne bir kez kalktı ve verandanın tepesinden onlara bakmaya gitti. Söküm işi bittikten sonra birkaç gün daha

yağmur yağmasını beklediler ve yukarıdaki beş hektarı yeniden ekmeye başladılar. Bu işi aylaklıktan usanmış insanların tutkusuyla yaptılar. Ve öyle sanıyorlardı ki, anne onların çalışmasını görmek üzere, bir kez bile olsa yatağından kalktığına göre, demek o zamana kadar düşündüklerinden daha iyiye gidiyordu.

Suzanne her saat başı bungalova çıkıyor, anneye haplarını veriyor ve yeniden köprünün yanına oturmaya gidiyordu. Kendine ancak orada, köprünün yanında katlanabiliyordu. Arabalar geçmeye devam ediyor ve hep çocuklar köprünün yanında oynamayı sürdürüyordu. Irmağa giriyorlar, balık avlıyorlar ya da köprünün korkuluklarının üstüne oturmuş, bacaklarını sallandırarak onlar da avcı arabalarının geçmesini bekliyorlardı, arabalar geçerken de yolda onlara doğru koşuyorlardı. Bu mevsimde hava öyle sıcaktı ki yağmur bunu daha da artırıyordu: Çocuklar her yandan çıkıyor, köprünün çevresinde toplanıyor ve deli gibi, bağıra çağıra yağmurun altında oynuyorlardı. Suyla süzülen kirden ve bitten gri, uzun çizgiler başlarından akıyor, küçük cılız boyunlarından aşağı iniyordu. Yağmur onlara iyi geliyordu. Ağızlarını açıp başlarını kaldırarak açgözlülükle içiyorlardı yağmuru. Anneler küçük bebeklerini, henüz yürümeyi bilmeyenleri dışarı çıkarıyorlar ve onları çırılçıplak sazdan kulübelerin saçaklarının altına koyuyorlardı. Geri kalan her şeyle, güneşle, yeşil mangolarla, başıboş köpeklerle oynadıkları gibi yağmurla oynuyorlardı. Suzanne, Joseph'leyken olduğu gibi, onları izlemekten zevk almıyordu artık. Onların oyunlarına, yaşamlarına bıkkınlıkla bakıyordu. Oynuyorlardı. Ölmeye gitmek dışında oynamayı bırakmıyorlardı. Sefaletten, her yerde ve her zaman. Çıplak kol ve bacaklarını ısıtmak için annelerinin yaktıkları ateşin cılız ışığında gözleri cam gibi oluyor, elleri morarıyordu. Kuşkusuz her yerde ölüyorlardı. Yeryüzünün tama-

mında. Mississippi'de. Amazon'da. Mançurya'nın kurumuş köylerinde. Sudan'da. Kam Ovası'nda. Her yerde sefalet yüzünden ölüyorlardı, buradaki gibi. Sefaletin mangoları. Sefaletin pirinci. Sefaletin sütü, onların sefalet içindeki analarının yağı iyice çekilmiş sütü. Saçlarında bitleriyle ölüyorlardı. Onlar ölür ölmez baba şöyle diyordu: "Herkes bilir, bitler ölü çocukları bırakır, onu hemen gömmek gerekir, yoksa her yanımızı sararlar." Anne: "Bekle de ona bir bakayım." Baba: "Ya bitler kulübenin sazlarına bulaşırsa ne yaparız?" Ölmüş çocuğu alıp daha soğumadan kulübenin altına, çamurun içine gömüyordu. Binlerce çocuk ölmesine karşın Ram yolunun altı onlarla kaynıyordu. Çok fazla çocuk vardı ve anneler onlara pek sahip olamıyordu. Çocuklar yürümeyi, yüzmeyi, bitlenmeyi, çalmayı, balık avlamayı annesiz öğreniyorlar ve annesiz ölüyorlardı. Yürüme yaşına gelir gelmez, hemen ovadaki büyük çocuk çemberine katılıyor, yola ve yolun üzerindeki köprülere iniyorlardı. Ovanın her yerinden, tüm köylerden yola saldırıyorlardı. Zamanı gelmeden koparıldığı için bir türlü olgunlaşamayan mangoları toplamak için ağaçların tepelerinde değillerse eğer, orada, yolun üzerinde vakit geçiriyorlardı. Ve sömürgenin tamamında, yolların ve toprak yolların bulunduğu her yerde, çocuklarla köpekler araba ulaşımının büyük felaketlerinden biri olarak görülürdü. Ancak bu felakete karşı hiçbir önlem, hiçbir güvenlik kolu, hiçbir düzenleme çözüm olamamıştı. Toprak yol çocuklara kalıyordu. Sürücünün biri onlardan birini ezdiğinde, ana babaya bir bedel öder ve yoluna devam ederdi. Çoğunlukla ana baba uzakta olduğundan hiç para ödemeden giderdi. Ancak ezilen bir köpek ya da tavuk, hatta domuzsa sürücüler durmazdı. Yalnızca çocuk için biraz zaman yitirirlerdi. Öteki çocuklar da sürücü gider gitmez yeniden toplaşırlardı. Çünkü çocukların tanrısı Ram otobüsü, yürüyen makineler, avcı-

ların elektrikli klaksonları, hareket halindeki demir yığını, kaynayan ırmaklar ve ardından da öldürücü mangolardı. Ova çocuklarının alın yazısına başka hiçbir tanrı yön vermezdi. Başka hiçbiri. Bunun tersini söyleyen yalan söylüyordur. Beyazlar bu durumdan hoşnut değildi. Çocuklar arabalarının ulaşımını engelliyor, köprüleri bozuyor, yollardaki taşları söküyor ve hatta vicdani sorunlar bile çıkarıyordu. "Çocuklardan çok fazla ölen oluyor, evet," diyordu beyazlar. "Ama ölenler her zaman olacak. Çok fazla çocuk var. Açlıkla açılmış, bağıran, isteyen, her şeye aç çok fazla ağız." Onları öldüren buydu. Yeryüzünde çok fazla güneş. Tarlalarda çok fazla çiçek, başka? Çok fazla olmayan başka ne vardı ki?

Avcıların, katillerin uzun klakson sesleri uzaktan duyuluyordu. Yaklaştıkça sayıları daha da çoğalıyordu. Ve sonunda arabaları bir toz bulutu ve tahta köprünün dayanılmaz gıcırtısıyla bungalovun önünden geçiyordu. Suzanne eskiden baktığı gibi bakmıyordu artık onlara. Bu toprak yol, eskiden baktığı ve onu götürmek için bir adamın duracağı toprak yol değildi artık. Onu beklediği zamandan beri bu yana aynı yol olamazdı. O sabırsızlık yıllarından sonra Joseph'in nihayet gittiği, annenin kamaşan gözlerinin önünde Mösyö Jo'nun Léon Bollée'sinin belirdiği, Agosti'nin birkaç gün içinde kendisini almaya geleceğini söylemek için geldiği yoldu bu daha ziyade. Bu toprak yol artık yalnızca onbaşı için sonsuza kadar aynı, soyut, göz kamaştırıcı ve el değmemiş kalacaktı.

Yağmur yağınca Suzanne dönüyordu, yüzü hep toprak yola dönük, verandanın altında oturuyor ve yağmurun dinmesini bekliyordu. Bekleyiş fazla uzun geldiğinde eski *Hollywood-Cinéma* albümünü alıyor ve Joseph'in gözde sanatçısı, Raquel Meller'in fotoğrafını arıyordu. Bu yüz eskiden onu pek çok şeye karşı avuturdu çünkü onda şaşırtıcı, gizemli ve kardeşçe bir güzellik bulurdu.

Fakat şimdi Joseph'i götüren kadını düşünürken, onu Raquel Meller'in yüzüyle hayal ediyordu. "Kuşkusuz, bu görülebilecek en güzel yüz." Öyle derdi Joseph, mükemmel, kesin, hiçbir biçimde ulaşılamayacak bir yüz olduğu için. Ama bu artık Suzanne'ı avutmuyordu. Raquel Meller'in büyütülmüş fotoğrafının yanında, altında şöyle yazan bir başka fotoğraf daha vardı: "*Violetera*'nın muhteşem yorumcusu, Barcelona sokaklarında dolaşıyor." İnsan kaynayan bir kaldırımın üzerinde Raquel büyük adımlarla yürüyordu. Büyük mutlu adımlarla yaşamın içinde yürüyor, şaşırtıcı bir rahatlıkla engelleri özümsüyor, bir bakıma onları hazmediyordu. Ama bilhassa da Joseph'in kadınını düşündürüyordu. Suzanne kitabı yeniden kapatıyordu. Sıkıntıları vardı, kuşkusuz Raquel Meller'in de kendi sıkıntıları vardı, en azından Suzanne bundan kuşkulanmaya başlıyordu. Ve onun bunları böyle kolayca çözmesi, Barcelona'da bu adımlarla yürümesi onun, Suzanne'ın ovadan gidiş saatini hiç mi hiç geciktirmiyordu.

Jean Agosti, Suzanne'ı arabasıyla almaya geldi. Bir Renault'ydu, B12'den epey yeni ve epey hızlı. Joseph onun arabasını uzun süre kıskanmıştı. Agosti onları ziyaret ederken, Joseph bir tur atmak için arabasını ödünç ister korkusuyla, genellikle yol boyunca avlanarak, atlı arabayla ya da yürüyerek gelirdi. Ona arabasını ödünç verdikten sonra üç saat geri dönmesini beklediği günden beri ondan çekiniyordu. Joseph onu unutmuş ve Ram'a gitmişti. Şimdi eğlenerek bundan söz ediyordu.

"Yalnızca kadınlar konusunda düzen sahibiydi. Senin adam onu iyice tiksindirmiş olmalı ki Léon Bollée'yi ödünç isteme dürtüsüne karşı koyabilmiş."

Ananas tarlasına kadar yavaş yavaş gitmişlerdi. Sonra Renault'yu yol üzerinde, Agosti'lerin bungalovundan çok önce, kızı gittiğinden beri zamanının büyük bölümünü dışarıdaki oğlunu bekleyerek ya da toprak yolu gözleyerek geçiren Agosti Anne'nin göremeyeceği bir biçimde ağaç kümesinin arkasına bıraktı. Sonra uzunca bir süre, biraz geride bungalovlarının bulunduğu tepenin eteğindeki patikada yürümüşlerdi. Ananas tarlası işte bu tepenin yamacında uzanıyordu. Ananas sıralarının birçoğu ölmüştü, ancak ötekiler çiçek açmıştı.

"Fosfattan," dedi Agosti. "Modern olmak gerek, ken-

di başıma yaptığım bir deneme. Üç yıl daha böyle yapıp mangırlarla çekip gideceğim."

Tek bir ağaçsız, kavrulmuş tarla tropikal ormanın sınırında uzanıyordu. Agosti'lerin pirinç tarlaları da temmuz gelgitleriyle mahvolmuştu fakat onlar bu tepenin yamacına ektikleri mısırla, karabiber ağaçlarıyla, ananaslarla kendilerini kurtarıyorlardı. Üstelik Jean Agosti, Bart Baba'yla *pernod* kaçakçılığı yapıyordu. Agosti Baba emekli bir başçavuştu, eski bir muharip olarak tapuya para yediremediğinden o da ekilmez bir arazi almıştı. Ovaya yerleşeli beş yıl olmuştu. Agosti Baba esrar içmeye başlamış ve araziyle artık hiç ilgilenmez olmuştu. Arada sırada iki-üç günlüğüne kaybolduğunda onu şaşmaz biçimde Ram'daki esrar tekkelerinden birinde bulurlardı. O zaman Jean Agosti otobüs şoförlerine haber verirdi ve aralarından biri onu arabaya atar, zorla bungalova kadar getirirdi. Sonra yeniden başlardı. Her iki-üç ayda bir, güya Avrupa'ya geri dönmek için evin tüm parasını aşırıyordu ancak hep Ram'daki o esrar tekkesine uğruyor ve orada amacını unutuveriyordu. Baba ve oğul sık sık ve aynı yerde, ananas tarlasının aşağısında dövüşüyordu. Agosti Anne onları izliyor ve ayırmaya çalışmak için tepeden iniyordu. İki kalın saç örgüsü sırtına vura vura ananas sıralarının üzerinden atlarken, bir yandan da kutsal Meryem'i yardımına çağırarak koşuyordu. Jean Agosti babanın üzerine atılıyor ve onu yere deviriyordu. Bu sahneler öyle sık yineleniyordu ki Agosti Anne bir örümcek gibi çevik ve ince kalmıştı.

Agosti'ler arasında okuma yazma bilen neredeyse yoktu. Tapuya ya da bankaya her mektup yazmaları gerektiğinde anneye gelirlerdi. Böylece Suzanne evin işleri kadar onların işlerinden de haberdardı. Ayakta durabiliyorlarsa eğer, bunun Jean Agosti'nin, Bart Baba aracılığıyla yaptığı *pernod* ve esrar kaçakçılığı sayesinde oldu-

ğunu biliyordu. Kaçakçılık ona yalnızca annesine para vermesini değil, Ram Lokantası'nda aylık kiraladığı bir odası olmasını da sağlıyordu. Genellikle yattığı kadınları bu odaya getiriyordu. Onu ise, ananas tarlasına götürmeyi yeğlemişti, Suzanne sebebini bilmiyordu ancak kuşkusuz kendine göre gerekçeleri vardı.

Siesta saatiydi ve toprak yolun bu tarafında, orman yönünde, her yer çöl gibiydi. Pirinç tarlaları tarafında çocuklar şarkı söyleyip manda güdüyorlardı.

"Köprünün yanında beklediğin bendim," dedi Agosti. "İyi ki uğradım. Joseph'in gittiğini biliyordum ve ne yapabilirsin diye düşünüyordum. Annen mektubu yollamasaydı da uğrayacaktım."

"O gittiğinden beri seni hiç düşünmedim."

Agosti, Joseph'in bazen yaptığı gibi sessiz sessiz güldü.

"Düşün ya da düşünme, beklediğin bendim. Bu bölgede bir tek ben varım."

Suzanne ona gülümsedi. Agosti onu nereye doğru çektiğini ve onunla ne yapması gerektiğini biliyor gibiydi. Kendinden öyle emin duruyordu ki, Suzanne kendini çok rahat hissediyordu. Agosti'nin önerisini yaptığı ve onu izlemeye karar verdiği o güne oranla kendinden daha da emindi şimdi. Ayrıca söylediği doğruydu: Ovanın herhangi bir yerinde avcı arabalarının yolunu gözleyen, yalnız bir kız olması düşüncesine karşı koyamayan bir erkekti o. Anne uğramasını istemeseydi bile nasıl olsa bir gün Renault'suyla oraya gidecekti.

"Gel ormana gidelim," dedi Agosti.

Agosti Anne uyuyor olmalıydı, yoksa onu çağırırdı. Agosti Baba ise bungalovun gölgesinde tüttürüyordu herhalde. Ananas tarlasını bırakıp ormana girdiler. Tarlanın aksine, orası öyle serindi ki insan suya girmiş gibi hissediyordu. Jean Agosti'nin durduğu orman düzlüğü

epey dardı, kalın ve yüksek ulu ağaçlarla çevrilmiş koyu renk yeşillikten bir uçurumdu. Suzanne sırtını bir ağaca dayayıp oturdu ve şapkasını çıkardı. Burada insan kendini dört duvarın arasındaki herhangi bir yerden çok daha güvende hissediyordu kuşkusuz, ancak onu bu nedenle buraya getirdiyse buna hiç gerek yoktu: Joseph gitmişti ve annenin onayı vardı. Eskiden Joseph'in Ram'a kadın bulmaya gitmesine böyle kolay izin vermezdi. Ve Suzanne, Jean Agosti'nin Ram'daki odasını yeğlerdi şüphesiz. Panjurları kapatacaklardı ve pencerenin kenarlarından süzülen güneş ışığı dışında, biraz sinema salonlarının o yoğun karanlığı olacaktı içeride.

Agosti kendini kızın yanına bıraktı. Onun ayaklarını okşadı. Çıplaktı ve kendi ayakları gibi tozdan beyazdı.

"Ayakların niye hep çıplak? Seni çok yürüttüm."

Suzanne biraz zorlamayla gülümsedi.

"Önemli değil, ben istedim."

"Evet, sen istedin. Kim denk gelirse onunla gidecek miydin?"

"Sanıyorum, evet kim denk gelirse."

Agosti gülmeyi kesti ve şöyle dedi:

"İnsan bu kadar çaresiz olabilir mi?"

Onun dışında tüm kızlarla yatmıştı. Yüzü zaferle aydınlanıyordu. Yavaş yavaş kızın gömleğinin düğmelerini tek tek çözmeye başladı.

"Sana verecek elmasım yok benim," dedi ona hafifçe gülümseyerek.

"Aslında elmas yüzünden buradayım."

"Onu Bart'a sattım. On bir bine, annenin istediğinden bin frank fazlasına, iyi değil mi?"

"İyi."

"Para burada, cebimde."

Memeleri gözükmeye başlamıştı. Agosti onları iyice görebilmek için gömleğini iyice açtı.

"Gerçekten güzelsin."

Daha alçak, kötü bir sesle ekledi:

"Ve gerçekten bir elmas edersin, hatta daha da fazlası. Hiç dert etme."

Onu tamamen soyup giysilerini kızın altına serdi ve yavaşça sırtüstü uzanmasını sağladı. Dokunmadan önce biraz doğruldu ve ona baktı. Kız gözlerini kapamıştı. Pikap ve elmas uğruna Mösyö Jo'nun kendisini böyle görmüş olduğunu unutmuştu, ilk kez bir başkası tarafından görüldüğünden emindi. Ona dokunmadan önce Agosti şöyle dedi:

"Artık mangırınız olduğuna göre ne yapacaksınız?"

"Bilmem. Belki gideriz."

Onu öperken, lokanta direklerinin gölgesinde, Bart Baba'nın pikabında çalan *Ramona* ezgisi geldi Agosti'nin aklına, hemen yanda, şarkıyı saran deniz onu sonsuz kılıyordu. İşte o andan sonra bedeni dalga dalga ellerinin arasındaydı ve istediği gibi, gerektiği gibi kendini ona bıraktı.

Akşam geç bir saatti. Annenin odasında lamba yanıyordu. Agosti yarım tur attı ve yolun yukarısında, köprünün yakınında durdu. Oysa onun yanındaki Suzanne hareketsizdi, inmekte aceleci davranmıyor gibiydi.

"Senin için eğlenceli olmalı," dedi Agosti.

Sesi de Joseph'inkini anımsatıyordu, onun hiçbir etki yaratmak istemeyen, sert iniş çıkışlı ses tonunu. Ormandaki düzlükte, ağacın dibine yatıp iki kez sevişmişlerdi. Birincisi oraya geldiklerinde, ikincisi de gidecekleri sırada. Gitmek üzere kalktıkları sırada Agosti onu birden soymuş, öpmüş ve yeniden sevişmeye başlamışlardı. İki sevişmenin arasında Suzanne'la konuşmuştu, kendisinin de ovadan gitmek istediğini fakat bunu Joseph gibi, başka bir kadının yardımıyla değil, kazanacağı parayla yapmak istediğini anlatmıştı. Joseph'in başına gelecekler önceden belliydi, buna şaşırmamak gerekirdi. Orada geçirdiği son ay süresince Bart Baba'nın yerinde birçok kez karşılaşmışlardı, Joseph ona bir kadının kendisini almaya geleceğini söylemişti. Onu pek iyi tanımayan pek çokları gibi, o da Joseph'i pek iyi tanımıyordu ama ondan kıskançlıkla değil, mesafeli bir hayranlıkla söz ediyordu. Onu dinlerken, Joseph'in onun için hep bir sorun teşkil ettiği anlaşılıyordu. Joseph'le ilgili yanıtlayamayacağı so-

ruların muhatabı oluyor ve bunun üzerine, çoğunun yaptığı gibi, Joseph'in deli olduğunu ve anlaşılmaz şeyler yaptığını ileri sürüyordu. Birlikte ava çıkmışlardı ve kimsenin böyle bir gözüpeklikle avlandığını görmemişti. "Ve bir gün," diye anlatıyordu, "Joseph'i biraz kıskanmıştım. Bundan iki yıl önce, bir gece avında." Kendisi çok korkmuştu fakat Joseph korkmamıştı, Joseph onun korktuğunu fark etmemişti bile. "İşte o günden sonra onunla tam olarak arkadaş olamadım." Erkeğini öldürdükleri bir panter tarafından izlenmişlerdi. Kovalama bir saat sürmüştü. Joseph bir yandan kaçarken bir yandan da pantere ateş ediyordu. Saklanıyor ve saklandığı yerden ateş ediyordu. Onun yaptığı atışlar, giderek öfkeden kuduran hayvana yerlerini belli ediyordu. Bir saatin sonunda Joseph hayvanı alt etmeyi başarmıştı. Fişekliğinde yalnızca iki kurşunu kalmıştı ve öyle uzaklaşmışlardı ki toprak yolun iki kilometre dışındaydılar. O günden sonra Agosti onunla çok az ava çıkmıştı.

Uzunca bir süre, belki aylarca, Joseph'in ne şekilde olursa olsun bu işe artık bir son vermek istediğini anlattı Suzanne'a. Ovada yaşamaya, Kam'daki memurların adiliğine artık dayanamadığını söylüyordu. Bir gece, biraz içtikten sonra Ram'dan dönerken şu itirafta bulunmuştu: Avdan ya da kentten ya da bir kadınla sevişmekten dönerken her şeyden ve kendinden, hatta bir an bile olsa Kam'daki memurların adiliğini unutabilmesinden o kadar iğreniyordu ki ölmeyi arzu ederdi. Bentlerin yıkıldığı yıldı. O sıralar Kam'daki memurları öldürme isteği öyle güçlüydü ki, yaşamaktan böyle tiksinir olduysa, bunun nedeni, bu işi yapamamaktan ötürü kendini alçalmış görmesiydi.

Suzanne, Jean Agosti'ye Joseph'ten söz etmemişti. Anne dışında belki de kimseye ondan söz etmezdi. Oysa anne oğlunun hâlâ yaptığı yazım yanlışları ve elmas dı-

şında herhangi bir konuda artık konuşma isteğini kaybetmişti.

Hayır, önemli olan Suzanne'a davranışlarıydı, kendi bedeninin onunki üzerindeki varlığı ve ilk kez sevişikten sonra kızın bedenine duyduğu yeni istekti. Cebinden mendilini çıkarmış ve Suzanne'ın kalçalarından aşağı akan kanı silmişti. Sonra, gitmeden önce, bu kanlı mendilin bir ucunu iğrenmeden ağzına almış ve tükürüğüyle bir kez daha, kurumuş kan lekelerini temizlemişti. Sevişirken farklılıkların bu denli silinip gidebileceğini asla unutmayacaktı Suzanne. Onu Agosti giydirmişti çünkü ne giyinmeye ne de gitmek üzere yerinden kalkmaya isteği olduğunu görmüştü. Oradan ayrılırken anneye götürmek üzere bir ananas kesmişti. Yumuşak ve öldürücü bir hareketle ananası ayağıyla koparmıştı. Ve bu hareket onun yanındaki hareketlerini anımsatmıştı. Bunun yanında, Joseph'le ilgili söylediklerinin önemi yoktu.

Suzanne Renault'dan inmiyordu. Geleli on dakika olmuştu bile. Yine de inmekte böyle gönülsüz olduğunu görmek Agosti'yi şaşırtmıyordu.

Onu kollarına aldı.

"Bunun olmasını ister miydin, istemez miydin?"

"İsterdim."

"Onu görmek için seninle yukarı çıkacağım."

Suzanne kabul etti. Arabayı döndürüp bungalovun önünde durdurdu. Neredeyse gece olmuştu. Anne yatmıştı, uyumuyordu. Odanın bir köşesinde her zamanki gibi onun yaşayacağına, kendi karnının doyacağına ilişkin o aynı işareti bekleyen onbaşı çömelmiş duruyordu. Suzanne günlerini köprünün yanında geçirmeye başladığından, kendisi de ekim işini bitirdiğinden beri giderek daha sık orada bekliyordu. Bungalov korkunç biçimde ıssızdı.

Anne, Agosti'ye doğru döndü ve ona gülümsedi. Çok heyecanlı bir hali vardı ve yüzü gülümsemesiyle kırışmıştı. Suzanne'ın elinde bir ananas tuttuğunu gördü.

"Çok naziksiniz," dedi hemen.

Agosti belki biraz rahatsız olmuştu. Odada sandalye yoktu. Yatağın ayakucuna oturdu. Joseph gittiğinden beri anne gerçekten çok zayıflamıştı. Bu gece çok yaşlanmış ve tükenmiş gibi duruyordu.

"Joseph için kendinizi çok fazla üzüyorsunuz," dedi Agosti.

Suzanne ananası yatağın üzerine koymuştu, anne de onu kurulmuş gibi okşuyordu.

"Üzülmüyorum. Bu başka bir şey." Biraz çaba harcadı ve ekledi: "Onu almaya gelmeniz büyük incelik."

"Joseph her zaman başının çaresine bakar. Cin gibidir."

"Seni gördüğüme sevindim," dedi anne. "Komşu değilmişiz gibi uzağız. Suzanne git bir fincan kahve getir."

Suzanne daha iyi görebilmek için kapıyı açık bırakarak yemek odasına geçti. Joseph gittiğinden beri tek lamba yakıyorlardı. Onbaşının özeni sayesinde büfede her zaman kahve bulunuyordu. Suzanne iki fincan kahve koydu ve hapları aldı.

"Gerçi Ram'da görüşmüştük," dedi Agosti. "Şu Léon Bollée'li adamla birlikteydiniz hep."

Anne, Suzanne'a doğru döndü ve usulca gülümsedi.

"Kendi kendime bazen ona ne olduğunu soruyorum."

"Bir kez kentte onunla karşılaştım," dedi Suzanne.

Anne karşılık vermedi. Onun için gençliği kadar uzaktaydı bu.

"Çok kıyak bir arabası vardı," dedi Agosti, "ama adama gelince..."

Alçak sesle gülmeye başladı, kuşkusuz Suzanne'ın

sadece kendisine söylediği ve başka kimsenin bilmediği şeyi anımsıyordu.

"Sen de Joseph gibi konuşuyorsun," dedi anne. "Zavallı yakışıklı değildi... ama bu yeterli bir neden değil..."

"Joseph'in ona kızma nedeni yalnızca bu değildi," dedi Agosti, "hiçbir şeyden anlamayan biriydi çünkü."

"İnsan anlayabildiğini anlar," dedi anne, "bu yüzden kimseye kızılamaz. Kötü biri değildi, fena değildi."

"İnsan bazen başkalarına kızmaktan kendini alamıyor. Joseph de öyleydi, elinde değildi."

Anne yanıt vermiyor, uzun uzun Oğul Agosti'ye bakıyordu.

"Joseph'i Bart Baba'nın orada gördüm," diye devam etti Agosti, "adamın size verdiği pikabı ona satarken. Bu pikabın evden çıktığına memnun olduğunu söylüyordu."

"Tek sebebi o pikabı adamın vermesi değil," dedi anne, "bungalovu satabilseydi... onu tanırsın."

Bir süre birbirlerine söyleyecek bir şey bulamadılar. Anne giderek artan, giderek belirginleşen bir dikkatle hâlâ Oğul Agosti'ye bakıyordu. Onda yeni bir şey bulduğu apaçıktı. Bunu yalnız Suzanne görüyordu, Agosti henüz farkında değildi.

"Bart Baba'ya sık sık gidiyor musun?" dedi sonunda. "Hâlâ *pernod* kaçakçılığı yapıyor musun?"

"Yapmam gerek. Babam karabiber hasadının yarısını götürdü yine. Ayrıca bu iş hoşuma gidiyor."

Anne kahveyi içti, Suzanne'ın getirdiği hapları yuttu.

"Ya yakalanırsan?" diye sordu.

"Gümrükçüler de tapudakiler gibi satın alınabilirler. Hem bunu düşünmemek gerek, yoksa halimiz kötü olur."

"Haklısın düşünmemek daha iyi."

Suzanne'la konuşmamaya özen gösteriyordu. Agosti, anneyi ilk kez görüyormuş gibi hâlâ rahatsızdı. Belki de bungalovun görüntüsü onu iyice şaşırtmıştı. Kendi an-

nesi onlarınkini toparlamak için çok uğraşmıştı. Ram şebekesinden aldıkları elektrikleri, damları, hatta tavanları bile vardı. Onların bungalovu daha iyi yapılmıştı ve duvar döşemeleri birbirinden ayrılmamıştı. Anne Agosti, erkekleri evlerinde tutma yolunun, onlara süslü bir ev hazırlamaktan geçtiğini söylerdi. Oğlunu olabildiğince uzun süre evde tutabilmek için tüm duvar döşemelerinin üzerine röprodüksiyonlar asmış, masalara renkli örtüler, sandalyelerin üzerine de minderler koymuştu. Jean Agosti onları ilk kez akşam görmeye geliyordu. Son gelişi, bir sabah çok erken saatte avdan dönen Joseph'e, yine ortadan kaybolan babasını görüp görmediğini sormak içindi.

"Suzanne bana Joseph'ten haber aldığınızı söyledi. Kendinizi üzmemelisiniz derken haklıydım."

"Evet. Ama öyle çok yazım yanlışı yapıyor ki beni hasta ediyor."

"Ben ondan daha fazla yanlış yapıyorum," dedi Agosti gülerek, "bunun çok önemli olduğuna inanmıyorum."

Anne gülümseye çalıştı.

"Ben bunun önemli olduğuna inanıyorum. Her zaman niye bu kadar çok yanlış yaptığını merak etmişimdir. Suzanne ondan daha az yanlış yapar."

"Gereksinim duyarsa öğrenecektir, sürekli endişeleniyorsunuz. Ben yazım kurallarını öğreneceğime inanıyorum, çünkü gerekecek."

Suzanne aylardır ilk kez anneye dikkatle bakıyordu. Sonunda tüm bozgunlarına boyun eğmiş izlenimi uyandırıyordu ancak o eski şiddetini henüz tam olarak dizginleyemiyordu. Yine de Oğul Agosti'ye karşı sevecen, uzlaşmacı olmaya çaba gösteriyordu.

"Bazen diyorum ki, Joseph çok istese bile öğrenmekte büyük güçlük çekecekti. Bu tür şeyler için yaratılmamış o, onu öylesine sıkıyor ki bunlar, asla beceremeyecek."

"Sürekli bir şeylere üzülmen gerek," dedi Suzanne, "şimdi de Joseph'in yazım yanlışlarına üzülüyorsun, hep bir şeyler bulman gerek."

Anne onu onaylarcasına başını salladı. Kendisiyle ilgili bile öğrenecek bir şeyi kalmamıştı artık. Birden onlara karşı ilgisini yitirip ne söyleyeceğini düşündü.

"İkisi de küçükken bana söylenseydi, yirmi yaşında hâlâ yazım yanlışları yapacakları söylenseydi, ölmelerini yeğlerdim," dedi sonunda. "Gençken böyleydim ben, korkunçtum."

Ne birine ne ötekine, artık ikisine de bakmıyordu.

"Sonra tabii, değiştim. İşte şimdi yeniden gençliğimdeki gibi oluyor, bazen öyle geliyor ki Joseph'in bu kadar yazım yanlışı yaptığını görmektense ölmesini yeğlerdim."

"O akıllıdır," dedi Suzanne, "istediği zaman yazım kurallarını öğrenecektir. Yeter ki istesin."

Anne yadsır gibi bir hareket yaptı.

"Hayır, öğrenemez artık. Şimdi kimse bu işle ilgilenmez, benim gitmem gerek. Bunu yapabilecek tek kişi benim. Sen onun akıllı olduğunu söylüyorsun, ben de onun öyle olup olmadığından emin olmadığımı söylüyorum. Gittiğine göre, ben de yeniden böyle şeyleri düşündüğüme göre, kendi kendime belki de akıllı değildir diyorum."

Sözlerinden öfke akıyordu, hep aynı güçte, kendisinden bile güçlü bir öfke. Bitkin görünüyordu ve konuşurken terliyordu. Tüm öfkesiyle uyuşukluğuna karşı savaşıyor olmalıydı. Aldığı hapların dozu iki katına çıktığından beri giriştiği ilk diyalogdu bu.

Annenin öfkesinin kendi üzerine yöneldiğini hissederek, belki de onu yatıştırmak için Agosti, "Yeryüzü yazım kurallarından ibaret değil ki," dedi.

"Neden ibaret peki? Bundan daha önemli başka hiçbir şey yok, bir mektup yazmayı bilmiyorsan eğer, hiçbir

şey yapamazsın, ne bileyim bir kolunun olmaması gibi bir şey bu."

"Tapu İdaresi'ne bunca mektup yazmak ne işine yaradı peki?" diye sordu Suzanne. "Hiçbir işine yaramadı. Joseph'in havaya sıktığı saçma, senin mektuplarından daha etkili oldu."

Anneye inandırıcı gelmemişti bu. Yazımla ilgili konuşma sürdükçe onları inandırabilecek kanıtı bulamamaktan ötürü daha da umutsuzluğa kapılıyordu.

"Siz anlayamazsınız. Herkes havaya av saçması sıkabilir ama kendini alçaklara karşı savunmak için başka şeyler gerekir. Bunu anladığınızda çok geç olacak. Joseph tüm alçak insanların kazığını yiyecek ve bu aklıma gelince ölse daha iyi diyorum."

"İnsanın kendini savunması için ne gerekir?" dedi Jean Agosti. "Kam'daki memurlara karşı ne yapmak lazım?"

Anne örtünün altından çıkardığı elleriyle yatağa vurdu.

"Bilmiyorum ama mutlaka yapılacak bir şey vardır ve bu er geç olacak. Oradakileri alaşağı etmek için her zaman bir yol bulunur. Bana iyi gelecek tek şey bu. Başka hiçbir şey değil, Joseph bile değil. Bunu görmek için ayağa kalkabilirdim."

Biraz bekledi, sonra iyice açılmış ve parlayan gözleriyle yatağında doğruldu.

"Biliyorsun, bu araziyi satın alabilmek için on beş yıl çalıştım. On beş yıl boyunca bundan başka bir şey düşünmedim. Yeniden evlenebilirdim ama onlara vereceğim araziden vazgeçmemek için bunu yapmadım. Ve şimdi vardığım noktayı görüyor musun? Bunu iyice görmeni ve hiç unutmamanı istiyorum."

Gözlerini kapadı ve bitkinlikle yastığına yaslandı. Kocasının eski bir gömleğini giymişti. Boynunda elmas yoktu artık, yalnızca ipe bağlanmış kiler anahtarı vardı.

Bunun bir anlamı kalmamıştı çünkü artık onu çalmalarına kılını kıpırdatmaksızın göz yumabilirdi.

"Joseph'in haklı olduğunu düşünüyorum, bundan giderek daha da emin oluyorum. Yatakta kalmamın nedeni Joseph ya da hasta olmam değil, başka bir şey."

"Nedir?" diye sordu Suzanne. "Nedir nedeni? Söylemelisin."

Annenin yüzü kırıştı. Agosti'nin karşısında ağlamaya başlayacaktı belki de.

"Bilmiyorum," dedi çocuksu bir sesle, "yatakta kendimi iyi hissediyorum."

Agosti'nin karşısında gözyaşlarını tutmak için belirgin bir çaba harcıyordu.

"Eğer ayağa kalkarsam başka ne yapabileceğimi bilmiyorum. Ben artık kimse için hiçbir şey yapamam."

Konuşurken ellerini kaldırıyor sonra güçsüzlük ve umutsuzluk belirten bir hareketle yatağın üzerine bırakıveriyordu.

Bir süre sonra Suzanne alçak sesle, "Yukarıda ananas yetiştirmişler," dedi. "İyi de satılıyor. Belki gidip bir görmek gerek."

Anne başını arkaya attı ve gözyaşlarını tutamadı. Oğul Agosti sanki onun düşmesini engellemek için hamle yaptı.

"Onların orası kuru toprak," dedi ağlayarak, "burada yetiştirilemez."

Artık ona ne söylenirse söylensin daima bir yaraya parmak basılıyordu. Başarısızlıklarının hepsi düğüm düğüm olmuş ve birbirine öyle sıkı kenetlenmişti ki birine dokunsanız ötekiler peş peşe gelecekti, anneyi umutsuzluğa sürüklemeden, birini ellemeden ötekine dokunmak olanaksızdı.

"Hem sonra ne için ananas ekecekmişim ki? Kimin için?"

Oğul Agosti kalktı, ona biraz daha yaklaştı ve uzun süre başında ayakta durdu. Anne susuyordu.

Birdenbire doğruldu ve kıpkırmızı kesildi. Jean Agosti cebinden topluiğneyle tutturulmuş binliklerden oluşan bir tomar para çıkardı ve ona uzattı. Anne paraları düşünmeden aldı ve bakmaksızın, teşekkür etmeden, yarı açılmış elinde tuttu.

Sonra tatlılıkla, "Kusuruma bakmayın," dedi. "Ama bana söylenen her şeyi biliyorum. Ananaslar benim de aklıma gelmişti, meyve suyu yapmak için Kam'daki fabrikanın onları çok pahalıya satın aldığını biliyorum. Bana söylenebilecek her şeyi biliyorum."

"Gitmem gerek," diye yineledi Agosti.

"Güle güle," dedi anne. "Yine gelirsin belki?"

Agosti yüzünü buruşturdu. Bir anda, belki de ondan istenenleri, ağzından duymayı umdukları şeyi, belirsiz de olsa bekledikleri güvenceyi anladı kuşkusuz.

"Bilmiyorum, belki de görüşürüz."

Anne yanıt vermeden, teşekkür etmeden ona elini uzattı. Agosti, Suzanne'la odadan çıktı. Bungalovun merdivenlerini indiler. Rahatsız gibi bir hali vardı.

"Onun söylediklerini önemsememelisin," dedi Suzanne. "Öyle bıkmış ki."

"Yolun sonuna kadar benimle gel."

O sıkkın halinden sıyrılamamıştı. Aklı başka yerde, onun yanında yürüyordu. Öğleden sonra çok farklıydı, ona çok büyük bir dikkatle bakmıştı: "Biçimini çok beğeniyorum," demişti. Suzanne yolun ortasında durdu.

"Yolun sonuna kadar gitmek istemiyorum, geri dönüyorum."

Şaşkınlıkla durdu. Sonra gülümsedi ve ona sarıldı. Suzanne kayıtsızca kendini kollarına bıraktı. Ona söylemesi gereken şeyi kesin sözlerle söylemek güçtü. Tüm gücünü harekete geçiren ve o an Agosti'nin öpücüğünü

hissetmesini engelleyen böyle bir çabayı şimdiye kadar hiç göstermemişti.

"Korkmana gerek yok," dedi sonunda.

"Ne diyorsun sen?" Jean Agosti kızı bıraktı ve yüzünü onun yüzüne yaklaştırıp kolunun ucundan tuttu.

"Senin gibi biriyle asla evlenmeyeceğim. Sana yemin ediyorum. Bundan bir daha hiç söz etmeyeceğiz ve annenin sözlerine kulak tıkaman gerekecek çünkü sana yemin ediyorum, seninle asla evlenmeyeceğim."

Kıza çok büyük bir merakla bakıyordu. Sonra gevşeyerek güldü ve şöyle dedi: "Senin de Joseph kadar kaçık olduğunu düşünüyorum. Niye benimle evlenmeyecekmişsin ki?"

"Çünkü benim istediğim şey gitmek."

Agosti yeniden ciddileşti. Hatta belki de biraz soğukkanlılığını yitirmişti.

"Benim seninle evlenmeye hiç niyetim yoktu ki."

"Biliyorum," dedi Suzanne.

"Belki de bir daha hiç gelmem."

"Güle güle."

Uzaklaştı, sonra geri döndü ve kızı kavradı.

"Bugün öğleden sonra, ikimiz de ormandayken, benimle yaşayabileceğini düşünmedin mi?"

"Hiç düşünmedim."

"Bir dakika bile mi?"

"Bir dakika bile. Yaşamak mı? Asla, Mösyö Jo'yla bile daha iyidir."

"Niye onunla yatmadın?"

"Ona bakmadın mı?"

Agosti güldü, sakin bir güven duygusuyla o da gülmeye başladı.

"Ne diyorsun sen? Senin yanında Ram'a geldiğinde herkes dalga geçiyordu. Ona bir öpücük bile vermedin mi?"

"Bir kez bile, Joseph de inanmaz buna."

"Yine de, çok fenasın."

Bu sessiz bir zaferdi, Agosti'nin yüzünde endişeye dair en ufak bir iz bile yoktu. Jean Agosti nazikçe onun kolunu tuttu.

"Bunu benimle yapmış olman hoşuma gidiyor. Ama senin de Joseph kadar kaçık olduğunu düşünüyorum, onun için bir daha gelmesem daha iyi olacak."

Kız uzaklaştı ve Agosti bu kez onu tutmadı.

Suzanne yavaşça annenin odasına girdi. Anne uyumuyordu. Suzanne içeri girince, ona gözleri parlayarak sessizce baktı. Göğsünün üzerinde tuttuğu elinde hâlâ Agosti'nin verdiği bin franklardan oluşan tomar duruyordu. Muhtemelen onları saymamıştı bile. Belki de şimdi bu parayla ne yapacağını düşünüyordu.

"İyi misin?" dedi Suzanne.

"İyiyim," dedi anne zayıf bir sesle. "Aslında fena çocuk değil şu Oğul Agosti."

"Uyu sen, herkes gibi biri o da."

"Yine de, zor insansın sen, çünkü Joseph..."

"Dert etme," dedi Suzanne.

Suzanne uzaklaştı ve asetilen lambasını aldı.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu anne.

Suzanne elinde lambayla ona yaklaştı.

"Joseph'in odasında uyumak daha çok hoşuma gidiyor, öyle işte, nedeni yok."

Anne gözlerini indirdi ve bir kez daha kıpkırmızı kesildi.

"Doğru," dedi yavaşça, "nedeni yok, o gittiğine göre."

Suzanne, Joseph'in odasına girdi ve anneyi uykuya dalmadan ve ellerinde binlik tomarıyla karanlıkta yalnız başına bıraktı.

Artık işine yaramayacak olan bu para onun hareketsiz, güçsüz ellerinin arasındaydı.

Joseph'in odası, gittiği gün bıraktığı gibiydi. Yatağın yanındaki masanın üzerinde, topladığı ve gitmeden önce zaman bulup dolduramadığı boş kovanlar vardı. Bir de yola çıkma telaşıyla unuttuğu yarısı bitmiş bir paket sigara duruyordu. Yatak düzeltilmemişti ve çarşaflarda hâlâ Joseph'in bedenine ait izler vardı. Tüfeklerin hepsi çivilerinde asılı duruyordu. Suzanne çarşafları aldı ve damdan düşen kurtları düşürmek için silkeledi, sonra özenle geri serdi, soyundu ve yattı. Joseph burada olsaydı Oğul Agosti'yle yattığını ona söylerdi. Ancak Joseph yoktu ve bunu söyleyecek kimse de yoktu. Suzanne üst üste birçok kez Jean Agosti'nin hareketlerini özenle aklından geçirdi. Bu hareketler onda her seferinde güven verici bir heyecan uyandırıyordu. Yeni bir kavrayış içinde kendini huzurlu hissediyordu.

Anne son krizini bir öğleden sonra, Suzanne yokken geçirdi.

Agosti kararlaştırdığının aksine, hemen ertesi gün yeniden gelmişti. "Gelmekten kendimi alamadım." O zamandan sonra her gün Renault'suyla siesta vakti geliyordu. Bir daha anneyi görmeye gitmedi. Gelir gelmez birlikte Ram'a gidiyorlar ve Agosti'nin oradaki odasına çıkıyorlardı. Anne biliyordu bunu. Kuşkusuz bunun Suzanne'a yarar sağlayacağını düşünüyordu. Haksız değildi. Ananas tarlasındaki gezintiyle annenin ölümü arasındaki o bir haftalık süre içinde Suzanne budala gibi avcı arabalarını beklemeyi, o boş hayalleri nihayet unuttu.

Anne, ona kendisini bırakabileceğini, haplarını kendi başına alabileceğini, onları yatağın yakınında bir iskemlenin üzerine bırakmasının yeterli olacağını söylemişti. Belki de haplarını düzenli almadı. Belki de Suzanne'ın ihmali ölümünü çabuklaştırdı. Mümkün. Yine de bu ölüm öyle uzun zamandır hazırlanıyordu ki, kendisi de bundan öyle çok söz etmişti ki, birkaç gün erken olması artık çok önemli değildi.

Suzanne ve Agosti akşam Ram'dan dönerken, toprak yolun üzerinde dikilmiş, işaretle acele etmelerini söyleyen onbaşıyı gördüler. Büyük kriz geçmişti, anne sarsıl-

malar dışında artık hareket edemiyordu. Yüzünü ve kollarını mor lekeler basmıştı, boğuk boğuk soluk alıyor ve gırtlağından hırıltılar yükseliyordu, her şeye ve kendine karşı öfke ve nefretle yükselen hırıltılar.

Agosti onu görür görmez Joseph'e, Hôtel Central'a telefon etmek üzere Renault'suna binip gitti. Bu kez artık hiç umudu kalmayan onbaşıyla birlikte Suzanne annenin yanında kaldı.

Bir süre sonra anne artık kımıldamaz oldu, bilinçsiz ve hareketsiz yattı. Soluk aldığı ve koma hali uzadığı sürece yüzü giderek tuhaflaştı. Yüzünde, insanlık dışı bir yorgunlukla, yine aynı derecede olağanüstü ve insanlık dışı bir zevk arasında kalmış, bocalayan bir ifade vardı. Fakat soluk almaya devam ederken az önceki zevk ve yorgunluk ifadeleri silindi, yüzü kendi yalnızlığını yansıtmaz oldu ve dünyaya sesleniyormuşçasına bir biçim aldı. Çok zor hissedilen alaycı bir ifade beliriverdi. "Ananızı belledim. Kam'daki tapu memurundan, durmuş bana bakan ve evladım olan şu kıza kadar. Hepinizin." Belki böyle diyordu. Belki de inandığı her şeyle, tüm çılgınlıklarını gerçekleştirmek için gösterdiği ciddiyetle alay ediyordu.

Agosti döndükten az sonra öldü. Suzanne onun üzerine kapandı ve saatlerce o da ölmeyi istedi. Tutkuyla istedi bunu. Ne Agosti ne de onunla aldığı zevkin henüz canlılığını yitirmemiş anısı, çocukluğunun karmaşık ve trajik ölçüsüzlüğüne son bir kez daha dönmesini engelleyebildi. Ancak sabahın ilk ışıklarıyla Agosti onu zorla annenin yatağından çekip almış ve Joseph'in yatağına kadar taşımıştı. Onun yanına yatmıştı. Uyuyana kadar onu kollarının arasında tutmuştu. O uyurken, belki Joseph'le gitmesine izin vermeyeceğini, çünkü onu herhalde sevmeye başladığını söylemişti.

Suzanne'ı uyandıran, sekiz silindirli Delage'ın klaksonu oldu. Verandaya koştu ve arabadan inen Joseph'i

gördü. Yalnız değildi. Kadın da peşinden geliyordu. Joseph, Suzanne'a eliyle işaret yaptı, Suzanne da ona doğru koştu. Onu yakından görür görmez annenin öldüğünü ve oraya çok geç geldiğini anladı. Suzanne'ı bir yana itip bungalova doğru koştu.

Suzanne onun yanına, odaya gitti. Yatağın üzerine, annenin bedeninin üzerine kapanmıştı. Küçüklüğünden beri onun ağladığını görmemişti Suzanne. Arada sırada başını kaldırıyor ve ürkütücü bir sevgiyle anneye bakıyordu. Onu çağırıyordu. Onu öpüyordu. Ancak kapalı gözler su gibi derin, mor bir gölgeyle dolmuş, kapalı ağız baş döndürücü bir sessizliğe kapanmıştı. Ve yüzü bir yana, üst üste duran elleri fevkalade işe yaramaz birer nesne olmuş, yaşamak için gösterdiği ateşli tutkunun boşunalığını haykırıyordu.

Suzanne odadan çıktığında oturma odasında bekleyen Jean Agosti'yi ve kadını gördü. Kadın ağlamıştı, gözleri kızarmıştı. Suzanne'ın geldiğini görünce bir an geri çekildi sonra kaygıyı bıraktı. Kuşkusuz Joseph'i görmekten, ondan azar işitmekten korkuyordu.

Agosti de kararlı ve sabırlı, bir şeyler bekliyor gibiydi. Belki Joseph'i, onunla konuşmayı, ona Suzanne'dan söz etmeyi bekliyordu. Mümkündü. Fakat bu artık Suzanne'ı hiç ilgilendirmiyordu. Ona ilişkilerinden söz etse bile, ondan söz etmeyecekti, onunla ilgili artık yanılmasına olanak yoktu. Oysa düne kadar, bir hafta boyunca her öğleden sonra sevişmişlerdi. Ve anne bunu biliyordu, onları bırakmıştı, sevişsin diye kızına Agosti'yi vermişti. Ancak insanların seviştiği bu dünyada Suzanne şimdilik yoktu. Geri gelecekti kuşkusuz. Ancak şu anda, başka bir dünyada, annenin yanında, adeta yakın geleceği olmayan ve Jean Agosti'nin tüm anlamını yitirdiği bir yerdeydi.

Oturma odasında onun yanına oturdu. Kadın ona nasıl tümden yabancıysa Agosti de öyle olmuştu.

Agosti yerinden kalktı, büfeye doğru gitti ve ona bir kâse yoğunlaştırılmış süt hazırladı.

"Yemelisin," dedi.

Suzanne sütü içti, tadı acı geldi. Bir gün öncesinden beri yemek yememişti ama sanki karnını kurşun gibi ağır bir yiyecekle doyurmuştu, günlerce yemek yemeyecek gibiydi.

Öğleden sonra saat iki olmuştu. Bungalovun çevresi, annenin başucunda beklemek için gelen köylülerle doluydu. Suzanne onları daha o gece, Jean Agosti kendisini Joseph'in yatağına taşırken açık kalan oturma odasının kapısından gördüğünü anımsadı. Kadın onların burada ne yaptığını tam anlayamadan bakıyordu. Gözlerinde hep aynı korkuyla.

"Onbaşı gitti," dedi Agosti. "Onları Ram otobüsüne bindirdim ve para verdim. İş bulmak için tek bir gün kaybedemeyeceğini söyledi."

Kalabalığı görüp gelen çocuklar köylülerin çevresinde, dolgu sahanın tozuna bulanmış, çırılçıplak oynuyorlardı. Köylüler, etraflarında uçup duran sinekler gibi, onları görmüyorlardı bile. Onlar da Joseph'i bekliyorlardı.

Daha fazla dayanamayan kadın konuştu.

"Onun yüzünden," dedi iyice alçak sesle, "onun yüzünden öldü."

Özellikle biri yüzünden ölmedi," dedi. "Joseph yüzünden demenin anlamı yok."

"Joseph bu yüzden olduğunu düşünecek," dedi kadın. "Bu korkunç."

"Düşünmeyecek," dedi Suzanne, "korkmana gerek yok."

Kadının çok alçakgönüllü bir hali vardı. Gerçekten çok güzel, çok şıktı. Boyasız, yolculuktan ve tasadan yorgun düşmüş yüzü hâlâ çok güzel görünüyordu. Gözleri Joseph'in anlattığı gibiydi, öyle açık renkti ki kör sanılabi-

lirdi. Durmadan sigara içiyor ve gözünü odanın kapısından ayırmıyordu. Bakışıyla, tüm varlığıyla, Joseph'e duyduğu ve kendini bundan kurtaramadığı anlaşılan umutsuz aşkı açığa vuruyordu.

Joseph sonunda odadan çıktı. Üçüne de şöyle bir baktı, bakışı hiçbirinde daha uzun durmadı fakat hepsine aynı berbat güçsüzlükle baktı. Sonra tek söz söylemeden Suzanne'ın yanına oturdu. Kadın tabakasından bir sigara çıkardı, yaktı ve ona uzattı. Joseph sigarayı yer gibi içti. Oturma odasına döndükten az sonra bungalovun çevresindeki köylüleri gördü. Kalktı ve verandaya gitti. Suzanne, Jean Agosti ve kadın onu izledi.

"Eğer onu görmek istiyorsanız," dedi Joseph, "görebilirsiniz. Hepiniz, çocuklar da."

"Gidecek misiniz?" diye sordu bir adam.

"Evet, temelli."

Kadın yerli dilini anlamıyordu. Kâh Joseph'e bakıyor, kâh şaşkınlık içinde, başka bir dünyaya ait köylülere bakıyordu.

"Araziyi geri alacaklar," dedi bir adam. "Bize bir tüfek bırakmanız gerek."

"Her şeyi size bırakıyorum," dedi Joseph, "özellikle de tüfekleri. Burada kalsaydım, bu işi sizinle birlikte yapardım. Ama buradan gidebilecek durumda olan herkes gitmeli. Ben gidebilecek durumdayım ve gidiyorum. Yalnız bunu yapacaksanız, iyi yapın. Onların bedenini ormana götürmeniz gerek, son köyün iyice yukarısına, biliyorsunuz, ikinci düzlüğe, iki gün sonra bedenlerinden geriye hiçbir şey kalmaz. Akşam yaktığınız yaş odunların ateşinde giysilerini yakın ama ayakkabılara, düğmelere dikkat, sonra külleri toprağa gömün. Arabalarını suyun dibine yollayın, ırmağa, iyice uzağa. Arabayı kıyıda mandalara çektirirsiniz, koltukların üzerine ağır taşlar koyarsınız ve ırmağın içinde, bentleri yapmak

istediğimizde kazdığımız yere atarsınız, iki saat içinde tümüyle suya gömülmüş olur, geriye hiçbir şey kalmaz. Yakalanmamaya çok dikkat edin. Hiçbirinizi suçlayamasınlar. Olmadı, suçu hepiniz birden üstlenirsiniz. Bunu bin kişi birlikte yaptıysanız, size karşı ellerinden bir şey gelmez."

Joseph annenin toprak yola bakan odasının kapısını ve öndeki avluya bakan kapıyı açtı. Köylüler içeri girdi. Çocuklar bungalovun odalarının arasında neşeyle kovalamaca oynuyorlardı. Joseph oturma odasına, Suzanne'la kadının yanına geldi. Agosti, Joseph'e döndü.

"Bundan sonrasını düşünmeliyiz."

Joseph ellerini saçlarının arasında gezdirdi. Doğruydu, bunu düşünmek gerekiyordu.

"Onu bu gece Kam'a götüreceğim," dedi, "ve orada defnedeceğim. Hemen yarın."

Agosti, anneyi buraya, bu gece gömmek gerektiğini söyledi. Kadın da bu düşüncedeydi.

İkisi kadının arabasıyla Ram yönüne doğru yola çıktılar. Joseph, Agosti'nin orada bulunmasının ne anlama geldiğini anlamıştı. Suzanne'la yalnız kalır kalmaz kente gideceğini ve isterse kendisiyle gelebileceğini söyledi. Bunu Agosti'ye ancak son dakikada, tam gideceği sırada söylemesini istedi. Sonra fişekliklerini almaya, tüfeklerini indirmeye odasına gitti ve hepsini oturma odasındaki masanın üzerine yığdı. Köylüler bunları nasıl saklayacağını tartışadursun, o annenin yatağına oturdu ve onu biraz daha görmek için kalan süre boyunca ona baktı. Agosti'yle kadın Ram'dan döndüklerinde neredeyse gece olmuştu. Arabanın tepesinde yerli işi, ahşap bir tabut getirmişlerdi. Delage ilerledi ve bungalovun önüne, dolgu sahaya kadar geldi.

Agosti, Suzanne'ı köprünün yanına götürdü. Joseph'le köylüler anneyi gömerken, Suzanne'ın bungalovda

kalmasını istemiyordu. Onunla yalnız kalınca şöyle dedi:

"Gitmene engel olmak istemiyorum ama onların yanına gitmeden, benimle biraz daha kalmak istersen..."

Bungalovdan yumuşak ve düzenli vuruş sesleri gelmeye başladı. Suzanne, Agosti'den susmasını istedi. Bir kez daha, bir gün önceki gibi ağladı.

Bungalova döndü. Kadın oturma odasında oturmuş sessizce ağlıyordu. Suzanne, annenin odasına girdi. Tabut dört iskelenin üzerine yerleştirilmişti. Joseph yatağın üzerine, annenin yerine yatmıştı. Artık ağlamıyordu, bir kez daha berbat bir güçsüzlük okunuyordu yüzünden. Suzanne'ın geri döndüğünü fark etmemiş gibiydi.

Agosti kahve hazırladı ve dört fincana koydu. Sonra Suzanne'la Joseph'i çağırdı. Son bir kez asetilen lambasını yakmayı akıl eden de o oldu. Her birine kahve fincanlarını götürdü. Joseph'in gittiğini görmek için acele ettiği anlaşılıyordu.

"Geç oldu," dedi kadın usulca.

Joseph yerinden kalktı. Uzun bir pantolon, kızıl deriden şık ayakkabılar giymişti ve saçlarını daha kısa kestirmişti. Bakımlı ve şıktı. Kadına bakmıyordu, oysa kadın bir saniye bile gözünü ondan ayırmıyordu.

"Gidelim," dedi Joseph.

"Şu anda benimle ya da bir başkasıyla olmasının önemi yok," dedi Agosti birdenbire.

"Bu kadar önemli olduğunu sanmıyorum," diye karşılık verdi Joseph, "tek yapması gereken karar vermek."

Agosti sigara içiyordu, biraz solgundu.

"Onlarla gidiyorum," dedi Suzanne, "başka türlü yapamam."

"Seni engelleyemem," dedi sonunda Agosti, "yerinde olsam ben de aynısını yapardım."

Joseph kalktı, ötekiler de. Kadın arabayı çalıştırıp döndürdü. Agosti'yle Joseph tabutu yükledi.

Gece iyice bastırmıştı. Köylüler hâlâ oradaydı, gitmek için onların ayrılmalarını bekliyorlardı. Oysa çocuklar güneş batar batmaz çoktan gitmişlerdi. Kulübelerden yükselen tatlı cıvıltıları duyuluyordu.

Adiliğinize hiçbir zaman alışamayacağım ve yaşadıkça, son nefesimi verene kadar size hep bundan söz edeceğim.

Fransız sömürgesi Çinhindi'nde, yirmi ve on altı yaşlarında iki çocuğuyla birlikte zor koşullarda hayatını sürdüren anne, güçbela edindiği toprakları kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Üstelik yoksulluk yüzünden çocuklarının çekip gideceğinden korkar. Onlara bir şey bırakabilme arzusuyla toprağını ekmek için durmadan çabalar, fakat yılın belli zamanlarında yükselen deniz sularıyla emekleri heba olur ve böylece Pasifik'e karşı bir bent kurmaya girişir.

Çocukluğundan ve gençliğinden yoğun izler taşıyan, annesine övgü niteliğindeki 1950 tarihli romanı Duras'a hak ettiği ünü getirmiş, dikkatleri üzerine çekmesini sağlamıştır. *Pasifik'e Karşı Bir Bent*, yozlaşmanın metaforu olarak karşımıza çıkan okyanus sularına karşı girişilmiş mücadelenin yanı sıra, toplumsal eşitsizliğe, sömürgeciliğe karşı açılmış bir savaştır.

"Okuyanı içine alan ve kendini okutan bu çok yüzlü romanın gizli anlamları insanın adeta aklına dolanıyor."

Germaine Brée

#fransızromanı #sömürgecilik #direniş #yoksulluk #aile #dayanışma #mücadele

can

34 TL

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-4374-0

9 789750 743740